

Projectmatig Wetenschappelijk Onderzoek

Youth at Risk Vlaanderen op de effectladder

2010

Auteurs	Lic. Evy De Caluwé en dr. Ilse Smits
Onderzoeker	Lic. Evy De Caluwé
Projectleiders onderzoek	Lic. Bert Leers en dr. Joke Maes KHLim, Departement Sociaal-Agogisch Werk
Wetenschappelijke partner	Prof. dr. Hans Grietens KULeuven, Centrum voor Gezins- en Orthopedagogiek
Looptijd onderzoeksproject	September 2007 – Juni 2010

Inhoud

Inhoud	2
Inleiding	6
Hoofdstuk1	8
Effectonderzoek in de jeugdzorg: Naar een bruikbaar kader.....	8
1 Van Yperen en Veerman (2008): een verzoeningspoging tussen ‘evidence-based practice’ en ‘practice-based evidence’	8
2 Treden op de ‘effectladder’ als metafoor voor toenemende bewijskracht van een effectonderzoek	9
2.1 Niveau 1: Beschrijven van de interventie.....	10
2.2 Niveau 2: Theoretisch onderbouwen van de interventie	11
2.3 Niveau 3: Empirisch onderbouwen van de interventie.....	12
2.4 Niveau 4: De interventie als oorzaak van verandering	13
3 Besluit.....	13
Hoofdstuk 2	15
YAR Vlaanderen op de eerste trede van de effectladder: Beschrijven	15
1 Methode	15
1.1 Documentanalyse.....	15
1.2 Participerende observatie	16
1.3 Interview	17
2 Naam.....	17
3 Doel.....	19
4 Doelgroep.....	22
5 Aanpak	24
5.1 Beschrijving activiteiten	25
5.1.1 Opleidingen voor vrijwilligers.....	25
5.1.2 Aandacht voor de ouders	28
5.1.3 De drie fasen van het programma.....	28
5.1.3.1 Het voortraject.....	28
5.1.3.2 De residentiële week	29
5.1.3.3 Het vervolotraject	30
5.1.4 Financieel aspect	31
5.2 Methodiek.....	31
5.2.1 Motivatie om te veranderen	31
5.2.1.1 Confrontatie met problemen en YAR als ‘redder in nood’	32
5.2.1.2 Voorstelling van YAR als ‘anders dan alle andere programma’s’ ...	33
5.2.1.3 Opvolging door vrijwilliger tot aan de residentiële week	33
5.2.1.4 Nadruk op eigen keuze en verantwoordelijkheid jongere	33
5.2.2 Specifieke manier van lesgeven	34
5.2.3 Negatieve overtuigingen omvormen tot positieve overtuigingen	34
5.2.3.1 Jongeren bewust maken van hun overtuigingen	38
5.2.3.2 Jongeren handvatten aanreiken tot positieve overtuigingen.....	47
5.2.3.3 Nieuwe overtuigingen verankeren in persoonlijkheid	57
5.3 Uitvoeringseisen en kwaliteitsbewaking	62
5.3.1 Selectieprocedure jongeren	62
5.3.1.1 Overleg met de verwijzers	63
5.3.1.2 De aanmelding van een jongere.....	63
5.3.1.3 Het oriëntatiemoment	63
5.3.1.4 De verdere opvolging in het voortraject.....	63

5.3.2	Vereisten uitvoerende werkers.....	64
5.3.3	Kwaliteitsbewaking.....	65
6	Besluit.....	66
	Hoofdstuk 3	67
	YAR Vlaanderen op de tweede trede van de effectladder: Theoretisch onderbouwen	67
1	Bronnen voor het opstellen van een interventietheorie	67
1.1	Praktijkervaring en gebruikte theorieën uit het buitenland	67
1.2	Resultaten van eerder onderzoek: Een meta-analyse over mentoring	70
1.3	Buitenlandse evaluatiestudies	71
1.3.1	Buitenlandse evaluatiestudie naar YAR-CfC (VK)	71
1.3.1.1	Onderzoeksvraag en –methoden	71
1.3.1.2	Resultaten	72
1.3.1.3	Conclusie.....	73
1.3.2	Buitenlandse evaluatiestudie naar YAR-Zweden	73
1.3.2.1	Onderzoeksvraag en -methoden	73
1.3.2.2	Resultaten	74
1.3.2.3	Conclusie.....	75
1.3.3	Buitenlandse evaluatiestudie naar YAR-CfC (Nederland).....	76
1.3.3.1	Onderzoeksvragen en -methoden	76
1.3.3.2	Resultaten	76
1.3.3.3	Conclusie.....	78
2	Een interventietheorie voor YAR Vlaanderen	78
2.1	Doelgroep	78
2.2	Doel.....	79
2.3	Werkzame factoren	79
3	Besluit.....	80
	Hoofdstuk 4	81
	YAR Vlaanderen op de derde trede van de effectladder: Empirisch onderbouwen ..	81
1	Jongeren in beeld.....	81
1.1	Methode	81
1.1.1	Kwalitatief onderzoek.....	81
1.1.1.1	Semi-gestructureerde interviews met de jongeren	81
1.1.1.2	Notities van jongeren.....	84
1.1.1.3	Vragenlijsten.....	84
1.1.2	Kwantitatief onderzoek.....	84
1.2	Bereikte doelgroep	85
1.2.1	Achtergrondkenmerken jongeren.....	85
1.2.2	Statische risico- en beschermende factoren	86
1.2.2.1	Temperament jongeren (ATL)	86
1.2.2.2	Achtergrondkenmerken gezin.....	86
1.2.3	Dynamische risico- en beschermende factoren	87
1.2.3.1	Zelfwaardering (CBSA).....	87
1.2.3.2	Copingstijl (CISS-NL)	88
1.2.3.3	Denkstijl (SPoNDs).....	89
1.2.3.4	Problemen van jongeren (YSR).....	89
1.2.3.5	Gezinsfunctioneren (Leefgebieden)	90
1.2.3.6	Gezinsklimaat (Leefgebieden).....	90
1.2.3.7	Middelengebruik (Leefgebieden)	91
1.2.3.8	Schools functioneren (Leefgebieden).....	91

1.2.3.9	Vrienden en vrije tijd (Leefgebieden).....	92
1.2.3.10	Psychisch welbevinden (Leefgebieden).....	93
1.2.3.11	Problemen (Leefgebieden).....	93
1.2.4	Verandering na YAR.....	93
1.2.4.1	Zelfwaardering (CBSA).....	94
1.2.4.2	Copingstijl (CISS-NL).....	94
1.2.4.3	Denkstijl (SPoNDs).....	94
1.2.4.4	Problemen van jongeren (YSR).....	94
1.2.4.5	Leefgebieden.....	95
1.3	Visie op deelname.....	95
1.3.1	Tevredenheid.....	95
1.3.2	Veranderingen en inzichten van de jongeren.....	96
1.3.2.1	Beleving van de jongeren.....	96
1.3.2.2	Beleving van de coaches.....	99
1.3.2.3	Beleving van de ouders.....	101
1.3.3	Bereiken van doelen.....	102
1.3.3.1	Overzicht gekozen doelen.....	102
1.3.3.2	Evaluatie doelen.....	103
1.3.3.3	Mening van de coaches.....	104
1.3.4	Vroegtijdig beëindigen van YAR Vlaanderen.....	107
1.3.4.1	Tevredenheid.....	108
1.3.4.2	Inzichten en veranderingen.....	108
1.3.4.3	Reden van vroegtijdige beëindiging.....	108
1.3.4.4	Visie bevraagde coach.....	109
1.4	Beleving van de drie fasen van het YAR-programma.....	109
1.4.1	Voortraject.....	109
1.4.1.1	Voorstelling YAR Vlaanderen.....	109
1.4.1.2	Motivatie voor deelname.....	109
1.4.1.3	Opvolging door vrijwilliger.....	110
1.4.2	Residentiële week.....	110
1.4.2.1	Beleving m.b.t. zichzelf.....	110
1.4.2.2	Beleving m.b.t. anderen.....	112
1.4.2.3	Wat van de residentiële week blijft de jongeren bij?.....	112
1.4.2.4	Aandachtspunten.....	114
1.4.3	Vervolgtraject.....	114
1.4.3.1	Beleving van coaching.....	114
1.4.3.2	Beleving van groepsbijeenkomsten.....	117
2	Vrijwilligers en coaches in beeld.....	119
2.1	Methode.....	119
2.2	Ervaringen van vrijwilligers.....	120
2.2.1	Opleidingsweekends.....	120
2.2.2	Voortraject.....	121
2.2.3	Residentiële week.....	121
2.3	Ervaringen van coaches.....	123
2.3.1	Residentiële week.....	123
2.3.2	Vervolgtraject.....	123
2.3.2.1	Verloop.....	123
2.3.2.2	Werkwijze.....	125
2.3.3	Ondersteuning voor coaches.....	126
2.3.3.1	Coach-de-coach principe.....	126

2.3.3.2	Coachesbijeenkomsten	126
2.3.3.3	Groepsbijeenkomsten	127
2.4	Impact van YAR Vlaanderen op vrijwilligers en coaches	128
2.4.1	Impact op persoonlijk leven	128
2.4.2	Impact op visie t.a.v. probleemjongeren	129
3	Partnerorganisaties in beeld	130
3.1	Methode	130
3.2	Zich engageren als partnerorganisatie	130
3.3	Partnerorganisatie in de praktijk	130
3.4	Tevredenheid en suggesties voor de toekomst	131
4	YAR Vlaanderen: Visie van jongeren en coaches	132
4.1	Het programma YAR Vlaanderen	132
4.2	YAR Vlaanderen vergeleken met andere maatregelen	133
4.3	Werkzame ingrediënten van YAR Vlaanderen	135
4.3.1	Benaderingswijze	137
4.3.2	Vormelijke programmakenmerken	137
4.3.3	Inhoudelijke programmakenmerken	139
4.3.4	Voorwaarden	140
5	Besluit	140
	Hoofdstuk 5	142
	YAR Vlaanderen op de vierde trede van de effectladder: Aantonen van causaliteit	142
	Discussie	143
1	YAR Vlaanderen op de effectladder	143
2	YAR Vlaanderen als programma	146
2.1	Doelgroep van YAR Vlaanderen	146
2.2	Doelen van de verschillende fasen	146
2.3	Beleving van het programma	148
2.4	Vrijwilligers	148
2.5	Partnerorganisaties	149
3	Conclusie	149
	Referenties	150

Inleiding

In 2006 vertoont 15 tot 20% van de Vlaamse jongeren gedragsproblemen en/of emotionele moeilijkheden. Een groot deel van deze jongeren komt terecht in de hulpverlening georganiseerd in de sector Bijzondere Jeugdzorg. Registraties (Vervotte, 2006) geven in vijf jaar een stijging aan van het aantal jongeren in de Bijzondere Jeugdzorg met 18,3 %. De maatregelen van de jeugdrechtbanken kennen een stijging van 50 % in de periode van 2002 tot 2005 (van 1627 in 2002 naar 2430 in 2005). De vorderingen van jongeren met een als misdrijf omschreven feit (MOF) door de jeugdrechters kennen een stijging van 10,3 % in de periode 2002-2004. Daarnaast wordt er een stijging gemeten van de vrijwillige hulpverlening via de Comités Bijzondere Jeugdzorg met 4% sinds 2002.

Om aan deze kwantitatieve toename en de groeiende complexiteit van hulpvragen tegemoet te komen neemt toenmalig Vlaams Minister van Welzijn Vervotte het initiatief om de sector Bijzondere Jeugdzorg via het Globaal Plan Jeugdzorg (2006) voor de periode 2007-2009 een bijkomende injectie te geven. Eén van de maatregelen is het installeren van Youth at Risk (YAR) in Vlaanderen. YAR, een van oorsprong Amerikaans programma gericht op persoonlijkheidsontwikkeling, wordt sinds de jaren '90 succesvol toegepast in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Zweden. Het project YAR wordt in Vlaanderen sinds de aanvang opgevolgd door een stuurgroep. De bevindingen inzake het bereiken van de doelgroep en de eerste resultaten inzake het realiseren van de uitgezette doelstellingen worden door deze stuurgroep positief geëvalueerd. Het tweede traject (2008-2009) bevestigt de positieve geluiden uit het eerste traject (2007-2008), zo wordt vermeld in *Perspectief!*, dat een vervolg is van het Globaal Plan Jeugdzorg en dat een visie en toekomstperspectieven biedt op en voor welzijn van jongeren en kinderen.

Om de effecten van de methodiek van YAR in Vlaanderen in kaart te brengen, wordt de Katholieke Hogeschool Limburg (KHLim), departement Sociaal-Agogisch Werk (SAW), door de projectleiding van YAR Vlaanderen gevraagd om YAR Vlaanderen wetenschappelijk te evalueren. Dit gebeurt in het kader van een 'projectmatig wetenschappelijk onderzoeksproject' (PWO). Dit onderzoeksrapport is hiervan de neerslag. Hierin worden twee trajecten van YAR in Vlaanderen onderzocht, namelijk het traject 2007-2008 en het traject 2008-2009. *Perspectief!* vermeldt dat er in 2009-2010 een derde traject van YAR zal starten waarbij bijzondere aandacht gaat naar de mogelijkheden om de methodiek in Vlaanderen maximaal te integreren. Dit traject werd beëindigd op zes februari 2010.

In Hoofdstuk 1 wordt toegelicht vanuit welke visie op effectonderzoek het onderzoek naar YAR in Vlaanderen is uitgevoerd. De lezer kan hierbij kennismaken met het gedachtegoed van Van Yperen en Veerman (2008). Deze Nederlandse onderzoekers trachten de wetenschappelijke en de praktijkgerichte visie op effectonderzoek in de jeugdzorg te verzoenen en bieden een concreet en duidelijk kader voor het uitvoeren en beoordelen van effectonderzoek. In Hoofdstuk 2 wordt een beschrijving van YAR Vlaanderen gegeven in termen van naam, doel, doelgroep en aanpak. We houden hierbij ook rekening met de informatie die beschikbaar is over YAR in het buitenland. Hoofdstuk 3 geeft een overzicht van de theoretische onderbouw van de aanpak van YAR in Vlaanderen. We baseren ons hiervoor op praktijkervaringen in het buitenland, resultaten van eerder onderzoek en bestaande

theorieën en methodieken. In Hoofdstuk 4 wordt YAR Vlaanderen empirisch geëvalueerd. Op basis van kwalitatief onderzoek worden de visie en de ervaring m.b.t. de deelname aan YAR van de deelnemende jongeren, vrijwilligers en partnerorganisaties in beeld gebracht. Op basis van kwantitatief onderzoek wordt de bereikte doelgroep jongeren in kaart gebracht en wordt nagegaan of bepaalde kenmerken van deze doelgroep veranderen na de deelname aan YAR. In Hoofdstuk 5 wordt uitgelegd waarom een interventie zoals YAR minder geschikt is voor causaliteitsonderzoek. Dit rapport wordt beëindigd met een discussie.

Bij het lezen en interpreteren van de resultaten van dit onderzoek, dient rekening gehouden te worden met het feit dat YAR Vlaanderen nog voortdurend evolueert en aangepast wordt, mede op basis van de resultaten van dit onderzoek.

Hoofdstuk 1

Effectonderzoek in de jeugdzorg: Naar een bruikbaar kader

De laatste jaren is jeugddelinquentie een 'hot topic' in België. Iedereen heeft er een mening over, ook de politici. Sommigen proberen tegemoet te komen aan burgers die een hardere en repressieve aanpak vragen. Anderen blijven het standpunt verdedigen dat het behandelen van jonge daders effectiever is dan louter bestraffen. Om dit standpunt te onderbouwen is er de laatste jaren vanuit het beleid steeds meer aandacht voor de effectiviteit van interventies in de jeugdzorg. Men wil meer inzicht verwerven in welke interventies het best werken voor zogenaamde 'probleemjongeren', zodat de middelen die geïnvesteerd worden maximaal renderen. De huidige economische crisis maakt deze kwestie nog prominenter.

Maar wanneer kan men zeggen dat een interventie effectief is? Wat voor onderzoek is nodig om een dergelijke conclusie te mogen trekken? En wat met de vele interventies in de dagelijkse hulpverleningspraktijk waar nog geen onderzoek naar verricht is? Moeten deze allemaal vervangen worden door zogenaamde effectieve methodieken? In dit hoofdstuk wordt de visie van Van Yperen en Veerman (2008) op effectonderzoek in de jeugdzorg toegelicht van waaruit een antwoord volgt op bovengenoemde vragen.

1 VAN YPEREN EN VEERMAN (2008): EEN VERZOENINGSPOGING TUSSEN 'EVIDENCE-BASED PRACTICE' EN 'PRACTICE-BASED EVIDENCE'

Wanneer men spreekt over interventies die bewezen effectief zijn, is het noodzakelijk om het predikaat '*effectief*' te definiëren. Van Yperen en Veerman (2008) wijzen er terecht op dat definities verschillen naargelang de visie die men aanhangt. Zo zullen de meeste hulpverleners de geboden hulp effectief vinden wanneer de doelstellingen die voor een bepaalde cliënt werden vooropgesteld behaald werden, de problemen niet toenamen of de cliënt tevreden is. Vanuit wetenschappelijk oogpunt daarentegen is een interventie enkel effectief te noemen wanneer kan worden aangetoond dat personen die de interventie kregen de gewenste resultaten behaalden en dat geen andere factoren dan de interventie zelf hiervoor verantwoordelijk zijn.

Parallel aan de verschillende definities van een effectieve interventie, bestaan ook verschillende meningen over de manier waarop de effectiviteit kan worden vastgesteld. Vanuit een praktijkvisie volstaat het om bij intake doelen voor een welbepaalde cliënt voorop te stellen, een behandelingsplan uit te werken en bij het beëindigen van de behandeling te bekijken of een cliënt de doelen heeft behaald en/of een tevredenheidsmeting uit te voeren. Vanuit wetenschappelijk perspectief kan echter enkel de 'gouden standaard' van onderzoek – een gerandomiseerd experimenteel proefopzet – uitsluitend bieden over het effect van een interventie. Er dienen, met andere woorden, personen willekeurig te worden verdeeld over de controle- en behandelconditie(s). Wanneer dan uit voor- en nametingen bij beide groepen blijkt dat degenen die de behandeling toegediend kregen meer vooruitgang hebben geboekt dan degenen die geen interventie ondergingen, kan men ervan uitgaan dat de toegediende interventie hiervoor aan de basis ligt. Immers, alle

andere factoren die een rol kunnen spelen zijn ‘uitgebalanceerd’ (d.i. in dezelfde mate aanwezig) over de verschillende condities door het feit dat personen willekeurig aan de condities werden toegekend.

In Vlaanderen zijn in de jeugdhulpverlening nog maar zeer weinig interventies experimenteel onderzocht. In de meeste voorzieningen en instanties wordt hulp verleend, zonder dat er wetenschappelijk onderzoek heeft plaatsgevonden naar de effectiviteit van de hulpverleningsmethode. Nu vanuit het beleid meer aandacht wordt gevraagd voor het effect van interventies in de (jeugd)hulpverlening (cfr. Globaal Plan Jeugdzorg en opvolger Perspectief!), zijn volgens Van Yperen en Veerman (2008) twee reacties mogelijk. Ofwel kan ervoor gekozen worden om ‘top down’ een beperkt aantal interventies te implementeren waarvan op rigoureuze wijze werd aangetoond dat ze effectief zijn. Dit leidt dan tot zogenaamde ‘*evidence-based practice*’, een praktijk van handelen die gebaseerd is op evidentie over de effectiviteit van dat handelen (Bower, 2003). Ofwel kan ervoor geopteerd worden om bestaande interventies te onderzoeken en zo meer kennis te verwerven over de potentiële effectiviteit ervan. Bij deze tweede optie wordt ‘bottom up’ gewerkt: vanuit de dagelijkse praktijk wordt meer en meer kennis en evidentie verzameld over de werkzaamheid van de interventie, d.i. ‘*practice-based evidence*’.

Van Yperen en Veerman (2008) stellen een verzoeningspoging voor tussen deze twee – schijnbaar tegengestelde – visies. Volgens hen kan onderzoek wel degelijk starten vanuit de praktijk (dus *practice-based*) en kan gaandeweg – naarmate de gevolgde onderzoeksmethode meer evolueert naar de ‘gouden standaard’ – steeds meer bewijskracht verworven worden voor de effectiviteit van de interventie, totdat de interventie uiteindelijk ‘bewezen effectief’ is (*evidence-based*) – of niet. Zij gebruiken de metafoer van de ‘effectladder’, die in de volgende paragraaf wordt uitgelegd, om hun visie te verduidelijken.

2 TREDEN OP DE ‘EFFECTLADDER’ ALS METAFOOR VOOR TOENEMENDE BEWIJSKRACHT VAN EEN EFFECTONDERZOEK

Tabel 1 biedt een overzicht van de verschillende treden van de effectladder of de niveaus van bewijskracht in praktijkgericht effectonderzoek. Onderzoekstypes die hoger op de ladder gerangschikt staan, dragen een grotere bewijskracht in zich aangaande de effectiviteit van een interventie. In wat volgt, worden de vier tredes van de effectladder besproken: descriptief (niveau 1), theoretisch (niveau 2), indicatief (niveau 3) en causaal (niveau 4). Alvorens de ladder te bestijgen, sta je ‘op de grond’. Niveau 0 – niet weergegeven in de figuur – komt overeen met de situatie waarin nog quasi niks is geweten over de interventies die in de dagelijkse praktijk worden uitgevoerd. Door het verzamelen van informatie wordt de klim op de ladder aangevat. Bij iedere trede hoort een bepaald kwalificatieniveau en zijn er verschillende soorten onderzoek mogelijk.

Tabel 1

Niveaus van bewijskracht in praktijkgericht effectonderzoek (Van Yperen & Veerman, 2008: 25)

Bewijskracht	Omschrijving	Soorten onderzoek	Kwalificatieniveau
1. Descriptief	De kernelementen, context en randvoorwaarden van een interventie zijn duidelijk omschreven	-observatie -documentanalyse -interview	Potentieel
2. Theoretisch	Als niveau 1 maar aangevuld met geloofwaardige interventietheorie	-meta-analyse -literatuurstudie -kennisontlokkend onderzoek	Veelbelovend
3. Indicatief	Als niveau 2 maar aangevuld met empirische evidentie voor de interventie	-veranderingsonderzoek -doelrealisatieonderzoek -cliënttevredenheidsonderzoek	Doeltreffend
4. Causaal	Als niveau 3 maar aangevuld met evidentie dat enkel interventie verantwoordelijk is voor resultaat	-experimenteel onderzoek	Werkzaam

2.1 Niveau 1: Beschrijven van de interventie

De eerste trede van de ladder, *Niveau 1*, bereik je volgens Van Yperen en Veerman (2008) wanneer de basiselementen van een interventie duidelijk geëxpliciteerd zijn. Het gaat hier om descriptieve bewijskracht: er wordt een beschrijving gegeven van wat de interventie inhoudt en hoe en voor wie ze wordt uitgevoerd. Via het bestuderen en analyseren van documenten, het observeren van de uitvoering van de interventie en het interviewen van praktijkwerkers kan meer informatie over de interventie verzameld worden. Indien helder is omschreven wat de naam is van de interventie, het doel, voor wie de interventie bedoeld is (en voor wie niet), wat de aanpak precies inhoudt en wat de – materiële en organisatorische – context en randvoorwaarden zijn voor de interventie, kan je volgens de auteurs zeggen dat de interventie ‘potentieel’ heeft om effectief te zijn. In wat volgt, staan we stil bij de verschillende basiselementen van een interventie.

Een eerste element waarnaar aandacht uitgaat bij de beschrijving van een interventie of programma is de naam. Het is belangrijk om steeds dezelfde naam te gebruiken voor de interventie zodat geen verwarring ontstaat.

Vervolgens dient het doel van de interventie duidelijk omschreven te worden. Het moet helder zijn welk resultaat beoogd wordt met de interventie, zodat evalueren achteraf ook mogelijk wordt. Van Yperen en Veerman (2008) geven aan dat doelen

best geformuleerd worden volgens de 'SMART'-principes. Doelen dienen *specifiek* ('goed afgebakende gedragingen, vaardigheden, cognities, emoties en situaties', p.37), *meetbaar*, *aanvaardbaar*, *realistisch* en *tijdsgebonden* ('tijdsaanduiding voor wanneer het doel moet bereikt zijn') te zijn.

De doelen moeten daarnaast ook logisch samenhangen met de doelgroep. Het is belangrijk dat nagedacht wordt over de doelgroep die het best geschikt is voor de interventie en welke niet en dat dit duidelijk beschreven wordt, bijvoorbeeld a.d.h.v. indicaties en tegenindicaties. Het kan gaan om demografische kenmerken (bijv. geslacht, leeftijd), maar ook over aanwezige risicofactoren of probleemgedrag. Welke doelgroep het meest geschikt is voor de interventie volgt uit/dient verder uitgewerkt te worden in de 'interventietheorie' (cfr. niveau 2). Daarin dient inzichtelijk gemaakt te worden waarom het programma voor de één wel zou kunnen werken en voor de ander niet.

Een duidelijke omschrijving van de aanpak die wordt gevolgd, is een volgende vereiste. Aspecten die hierbij belangrijk zijn, zijn een beschrijving van de activiteiten die plaatsvinden (wat en hoe?), de locatie, de duur van de activiteiten, de frequentie en de intensiteit van de contacten. Ook halen Van Yperen en Veerman (2008) aan dat het van belang is om vereisten m.b.t. de kwalificaties van de uitvoerende werkers te specificeren en om te verduidelijken hoe cliënten worden geselecteerd. Ten slotte vinden ze dat beschreven moet worden of en hoe de kwaliteit van de interventie wordt bewaakt (bijv. door supervisie).

Van Yperen en Veerman (2008) doelen bij het aspect 'context en overige randvoorwaarden voor toepassing' op die vereisten voor de uitvoering die met de context te maken hebben en dus niet bij de beschrijving van de methodiek worden behandeld. Ze noemen bijvoorbeeld financiële, materiële en organisatorische voorwaarden die moeten voldaan zijn om de interventie te kunnen uitvoeren.

Er dient voorts ook aangehaald te worden wie de interventie uitvoert en waar het aanbod te vinden is. Deze informatie geeft, volgens de auteurs, een beeld over de bekendheid en het gebruik van het programma.

Ten slotte is het belangrijk om na te gaan welke interventies, die elders worden uitgevoerd, vergelijkbaar zijn met de voorliggende interventie. Kennis over de toepassing, effectiviteit en knelpunten van die interventies kan immers zeer relevant zijn.

2.2 Niveau 2: Theoretisch onderbouwen van de interventie

Van een veelbelovende interventie (*Niveau 2*) is volgens Van Yperen en Veerman (2008) sprake als, steunend op wetenschappelijke bevindingen en eventuele praktijkervaringen, aannemelijk kan gemaakt worden dat de interventie in theorie werkzaam zou kunnen zijn. Er dient dus een 'interventietheorie' ('program theory'; Rossi, Lipsey, & Freeman, 2004) geëxpliciteerd te worden die intern fungeert als een rationale en extern als een legitimatie voor het uitvoeren van de interventie. Deze theorie moet duidelijk maken waarom voorliggende interventie voor een bepaalde doelgroep met een bepaald probleem zou kunnen helpen. Of, in de woorden van de

auteurs zelf, 'er moet worden aangetoond wat de werkzame bestanddelen zijn van een interventie en hoe ze inwerken op de mechanismen en factoren die het probleem veroorzaken of in stand houden, zodanig dat het doel van de interventie bereikt wordt' (Van Yperen & Veerman, 2008: 40). Volgens Van Yperen en Veerman (2008) kan deze interventietheorie zowel vanuit praktijkervaringen bedacht zijn als vanuit sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Onderzoek naar gelijksoortige interventies dat positieve uitkomsten toont, ondersteunt eveneens de theoretische effectiviteit van de voorliggende interventie.

Allereerst is het belangrijk om de doelgroep te beschrijven in termen van risico- en beschermende factoren die het gedrag veroorzaken, in stand houden, versterken of afzwakken. Dynamische factoren zijn beïnvloedbaar (bijv. beperkte sociale vaardigheden), terwijl statische factoren niet veranderbaar zijn (bijv. laag IQ), maar toch het effect van de interventie kunnen beïnvloeden. In bepaalde gevallen wordt ervoor geopteerd om de aanwezigheid van een bepaalde risicofactor op te nemen als tegenindicatie omdat die de werkzaamheid van de interventie belemmert. Zo kan het voor sommige programma's noodzakelijk zijn dat een jongere een bepaald niveau van intellectueel functioneren heeft. Een IQ lager dan 85 kan in dat geval bijvoorbeeld een tegenindicatie vormen voor deelname aan het programma.

Vervolgens dient een interventietheorie aan te geven op welke dynamische factoren de voorliggende interventie zal ingrijpen (ook wel 'behandelingstheorie' – Veerman, 2000 – of 'impact theory' – Rossi et al., 2004 – genoemd). Hierbij dient verduidelijkt te worden hoe de interventie bepaalde factoren beïnvloedt.

Om de onderbouwing van de interventie sterker te maken, is het daarnaast ook zinvol om na te gaan in de onderzoeksliteratuur wat zogenaamde 'werkzame factoren' zijn van interventies die ingrijpen op hetzelfde probleem als de te onderzoeken interventie. Indien kan aangetoond worden dat deze werkzame elementen aanwezig zijn, maakt dat de onderbouwing van de interventie sterker omdat de kans dat de interventie effect zal hebben in theorie alvast groter wordt.

Ten slotte kan indirect bewijs het veelbelovend karakter van de interventie aansterken (Van Yperen en Veerman, 2008). Indirect bewijs kan verwijzen naar resultaten van buitenlands effectonderzoek naar de betreffende interventie en van binnenlands effectonderzoek naar soortgelijke interventies.

2.3 Niveau 3: Empirisch onderbouwen van de interventie

Wanneer naast een goede omschrijving en onderbouwing van de interventie ook nog empirisch kan worden aangetoond dat de interventie werd uitgevoerd zoals bedoeld, de beoogde doelgroep werd bereikt en de gestelde doelen werden behaald, klimt men naar *Niveau 3* op de ladder. De interventie kan dan doeltreffend genoemd worden. In deze fase worden de concepten uit de interventietheorie geoperationaliseerd en meetbaar gemaakt, zodat de theorie kan getoetst worden.

Van Yperen en Veerman (2008) noemen drie types van onderzoek die 'practice-based evidence' kunnen opleveren: *veranderingsonderzoek* waarbij voor- en nametingen worden uitgevoerd bij de groep die de interventie krijgt,

doelrealisatieonderzoek dat nagaat in welke mate de gestelde doelen werden bereikt en *cliënttevredenheidsonderzoek* dat vaststelt hoe tevreden cliënten zijn over de gekregen hulp. Dergelijk onderzoek geeft echter nog geen garantie over causaliteit omdat het mogelijk is dat vastgestelde veranderingen door andere factoren dan de interventie op zich veroorzaakt worden.

2.4 Niveau 4: De interventie als oorzaak van verandering

Men bereikt de top van de effectladder (*Niveau 4*) wanneer aan alle voorgaande condities werd voldaan en er evidentie is voor causaliteit, m.a.w. interventie A heeft tot gevolg dat probleemgedrag B afneemt en/of interventie A heeft tot gevolg dat gewenst gedrag C toeneemt. Dit betekent dat de interventie en niets anders verantwoordelijk is voor het vastgestelde resultaat. De interventie is dan werkzaam. Om bewijs te verkrijgen voor een oorzakelijk verband tussen de bereikte uitkomsten en de interventie is experimenteel onderzoek nodig. Hierbij worden de resultaten van voor- en nametingen bij de groep die de interventie kreeg vergeleken met de resultaten van een controlegroep die de interventie niet kreeg.

Het is op dit niveau heel belangrijk dat de interne validiteit van het onderzoek gewaarborgd is. Interne validiteit verwijst naar 'de geldigheid van de conclusies over de relatie tussen interventie en effect' (Van Yperen & Veerman, 2008: 62). Hoe beter het onderzoek alternatieve verklaringen voor het vastgestelde effect kan uitsluiten, hoe zekerder men kan zijn dat de interventie verantwoordelijk is voor het effect en dus hoe hoger de interne validiteit. Voorbeelden van 'storende factoren' die het resultaat van een interventie beïnvloeden zijn rijping (een jongere groeit over zijn problemen), geschiedenis (er gebeurt iets positiefs in het leven van de jongere), instrumentatie (jongeren vullen de tweede keer de vragenlijsten anders in dan de eerste keer, niet omdat er een werkelijke verandering achter schuilgaat, maar door bijv. vermoeidheid, desinteresse, aanwezigheid van storende elementen), statistische regressie (wanneer bij een eerste meting de scores erg hoog zijn, is de kans groter dat men bij een tweede meting lager scoort dan nog hoger) en selectieve uitval (als de cliënten die tussen de eerste en tweede meting zijn uitgevallen diegene waren met de meeste problemen, zal de meting de tweede keer positievere resultaten laten zien zonder dat hiervoor per se een werkelijke verbetering aan de basis ligt). Een goede interventietheorie, een gedegen onderzoeksopzet en voortdurend alert zijn voor en op zoek gaan naar alternatieve verklaringen voor het vastgestelde effect, zijn manieren om de interne validiteit te versterken (Van Yperen en Veerman, 2008).

3 BESLUIT

De visie van Van Yperen en Veerman (2008) is zinvol om diverse redenen. Vooreerst stelt ze voorop dat experimenteel onderzoek niet de enige zinvolle manier is om aan effectonderzoek te doen. Dat is positief aangezien dit type onderzoek in de praktijk van de jeugdhulpverlening niet gemakkelijk te realiseren is. Van Yperen en Veerman (2008) geven aan dat het zinvol is om te beginnen bij de basis: expliciteren wat men doet, hoe, met welke frequentie, voor wie en – zeer belangrijk – waarom, kan je al een heel eind op weg helpen om aan te tonen dat de interventie (in theorie alvast)

effectief zou kunnen zijn. Een goede omschrijving en theoretische onderbouwing van de interventie vraagt geen (quasi-)experimenteel onderzoek en kan toch al heel wat opleveren. Documentenanalyse, observatie, interviews en literatuurstudie zijn hier de bronnen van informatie. Alles wat men extra kan doen zoals bijv. veranderingsonderzoek helpt om de interventietheorie empirisch te toetsen en verder te verfijnen.

Ten tweede biedt de indeling van Van Yperen en Veerman (2008) een bruikbaar kader voor het voeren van een onderzoek. Termen als 'effectonderzoek' en 'evidence-based practice' worden een stuk begrijpelijker en transparanter. Dit kan weerstand van sommige hulpverleners tegen 'evidence-based werken' eventueel indijken. Effectonderzoek kan immers aan de basis beginnen en zinvol zijn voor de praktijk.

In de volgende hoofdstukken gebruiken we de effectladder van Van Yperen en Veerman (2008) als leidraad in het onderzoek naar YAR Vlaanderen.

Hoofdstuk 2

YAR Vlaanderen op de eerste trede van de effectladder: Beschrijven

In het vorige hoofdstuk werd de visie van Van Yperen en Veerman (2008) op effectonderzoek in de jeugdzorg bondig toegelicht. Eén van de voordelen hiervan is dat ze een concreet en bruikbaar kader bieden om nieuw effectonderzoek naar een bepaalde interventie op te zetten of het bestaande onderzoek te beoordelen. In dit hoofdstuk wordt YAR Vlaanderen beschreven in termen van naam, doel, doelgroep en aanpak. Voor elk aspect geven we eerst een overzicht van de situatie in het buitenland omdat YAR daar al een aantal keer is uitgevoerd. Dit geeft ons een zicht op de belangrijke aandachtspunten om YAR Vlaanderen grondig te kunnen beschrijven.

1 METHODE

In wat volgt geven we een overzicht van de methodes gebruikt om YAR Vlaanderen te beschrijven. Zoals aangegeven in Hoofdstuk 1 zijn de meest aangewezen methodes om een interventie te beschrijven documentanalyse, observaties en interviews.

1.1 Documentanalyse

Bij het zoeken naar documenten over YAR werden diverse methoden aangewend. Ten eerste werd gebruik gemaakt van de online tijdschriften-zoekmatrix van de KULeuven. Deze geeft toegang tot diverse databases. De databases 'humanities'¹, 'psychology'² en 'criminology'³ werden geraadpleegd, waarbij volgende zoektermen werden ingegeven: 'Youth at Risk', 'coaching for communities', 'evaluation', 'YAR', 'manual'. Zo goed als alle wetenschappelijke artikels bleken te gaan over 'at risk youth' of jongeren die risicogedrag stellen en over risicofactoren bij jongeren voor allerlei probleemgedrag, maar niet over het programma YAR. Er werd slechts één wetenschappelijk artikel gevonden dat betrekking had op YAR als programma, meer bepaald de bespreking van een evaluatieonderzoek naar YAR van de Dartington Social Research Unit, uitgevoerd door Berry, Little, Axford en Cusick (2009). Ten tweede werd de Libis-catalogus geraadpleegd om boeken over YAR op te sporen. Het resultaat was één boek, uitgegeven door het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn, met als onderwerp de methodiekbeschrijving van 'Youth At Risk, Coaching for Communities'. Ten derde werden de zoekmatrices 'Google' en 'Google Scholar' gebruikt om informatie over YAR en over evaluatieonderzoek naar YAR te vinden. Ook hier gingen de gevonden artikels en websites bijna altijd over risicofactoren bij jongeren voor een bepaald probleem, risicogedrag gesteld door jongeren en/of over

---

¹ Database 'humanities' geeft toegang tot volgende subdatabases: Academic Search Premier, ATLA Religion Database, Business Source Premier, JSTOR, Periodicals Index Online, Project Muse, SAGE Journals Online, Sociological Abstracts en Web of Science.

² Database 'psychology' geeft toegang tot volgende subdatabases: Academic Search Premier, CogPrints via SCIRUS, ERIC, Linguistics and Language Behavior Abstracts, Online Contents, PsycINFO, Social Sciences Citation Index, Sociological Abstracts en Web of Science.

³ Database 'criminology' geeft toegang tot volgende subdatabases: Academic Search Premier, Criminal Justice Abstracts, Online Contents, Project Muse, Social Sciences Citation Index en Sociological Abstracts.

de preventie en aanpak daarvan. Maar er werden wel links gevonden naar organisaties die in diverse landen of staten YAR aanbieden, met name: www.youthatrisk.org.uk (Verenigd Koninkrijk), www.nyouthatrisk.org (New York), www.uncommonresults.org (United States), www.coYAR.org (Colorado), www.phoenixyouthatrisk.org (Phoenix) en www.YARvlaanderen.be (Vlaanderen). Al deze websites werden volledig doorgenomen, alsook relevante documenten op de sites. Er werden ook twee publicaties gevonden over evaluatieonderzoeken uitgevoerd in Nederland (Berger en Booij, 2002) en Zweden (Berglünd, 2007). Ten vierde werden via mailcorrespondentie allerhande documenten met meer praktische informatie verkregen van Uncommon Results in de VS. Ten vijfde werd voor informatie rond YAR Vlaanderen een beroep gedaan op volgende documenten: Globaal Plan Jeugdzorg, Perspectief!, verslagen stuurgroep YAR (2007-2008), YAR jaarverslagen 2007-2008 en 2008-2009 en de informatiemap voor vrijwilligers van het voortraject. Naast documenten baseerden we ons voor de informatie specifiek rond YAR Vlaanderen ook op observaties en een interview met de projectleiding van YAR Vlaanderen.

1.2 Participerende observatie

Om meer inzicht te krijgen in het programma YAR Vlaanderen, meer bepaald in de aanpak ervan, werden een aantal belangrijke momenten door de onderzoeker bijgewoond: het opleidingsweekend voor de vrijwilligers van het voortraject (28-20 maart 2008), enkele oriëntatiemomenten voor de jongeren (april 2008), de voorbereidingsdag voor de jongeren (8 mei 2008), de voorbereiding van de vrijwilligers op de residentiële week (9-11 mei 2008), de residentiële week (12-17 mei 2008), een aantal maandelijkse coaches-bijeenkomsten (juni 2008-januari 2009), een aantal groepsbijeenkomsten (mei 2008-februari 2009) en de slotceremonie (7 februari 2009). Tijdens deze momenten werden steeds notities gemaakt van hetgeen gezegd werd en gebeurde, vanaf nu veldnota's genoemd. Alle betrokkenen werden vooraf geïnformeerd over het onderzoek en de ouders en de jongeren gaven schriftelijke toestemming waarmee ze instemden dat bepaalde gegevens zouden worden gebruikt voor onderzoek ('informed consent'). Er werd duidelijk uitgelegd dat de onderzoeker het YAR-programma mee wou doorlopen om te zien hoe alles precies in zijn werk ging.

De mate van participatie verschilde in de diverse fases. Tijdens de opleidingsweekends, de oriëntatiemomenten, de voorbereidingsdag en de coaches- en groepsbijeenkomsten positioneerde de onderzoeker zich op de achtergrond en legde zich vooral toe op het observeren en het maken van nota's. Naar de indeling van Adler en Adler (1998) komt dit overeen met de '*onderzoeker als perifeer lid*'. Tijdens de residentiële week was de onderzoeker eerder een '*actief lid*'. Tijdens de cursussessies zat de onderzoeker achteraan notities te maken, maar tijdens de pauzes, het eten en de outdooractiviteiten bracht de onderzoeker tijd door met de jongeren. De keuze om tijdens de residentiële week iets actiever aanwezig te zijn was weloverwogen. Het was een manier om meer zicht te krijgen op hoe de jongeren deze week echt beleven en om een band op te bouwen met de jongeren. Tijdens de residentiële week waren vertrouwen en een veilige sfeer heel belangrijk. De hele tijd nota's maken zonder zelf enigszins te participeren, had het vertrouwen van de jongeren in de onderzoeker kunnen schaden. De vertrouwensband tussen de

onderzoeker en de jongeren kon er echter ook voor zorgen dat de onderzoeker niet meer 100% objectief was. Daarom was een belangrijk aandachtspunt bij participerende observatie het evenwicht tussen afstand en nabijheid. Enerzijds moest de onderzoeker 'dicht genoeg' komen om echt inzicht te krijgen in wat er zich afspeelde. Anderzijds moest de onderzoeker ervoor zorgen dat hij niet te betrokken raakte zodat hij kritisch kon blijven kijken en objectiviteit kon bewaren. Op een aantal manieren werd geprobeerd dit evenwicht te bewaken. Belangrijk hierbij was voortdurende zelfreflectie. Door zich steeds bewust te zijn van deze potentiële bedreiging van de objectiviteit, was het gevaar dat de objectiviteit ook echt in het gedrang zou komen minder groot. Ook kwam er tijdens de residentiële week voor een halve dag een andere observator langs die minder betrokken was en ervoor zorgde dat de onderzoeker een objectieve kijk behield. Ook door discussies met andere collega's bleef de blik van de onderzoeker scherp.

Naast een optimaal evenwicht tussen afstand en nabijheid, was het ook belangrijk om alert te zijn voor eigen blinde vlekken, eigen ervaringen of voorgaande kennis die een objectieve observatie zouden kunnen vertroebelen. Om dit te vermijden maakte de onderzoeker o.a. in veldnota's een duidelijk onderscheid tussen de beschrijvingen van wat er gezegd en gedaan werd enerzijds en eigen bedenkingen en interpretaties anderzijds. De veldnota's waren een letterlijke weergave van wat er gezegd werd. Pas nadien werden de notities verder geanalyseerd en geordend. Ook hierbij was zelfreflectie zeer belangrijk.

Na de observaties werden alle veldnota's in hun geheel doorgenomen en werd gestart met de analyse ervan. Nota's werden gestructureerd en er werd nagegaan welke grote thema's en clusters erin te onderkennen waren. Periodes van zelfstandige analyse en reflectie wisselden voortdurend af met het voeren van discussies met externen.

1.3 Interview

In februari 2010 werd een interview afgenomen met de projectleiding van YAR Vlaanderen. Het interview werd met toestemming van beide projectleiders opgenomen en achteraf woord voor woord uitgetypt ('verbatim-principe'; Mortelmans, 2007). De projectleiding werd geïnterviewd om een aanvulling te geven op de beschrijving van YAR Vlaanderen zoals weergegeven op basis van de documenten en de participerende observatie en ging bijgevolg over de verschillende topics die in dit hoofdstuk aan bod zullen komen.

2 NAAM

Uit de documentanalyse bleek dat er enerzijds andere invullingen waren van YAR als programma en anderzijds dat er andere benamingen waren voor gelijkaardige programma's. Om één en ander te begrijpen was het nodig eerst de ontstaansgeschiedenis van YAR te bekijken.

Begin jaren tachtig maakten verscheidene ouders in Oakland, California (VS) zich ernstige zorgen om hun tienerkinderen. Ze stelden vast dat de reguliere

hulpverlening hun kinderen niet bereikte, waardoor de problemen met geweld, drugs, bendevoering en criminaliteit steeds toenamen. Ze besloten de krachten te bundelen en ontwierpen, samen met de hulp van ervaren hulpverleners, een programma dat gericht was op persoonlijkheidsontwikkeling. Door de jaren heen werd dit programma vele malen uitgevoerd in de Verenigde Staten door de organisatie 'The Breakthrough Foundation' en kreeg het verder vorm. Mark Charley, die werkzaam was bij The Breakthrough Foundation, richtte een privé vennootschap op, genaamd 'Uncommon Results'. Met Uncommon Results voert hij nu consultancy opdrachten uit voor diverse doelgroepen (bijv. jongeren, gedetineerden, atleten, bedrijfsleiders) en in diverse contexten, samen met enkele (freelance) medewerkers. Belangrijk is dat Uncommon Results de naam 'Youth at Risk' niet gebruikt op haar website maar enkel spreekt over 'youth programs'.

Sinds 1992 is men, met de hulp van Mark Charley en andere Amerikaanse medewerkers, in het Verenigd Koninkrijk (VK) projecten gaan uitvoeren. YAR-VK biedt onder meer volgende programma's aan: 'Coaching for Professionals' voor werkenden, 'Coaching for Success' voor jongeren met problemen op school, 'Bright Future' voor personen met een psychische problematiek, 'Coaching for Release' voor gedetineerden en YAR-'Coaching for Communities' (YAR-CfC), dat gelijkaardig is aan het programma zoals georganiseerd door Uncommon Results. In 1999 werden verscheidene projecten in Nederland uitgevoerd, eveneens onder de naam 'YAR-CfC', onder begeleiding van Engelse en Amerikaanse consultants. Ook in Australië, Zweden, de Kaaiman-eilanden en Bermuda werd YAR-CfC al uitgevoerd.

Naast voorgenoemde organisaties (o.a. Uncommon Results en YAR-VK) die in relatie staan tot elkaar, waren op het internet ook nog de organisaties YAR-New York, YAR-Colorado en YAR-Phoenix terug te vinden, respectievelijk ontstaan in 1985, 1992 en 1987. Hoewel de ontstaansgeschiedenis van de betreffende organisaties en de inhoud van hun aangeboden programma's overeenstemming vertonen met de ontstaansgeschiedenis en inhoud van de programma's die Uncommon Results aanbiedt (jongeren krijgen een training op locatie en krijgen daarna gedurende lange tijd een persoonlijke coach), zou er geen verband zijn tussen deze organisaties.

In maart 2007 ging YAR Vlaanderen een eerste keer van start, waarbij voor de uitvoering van bepaalde onderdelen Amerikaanse en Engelse trainers werden ingehuurd. De inhoud van dit programma is gelijkaardig aan het programma zoals georganiseerd door Uncommon Results en de verschillende programma's YAR-CfC.

Conclusie naam:

Het programma YAR, zoals het in Vlaanderen sinds 2007 wordt uitgevoerd, vertoont vele gelijkenissen met het programma dat aangeboden wordt door Uncommon Results in de VS en met YAR-CfC dat in verschillende landen wordt uitgevoerd. Omdat het gebruik van verschillende benamingen tot verwarring kan leiden, is het nodig dat men in Vlaanderen consistent zal zijn in het gebruik van de naam YAR Vlaanderen. Volgens de projectleiding van YAR Vlaanderen vormt dit tot op heden geen probleem omdat YAR meer en meer een begrip wordt in de welzijnssector.

3 DOEL

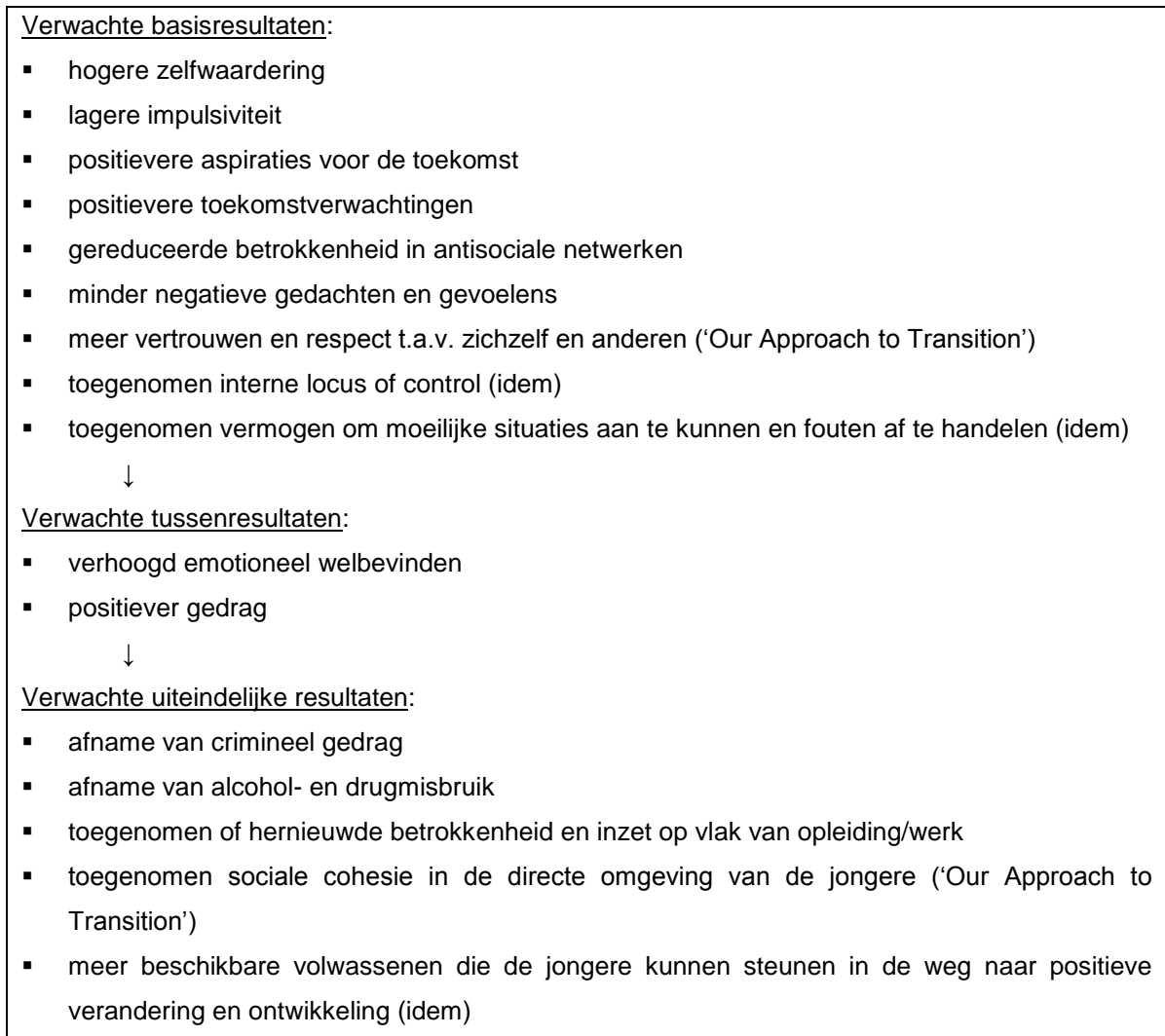
Op basis van de documentanalyse konden we de doelen van de verschillende programma's zoals in het buitenland uitgevoerd als volgt samenvatten.

'Uncommon Results', de privé vennootschap uit de VS, die al jarenlang diverse coachingprogramma's uitvoert, formuleert het doel van haar 'youth programs' als volgt: *'Participants gain a new appreciation and compassion for themselves and others. Negative attitudes and core beliefs about their families, peers, education, employment, and community, are transformed into productive goals for the future. (...) Our youth programs encourage teenagers to take responsibility for their lives as well as empower them in order to achieve their goals. We access that hidden part that can be found in all young people which exposes their true magnificence, enabling them to lead life in a new, more meaningful, creative and powerful way'*. In het bovenstaande komen volgende doelen naar voor: (1) negatieve overtuigingen die jongeren hebben over zichzelf, anderen, school, werk etc. omvormen tot positieve overtuigingen en doelen voor de toekomst; (2) jongeren stimuleren tot het opnemen van verantwoordelijkheid; en (3) jongeren helpen hun doelen te bereiken. Op de website wordt verder niet ingegaan op hoe deze doelstellingen geoperationaliseerd en gemeten kunnen worden.

YAR-CfC (VK) heeft in samenwerking met onderzoekers van de Dartington Social Research Unit (DSRU) getracht om concrete doelstellingen te formuleren. Het resultaat is een indeling in basisresultaten, tussenresultaten en uiteindelijke resultaten (cfr. Figuur 1). Er wordt uiteindelijk naar gestreefd dat jongeren minder crimineel gedrag zullen plegen, dat hun alcohol- en druggebruik afneemt, dat ze zich engageren tot een bijdrage aan de samenleving op vlak van onderwijs of werk en dat ze een netwerk van positieve steunfiguren rond zich verzamelen. Ook hier wordt het moeilijk om de doelen op een valide manier te operationaliseren en te meten. Bij het basisresultaat 'toegenomen vermogen om moeilijke situaties op te lossen en fouten succesvol af te handelen' bijvoorbeeld is niet gespecificeerd wat 'moeilijke situaties' zijn of wat onder 'fouten' wordt verstaan. Daardoor is het moeilijk om dit doel objectief te meten. Ten slotte dient opgemerkt dat de wijze van formulering van de doelen gevolgen heeft voor het bepalen of een jongere het doel bereikt heeft of niet. 'Minder negatieve gevoelens', 'minder betrokkenheid', 'meer beschikbare volwassenen' enz. suggereren dat het doel wordt bereikt indien er een afname van de problemen heeft plaatsgevonden na t.o.v. voor YAR-CfC. Maar er wordt niet geconcretiseerd in hoeverre deze aspecten moeten afnemen of toenemen opdat het doel bereikt is.

Figuur 1.

Overzicht van doelen van YAR-CfC (www.youthatrisk.org.uk en Berry et al., 2009).

Bij YAR-CfC (Nederland) worden volgende doelen genoemd: (1) het probleemgedrag van de jongere verminderen; (2) de integratie van de jongere in de maatschappij bevorderen; en (3) het mobiliseren van de gemeenschap waarin de jongere leeft en het bereiken van visieverandering binnen de gemeenschap t.a.v. probleemjongeren (Berger en Booij, 2002: 45). De formulering van de doelen is te weinig specifiek (bijv. over welk probleemgedrag gaat het?), concreet en meetbaar (bijv. hoe wordt 'integratie' in de maatschappij geoperationaliseerd?). In hun methodiekbeschrijving, gepubliceerd in datzelfde jaar, verwijzen Booij en Berger (2002: 16) naar een gelijkaardig, tweedelig doel, aangevuld met subdoelen: *'YAR stelt zich ten doel om jongeren positieve, toekomstgerichte doelen te laten stellen en hen daar verantwoordelijkheid voor te laten nemen. Tegelijkertijd wil YAR de gemeenschap rondom de jongeren mobiliseren, zodat er van daaruit ondersteuning aan de jongere wordt geboden. (...) Deze algemene doelstelling wordt aangevuld met een aantal subdoelen: (1) jongeren leren zich aan hun woord te houden; (2) jongeren leren dat zij de keuze hebben om hun houding en diepe overtuigingen over zichzelf, anderen, hun omstandigheden en het leven in positieve zin te veranderen; (3) de jongeren zich bewust laten worden van de mogelijkheden en de kansen die ze hebben, waaruit*

nieuw gedrag, nieuwe daden en gewenste resultaten kunnen voortkomen; en (4) de jongeren de gelegenheid geven een plaats te geven aan de gebeurtenissen uit hun verleden, en tegelijkertijd niet meer dat verleden, maar het gestelde toekomstperspectief richtsnoer te laten worden voor hun handelen'.

Deze subdoelen zijn eerder geformuleerd als aspecten die men wil bijbrengen aan de jongeren dan dat het om echte, toetsbare doelstellingen gaat van het programma.

Uit de documentanalyse bleek dat YAR Vlaanderen zich vooral richt op het vinden van een dagbesteding, het verminderen van justitiële contacten en de uitstroom uit het residentiële aanbod. Jongeren zouden dus aansluitend op de trainingsweek niet meer naar de residentiële hulpverlening terug moeten. Het thuismilieu, kamertraining of begeleid zelfstandig wonen zou prioriteit moeten krijgen. De keuze om deze drie criteria in beeld te brengen om een indicatie te geven over de situatie voor en na YAR Vlaanderen is volgens de stuurgroep van YAR Vlaanderen een valabele piste om voorzichtige uitspraken te kunnen doen. Uit de jaarverslagen van YAR 2007-2008 en 2008-2009 bleek dat het aantal jongeren dat in het thuismilieu verbleef gestegen was na YAR (van 33 naar 66% en van 28 naar 76%), dat het merendeel van de jongeren na YAR een zinvolle dagbesteding had (van 50 naar 83% en van 57% naar 95%) en dat het merendeel van de deelnemende jongeren na YAR geen politiecontacten meer had (72% en 71%).

YAR Vlaanderen bestaat uit drie fasen en elke fase heeft zijn specifieke doelen. Tijdens het voortraject worden de jongeren gemotiveerd tot deelname aan het programma door hen duidelijk te maken wat de ontwikkelingskansen zijn die zij voor zichzelf creëren door deel te nemen. De jongeren die instemmen met een deelname formuleren dan voor zichzelf drie concrete en meetbare doelen die ze op het einde van het programma bereikt willen hebben. De residentiële week speelt in op een aantal fundamentele doelen: jongeren leren om, in welke situatie ze zich ook bevinden, steeds de mogelijkheden te herkennen en van daaruit een keuze te maken waarvoor ze uiteindelijk zelf zowel de positieve als de negatieve consequenties moeten dragen. Daarnaast leren ze om op een constructieve manier in communicatie te gaan met anderen en een positieve rol op te nemen in hun omgeving. Volgens de YAR projectleiding is het hoofddoel van de residentiële week het veranderen van de negatieve overtuigingen die de jongeren vaak hebben. Het hoofddoel van het vervolotraject is het bereiken van de drie vooropgestelde doelen en het vormen van een positief netwerk rond de jongeren.

Conclusie doel:

Uit bovenstaande paragraaf wordt duidelijk dat in de verschillende landen ongeveer dezelfde doelen worden nagestreefd. Het komt erop neer dat men met de programma's beoogt dat jongeren negatieve overtuigingen over zichzelf en het leven gaan veranderen, zodat ze hun eigen mogelijkheden zien en die ook gaan verwezenlijken. Men wil vervolgens bekomen dat jongeren zich hierdoor beter gedragen op school, thuis en in hun vrije tijd, waardoor ze meer geïntegreerd raken in de maatschappij. Een aantal keer wordt ook expliciet het vormen van een netwerk rondom de jongere genoemd, dat ondersteunend kan optreden. De doelen zijn, ook bij YAR Vlaanderen, echter niet altijd SMART geformuleerd, wat het evalueren van het programma bemoeilijkt.

4 DOELGROEP

Uit de documentanalyse bleek dat 'Uncommon Results' op haar website geen criteria vermeld die de doelgroep voor de verschillende trainingen afbakenen.

YAR-CfC (VK) omschrijft de doelgroep eerst nogal vaag als 'disaffected and marginalised young people who lack the social and emotional skills to see their potential, access support and connect with their communities', maar vervolgt daarna met enkele inclusiecriteria: (1) de jongere is tussen 15 en 24 jaar oud; (2) de jongere stelt antisociaal gedrag of onderpresteert in meer dan één levensdomein: thuis, op school, alcohol/druggebruik, vrije tijd, politie en justitie; (3) bij de jongere is ten minste één risicofactor aanwezig, gerelateerd aan het antisociaal gedrag: bijvoorbeeld laag zelfbeeld, lage aspiraties voor de toekomst, beperkte interne controle, moeilijkheden om om te gaan met negatieve ervaringen, geen ondersteunende figuur in het gezin, geen ondersteunende figuur buiten het gezin en betrokken zijn in een antisociaal netwerk. De genoemde criteria worden echter niet verder geconcretiseerd. Wat wordt, bijvoorbeeld, verstaan onder 'onderpresteren' in een bepaald levensdomein, of wanneer heeft iemand moeite met het omgaan met negatieve ervaringen? Exclusiecriteria worden niet vermeld.

Aan volgende voorwaarden moet voldaan worden om te kunnen deelnemen aan YAR-CfC (Nederland) (Booij en Berger, 2002: 17-18): (1) er is sprake van een herhaaldelijk terugkerend patroon van ernstige problemen op ten minste vier van de volgende levensgebieden: gezin, gezondheid, onderwijs, financiën, werk, huisvesting, sociale contacten, vrije tijd, hulpverlening en politie- en justitiecontacten; (2) de jongere heeft een gebrek aan zelfcontrole; (3) de jongere is tussen de 16 en 23 jaar; (4) de jongere woont in het werkgebied waar het project wordt opgezet; (5) de jongere is gemotiveerd of kan gemotiveerd worden om zijn leven te veranderen; en (6) de jongere spreekt voldoende Nederlands om het programma te kunnen begrijpen. Als contra-indicaties voor deelname aan het YAR-programma worden genoemd: (1) een harddrugverslaving, zodanig dat de jongere lichamelijk verslaafd is; (2) een (zware) psychiatrische problematiek; (3) het gebruik van gedragsmodificerende medicijnen; en (4) een verstandelijke handicap, waardoor de jongere de inhoud van de training niet kan begrijpen.

Ook hier kan de opmerking gemaakt worden dat bepaalde criteria niet concreet genoeg zijn om een eenduidige verwijzing mogelijk te maken. Bijvoorbeeld, wanneer is een psychiatrische problematiek 'te zwaar' om deel te mogen nemen? Of vanaf wanneer is er sprake van een 'herhaaldelijk terugkerend patroon' van 'ernstige' problemen?

Uit de documentanalyse bleek dat YAR Vlaanderen zich richt op de doelgroep van de meest kwetsbare jongeren, waaronder de veelplegers die verblijven in bijzonder onstabiele leefsituaties. YAR Vlaanderen werkt met jongeren tussen 15 en 20 jaar die op meerdere terreinen van hun leven (school, vrije tijd, gezin) mislopen en herhaaldelijk in contact komen met de politie. Voor de toeleiding naar het programma dienen we een onderscheid te maken tussen jongeren die een dossier hebben bij de Jeugdrechtbank en jongeren met een dossier bij het Comité voor Bijzondere Jeugdbijstand in de voortgezette hulpverlening na 18 jaar.

Jongeren die onder toezicht staan van de Jeugdrechtbank worden gedwongen tot hulpverlening. Technisch gezien betekent dit dat YAR wordt opgelegd als maatregel of als voorstel geformuleerd wordt. Belangrijk is echter dat de jongeren tijdens het voortraject gemotiveerd wordt om aan YAR deel te nemen maar steeds kunnen beslissen om dit niet te doen. In dit opzicht kiezen de jongeren dus om aan YAR deel te nemen.

Twee soorten situaties kunnen onderscheiden worden bij jongeren die onder toezicht staan van de jeugdrechtbank: een problematische opvoedingssituatie (POS), waarbij de jongeren niet meer op een normale manier kunnen ontwikkelen, of een misdrijf omschreven feit (MOF), waarbij de jongeren criminele feiten plegen. De grens tussen deze twee situaties is niet altijd even duidelijk, bijvoorbeeld een POS-jongere kan ook een misdrijf plegen. Daarom wordt volgens de projectleiding van YAR Vlaanderen geen onderscheid gemaakt tussen POS- en MOF-jongeren. POS-jongeren gaan misschien eerder doelen kiezen in functie van hun persoonlijke ontwikkeling, terwijl MOF-jongeren eerder geen feiten meer willen plegen. Maar voor de projectleiding van YAR is het belangrijker om de doelen individueel te evalueren i.p.v. op groepsniveau.

De jongeren met een dossier op het niveau van de Jeugdrechtbank situeren zich in de leeftijdscategorie tussen 15 en 18 jaar. Als benedengrens geldt dat de jongeren 16 jaar moeten worden tijdens het programma. Als bovengrens geldt dat de jongeren nog geen 18 jaar zijn op het moment dat ze aan de tweede fase van het programma deelnemen. Dit met uitzondering van de jongeren die verlengd onder toezicht werden gesteld.

Jongeren met een POS-dossier in de voortgezette hulpverlening bij het Comité voor Bijzondere Jeugdbijstand kiezen vrijwillig voor hulpverlening. De consulent kan deze jongeren enkel tot het programma leiden als het is geformuleerd als voorstel. De jongeren kiezen dus volledig autonoom over hun deelname. De jongeren die hierbij in aanmerking komen voor het YAR-programma moeten ouder dan 18 jaar zijn. M.a.w., ze moeten gekozen hebben voor een traject binnen de voortgezette hulpverlening.

De projectleiding van YAR Vlaanderen voegt nog een aantal criteria voor de doelgroep toe. Ten eerste moeten de jongeren de Nederlandse taal machtig zijn. Alle jongeren moeten het Nederlands kunnen verstaan en begrijpen en zich kunnen uiten in het Nederlands, zowel mondeling als schriftelijk, aangezien communicatie een belangrijk element is binnen het programma.

Ten tweede mogen de jongeren in principe geen gedragsbepalende medicatie nemen. Jongeren waarbij werd gesteld dat medicatie noodzakelijk is om (adequaat) te kunnen functioneren, komen niet in aanmerking voor een deelname aan het programma. Als op een oriëntatiemoment duidelijk wordt welke, en in welke mate, een jongere medicatie neemt, wordt er overlegd met de jongere en zijn behandelend geneesheer. Deze gesprekken kunnen alsnog leiden tot een deelname aan het programma.

Ten derde mogen de jongeren geen primaire drugsverslaving hebben. Indien er bij een jongere sprake is van een primaire, harddrugverslaving kan hij niet meestappen

in het programma. Een jongere moet immers de garantie kunnen bieden dat hij tijdens de residentiële fase en tijdens de ontmoetingsmomenten binnen het vervolgtraject niet onder invloed zal zijn. Sommige jongeren die deelnemen aan het YAR-programma hebben wel een veelvuldig softdruggebruik.

Ten vierde dienen de jongeren gedomicilieerd te zijn binnen de provinciegrenzen van het programma. Het spreekt voor zich dat een jongere in een instelling buiten de provincie kan verblijven op het moment dat hij aangemeld wordt voor het programma. Er wordt echter sterk voor gepleit om alle jongeren na de residentiële fase terug aan het thuismilieu toe te vertrouwen of binnen een programma van kamertraining of BZW te laten stappen. M.a.w., jongeren verblijven op het moment dat ze aan de derde fase van het programma beginnen niet meer in een residentiële setting.

Ten vijfde moeten jongeren tijdens het oriëntatiemoment drie concrete doelstellingen kunnen formuleren.

Tot slot dienen de jongeren akkoord te gaan met alle aspecten van het programma. Aan alle jongeren wordt tijdens de oriëntatiemomenten een aantal documenten voorgelegd, zoals de grondregels en –afspraken. Indien een jongere helemaal niet akkoord gaat met de inhoud van de documenten, en ze niet wil ondertekenen, zal een deelname in het gedrang komen.

Conclusie doelgroep:

Zoals blijkt uit het voorgaande, is YAR-CfC een programma dat bedoeld is voor jongeren die problemen hebben in bepaalde, belangrijke levensgebieden en die het risico lopen om hier nog verder in te verzinken. YAR-CfC wil met die jongeren aan de slag die negatieve overtuigingen hebben over zichzelf en hun eigen functioneren. YAR Vlaanderen bereikt een meer specifieke doelgroep, namelijk jongeren die onder toezicht staan van de jeugdrechtbank of een dossier hebben in de voortgezette hulpverlening bij het Comité voor Bijzondere Jeugdbijstand. De YAR projectleiding hanteert daarbovenop een aantal andere criteria om de doelgroep meer te specificeren. Deze criteria liggen in lijn van de criteria vooropgesteld door YAR-CfC.

5 AANPAK

Bij de beschrijving van de aanpak van een interventie is het volgens Van Yperen en Veerman (2008) ten eerste van belang om de activiteiten zo helder en concreet mogelijk te beschrijven: ‘welke activiteiten vinden plaats, waar, hoe, hoe vaak?’ etc. zijn vragen die een duidelijk antwoord behoeven. Ten tweede is het nodig om inzicht te krijgen in de gebruikte methodiek. Ten derde dient gespecificeerd te worden wat de vereisten zijn op vlak van de kwalificaties van de uitvoerende werkers, hoe cliënten worden geselecteerd en hoe de kwaliteit van de interventie wordt bewaakt. Tot slot kunnen overeenkomsten met andere interventies inzicht geven in de toepassing, effectiviteit en knelpunten van de interventie. In wat volgt gaan we op elk van deze aspecten dieper in. De focus ligt hier telkens op de aanpak van YAR Vlaanderen.

5.1 Beschrijving activiteiten

Uit de documentanalyse bleek dat bij de 'youth programs' aangeboden door Uncommon Results in de VS jongeren een residentiële trainingsweek doormaken waar ze gestimuleerd worden om te praten over gebeurtenissen uit hun verleden, over relaties en problemen, en dat na deze training een fase volgt waarin jongeren één op één gecoacht worden.

Bij YAR-CfC (VK) vinden we op basis van de documentanalyse geen informatie over de activiteiten van het programma.

De activiteiten van YAR-CfC (Nederland) worden door Booij en Berger (2002) beschreven op basis van hun observaties en gesprekken met de Amerikaanse en Engelse trainers. Het programma omvat drie grote onderdelen: het voortraject, de residentiële week en het vervolgtraject. Ook geven ze een beeld over het voorbereidend werk en over alle uit te voeren taken en activiteiten tijdens de diverse fases van het YAR-programma⁴. Toekomstige projectleiders krijgen op die manier een duidelijk beeld van wat hen te wachten staat. De praktische kant van het programma wordt door Booij en Berger (2002) goed omschreven. 'Wanneer moet je aan de jongerenwerving beginnen? Wat gebeurt er tijdens een oriëntatiemoment? Welke functies moeten vervuld worden tijdens de residentiële week? Wanneer vinden de coaches- en groepsbijeenkomsten plaats tijdens het vervolgtraject en welke onderwerpen worden dan behandeld?' zijn vragen die beantwoord worden in hun boek.

Op basis van participerende observatie, de jaarverslagen van YAR en het interview met de projectleiding van YAR geven we nu een beschrijving van de activiteiten van YAR Vlaanderen. YAR Vlaanderen bestaat, net zoals de programma's uit het buitenland, uit drie grote fasen, maar eerst geven we een overzicht van de verschillende opleidingen voor vrijwilligers, die aan deze fasen vooraf gaan. We ronden af met het financiële plaatje van YAR Vlaanderen.

5.1.1 Opleidingen voor vrijwilligers

Wie een taak wil opnemen als vrijwilliger bij YAR Vlaanderen en de interne selectieprocedure doorloopt, dient een opleiding te volgen, gegeven door een Amerikaanse YAR-trainer. Er zijn aparte opleidingen voor de vrijwilligers van het voortraject, die zich met het werven en motiveren van de jongeren bezighouden; voor de vrijwilligers van de residentiële week, die gedurende de trainingsweek een functie opnemen; en voor de vrijwilligers van het vervolgtraject, die gedurende negen maanden een jongere zullen coachen, vanaf nu coach genoemd.

De opleidingen voor de verschillende soorten vrijwilligers hebben grotendeels dezelfde inhoud, namelijk de visie achter de methodiek van YAR. Vrijwilligers kijken objectief naar jongeren en jongeren maken hun eigen keuzes en zijn verantwoordelijk voor de gevolgen ervan. Vrijwilligers krijgen enkele cognitieve inzichten aangereikt over o.a. de impact van taal, het onderscheid tussen feiten en interpretaties, etc. Tijdens de opleidingen wordt ook aandacht besteed aan

---

⁴ In bijlage 1 van het boek wordt per onderdeel van het programma (voortraject, residentie, vervolgtraject) een tijdslijn weergegeven waar alle activiteiten op staan. In bijlage 2 worden alle functies en taken binnen YAR beknopt omschreven.

groepsvorming. Aangezien de vrijwilligers samen aan de slag moeten, is het belangrijk dat ze een team vormen. Dit wordt gestimuleerd door het delen van persoonlijke ervaringen, bijv. door elkaar te interviewen over een persoonlijke doelstelling. Ook zitten de vrijwilligers een heel weekend samen op locatie, waardoor ze elkaar beter leren kennen. Tijdens de opleidingen wordt door de YAR-trainers aan de vrijwilligers duidelijk gemaakt wat er van de jongeren gevraagd wordt: *'je moet weten wat het is om een training te ondergaan, regels te volgen, over jezelf te praten, naar jezelf te kijken, uit je comfortzone te stappen!'*

Afhankelijk van de fase van het programma waaraan de vrijwilligers deelnemen, worden er wel nog bepaalde 'traject-specifieke' aspecten of oefeningen toegevoegd. Tijdens het driedaagse opleidingsweekend voor vrijwilligers van het voortraject wordt de aandacht hoofdzakelijk gelegd op de taken binnen het voortraject en de vaardigheden die nodig zijn voor de uitvoering van deze taken, zoals motiveren van jongeren, interviewtechnieken en objectief luisteren. Ook heel wat praktische zaken komen aan bod zoals het inoefenen van het gesprek over de drie doelstellingen en het doorlopen van de vragenlijst voor op het oriëntatiemoment. De vrijwilligers worden tijdens dit opleidingsweekend gevraagd om een duidelijke keuze te maken voor het programma. Als ze beslissen om mee te doen, engageren ze zich om zich aan de regels van het YAR-programma te houden. Wie niet akkoord gaat met de manier van werken bij YAR Vlaanderen, kan dus tijdens of na het opleidingsweekend nog beslissen om niet door te gaan. Om het voortraject in goede banen te leiden zijn ongeveer 15 vrijwilligers nodig.

Aan de residentiële week gaat een driedaagse voorbereiding vooraf waarbij de vrijwilligers een training 'on the job' krijgen. De groep van vrijwilligers wordt opgesplitst in verschillende teams met een specifieke taak, die worden aangestuurd door een professionele teamleider. Het logistieke team draagt zorg voor de inrichting en de praktische organisatie van de cursusruimte. Het productieteam is verantwoordelijk voor de praktische organisatie buiten de trainingsruimte. Het 'situation intervention' team zorgt er voor dat jongeren hun weg vinden door de dagschema's. Zij ondersteunen de jongeren in het doorlopen van het programma en staan in voor de nachtwacht. Het team van coaches begeleidt jongeren door de trainingssessies en zorgt voor een voortdurende ondersteuning van de jongeren. Om de residentiële week goed te laten verlopen zijn ongeveer 40 vrijwilligers nodig. Net voor de start van de residentiële week volgen deze vrijwilligers nog twee opleidingsdagen.

Voor de vrijwilligers die de jongeren negen maanden wensen te coachen wordt een driedaags opleidingsweekend georganiseerd. Er is één coach nodig per jongere. Sommige coaches fungeren als back-up. In box 1 is te zien hoe het opleidingsweekend voor de coaches van YAR 2008-2009 was opgebouwd.

Box 1

Opleidingsweekend voor coaches (18-20 april 2008)

Vrijdag 18 april 2008

- Introductie en voorstelling YAR-trainer
- Exploreren van verwachtingen, twijfels, bekommernissen van vrijwilligers
- Uitnodiging om met open geest aan het weekend te beginnen, om oude opvattingen los te laten en het een weekend lang te proberen zonder te oordelen
- Wat betekent jullie 'ja'? (wordt later uitgewerkt: cfr. 'integriteit vs. oprechtheid' en wat betekent het 'committed' te zijn?)
- Belang van taal: door middel van taal kan je jezelf creëren of beperken
- Menu vs. maaltijd: bewust worden van verwachtingen, ze loslaten en het gewoon op je af laten komen

Zaterdag 19 april 2008

- Bewustwording: 'hoe zit je erbij', 'welk gesprek gaat er door je heen nu'
- Uitnodiging: je kan enkel nieuwe dingen zien als je op een nieuwe manier kijkt
  - * Paradigma's: het paradigma van waaruit je kijkt, bepaalt wat je ziet, durf het dus los te laten
  - * Je weet niet wat je niet weet; wij gaan proberen je te laten weten wat je niet weet
  - * bijv. alle grote figuren uit de geschiedenis hebben nieuwe dingen ontdekt omdat ze bestaande opvattingen aan de kant durfden leggen en durfden uitdagen
- Onderscheid 'sincerity' en 'integrity': Wat betekent het om echt je woord te *zijn*?
- Herhaling belang van taal: je kan jezelf creëren, uitvinden, nieuwe mogelijkheden ontdekken door hoe je over jezelf praat 'you can speak yourself into existence'
- Verkenning: houding van de vrijwilligers t.o.v. regels, t.o.v. autoriteit
- Duidelijke vraag: ga je akkoord met de regels? Ga je het spel spelen zoals wij het 'gemaakt' hebben?
- Visie t.a.v. coaching wordt uitgelegd: onderscheid player, coach, journalist
- Hoe leer je? Niet door meer kennis worden we beter, maar door de conversatie die we zijn over onszelf, anderen, dingen te veranderen, kunnen we leren/veranderen
- 'Ways of listening': om echt te kunnen luisteren, moet je je eerst bewust worden van de overtuigingen en de ideeën, de vooroordelen die je hebt (en die dus mee spelen terwijl je luistert) en die aan de kant zetten; dan pas kan je echt luisteren

Zondag 20 april 2008

- Delen van ervaringen: wat zijn jouw doelstellingen voor de komende maanden, welke luisterhouding heb je en waar in je leven ben je integer geweest en waar niet?
- Basisdoelstellingen YAR-programma bespreken: keuze, verantwoordelijkheid, mogelijkheden, engagement

- Visie op fouten maken: wij voelen ons vaak slachtoffer van regels, als we ze overtreden voelen we ons slecht, we hebben dan een fout gemaakt en moeten gestraft worden. Zij geven aan dat we anders naar fouten moeten kijken en ook in relatie met de jongere anders met fouten moeten omgaan. Er samen naar kijken en eruit leren. Stappen in het foutenproces worden doorlopen
- Onderscheid feiten – interpretaties
- Delen van ervaringen: ieder vertelt wat zijn doel is voor de komende maanden

5.1.2 Aandacht voor de ouders

Uit het interview met de YAR-projectleiding blijkt dat er een aantal sleutelmomenten in het YAR-programma ingebouwd worden waarop ouders betrokken worden. Tijdens het voortraject worden ouders uitgenodigd op de oriëntatieavonden waar zij eerst de presentatie volgen samen met de jongeren. Na de presentatie worden de ouders apart ingelicht over het traject en worden de te verwachte processen samen met hen doorlopen. Ouders die niet aanwezig kunnen zijn op een oriëntatiemoment worden gedurende het voortraject thuis opgezocht, waar zij dezelfde informatie krijgen als tijdens een oriëntatiemoment. Op het einde van de trainingsweek worden ouders uitgenodigd om naar de 'welkom thuis' te komen. Hieraan gaat een moment vooraf met de ouders en de projectleiding waarbij de ouders informatie krijgen over hoe hun kind gefunctioneerd heeft tijdens de week. Ouders worden op dat ogenblik ook gecoacht over hoe zij hun kinderen terug kunnen ontvangen thuis en ze worden voorbereid op verschillende scenario's die kunnen volgen. Tijdens de 'welkom thuis' is er een moment waarop de ouders kennismaken met de individuele coach van hun kind. Zij krijgen ook duidelijke informatie over wat de rol van de coach is tijdens het vervolgtraject. Gedurende het vervolgtraject varieert de betrokkenheid van de projectleiding en/of de coach op de ouders zeer sterk. In sommige trajecten is er een zeer intensief contact met ouders, in andere trajecten iets minder. Dit hangt grotendeels af van de doelen die de jongeren persoonlijk geformuleerd hebben. Op het einde van de rit worden ouders opnieuw uitgenodigd voor de slotceremonie.

5.1.3 De drie fasen van het programma

In wat volgt, wordt een beschrijving gegeven van de activiteiten die plaatsvinden tijdens de drie fasen van YAR Vlaanderen, namelijk het voortraject, de residentiële week en het vervolgtraject.

5.1.3.1 Het voortraject

De eerste fase van het YAR Vlaanderen programma is het *voortraject* dat vijf weken duurt. De jongeren worden, nadat ze door de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank zijn aangemeld voor een welbepaald oriëntatiemoment, uitgenodigd om kennis te maken met het programma. Ondersteund door beeldmateriaal wordt alle nodige informatie verschaft over het volledige programma. Jongeren worden aangezet om na te gaan wat het programma voor hen zou kunnen betekenen. Onmiddellijk daarna wordt hen gevraagd of ze willen deelnemen aan het programma.

Bij een positief antwoord krijgen de jongeren een vrijwilliger toegewezen. De jongeren worden uitvoerig geïnterviewd, vullen samen met de vrijwilliger een vragenlijst in en kiezen drie doelen waaraan ze de komende maanden willen werken. De vrijwilligers contacteren de jongeren wekelijks totdat de volgende fase van start gaat. Op die manier krijgen de jongeren begeleiding bij het in orde brengen van organisatorische aangelegenheden zoals school, invullen van documenten, vervoer naar de residentiële week,... en worden ze wekelijks gemotiveerd om deel te nemen.

Simultaan krijgen de ouders van de jongeren een aantal noodzakelijke documenten voorgelegd en worden ze uitgenodigd om deel te nemen aan de informatieavond voor ouders.

Op de voorbereidingsdag ontmoeten alle kandidaat-deelnemers voor het eerst elkaar en de trainers van het programma. De jongeren gaan, zowel in groep als individueel, gesprekken aan met een aantal trainers en een therapeut. Ook wordt er een cursusmoment georganiseerd waarbij de aandacht gaat naar motivatie, afspraken en doelstellingen.

5.1.3.2 De residentiële week

Enkele dagen later gaat de tweede fase van het programma van start, de residentiële week. Alle jongeren waarvan de kandidatuur voor het programma wordt bevestigd, komen samen op een bepaalde locatie waar gedurende de voormiddag aandacht wordt gevestigd op de basisafspraken, het verloop en de inhoud van het programma. Tot dan worden de jongeren kandidaat-deelnemers genoemd, die omwille van het niet bereiken van de juiste motivatie of omwille van andere criteria zoals bijv. een zwakke fysieke gezondheid, nog steeds kunnen afhaken. De uiteindelijke deelnemers gaan, samen met een team van Amerikaanse en Engelse trainers en de vrijwilligers, naar de locatie waar de zesdaagse training zal plaatsvinden.

Tijdens de residentiële week dienen de jongeren een strakke planning te volgen, die loopt van half negen 's ochtends tot middernacht. Tijdens die week brengen jongeren heel wat tijd door in de 'cursusruimte', waar ze praten over zichzelf, over vroegere pijnlijke ervaringen, over de relatie met hun ouders en met zichzelf. Jongeren worden geconfronteerd met zichzelf: 'hoe ben je geworden wie je nu bent?', 'ben je daar tevreden mee?' en 'hoe kan je dat veranderen?' zijn vragen die aan bod komen tijdens de gesprekken op de trainingsweek. Jongeren worden ervan bewust gemaakt dat ze altijd een keuze hebben om hun leven te veranderen en dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen leven. Er wordt hen duidelijk gemaakt dat ze een vat vol mogelijkheden zijn die ze zelf kunnen waarmaken. Op dag 2, 3, 5 en 6 starten de jongeren met fysieke oefeningen en een hindernissenparcours. Eerst vindt de opwarming plaats, waarbij jongeren, bijvoorbeeld, een aantal keer moeten springen en lopen ter plaatse, terwijl er luidop geteld wordt door henzelf en de trainer. Dan volgt het hindernissenparcours. Hierbij moeten jongeren een uitgestippelde route afleggen waarop een aantal hindernissen voorkomen, bijv. opdrukken, sit-ups doen, met je voeten afwisselend op een boomstam springen en op de grond. Ze moeten dit parcours zo snel mogelijk afleggen en hun tijd wordt dagelijks genoteerd. Onderweg worden ze aangemoedigd door de vrijwilligers. Ze krijgen ten slotte de instructie dat ze elke dag hun tijd moeten proberen te verbeteren. Dit hindernissenparcours heeft als functie jongeren een kans te bieden op positieve ervaringen: ze moeten

volhouden, doorzetten, ook al zijn ze moe of misselijk. Zo ondervinden jongeren dat ze meer kunnen dan ze denken. Het zorgt er ook voor dat de jongeren wakker worden en hun energie kwijt kunnen zodat ze geconcentreerd aan de dag kunnen beginnen.

Na het douchen en ontbijten, begint de eerste sessie. Er zijn drie sessies per dag, die telkens ongeveer drie uur duren. Jongeren worden steeds duidelijk geïnformeerd over het beginuur van de volgende sessie en er wordt ook verwacht dat ze op tijd aanwezig zijn. Dit is één van de grondregels die gelden tijdens de residentiële week. De YAR-trainers staan erop dat jongeren zich strikt aan deze regels – altijd op tijd zijn, naamkaartje altijd dragen, hand opsteken wanneer je iets wil zeggen en in de micro spreken, niet onder elkaar praten, alle instructies volgen etc. – houden en vragen hierover vooraf ook duidelijk hun woord. Deze grondregels worden aan het begin van elke sessie herhaald.

De trainingsweek kent dus een duidelijke structuur en er zijn duidelijke regels. Ook zijn er bepaalde, steeds terugkerende, elementen. Zo lopen jongeren bijna elke dag het hindernissenparcours, wordt elke dag aan het begin van de eerste sessie gevraagd 'hoe jongeren erbij zitten', worden dagelijks voor de lunch de fouten die jongeren gemaakt hebben afgehandeld, doen jongeren dagelijks twee 'focus-oefeningen', wordt op het einde van elke dag gevraagd waarover de jongeren fier zijn op zichzelf en moeten jongeren elke dag de bladen in hun persoonlijke map invullen.

Het is een emotionele en intense week, waar positieve bekrachtiging, het geven van persoonlijke aandacht en voortdurende aanmoediging steeds terugkerende methodische elementen zijn. Op het einde van de week worden jongeren gekoppeld aan hun persoonlijke coach, 'committed partner' genoemd, met wie ze negen maanden aan de slag zullen gaan. De residentiële week wordt afgesloten met het 'welkom thuis'-feest waar jongeren voor vrienden, familieleden en andere betrokkenen (jeugdrechtters, consultants, partnerorganisaties, beleidsmensen,...) getuigen over hoe ze de residentiële week hebben ervaren.

5.1.3.3 Het vervolgtraject

Na de trainingsweek start het vervolgtraject, een negen maanden durend ambulant traject waarin de jongeren werken aan drie doelen die ze zichzelf gesteld hebben. Ze worden hierbij gesteund door hun persoonlijke coach, waar ze twee keer per week contact mee hebben, één keer telefonisch en één keer rechtstreeks.

Elke maand is er op een zaterdag een groepsbijeenkomst waarbij bekeken wordt hoe ver de jongeren staan en waar rond bepaalde thema's gewerkt wordt (vb. verantwoordelijkheid nemen, conflicthantering, communicatie, netwerk en hulpbronnen etc.). Naast de bijeenkomsten voor alle jongeren en coaches, zijn er ook bijeenkomsten voor de coaches alleen o.l.v. de lokale YAR-projectleiding. Op die gelegenheden kunnen ervaringen en bekommernissen uitgewisseld worden. Daarenboven wordt elke vrijwillige coach ook gecoacht door een medewerker van YAR. Men noemt dit het 'coach de coach'-principe. Dit betekent concreet dat coaches minstens een keer per week worden opgebeld of, indien nodig, worden bezocht en waarbij hen gevraagd wordt hoe het gaat met het coachen, met hun

jongere en met henzelf als coach. Coaches kunnen op eender welk moment beroep doen op hun coach.

Het programma wordt afgerond met een slotceremonie waarbij het persoonlijk netwerk van de jongeren en het netwerk van YAR Vlaanderen worden uitgenodigd om te luisteren naar de realisaties van de jongeren.

5.1.4 *Financieel aspect*

Uit de documentanalyse en het interview met de projectleiding blijkt dat het jaarbudget van YAR als organisatie geraamd wordt op € 340.000 voor de periode 2007-2009, inclusief kosten voor weekends voor jongeren en vrijwilligers, het residentieel verblijf, werking, administratie, coördinatie, personeel en organisatie. Omdat bij de opstart van YAR Vlaanderen internationale ondersteuning, supervisie en protocollering voorzien zijn, waren de eerste trajecten duurder. Op middellange termijn zal het YAR-programma dan goedkoper worden. YAR Vlaanderen wordt gefinancierd door de overheid. In dit opzicht verschilt YAR Vlaanderen van YAR-CfC (VK) omdat deze organisatie geen structurele subsidies van de overheid krijgt en dus moet voorzien in eigen inkomsten. De programma's van YAR-VK worden m.a.w. niet structureel aangeboden, maar uitgevoerd op vraag van 'klanten', bijvoorbeeld lokale stadsbesturen, scholen of bedrijven.

Conclusie beschrijving activiteiten:

Door de combinatie van documentanalyse, participerende observatie en interview hebben we een degelijke beschrijving kunnen geven van de activiteiten van YAR Vlaanderen, namelijk de opleidingen voor de vrijwilligers, de aandacht voor de ouders, de verschillende fasen van het programma en het financiële aspect. De activiteiten zijn gelijkaardig aan de activiteiten van de buitenlandse YAR-programma's, hoewel een volledige vergelijking niet mogelijk is omdat we voor de buitenlandse programma's enkel beschikken over documenten, waarin niet altijd alle informatie over de activiteiten en de financiering vermeld werd.

5.2 **Methodiek**

In wat volgt geven we een overzicht van de methodiek van het YAR-programma. Hierin kunnen we op basis van de resultaten van de participerende observatie drie belangrijke peilers onderscheiden: het motiveren van de jongeren om te veranderen, de specifieke manier van lesgeven en de negatieve overtuigingen van jongeren omvormen tot positieve overtuigingen. Deze laatste peiler verwijst naar de kern van het YAR-programma en zal daarom zeer gedetailleerd behandeld worden.

5.2.1 *Motivatie om te veranderen*

Op basis van participerende observatie kunnen vier 'technieken' bij YAR Vlaanderen onderscheiden worden die mogelijks de motivatie van de jongeren tot stand brengen of verhogen. We tonen dit aan met fragmenten uit het voortraject omdat hier

motivatie centraal staat. Dit neemt niet weg dat in de andere fasen de motivatie van jongeren belangrijk blijft.

5.2.1.1 Confrontatie met problemen en YAR als 'redder in nood'

Deze motivatietechniek houdt een aantal stappen in. Ten eerste worden de jongeren zich bewust van hun huidige problematische situatie. Jongeren vullen tijdens het oriëntatiemoment een aanmeldingsformulier in samen met een vrijwilliger, waarin allerlei persoonlijke vragen worden gesteld. Een groot deel van deze vragen is zeer direct en confronteert de jongeren met de problemen die ze hebben. Zie o.a. volgende vragen: *'Ben je ooit uit huis gezet? Zo ja, leg uit', 'Ben je ooit van school geschorst? Zo ja, wanneer en wat was de reden?', 'Ben je ooit veroordeeld voor een misdrijf? Zo ja, wanneer en wat was de reden?', 'Heb je ooit in een instelling verbleven? Zo ja, wanneer en waarom?', 'Heb je ooit een zelfmoordpoging gedaan? Zo ja, leg uit'*. Deze vragen worden uiteraard ook gesteld omdat de YAR-trainers zicht willen hebben op de achtergrond van de jongeren – o.a. om te oordelen of de jongere geschikt is voor het programma – maar het confronteert jongeren ook met de problemen die ze hebben.

Ten tweede wordt tijdens het oriëntatiemoment uitleg gegeven over het YAR-programma. Daarbij wordt het als volgt voorgesteld: *'Youth At Risk is een programma dat jou de mogelijkheid biedt uit te zoeken wie je daadwerkelijk bent en hoe je in contact kan komen met wat jij wilt in het leven. (...) Het programma is voor diegenen onder jullie die het volgende willen: vooruit komen in je leven, een nieuwe start maken, je resultaten verbeteren op school of werk, je relatie verbeteren met je ouders, broers en zussen, vrienden en kennissen, leraren en andere autoriteiten'*. Ook tijdens de voorbereidingsdag wordt YAR voorgesteld als een programma dat de jongeren zal helpen om hun oude bagage achter te laten en opnieuw te beginnen: *'Dit programma kan voor jou een doorbraak betekenen. Wij gaan met jou op zoek naar die dingen die je belemmeren om je leven te leiden zoals je dat wil leiden. Wij willen je helpen om je verleden achter je te laten en op een nieuwe manier naar jezelf te kijken, zodat alles mogelijk wordt!'*

Ten derde wordt tijdens het oriëntatiemoment met de jongeren verkend waaraan ze de komende maanden willen werken. Jongeren kiezen drie dingen in hun leven waarmee ze niet tevreden zijn op dat moment en waarin ze dus verandering willen bekomen. Vrijwilligers krijgen expliciet de instructie om, tijdens het interview over deze doelstellingen, vragen te stellen. Voorbeelden zijn: 'hoe is de situatie nu', 'wat levert dit je op en wat verlies je hierdoor', 'hoe zou je willen dat het wordt', 'wat zou dat opleveren' en 'hoe zou dit programma jou kunnen helpen om dit te bereiken'. Jongeren worden hier dus opnieuw bewust gemaakt van wat er op dat moment moeilijk loopt en wat hen dat kost (in YAR-termen: 'what is at stake'). Daarnaast wordt hen ook duidelijk gemaakt dat YAR hen kan helpen om veranderingen door te voeren in drie concrete, belangrijke gebieden.

Tot slot wordt tijdens het oriëntatiemoment een dvd getoond van voorgaande YAR-programma's. Daarbij worden jongeren in beeld gebracht die gelijkaardige of ergere problemen hebben. In de filmpjes is vervolgens te zien hoe de deelnemers geleidelijk aan open bloeien en veranderen en hoe ze na afloop zelf zeggen dat YAR hun leven

heeft veranderd. Het is aannemelijk dat dit jongeren kan motiveren om ook deel te nemen aan het programma.

5.2.1.2 Voorstelling van YAR als ‘anders dan alle andere programma’s’

Een tweede manier waarop bij YAR wordt geprobeerd de motivatie aan te wakkeren, is door te benadrukken en aan te tonen dat de aanpak bij YAR anders is dan wat de jongeren al kennen. YAR voorstellen als iets totaal anders, iets ongeziens wekt enerzijds nieuwsgierigheid op, maar doet jongeren mogelijks ook hopen dat het met deze nieuwe aanpak misschien wel kan lukken – waar eerder gekregen hulp niet het gehoopte effect opleverde.

Enerzijds wordt enkele keren expliciet gezegd dat de YAR-aanpak anders is dan de andere vormen van hulpverlening die ze al hebben gekregen (‘it is a whole new methodology’). Anderzijds blijkt het onderscheid met andere hulpverleningsmethoden ook uit bepaalde formele programmakenmerken: er wordt met vrijwilligers gewerkt i.p.v. met opgeleide hulpverleners en de cursus wordt gegeven door een heel team van Amerikaanse en Engelse trainers. De manier van omgaan met de jongeren kan ook vernieuwend zijn voor heel wat jongeren: jongeren worden als volwassenen behandeld en aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid.

5.2.1.3 Opvolging door vrijwilliger tot aan de residentiële week

Nadat de jongeren zich kandidaat hebben gesteld op een oriëntatiemoment, worden zij opgevolgd door een vrijwilliger. Deze vrijwilliger heeft de taak om ‘regelmatig’ contact te houden met de jongeren. Hij helpt de jongeren om het nodige papierwerk in orde te brengen (medische fiche, toestemming ouders, toestemming school), bekrachtigt de jongeren in hun beslissing om deel te nemen, beantwoordt vragen van de jongeren of de ouders en zorgt dat de jongeren op de bijeenkomsten geraken.

Deze aanpak kan om verschillende redenen de motivatie bevorderen. Ten eerste kunnen de jongeren de vragen die zij hebben aan de vrijwilliger stellen, waardoor eventuele twijfels kunnen opgehelderd worden. Verder kan, als de jongeren toch twijfels uiten over hun deelname, de vrijwilliger hierop inspelen, waar dat niet mogelijk zou zijn als er geen opvolging was. Ten derde kan het feit dat er regelmatig een vrijwilliger belt of langskomt, de jongeren het gevoel geven dat de mensen van YAR echt willen dat hij deelneemt, dat het hen niet om het even is. Tot slot, is het mogelijk dat de jongeren een bepaalde band krijgen met de vrijwilliger in kwestie, wat hen opnieuw kan stimuleren om deel te nemen.

5.2.1.4 Nadruk op eigen keuze en verantwoordelijkheid jongere

Tijdens het oriëntatiemoment maar vooral op de voorbereidingsdag wordt heel sterk benadrukt dat jongeren zelf moeten bepalen of ze willen deelnemen of niet, of ze hun leven willen veranderen of niet. De eigen keuze en verantwoordelijkheid van de jongeren worden heel sterk benadrukt, zoals blijkt uit de verwelkoming op de voorbereidingsdag: *‘Hallo allemaal. Heel fijn dat jullie er zijn. Je hebt al veel gedaan tot nu toe en dat is knap, maar er is nog veel werk. Tijdens dit gesprek met ons moet*

je aantonen dat je er echt voor wil gaan. Als dit niet lukt, neem je niet deel aan het programma. Onze job is niet jullie gedrag te bepalen, zoals bvb. op school. Jullie moeten dat zelf doen. We zijn niet geïnteresseerd in wat jullie fout hebben gedaan, maar wel in wat jullie doelen zijn en hoe jullie eraan kunnen en zullen werken'. Door jongeren aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en hun eigen keuze, voelen ze zich gerespecteerd. Voor bepaalde jongeren, die al vaak maatregelen opgelegd hebben gekregen en in instellingen hebben gezeten, is deze vrijheid om te kiezen en de verantwoordelijkheid om deze keuze zelf te dragen belangrijk.

5.2.2 Specifieke manier van lesgeven

De YAR-trainers beschrijven wat ze doen tijdens de cursussessies als het bijbrengen van 'distinctions'. Ze willen jongeren letterlijk 'onderscheid leren maken'. De term 'distinctions' doet enigszins vreemd aan in Vlaamse context, maar wordt door de Amerikanen steevast gebruikt. Bijv. het onderscheid 'menu vs. maaltijd', 'speler vs. coach vs. reporter'. We komen hier later nog op terug.

De manier waarop de trainers cursus geven, wordt benoemd als 'socratic questioning'. De cursusgevers stellen de jongeren vragen en laten hen hierop antwoorden geven. Deze worden meestal op een bord genoteerd en zo wordt, op een inductieve manier, uiteindelijk gekomen tot de boodschap die men wou overbrengen. Op die manier worden jongeren aan het denken gezet, leren ze discussiëren en gaan ze op een actieve manier om met de thema's. Jongeren worden ook als volwassenen benaderd en voortdurend herinnerd aan de overeenkomst die ze hebben gesloten en aan hun keuzes en verantwoordelijkheden, wat men benoemt als 'transactionele analyse'.

Een ander element dat de aanpak kenmerkt, is de aandacht voor vertrouwen en het 'veilig maken voor elkaar'. De YAR-trainers maken de jongeren ook duidelijk dat ze niet willen veroordelen of oordelen, dat ze de jongeren willen helpen om te groeien. Zij willen als een coach samen kijken naar wat goed loopt en wat niet en waarom dat zo is. Of zoals de cursusleider de eerste dag zegt: *'Wij willen gesprekken voeren met jullie om te zien wie je echt bent, waar je om geeft, wat je zorgen zijn. Wij willen dat je jezelf opnieuw creëert, dat je over jezelf spreekt, niet vanuit het verleden, maar vanuit wie je wilt zijn in de toekomst'*. In dit kader past ook de nadruk op positieve bekrachtiging van de jongeren, een onderdeel van de humanistische stroming binnen de psychologie. Vanaf het begin drukken de YAR-medewerkers hun respect uit voor de jongeren, maar benadrukken ze wel dat ze van hen engagement verwachten. Een YAR-trainer herinnert de jongeren de eerste dag aan de keuze die ze gemaakt hebben: *'We hebben jullie niet gedwongen. Jij hebt de keuze gemaakt om mee te doen. En dat betekent dat je 100% zal deelnemen, jezelf zal openstellen en bereid zal zijn om over jezelf na te denken en te praten. Je moet ons de toestemming geven om je te coachen. Anders lukt het niet!'*

5.2.3 Negatieve overtuigingen omvormen tot positieve overtuigingen

Dit aspect van de methodiek van YAR-Vlaanderen is de kern van het YAR-programma. Een schematische voorstelling wordt gemaakt in de Figuren 2 en 3. We vinden dit ook terug in de buitenlandse programma's. Uit documentanalyse kan

volgende methodiek van Uncommon Results afgeleid worden: 'Our approach is ontological, not psychological, sociological or therapeutic. It 's about how people relate to themselves and other people; how they interpret reality; how their interpretations create their reality and shape their actions and inactions'. M.a.w., er wordt gewerkt aan de cognities en overtuigingen die de jongeren hebben en hoe die hun gedrag beïnvloeden – wat doet denken aan een cognitief-gedragsmatige aanpak.

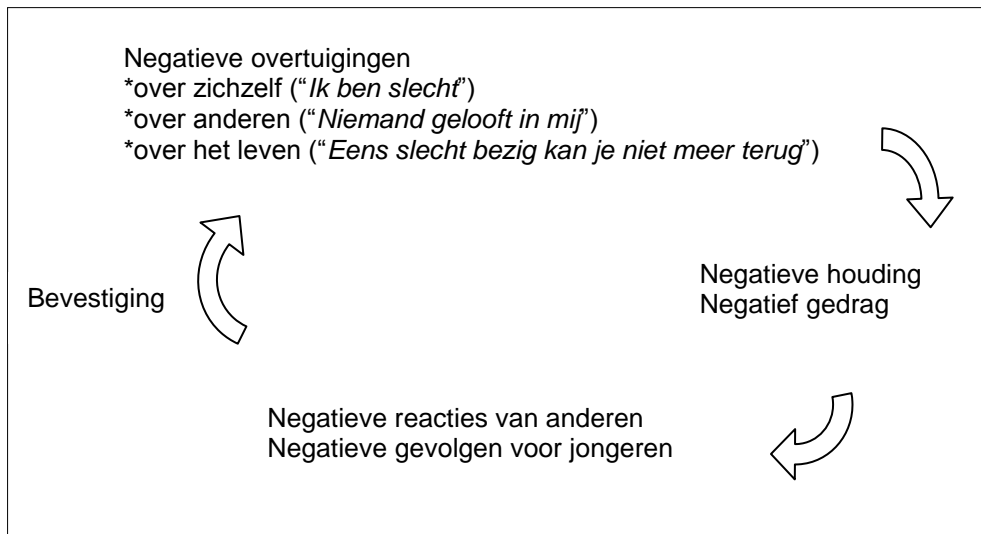
De kern van de YAR-aanpak, zoals wordt aangegeven in 'YAR-Our Approach to Transition'⁵ van YAR-CfC (VK), blijkt het bewustmaken van jongeren van de overtuigingen die ze hebben over zichzelf, hun mogelijkheden, over anderen en het leven. YAR-trainers kwamen, doorheen het vele jaren werken met jongeren, tot de vaststelling dat ernstige gedragsproblemen bij jongeren heel vaak veroorzaakt worden door trauma's of negatieve gebeurtenissen die jongeren in hun verleden hebben opgedaan. Deze negatieve ervaringen zorgen dat jongeren niet meer in zichzelf en in anderen geloven en van daaruit stellen jongeren negatief gedrag. In gesprek, maar ook d.m.v. fysieke activiteiten worden jongeren uitgedaagd deze negatieve opvattingen in positieve richting te veranderen. Na deze 'reframing' worden jongeren door een individuele coach geholpen in het bereiken van drie positieve, toekomstgerichte doelen. Ten slotte wil YAR-CfC bewerkstelligen dat jongeren een netwerk van personen rond zich krijgen dat ondersteuning biedt indien nodig.

---

⁵ http://www.youthatrisk.org.uk/reference_library/documents/OurApproachtoTransformation_000.pdf

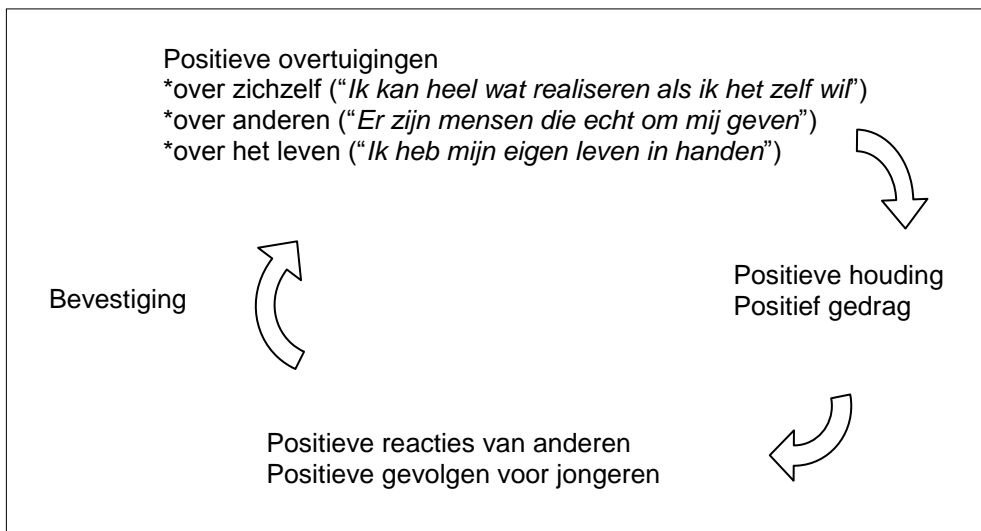
Figuur 2.

Uitgangspunt kern YAR-programma.

Figuur 3.

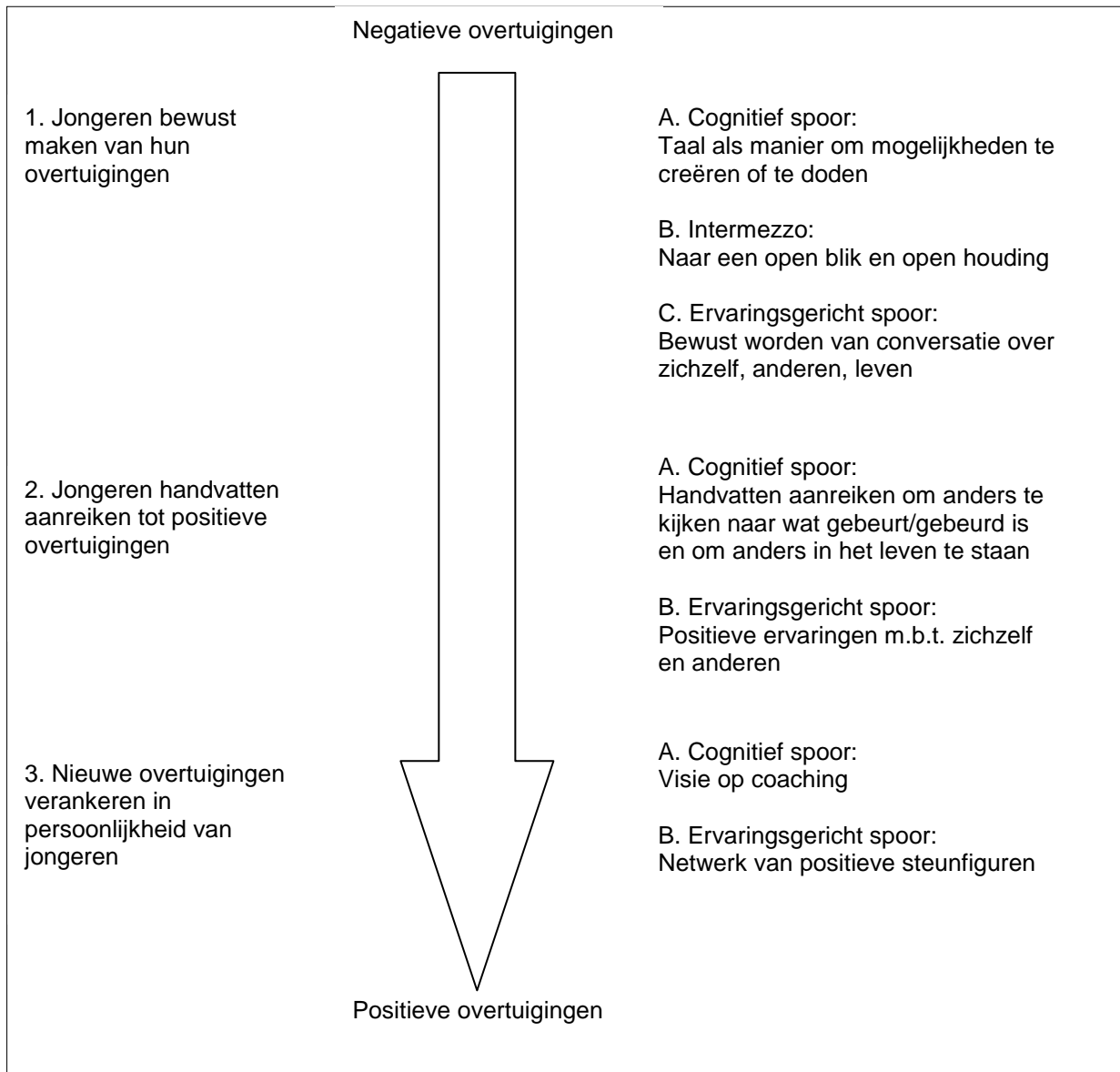
Streefdoel kern YAR-programma.

Hoe men dit concreet aanpakt tijdens het programma van YAR Vlaanderen, wordt schematisch voorgesteld in Figuur 4. De lezer wordt aangeraden om deze figuur te gebruiken als leidraad bij het lezen van de bevindingen van de participerende observatie rond de kern van het YAR-programma, namelijk negatieve overtuigingen omvormen tot positieve overtuigingen.

Figuur 4.

Concrete invulling kern YAR-programma.

5.2.3.1 Jongeren bewust maken van hun overtuigingen

Jongeren zijn zich vaak niet bewust van de overtuigingen die ze hebben over zichzelf, anderen en het leven. Een eerste stap naar verandering is dan ook jongeren bewust maken van, in YAR-terminologie, 'het gesprek dat ze zijn over zichzelf, anderen en de wereld' ('the conversation you are about.'). Omdat dit geen eenvoudige oefening is, gaan de YAR-trainers stapsgewijs tewerk. Daarbij hebben ze zowel oog voor theorie of het 'cognitieve spoor' als voor praktijk of het 'ervaringsgerichte spoor'.

COGNITIEF SPOOR: TAAL ALS MANIER OM MOGELIJKHEDEN TE LATEN 'VERSCHIJNEN' OF 'DODEN'

Binnen het 'cognitieve luik' wordt stilgestaan bij het belang van taal. De YAR-trainers willen jongeren bewust maken van het belang van woorden en van de impact ervan. Eerst staan ze stil bij het belang van taal in het algemeen om daarna over te gaan naar het belang ervan voor de jongeren.

(a) In het algemeen: 'Everything exists only in a conversation'

De cursusgevers (CG) openen dit onderwerp met de stelling: *'Everything exists only in a conversation between you and I'*. Daarmee willen ze duidelijk maken dat dingen pas 'bestaan' als we ze benoemen, als we ze uitdrukken in taal. Eén van de cursusgevers zegt hierover het volgende:

CG toont een stift en vraagt aan de jongeren: 'Wat is dit?'; Jongeren antwoorden: 'Het is een stift'

CG: 'Inderdaad, een stift. Die stift was pas een stift toen iemand dit voorwerp benoemde als 'stift'. Weet de hond dat dit een stift is? Nee! Want de hond zegt nooit 'stift'. (...) Op een dag zei iemand 'dit is de maan'. De maan was er altijd al, maar op een dag kreeg die de naam 'maan' en nu zegt iedereen 'maan'. Wij hebben alles bedacht! De vis weet ook niet dat hij een vis is. Wij hebben hem die naam gegeven. (...) Als je plots alle woorden die je kent vergeten bent, dan heb je niks meer om datgene wat je rondom je ziet te beschrijven, want wij leven in een wereld van taal.'

Door het gebruik van taal, door dingen een naam te geven, kan je ze 'laten verschijnen', 'doen ontstaan'. De cursusgevers brengen op dit punt de term '*clearing*' binnen in het gesprek met de jongeren. Deze term wordt door hen omschreven als 'een ruimte, een context die de mogelijkheid creëert om dingen te laten verschijnen'. Ze illustreren dit als volgt:

CG tekent drie gekleurde strepen op een papier en vraagt: 'Wat zie je?'; Jongeren antwoorden: 'Een rode, een blauwe en een groene streep'

CG: 'Precies. Je ziet kleuren, maar kleur op zich is geen kleur. Het is een context die het mogelijk maakt om kleuren te zien. Als je nog nooit het woord kleur gehoord hebt en iemand vraagt je 'welke kleur heeft deze stift?' dan zou je niet weten wat je moet antwoorden, want je weet niet wat kleur is. Dankzij het woord, de categorie 'kleur' wordt het mogelijk om verschillende kleuren te zien. Als jij zou vragen 'wat is kleur dan?' en ik zou zeggen 'dat is een visuele eigenschap van dingen veroorzaakt door lichtreflectie' dan zou je nog niet weten wat kleur is. Zo is het ook met 'vorm'. 'Vorm' zelf is geen vorm. Het lijkt raar, maar je moet het in overweging nemen. Probeer het eens te zien. Hetzelfde met

cijfers. 'Cijfer' op zich is geen cijfer, maar het stelt je in de mogelijkheid om een 8, een 9 en een 4 te zien!

Door taal, door woorden, kan je dus mogelijkheden creëren, maar kan je anderzijds ook mogelijkheden 'doden'. Er zijn, bijvoorbeeld, veel meer kleuren of smaken dan wij met onze woorden kunnen benoemen, zo geven de cursusleiders aan.

(b) Toegepast op de jongere zelf: *You can speak yourself into existence*'

De cursusleiders maken vervolgens de overgang naar hoe de jongeren over zichzelf spreken. Ze willen de jongeren ervan bewust maken dat de manier waarop ze over zichzelf spreken (lees: denken) mogelijkheden kan 'laten verschijnen' of 'doden'. Jongeren kunnen hun mogelijkheden verruimen of zichzelf net beperken door wat ze zeggen over zichzelf. De cursusgever vraagt welke dingen de jongeren over zichzelf zeggen, waardoor ze hun mogelijkheden beperken. Zo wordt bijvoorbeeld genoemd: 'ik ben iemand die geen nee kan zeggen', 'ik ben snel op mijn tenen getrapt', 'ik zet niet door'. Ook wordt aan de jongeren gevraagd wat ze over anderen zeggen, waardoor ze mogelijkheden doden. Hierop antwoordt iemand, bijvoorbeeld, 'mensen vertrouwen me niet omdat ik een buitenlander ben'. In de interacties met jongeren wordt voortdurend herhaald en beklemtoond dat je jezelf als een context moet zien, waarbinnen je oneindig veel mogelijkheden kan creëren – net zoals het woord 'kleur' de mogelijkheid van oneindig veel kleuren inhoudt – of nog: '*You can speak yourself into existence*'.

INTERMEZZO: NAAR EEN OPEN BLIK EN OPEN HOUDING

De YAR-trainers willen de jongeren duidelijk maken dat 'het gesprek dat je *bent* over jezelf, anderen en het leven' bepaalt hoe je denkt en handelt. Het bepaalt wat je mogelijk acht voor jezelf, wat je van relaties verwacht en hoe je in het leven staat. Zo zegt één van de cursusgevers op de voorbereidingsdag:

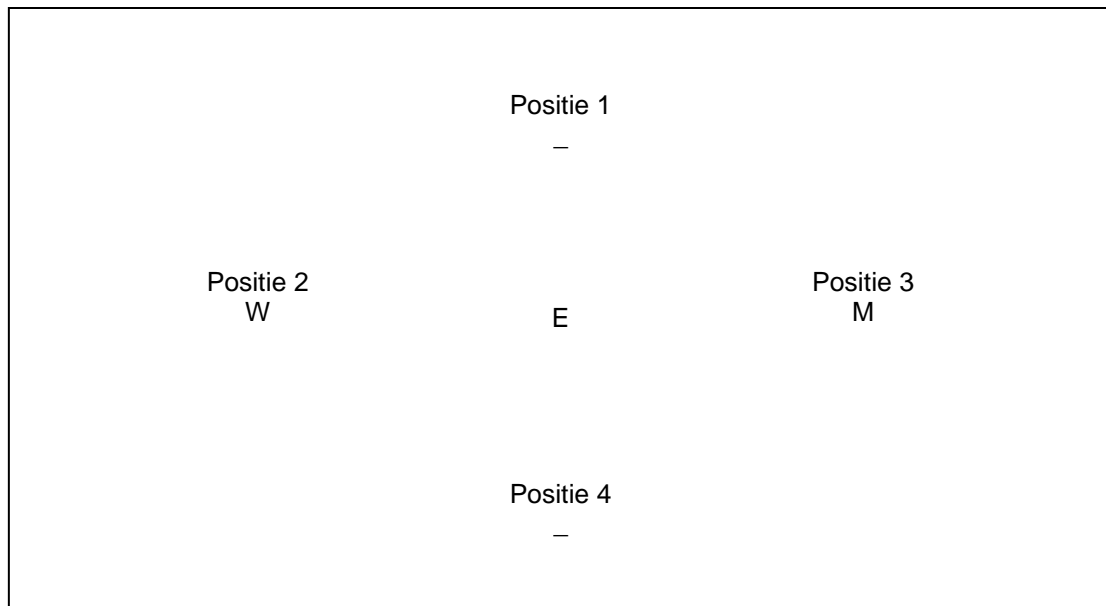
'Je bent hier niet leeg gekomen. Je bent hier gekomen met meningen, oordelen, ideeën en ervaringen, met oude 'conversaties'. En als je die 'oude shit' meeneemt, ga je deze nieuwe kans vernakken zodat het 'dezelfde shit' wordt. We vragen jullie dus het oude achter te laten'.

Nog op een aantal andere manieren willen de cursusgevers de jongeren duidelijk maken dat als je altijd 'door dezelfde bril kijkt', je altijd hetzelfde zal zien. Zo hebben de cursusgevers het op een gegeven moment over *paradigma's*. Ze benadrukken dat het paradigma dat je onderschrijft, bepaalt wat je ziet. 'Het standpunt dat je inneemt, bepaalt je kijk en je acties', zo zeggen ze. Om dit te illustreren tekent een lesgever op een bepaald moment het teken 'E' op bord (zie Figuur 5) en duidt vier posities aan: 'Telkens je in een bepaalde positie gaat staan, zie je iets anders en niemand ziet de gehele letter 'E''. Ze willen de jongeren er op die manier van bewust maken dat er soms meer is dan wat zij zelf zien en dat je dingen op verschillende manieren kan zien. De jongeren worden verzocht om gedurende de residentiële week hun oude overtuigingen, standpunten, meningen en paradigma's aan de kant te zetten en open te staan voor al het nieuwe dat zich aandient. Op een gegeven moment tekent de cursusgever negen stippen op bord (zie Figuur 6) en vraagt de jongeren naar een manier om die negen stippen allemaal te verbinden door vier rechte lijnen te gebruiken en zonder de pen op te tillen. Jongeren vinden de oplossing niet, zolang ze binnen het 'denkbeeldig vierkant' blijven kijken – de juiste oplossing houdt in dat je

lijnen trekt die buiten het 'vierkant' gaan. De cursusgever grijpt dit aan om duidelijk te maken aan de jongeren dat ze nooit iets nieuws zullen zien als ze blijven denken vanuit hun gebruikelijke, oude denkpatronen. In het geval van de oefening: 'Zolang je blijft denken 'het is een vierkant en dat lukt niet met vier lijnen' zal het ook niet lukken. Pas als je bereid bent om je 'oude manier van kijken' aan de kant te zetten, kan je nieuwe mogelijkheden zien!'.

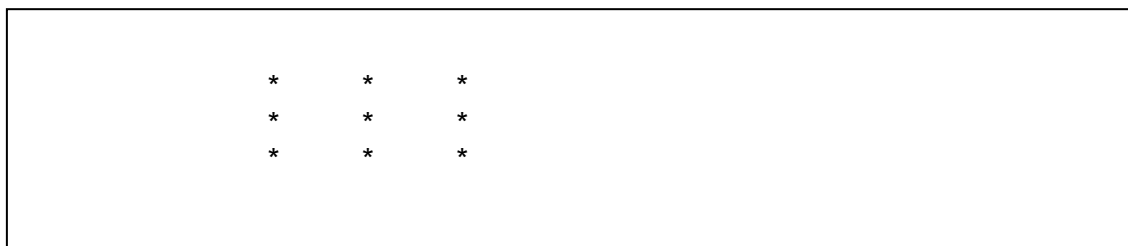
Figuur 5.

Paradigma van waaruit je kijkt, bepaalt wat je ziet.

Figuur 6.

Stippenoefening.

Een laatste manier die we hier aanhalen, die de cursusleiders gebruiken om jongeren aan te moedigen tot een open blik, een open houding, is het gesprek over 'wat je weet en wat je niet weet'.

CG: 'Noem eens iets dat je weet.' (J: 'Ik weet dat de aarde rond is. Ik weet dat er zeven dagen in een week zijn. Etc.') *CG: 'Goed. Noem eens iets dat je niet weet.' (J: 'Ik weet niks over het gat in de ozonlaag. Ik weet niks over de middeleeuwen.')* *CG: 'Oké. Maar er zijn ook nog dingen waarvan je niet weet dat je ze niet weet. Hoe kan je dan te weten komen dat je ze niet weet? ... Daarvoor moet je jezelf uitdagen! Wat jij denkt dat waar is, moet je uitdagen, zodat je kunt ontdekken of het misschien toch anders is. Je moet niet steeds oordelen over jezelf/anderen/het leven. Het gaat erom dat je nieuwe mogelijkheden kan ontdekken. Jij kunt enkel tevoorschijn komen als je jezelf toelaat een*

context te zijn waarbinnen nieuwe mogelijkheden zich kunnen laten zien. En dat vraagt een verandering in de manier waarop je naar het leven kijkt.'

Op verschillende manieren wordt dus aangetoond dat je manier van denken (of in YAR-terminen: 'het paradigma waaruit je kijkt', 'de conversatie die je bent over jezelf/anderen/het leven') bepaalt wat je ziet en wat je doet. Als jongeren willen komen tot ander gedrag, moeten ze dus bereid zijn om hun oude overtuigingen aan de kant te zetten, zo wordt gezegd. Jongeren worden dan ook 'uitgenodigd' om zich helemaal open te stellen, zodat ze nieuwe dingen kunnen ontdekken over zichzelf, over anderen en over het leven.

ERVARINGSGERICHT SPOOR: BEWUST WORDEN VAN CONVERSATIE OVER ZICHZELF/ANDEREN/HET LEVEN

Naast bovenvermelde 'theoretische' aanpak, gaan de lesgevers ook 'ervaringsgericht' tewerk. Ze willen dat de jongeren zich bewust worden van wat ze denken en voelen. Om jongeren te stimuleren aandacht te hebben voor wat er in hen omgaat, worden elke dag bepaalde vragen gesteld en oefeningen gedaan (Stap 1). Naast deze 'algemene alertheid voor hun innerlijke wereld' willen de YAR-trainers ook dat jongeren echt gaan praten over hun leven en zich zo stilaan bewust worden van de overtuigingen waar ze mee leven, waarmee ze naar zichzelf, anderen en de wereld kijken (Stap 2).

(a) Stap 1: bewust worden van ervaringen en gedachten – algemeen

Elke dag van de residentiële week wordt stilgestaan bij de ervaringen en gedachten van de jongeren en de impact ervan op hun handelen. De trainers willen bewerkstelligen dat de jongeren een soort alertheid ontwikkelen voor wat er in hen omgaat, en hoe dat hun gedrag beïnvloedt, zodat ze die ook meenemen naar hun dagelijks leven. Dit 'bewust worden' wordt dan ook doorheen de hele week op diverse manieren gestimuleerd.

Elke dag in het begin van de eerste sessie, bijv., wordt aan de jongeren gevraagd hoe ze erbij zitten, of ze goed hebben geslapen, met welk gesprek ze zijn wakker geworden, welk gesprek er tijdens het lopen door hen heen ging en hoe dat hun gedrag heeft beïnvloed. Voor de 'les' echt begint, wordt dus eerst de tijd genomen om 'naar binnen te kijken', om te luisteren naar hoe jongeren erbij zitten.

De jongeren doen ook dagelijks twee 'focus-oefeningen', gedurende vijf, tien of 15 minuten (de duur wordt dag per dag verlengd). Tijdens de eerste oefening moeten de jongeren rechtop zitten en voor zich uit kijken naar een punt in de verte. Ze krijgen hierbij de instructie om op te merken wat ze denken en voelen en vervolgens die gedachten te laten gaan; om vast te stellen dat de gedachten en gevoelens er zijn, maar dat ze deze onder controle hebben. Voor de tweede oefening moeten twee jongeren in elkaars ogen kijken zonder te lachen. Ze moeten zich bewust worden van hoe ze bij anderen *zijn*, wat ze dan denken. Opnieuw moeten ze hun gedachten opmerken en laten gaan.

Op het eind van de dag wordt steeds een rustmoment ingebouwd. Jongeren sluiten dan hun ogen, er wordt muziek opgezet en een cursusgever overloopt op een

rustige, langzame manier en met zachte stem de hele dag. Hierbij wordt de jongere gestimuleerd om stil te staan bij wat hij heeft gevoeld doorheen de hele dag. Dag 1 werd, bijvoorbeeld, als volgt afgerond:

'Ontspan. Haal diep adem en ontspan jezelf. Stoor niemand anders. Ontspan je ogen en voel je lichaam. Ga in gedachten terug naar het begin van de dag. Kijk eens of je je nog kan herinneren hoe je deze morgen opstond. Moest je je haasten of was je stipt op tijd klaar? Wat voelde je vanmorgen voor je naar de bijeenkomst kwam? En hoe was het toen je daar toe kwam? Was je nerveus of opgewonden? Blij of slecht gehumeurd? Was je vriendelijk voor de anderen? Had je alle dingen thuis achtergelaten of zat je nog aan dingen te denken? Hoe was het gesprek met Toni en Amyra? Was je minder nerveus dan vorige donderdag? Wat was belangrijk voor je deze ochtend? En toen kwam je in de cursusruimte. Was je ongeduldig of in staat om te luisteren? Weet je nog wat er toen gezegd is? We hebben hetgeen van de vorige keer herhaald: het menu en de maaltijd, de grondregels. Wat dacht je van de regels? Wou je ze volgen of niet? Wat is je opgevallen toen we het over de coach en de speler hadden? Heb je daar dingen over je leven in gezien? (...)

Herinner je je dat je de kans had om ja of nee te zeggen? Dat je op de bus zat? Hoe was het toen mensen je verwelkomden met luid applaus? Je nam lunch, kreeg een rondleiding en dan moest je weer naar de cursusruimte. Wat vond je van de gesprekken? Het ging over comfortzones, over veiligheid, het verhaal over taal dat Mark vertelde. Vond je het verwarrend? Snapte je het? Wat heb je over jezelf en de anderen geleerd? Hebben mensen je verrast? Ben je trots op datgene wat je zelf bereikt hebt vandaag? Heb je fouten gemaakt vandaag? Hoe ga je, wat je vandaag hebt geleerd, meenemen in je leven? Waar kan je trots op zijn vandaag? Merk op wat je voelt vandaag en wat je hieruit kan meenemen naar huis. Breng nu jezelf langzaam terug in deze ruimte. In je stoel. Nu wil ik dat je rustig je boek oppakt en op dag 1 de vragen invult.'

Na dit 'meditatiemoment' wordt de jongeren gevraagd om de papieren in hun map voor die dag in te vullen. Op die papieren staan heel wat vragen die opnieuw reflectie stimuleren, o.a. 'Wat heb je vandaag ervaren?', 'Wat heb je verwezenlijkt en wat waren daarvan de gevolgen?'

(b) Stap 2: bewust worden van eigen overtuigingen of nog: het 'leegmaken'

Naast deze dagelijkse oefeningen die jongeren 'trainen' in het aandacht hebben voor wat er in hen omgaat, willen de trainers de jongeren bewust maken van de overtuigingen die ze hebben over zichzelf, over anderen en over het leven.

Voordat men hiermee start, wordt echter zeer veel aandacht besteed aan het 'veilig maken' van de sfeer. De jongeren worden er vaak op gewezen dat ze het veilig moeten maken voor elkaar. Er wordt benadrukt dat gedurende de week echte gesprekken zullen worden gevoerd en dat opdat je 'echt' zou kunnen spreken het noodzakelijk is dat iedereen het veilig maakt voor elkaar en 'echt' luistert. De trainers spreken in dit verband over 'levels of communication' (zie Figuur 7).

Figuur 7.

Niveaus van communicatie.

1.	Oppervlakkige praatjes
2.	Roddelen
3.	Mening geven, standpunt delen
4.	Gevoelens uiten
5.	Echt spreken vanuit jezelf

CG: 'Afhankelijk van het niveau van communicatie, dus de manier waarop en hetgeen waarover je spreekt, verandert ook de manier van luisteren. Het mag niet zo zijn dat je hier naar elkaar luistert op een manier alsof je naar oppervlakkige dingen of geroddel luistert. Dan is het niet veilig voor elkaar om 'echt' te spreken. Wij willen het hier veilig genoeg maken om te praten over je leven, over je gevoelens.'

Ook tijdens het delen van ervaringen zelf benoemt de cursusleider steeds of het veilig is of niet. Na een zeer goede sessie zegt hij bijvoorbeeld: 'Merken jullie hoe veilig de sfeer is nu? Merk je hoe echt je nu praat met elkaar? Hoe goed je luistert?'. Ook in het omgekeerde geval komt de cursusleider tussen. Wanneer jongeren niet opletten of zitten te lachen terwijl iemand iets persoonlijks vertelt, vraagt de cursusgever met aandrang dat de jongeren het veiliger zouden maken, uit respect voor degene die vertelt. De jongeren worden vervolgens vragen gesteld die hen 'uitnodigen' om iets over zichzelf te vertellen. De cursusgever benadrukt nogmaals dat het nodig is dat de jongeren ervaringen delen zodat er ruimte vrij komt voor nieuwe dingen:

'Hoeveel van jullie hebben al therapie gekregen? Hebben al andere programma's doorlopen 'om te verbeteren'? Je zou kunnen zeggen dat je hier bent gekomen met een vat vol ervaringen. (CG giet een glas vol – symbool voor de overtuigingen, gedachten en gevoelens die jongeren al hebben o.b.v. voorgaande ervaringen) Je weet perfect hoe je het spel moet spelen. Je zit vol met angst, schuldgevoel, verdriet. En alles wat wij erbij proberen te doen, gaat er niet bij, want je glas zit al vol. Jij moet bereid zijn om je beker te legen, zodat er iets anders tevoorschijn kan komen! Je moet dus die beker legen. En daarvoor is het nodig dat je groter zal zijn dan je ooit geweest bent in je leven. Je zult een aantal dingen moeten doen.

Je moet het risico durven nemen. De uitdaging aangaan. Jezelf eerlijk en open delen, naar je leven kijken, dat vraagt een risico. Een groter risico dan wanneer je feiten pleegt. Je moet elkaar vertrouwen. Je moet eerst het risico nemen en dan pas zal je zien of je iemand kan vertrouwen of niet.

Weet dat je het enkel voor jezelf doet. Stel dat iemand je vertrouwen schaadt, dan mag je niet kwaad worden. Je doet het voor jezelf!

Het is nodig dat je naar elkaar luistert. Niet dagdromen of wat spelen met elkaar. Als iemand zijn leven vertelt, mag je geen spelletjes spelen. Het zou kunnen dat je lacht om iets anders, maar als iemand net op dat moment iets over zichzelf vertelt, zou die kunnen denken dat je om hem lacht. Doe dat dus niet.'

Op dag 1 (avondsessie) wordt gevraagd waar jongeren het hebben opgegeven, waar jongeren geen mogelijkheden meer zien. Zonder dat hier al diep op wordt ingegaan, komen er toch al heel 'echte' dingen naar boven:

'Ik vertrouw geen mensen, alleen mijn moeder', 'Ik heb het contact met mijn vader opgegeven. Ik heb drie jaar geprobeerd en het lukt niet.', 'Ik heb op een gegeven moment het vertrouwen in mijzelf verloren', 'Ik heb mijn school opgegeven en daarbij ben ik ook mijn zelfvertrouwen kwijtgeraakt. Ik heb daar veel spijt van'

Tijdens dag 2 (middagsessie) wordt het opnieuw heel veilig gemaakt in de groep. Eén van de trainers stelt de jongeren vragen over problemen die zich voordoen in hun omgeving, bij familieleden en bij henzelf. Dit doet men om jongeren nogmaals bewust te laten worden van wat er op het spel staat voor hen. Door de antwoorden van de jongeren wordt duidelijk dat heel wat jongeren mensen in hun omgeving hebben met heel wat problemen en zelf heel wat problemen hebben. De cursusleider herhaalt op het einde van deze vragenronde nogmaals dat het YAR-programma hen kan helpen om verandering te brengen in hun leven.

CG: 'Ik ga jullie nu enkele vragen stellen om te zien wat er op het spel staat voor jullie. Jullie mogen gewoon je hand opsteken als wat ik zeg, voor jou het geval is.

*Wie van jullie kennen iemand die al eens gearresteerd is?
hebben een familielid dat al eens gearresteerd is?
zijn zelf al eens gearresteerd?*

*Wie van jullie kennen iemand die al van school is gestuurd?
hebben iemand in de familie die van school is gestuurd?
zijn zelf al eens van school gestuurd?*

(Idem voor 'een drugsprobleem heeft', 'neergestoken is', 'neergeschoten is', 'weggelopen is van huis', 'in de gevangenis heeft gezeten', 'uit huis is weggehaald en in een instelling is geplaatst', 'misbruikt is', 'zelfmoord(poging) heeft gedaan'.)

'Nu zie je dat er heel wat op het spel staat in jullie leven. De kwaliteit van je leven staat op het spel. Sommigen onder jullie hebben veel dingen opgegeven. Ze geven er niet meer om dat ze in een misbruikende relatie zitten, dat ze met school gestopt zijn, dat ze thuis zijn buiten geschopt, dat ze criminaliteit plegen en drinken, ... Wij willen je een doorbraak aanbieden in de manier waarop je je leven ziet, zodat je mogelijkheden kan zien die je voorheen niet zag, zodat je ziet dat je keuzes kan maken, dat je vanuit het engagement dat je bent aangegaan naar je leven kijkt.'

Later die dag (middag- en avondsessie dag 2) begint dan het *echt* delen van ervaringen. Jongeren praten dan voor het eerst openlijk over hun leven, over de dingen die zij hebben meegemaakt. Ze worden hiertoe uitgenodigd door volgende vragen van de cursusgever:

'Hoe was het voor jou om jouw leven te leiden?, Wat heb je gemist in je leven?, Wat zijn de gevoelens waarmee je hebt geleefd?, Wat zit er achter jouw angst, boosheid en verdriet?, Hoe was het voor jou?'

Opnieuw geven jongeren heel eerlijke antwoorden:

CG: 'Wat mis je in je leven dat, als je dat had gehad, je nu niet in deze situatie zou zijn?'

Jongeren: 'Een doel in mijn leven', 'Misschien wat liefde van mijn ouders', 'Iemand die gezag had over mij, die zegt 'kom op tijd naar huis'', 'Regels en liefde van mijn ouders', 'Iemand die mij van straat gehaald zou hebben', 'Veiligheid en vertrouwen in mijn

moeder', 'Iemand met wie ik over mijn problemen kon praten', 'Een stevige opvoeding, een beetje opvolging', 'Doorzettingsvermogen'

CG: 'Wat zijn de gevoelens waarmee je hebt geleefd, gezien alles wat je gemist hebt?'

Jongeren: 'Ik voelde me alsof ik nergens goed voor was', 'Kwaadheid en verdriet', 'Ik voelde frustratie, leegte, pijn', 'Angst dat mijn crimineel verleden me zal blijven achtervolgen', 'Verdriet', 'Spijt', 'Zelfmedelijden', 'Schaamte', 'Teleurstelling'

Op dag 3 (middagsessie) vindt de zogenaamde 'parenting' sessie ('oudersessie') plaats. Tijdens die sessie wordt eerst stilgestaan bij hoe het is om ouder te zijn. Jongeren worden aangezet om hierover na te denken door zich in te beelden dat ze zelf moeder of vader zouden worden binnen negen maanden. De cursusgever stelt hen daarbij volgende vragen:

'Wat zouden jouw twijfels zijn over het ouderschap?, Wat zou je dromen voor je kind?, Wat zouden je zorgen zijn als het nog een baby'tje is?, Als het kindje vijf jaar is?, Als het 10 jaar is?, Waarover zou je je zorgen maken als je zoon of dochter 14 - 18 jaar is?'

Jongeren geven hier antwoorden, waaruit heel duidelijk blijkt wat zij belangrijk vinden in opvoeding en wat ze zelf mogelijks gemist hebben:

CG: 'Wat zouden je zorgen zijn als je kind vijf jaar zou zijn?'

Groep: 'Naar welke school ik hem zou sturen', 'Dat je kind zou weten hoe zich te gedragen', 'Dat je er genoeg mee zou spelen, maar niet verwennen', 'Ik zou hem leren voetballen zodat hij een hobby heeft', 'Dat hij zou opgroeien in een veilige, goede omgeving en niet in criminaliteit', 'Dat hij zich niet buitengesloten zou voelen'

CG: 'Wat zouden je zorgen zijn als je kind tien jaar zou zijn?'

Groep: 'Ik zou hem meer in de gaten houden, want een 10-jarige is nieuwsgierig dus ik zou opletten dat hij niet op straat hangt ofzo, ik zou hem wat strakker houden – hij zou wel buiten mogen spelen, maar ik zou een oogje in het zeil houden', 'Ik zou zorgen dat hij weet dat als hij iets mis doet, dat er gevolgen aan vasthangen', 'Ik zou hem niet zo op straat laten spelen, eerder vriendjes thuis uitnodigen zodat je weet wie de vrienden zijn', 'Ik zou niet te streng zijn', 'Ik zou zorgen dat hij voeling heeft met zijn cultuur en geloof', 'Ik zou hem leren voorzichtig te zijn en geen mensen zomaar te vertrouwen', 'Ik zou een vriendin voor mijn kind willen zijn en laten merken dat ik er altijd voor hem zou zijn', 'Ik zou hopen dat mijn kind sterk genoeg zou zijn om zich niet mee te laten slepen door anderen', 'Ik zou hem al beginnen leren wat belangrijke dingen zijn in het leven'

CG: 'Wat zouden je zorgen zijn als je kind 14-18 jaar zou zijn?'

Groep: 'Ik zou hem wat vrijheid laten vanaf 15 ongeveer maar hem wel goed in de gaten houden', 'Ik zou zorgen dat hij iets te doen heeft', 'Dat hij goede hobby's heeft (voetbal, moskee) zodat hij structuur heeft', 'Ik zou vertellen wat ik allemaal al heb meegemaakt, welke fouten ik gemaakt heb', 'Ik zou zorgen dat hij op die leeftijd naar school blijft gaan', 'Ik zou geen dingen verbieden, want dan zou hij het toch doen, dus wat vrijheid geven maar toch wat in de gaten houden', 'Ik zou me zorgen maken dat hij de juiste vrienden en de juiste school zou hebben', 'Ik zou me zorgen maken over de toekomst', 'Ik zou interesse tonen in alles wat hij doet', 'Ik zou hem controleren en bang maken voor drugs'

Na zich in te leven in het standpunt van een ouder, worden jongeren gevraagd om na te denken over de relatie die zij hebben met hun moeder en vader. Om dit proces te stimuleren wordt een heel serene sfeer gecreëerd: kaarsen worden aangestoken,

muziek opgezet, stoelen uit elkaar gezet en een cursusgever leest zachtjes een tekst voor. De jongeren krijgen de instructie om hun ogen te sluiten en te luisteren. Voor het geval ze emotioneel worden en behoefte hebben aan steun, staan een aantal vrijwilligers klaar om naar een jongere toe te stappen. Hierna volgt de tekst over 'moeder' die werd voorgelezen door de cursusleider – een soortgelijke brief werd voor vader gelezen.

CG: 'Sluit dadelijk jullie ogen. Luister gewoon naar mijn stem. Oordeel niet. Blijf gewoon volgen, hoe moeilijk het misschien ook wordt. Adem goed in en terwijl je uitademt, ontspan je. Ga rustig in je stoel zitten. Adem rustig in en uit, maar blijf wakker. En luister naar mijn stem. Sluit je ogen.

Ik wil dat jullie je voorstellen dat je in een stoel zit en voor je staat een lege stoel. Stel je de kamer voor waarin je zit: beetje licht, open haard, kaarslicht, er is muziek op de achtergrond en je bent helemaal ontspannen. En terwijl je daar zit zie je de schaduw van iemand die de kamer binnenkomt. En naarmate die schaduw dichterbij komt zie je dat het je moeder is. Ze komt dichterbij en zonder iets te zeggen, gaat ze in de lege stoel zitten die voor je staat. En terwijl je daar zit, kijk je naar haar gezicht. Stel je jouw moeders gezicht voor met alle details: de kleur van haar haren, de vorm van haar mond en uiteindelijk kijk je recht in de ogen van je moeder, terwijl ze diep in die van jou kijkt.

Stel je voor dat je je voorbereidt dat je met je moeder gaat praten. Je kunt alles zeggen wat je wilt. Het enige wat je moeder kan doen, is luisteren. Welke gedachten en meningen heb je nu op dit moment. Merk al je gedachten op, stel al je gevoelens vast die je hebt tegenover je moeder. Wat denk je en voel je? Laat toe dat de herinneringen van vroeger terugkomen. Voel alle gevoelens van ontgoocheling en eenzaamheid. Alle keren dat je je door haar verlaten hebt gevoeld. Laat je moeder weten hoe zeer je in de war was. Dat je niet weet waarom ze wegging. Laat haar weten hoe ze jou verraden heeft en pijn gedaan heeft. Laat haar weten hoe moeilijk het was als zij en je papa scheidden. Hoe verscheurd je je voelde als je moest kiezen. Hoe je moest luisteren naar al die dingen over je vader. Hoe verscheurd je je voelde als je haar kant moest voelen en dat je voelde alsof je je vader verraadde. Vertel haar hoeveel schaamte je hebt gevoeld. Laat je mama weten hoe slecht je je voelde toen de politie belde dat je een feit hebt gepleegd. Laat haar weten hoe je je voelde toen je van de ene school naar de andere moest en ze je niet begreep. Hoe je je voelde als zij haar vriend boven jou verkoos. Hoe hulpeloos je je voelde als mensen je pijn deden en zij jou niet geloofde. En merk wat je allemaal voelt: verdriet, eenzaamheid, verwarring, ontgoocheling, niet liefgehad, vernederd, hulpeloos.

En bereid je voor het gesprek nog dieper te laten worden. Zij is bereid om naar alles te luisteren, al zal ze misschien niet alles prettig vinden, dit keer zal ze helemaal naar je luisteren. Zeg haar 'mama, wat ik nodig heb en wat jij niet gegeven hebt is...', 'alle manieren waarop jij me teleurgesteld hebt zijn', 'mama, wat ik het meeste gemist heb in onze relatie is...', 'mama, alle manieren waarop jij me pijn gedaan hebt zijn...', 'de dingen waarom ik kwaad ben op jou zijn...', 'de dingen waar ik beschaamd over ben zijn...', 'de dingen waar ik spijt over heb zijn...', 'de pijn waarmee ik leef is...', 'mama, wat ik echt wil zeggen tegen u nu is...', 'en wat ik nu voel is...', 'mama, wat ik van jou wil weten is...', 'wat ik van je wilt horen is...'. Merk op wat je voelt en laat die gevoelens er helemaal zijn. Voel de eenzaamheid, de leegte, de pijn, de spijt, de angst, ... En stel vast wat je denkt en laat je gedachten zijn. Het is oké.

En in gedachten sluit je het gesprek af. Je hebt alles gezegd wat je wou zeggen. Kijk haar nog één keer in haar ogen terwijl ze terug kijkt en zonder iets te zeggen leg je je handen op haar gezicht en je kijkt in haar ogen. Je neemt afscheid. Ze staat op zonder iets te zeggen en verlaat de kamer tot de schaduw helemaal verdwijnt. Je zit dan opnieuw in de kamer met de open haard aan, de muziek die speelt, de kaarsen aan en een lege stoel voor je.'

Na deze, voor vele jongeren emotionele sessie, schrijven de jongeren een brief naar hun moeder en vader die in hun map terecht komt. Jongeren beslissen zelf of ze deze brief al dan niet afgeven later. In de volgende avondsessie van die dag (dag 3) en de volgende dag (dag 4) gaat het delen van persoonlijke ervaringen door. De cursusgever probeert in de verhalen van de jongeren steeds te achterhalen hoe het is geweest om hun leven te leiden, welke conversatie er op gang is gekomen over zichzelf en anderen, over het leven en wat ze daarbij voelen. Er wordt specifiek aandacht besteed aan hoe en wanneer bepaalde overtuigingen zijn ontstaan bij de jongeren, wat voor iemand ze daardoor zijn geworden en hoe dat hun leven heeft beïnvloed. Jongeren stellen zich heel open op en vertellen – vaak voor het eerst in hun leven – over pijnlijke gebeurtenissen uit hun verleden. Op het einde van dag 3 krijgen jongeren de instructie om een blad papier te nemen en op te schrijven welke conversatie zij *zijn* over zichzelf en wat hiervoor de aanleiding was: *‘Welke dingen zijn gebeurd die bepalen dat jij dat gesprek hebt over jezelf. Noteer kort wanneer het is gebeurd, waar je toen was, bij wie. Ga terug naar het moment waarop er voor jou iets gebroken is’*, zo instrueert een lesgever. Ze schrijft hierbij enkele ‘conversaties’ op bord die al eerder aan bod kwamen in de gesprekken met de jongeren: ‘ik ben dom’, ‘ik ben niks waard’, ‘mijn ouders schamen zich om mij’, ‘ik ben een mislukking’, ‘ik ben niet gewenst’, ‘ik ben slecht’, ‘niemand geeft echt om mij’. Doorheen de verschillende sessies vertellen heel wat jongeren over hun verleden, over wat er is gebeurd en hoe ze zich hebben gevoeld. Ze worden gestimuleerd om te reflecteren over hoe ze over zichzelf zijn gaan denken door alles wat er gebeurd is, welke conversatie ze ‘geworden zijn’ over zichzelf en anderen.

Een volgende fase in de YAR-aanpak is deze negatieve overtuigingen uitdagen en positieve overtuigingen mogelijk maken. Jongeren op een andere manier naar zichzelf, anderen en het leven laten kijken, is geen eenvoudige taak. In de meeste gevallen zijn deze opvattingen, overtuigingen, conversaties reeds lang geleden gevormd en werden ze al vaak bevestigd; enerzijds omdat jongeren ernaar handelen zodat de verwachtingen die ze hebben ook werkelijkheid worden (‘self fulfilling prophecy’) en anderzijds omdat jongeren wat er gebeurt vaak ook in de bestaande schema’s ‘duwen’ – zonder dat ze zich hiervan bewust zijn. Het zich bewust worden van de schema’s die voorheen automatisch opereerden is een eerste stap in het proces naar verandering. In wat volgt, komen we bij een volgende stap: het aanreiken van inzichten en ervaringen die een nieuwe kijk op zichzelf, anderen en het leven mogelijk maken.

5.2.3.2 Jongeren handvatten aanreiken tot positieve overtuigingen

COGNITIEF SPOOR: HANDVATTEN OM ANDERS TE KIJKEN NAAR WAT GEBEURD IS/GEBEURT EN OM ANDERS IN HET LEVEN TE STAAN

Er worden jongeren heel wat inzichten, ‘cognitieve handvatten’, aangereikt die het mogelijk maken om op een andere, krachtigere manier in het leven te staan.

(a) Onderscheid tussen feiten en interpretaties

In het kader van de voorgenoemde ‘distinctions’ is een belangrijke ‘les’ die de jongeren meekrijgen tijdens de residentiële week het onderscheid tussen feiten en interpretaties. De YAR-trainers willen de jongeren laten inzien dat veel van de

overtuigingen die ze hebben (in YAR-termen: 'conversaties die ze *zijn*'), ontstaan zijn doordat ze een bepaalde betekenis hebben gegeven aan iets wat is gebeurd. Door het onderscheid aan te tonen tussen feiten en interpretaties proberen de cursusleiders de overtuigingen van jongeren aan het wankelen te brengen. Ze maken hierbij gebruik van de concrete levensverhalen en overtuigingen van de jongeren.

De lesgevers benadrukken dat mensen 'betekenisgevende machines' zijn. Dat alles wat gebeurt, een betekenis heeft, *'en in functie van de betekenis die we geven aan wat gebeurde, gedragen we ons. We zien alles door een filter van betekenis'*, aldus de YAR-trainer. Hij stelt dat feiten alleen maar feiten zijn en we er geen verdere betekenis aan moeten geven. Tegen een jongere die, uit het feit dat zijn vader het gezin in de steek liet toen hij zelf 2 jaar was, afleidde dat hij niks waard was, zegt de cursusgever:

'Wat betekent het dat je vader zijn gezin in de steek liet? Dat hij zijn gezin in de steek liet! En niet meer dan dat. Het enige wat je klem zet in het leven is dat jij een bepaalde betekenis geeft aan dat verleden. Vanaf dat je dit onderscheid kan maken, kan je leren omgaan met de feiten. Kan je vrij zijn van de betekenis die je geeft aan de dingen die je gebeuren.'

(b) Fouten krachtig afhandelen

Naast het onderscheid tussen feiten en interpretaties, willen de YAR-lesgevers stilstaan bij hoe je op een constructieve manier met fouten (zij noemen het 'misstappen') kan omgaan. Eerst wordt gepolst bij de jongeren hoe zij tegen fouten aan kijken, hoe ze er zich bij voelen, hoe ze ermee omgaan. Uit de antwoorden van de jongeren blijkt dat ze fouten veelal zien als iets wat verkeerd is, waardoor ze zich slecht voelen. Ook geven ze aan geneigd te zijn om hun fouten te ontkennen, een alibi te verzinnen, ervan te vluchten of een ander de schuld te geven. Wat de YAR-trainers de jongeren willen bijbrengen, is dat je ook op een andere manier naar fouten kan kijken en dat je er anders mee kan omgaan. Zij menen dat fouten menselijk zijn, dat het 'vergissingen' of 'misstappen' zijn waaruit je kunt leren en die je op een krachtige manier kan afhandelen. Zie hiervoor het volgende fragment uit de residentiële week:

CG: 'We bekijken fouten op een heel negatieve manier. Geen wonder dat we het moeilijk vinden om om te gaan met fouten. Nochtans, is het niet menselijk dat we fouten maken in het leven? Ik wil jullie laten zien wat de alledaagse manier is waarop we omgaan met fouten. (CG schrijft op het bord)

<i>Fouten zijn verkeerd, zijn slecht</i>	<i>Straffen hebben de bedoeling om pijn en lijden te veroorzaken zodat men een lesje leert</i>
--	--

Waar het om draait is dat we een bepaalde houding hebben t.a.v. fouten (fouten zijn per definitie slecht). En soms lijken we zelfs te denken dat wij slecht zijn als we een fout gemaakt hebben! Wij willen jullie op een nieuwe manier naar fouten laten kijken. Een fout is gewoon iets wat je doet of niet doet, dat niet werkt! In het domein van persoonlijke ontwikkeling maak je veel fouten omdat je nieuwe uitdagingen aangaat. Wat zorgt dat je resultaat boekt, is dat je je woord bent.

(...) Gewoonlijk ga je om met fouten door erover te liegen, iemand anders te beschuldigen, te ontkennen etc. maar een goede 'speler' handelt zijn fouten af. En dat zullen wij hier ook doen, elke dag voor de lunch. Het gaat zo (zie Box 2). Eerst moet je je fout erkennen. Daarna gaat het erom te erkennen dat jij aan de basis ligt van de fout. Geen excuses verzinnen of verhalen. Jij erkent dat je verantwoordelijk bent voor je fout. Kijk gewoon naar het resultaat, niet naar de reden die je ervoor zou kunnen verzinnen. Je merkt dat iedereen steeds op zoek is naar een reden, een verklaring om zijn gedrag goed te praten. Maar daar gaat het niet om. Je gedrag is je gedrag. Je hebt een fout gemaakt. Dat is alles. En daar ben je zelf verantwoordelijk voor. De derde stap is het afhandelen van je fout. Tot slot, bekijk je hoe je in de toekomst deze fout kan vermijden. Let erop, dit foutenproces betekent niet dat je jezelf in nesten hebt gewerkt. Je handelt gewoon op een volwassen manier en met een zekere kracht je fout af!

Box 2. Foutenproces

- (1) *Erken de fout: 'De fout die ik gemaakt heb is ... (vb. ik droeg mijn naamkaartje niet).'*
- (2) *Neem de verantwoordelijkheid voor de fout die je gemaakt hebt.*
- (3) *Zet de fout recht door te doen wat er van je gevraagd wordt aan diegene die je pijn hebt gedaan met je fout. Bied je verontschuldigingen aan.*
- (4) *Kijk naar de toekomst en kijk hoe je dan met datgene zal omgaan.*

Elke dag handelen de jongeren op deze manier hun fouten af. Ze erkennen de fout die ze gemaakt hebben (bijv. de grondregels die ze overschreden hebben), nemen er verantwoordelijkheid voor, dragen de gevolgen ervan en zeggen waarop ze in de toekomst zullen letten zodat ze die fout niet opnieuw zullen maken.

(c) Het verleden achterlaten of 'the only thing there is, is now, now, now ...'

De cursusgevers maken de jongeren vervolgens ook duidelijk dat ze hun verleden achter zich moeten en kunnen laten. Het verleden is voorbij en bestaat dus, per definitie, niet meer. De toekomst is nog niet gebeurd en bestaat dus ook niet. Het enige wat er is, is het heden, nu. Ze benadrukken dat het een bevrijding is als je je verleden los kan laten en leeft in het nu:

CG: Wij leven ons leven alsof we een zware ketting met een loden bal meeslepen: 'if only my dad didn't leave me', 'waren mijn ouders maar niet gescheiden', 'if only...', 'ooit zal het anders zijn, als ik mijn eigen gezin heb, met mijn eigen auto, vrouw en kinderen, en dan zal ik gelukkig zijn', 'one day...'

Maar IF ONLY bevindt zich in het verleden en dat bestaat niet meer. ONE DAY bevindt zich in de toekomst en bestaat ook niet! Het leven is niks anders dan een reeks van nu, nu, nu, nu, nu, nu.... Zodra we dit onderscheid kunnen maken, is het leven wat het is. Het verleden is gebeurd en het enige wat dat betekent, is dat dat gebeurd is. Het enige wat er is, is nu. Het leven is niet meer dan een reeks van 'nu's', dus als jij nu niet gelukkig bent, zal je nooit gelukkig worden want het enige wat er is, is NU! Als je jezelf wil genereren, moet je je oude conversaties, je verleden achter je laten en een nieuwe conversatie 'in het nu' creëren.'

(d) 'It is what it is'

Doorheen de residentiële week wordt heel vaak gezegd door de YAR-trainers 'it is what it is'. Met deze slagzin wordt bedoeld dat dingen zijn wat ze zijn. Dat je

bepaalde dingen moet nemen zoals ze komen zonder erover te piekeren waarom dat zo is. Je moet de dingen nemen zoals ze zijn en er verder geen oordeel over vellen of betekenis achter zoeken. In het onderstaande worden enkele situaties/contexten aangegeven waarbinnen deze slagzin werd gebruikt. Om aan te duiden dat feiten enkel feiten zijn, en niet per definitie vanalles betekenen, zegt de YAR-trainer, bijv., 'it is what it is':

'Als iemand geen goedemorgen zegt tegen je, dan zegt hij geen goedemorgen en dat is het. Dat betekent niet automatisch dat die persoon jou niet leuk vindt. Er kunnen tal van redenen zijn en het enige wat je weet, het enige wat gebeurd is, is dat hij geen goedemorgen zei'.

Ook wanneer jongeren, bijv., excuses of redenen geven voor de fouten die ze gemaakt hebben, geeft de cursusleider vaak de reactie dat dat niet ter zake doet: 'it is what it is'. Opnieuw wordt hierdoor benadrukt dat enkel het feit, enkel wat gebeurd is telt. Jongeren worden in dit geval gevraagd de fout te erkennen en er verantwoordelijkheid voor te dragen. Nog een situatie waarin de slagzin wordt gebruikt, is wanneer het gaat over moeilijkheden die zich in je leven kunnen voordoen:

'Je kunt je dan afvragen 'waarom overkomt mij dit weer?', 'waarom is het niet anders?', maar dingen zijn wat ze zijn, 'it is what it is'. Hoe je met wat gebeurt, omgaat, is belangrijker dan het gebeurde zelf. En dat heb je zelf in de hand'

Ten slotte komt de slagzin ook ter sprake wanneer het gaat over 'de menukaart en de maaltijd'. De YAR-trainers gebruiken deze metafoor o.a. tijdens de voorbereidingsdag wanneer ze polsen naar de verwachtingen van de jongeren over het programma. De verwachtingen die je vooraf hebt, bijv. als je op restaurant gaat en je kiest een maaltijd van de kaart (het menu), bepalen voor een groot deel hoe je de realiteit, in casu de maaltijd zelf, beleeft, hoe tevreden je erover bent. Je had immers al bepaalde voorstellingen gemaakt van hoe de maaltijd er zou uitzien, zou smaken etc. Je verwachtingen bepalen dus in sterke mate je tevredenheid over hoe het uiteindelijk echt is. De cursusgevers nodigen de jongeren dan ook uit om de maaltijd – metafoor voor het programma – te nemen zoals het komt en niet te oordelen:

'it is what it is! Laat het gewoon op je afkomen. Word je bewust van je verwachtingen en laat ze vervolgens los'.

(e) Jij hebt zelf je leven in handen

Op heel wat verschillende manieren, ten slotte, willen de YAR-trainers de jongeren duidelijk maken dat ze hun leven zelf in handen hebben. Dat niet de omstandigheden, niet hun verleden en niet hun vrienden bepalen wat er gebeurt in hun leven, maar enkel en alleen zichzelf. Met de vier basisprincipes die vanaf het begin van het programma worden toegelicht en voortdurend worden herhaald, wordt dit onder meer duidelijk gemaakt.

Het eerste basisprincipe luidt: *'Je hebt de keuze om fundamenteel de houding en de overtuiging die je hebt over jezelf, de anderen, je omstandigheden en het leven te veranderen'*. De YAR-trainers willen jongeren duidelijk maken dat zij zelf kunnen

beslissen om vanaf dit moment anders in het leven te staan. Dat ze de keuze kunnen maken om wel in zichzelf en in anderen te geloven. De cursusgevers benadrukken dat jongeren bij elk gedrag dat ze stellen een keuze hebben en dat ze zo hun eigen leven richting kunnen geven.

Ten tweede willen de YAR-trainers de jongeren aantonen dat ze verantwoordelijk zijn voor de keuzes die ze maken en het gedrag dat ze stellen, alsook voor de consequenties ervan. Ze benadrukken dat ze deze verantwoordelijkheid kunnen beschouwen als een opportuniteit i.p.v. als een last. *‘Als jij zelf verantwoordelijk bent, betekent dat ook dat je je eigen keuzes kan maken, dat jij eigenaar bent van je leven’*, zo stelt een lesgever.

Een derde principe klinkt als volgt: *‘Jij hebt de mogelijkheid om het gesprek dat je over jezelf en het leven voert te veranderen van één met geen mogelijkheden naar één vol met mogelijkheden, zodanig dat je jezelf in staat stelt om nieuwe gedragingen, acties en resultaten mogelijk te maken in je leven’*. Hierbij benadrukt één van de cursusgevers nogmaals dat enkel het gesprek dat je hebt over jezelf je acties en dus je leven bepaalt: *‘Ik ben lelijk, niemand geeft om mij, ik ben niks waard, ik ben een mislukking. Dat soort gesprekken bepaalt je gedrag, hoe je je voelt, hoe je je leven leidt. En jij kunt dit gesprek veranderen in een positief gesprek, waardoor allerlei nieuwe mogelijkheden verschijnen!’*.

Een laatste basisprincipe is ‘engagement’, dat de YAR-trainers als volgt ‘vertalen’: *‘Jezelf in staat stellen om met waardigheid en een nieuwe vorm van zelfrespect in het leven te staan. Je niet door je verleden laten bepalen, maar eerder uit je verleden wijsheid en kennis meenemen’*. Hier wordt dus opnieuw benadrukt dat jongeren het verleden achter zich kunnen laten en een nieuwe start kunnen nemen.

De cursusleiders staan op een gegeven moment met de jongeren stil bij wat ervoor nodig is om gelukkig te zijn. Jongeren geven aan dat ze gelukkig zouden zijn als ze veel geld zouden hebben, een goede job en een lieve vrouw, als hun ouders nog samen zouden zijn, als ze een goede opvoeding hadden gekregen etc. De cursusgever benadrukt dat mensen vaak het geluk buiten zichzelf leggen, laten afhangen van externe omstandigheden, ‘als ik dat heb, dan zal ik gelukkig zijn’, terwijl hij aangeeft dat je zelf je geluk mogelijk maakt. Zie hiervoor volgend fragment:

‘Mensen hebben voortdurend overtuigingen over wat ze nodig hebben om gelukkig te zijn. Maar de waarheid is dat je pas gelukkig zal zijn als je die overtuigingen los laat en gewoon bent wie je bent. Het heeft niks te maken met of je ouders weer bij elkaar zullen komen of niet. De keuze die jij moet maken is of je gelukkig kan zijn, of je ouders nu terug bij elkaar komen of niet.(...)

Niets dat je hébt, zal je gelukkig maken. Er zijn genoeg mensen die alles hebben die toch niet gelukkig zijn. En er zijn mensen zonder geld die zelfmoord plegen. Er zijn mensen die uit een gelukkig gezin komen die zich slecht voelen, maar ook omgekeerd. Het punt is dat niks je gelukkig kan maken, enkel jij zelf!! En wanneer zal je gelukkig zijn? Het moment dat je gelukkig zal zijn is ‘nu’. Je geluk ligt niet in de toekomst, want wanneer je daar aankomt, zal het ‘nu’ zijn. Het enige wat je gelukkig zal maken is de overtuiging dat je gelukkig kan zijn met jezelf. Je hebt niks nodig om gelukkig te zijn.’

Een volgend ‘handvat’ dat de jongeren aangereikt krijgen is de ‘*distinction*’ of het onderscheid tussen ‘you and your word’. Het gaat hier om de relatie die mensen

hebben t.a.v. hun woord, hun beloftes. De YAR-trainers benadrukken dat 'je woord geven en je daaraan houden' de sleutel is tot verandering:

'Als je je woord bent, laat je je niet leiden door de omstandigheden, bijv. of het regent of niet, of door je gevoel op dat moment, bijv. ben ik moe of niet, maar door de belofte die je hebt gemaakt'.

Dit is een keuze die de jongeren kunnen maken: ze kunnen iemand zijn die zijn woord altijd naleeft en hierdoor zichzelf genereert, wat ze benoemen als *'integrity'*, of ze kunnen beslissen om iemand te zijn die excuses verzint en zichzelf zo toestaat zich niet aan zijn woord te houden, wat ze benoemen als *'sincerity'*. Als je je woord *bent* (in YAR-termen 'when who you are, is your word') sta je met een zekere kracht in het leven. Jij bent dan immers niet afhankelijk van omstandigheden; enkel 'jij en je woord' bepalen dan je gedrag.

In het voorgaande werd geïllustreerd dat doorheen de trainingsweek de jongeren duidelijk wordt gemaakt dat ze hun verleden, hun fouten en de betekenis die ze eraan hebben gegeven achter zich kunnen laten en opnieuw beginnen; dat ze op een andere manier in het leven kunnen staan; dat ze eigen keuzes maken en hun leven in eigen handen nemen; dat ze iemand kunnen worden die zich aan zijn woord houdt en zijn verantwoordelijkheid neemt voor zijn acties. Opnieuw worden deze, eerder cognitieve handvatten, aangevuld met en duidelijk gemaakt aan de hand van ervaringen die jongeren tijdens de residentiële week zelf opdoen.

ERVARINGSGERICHT SPOOR: POSITIEVE ERVARINGEN M.B.T. ZICHZELF EN ANDEREN

(a) Kansen bieden op positieve ervaringen m.b.t. zichzelf

Om jongeren duidelijk te maken dat ze ook op een andere manier naar zichzelf en anderen kunnen kijken, worden doorheen de residentiële week heel wat kansen op positieve ervaringen gecreëerd, zowel m.b.t. zichzelf als m.b.t. anderen.

Tijdens de residentiële week wordt van de jongeren heel wat gevraagd: negen uur per dag stil zitten en opletten, over persoonlijke ervaringen vertellen voor de hele groep in een microfoon, zich aan een hele reeks regels houden, een hele week leven zonder televisie, gsm en internet, van een negen meter hoge paal springen, elke ochtend een zwaar parcours afleggen. Het gaat hier stuk voor stuk om dingen waarvan de jongeren initieel dachten en zeiden 'dat kunnen/willen wij niet'. Het gaat om net die dingen waar jongeren het in hun normale leven moeilijk mee hebben: regels naleven, stil zitten, luisteren, over gevoelens praten enz. Wanneer ze er dan toch in slagen om al die dingen te doen, waarvan ze eerst dachten dat ze die nooit zouden kunnen, dwingt hen dat om het beeld dat ze hebben over zichzelf te herzien. Zo zei een jongere, bijvoorbeeld, 'ik heb gemerkt dat ik wel een goede jongen kan zijn'. Hij had, zo bleek, de overtuiging over zichzelf dat hij een slechte jongen was: iemand die niet luistert, niet oplet, altijd tegenspreekt en zich niet aan regels kan houden. Tijdens de residentiële week had hij gemerkt dat hij wel goed kon meewerken, dat hij goed kon luisteren naar anderen en dat hij ook best een aangename jongen kon zijn.

Jongeren worden ook expliciet gewezen op deze nieuwe, positieve ervaringen. Op het einde van elke dag wordt aan de jongeren gevraagd waarvoor ze fier zijn op zichzelf die dag. Ze staan dan één voor één recht en noemen iets dat ze goed

hebben gedaan die dag, waarop iedereen applaudisseert. Later vullen ze dat ook in in hun map: 'wat hebben jullie vandaag verwezenlijkt en wat waren daarvan de gevolgen?'

Jongeren worden daarnaast ook voortdurend positief bekrachtigd. Elke keer ze iets zeggen in de microfoon applaudisseert iedereen en tijdens de sessies, als de jongeren goed meewerken of opletten, worden ze hiervoor expliciet bedankt. Wanneer jongeren zichzelf 'overtreffen', dingen doen die ze niet mogelijk hadden geacht voor zichzelf, wijzen de cursusgevers hen hier ook op. Ook wordt herhaaldelijk het verband gelegd tussen het 'cognitieve gedeelte' (over het gesprek dat je bent over jezelf) en de ervaringen die jongeren opdoen. Bijv., bij de bespreking van het ochtendparcours zegt de cursusleider het volgende:

CG: 'Welke conversatie voerden jullie tijdens het lopen?'

Groep: 'Ik moet bewijzen dat ik het kan', 'Jullie zijn gek', 'Niet opgeven!', 'Laat me gerust'.

CG: 'Zie je nu dat je altijd in gesprek bent met jezelf? Dat je nooit niet in een gesprek bent met jezelf? Hoe was je ervaring nog tijdens het hindernissenparcours?'

Jongere 1: 'Ik vond het wel goed dat ik het heb volgehouden. Dat had ik niet gedacht.'

Jongere 2: 'Ondanks de pijn heb ik toch doorgezet.'

CG: 'Je hebt je dus over je gevoel gezet en je hebt je woord gehouden!'

Jongere 3: 'Ik deed het goed en heb dan mijn voet omgeslagen, maar toch verder gedaan.'

CG: 'Goed! Zie je dat je hier hebt doorgezet? Je hebt niet opgegeven. Heb je vroeger al wel eens opgegeven, als je moe was of het niet meer zag zitten of boos was? (Groep: ja!). Maar dat heb je nu niet gedaan. Je bent trouw gebleven aan je woord. Je was iemand die zijn woord is! Eigenlijk kan je het parcours vergelijken met je leven. Alle hindernissen kan je vergelijken met moeilijkheden die op je weg komen in je leven! Je kunt steeds kiezen of je opgeeft of niet. En het gras, de touwen, de blokken waarover je heen moet dat is gewoon wat het is. Dat houdt je niet tegen. Wat je tegenhoudt is het gesprek dat je over jezelf voelt. Omdat jullie je woord hadden gegeven hebben jullie nu niet opgegeven!'

Bij de voorbereiding van de outdoordag (zie Box 3), meerbepaald van de sprong van de zogenaamde 'pamperpaal' wordt ook de vergelijking gemaakt tussen de ervaringen op de paal en de ervaringen in hun dagelijks leven:

'Eigenlijk hebben we jullie nu al drie dagen op dit moment voorbereid! Jullie tot een ander gesprek brengen met jullie zelf en omstandigheden, dat was de bedoeling! 'You've got to act your way into a new way of thinking, not think your way into a new way of acting'. Het gaat erom dat als je daar staat, dat je dan denkt aan de droom die je voor jezelf hebt. Denk even terug aan de droom die je voor jezelf had toen je een kleine jongen of meisje was. Welke droom had je voor jezelf toen je 6, 7 jaar was? Ik wil dat je terug in contact komt met de dromen die je voor jezelf had. Je noemt dus die droom op, die je voor jezelf had, maar nu opgegeven hebt. Als je op die paal klimt, zal hij hoog zijn, net zoals je dromen hoog zijn. En als tijdens dat klimmen het gesprek opkomt 'ik kan het niet!!', merk het dan gewoon op en neem de volgende stap! En als je bovenop de paal staat, wil ik dat je rustig bent, ademt en gewoon de tijd neemt om te kijken en op te merken dat je daar staat. Het ding is dat je dit gaat doen, beseffende dat je niet weet of het zal lukken! En dan spring je! Dat is het moment dat je 'out there' bent. Je staat niet meer op de paal en staat ook nog niet terug op de grond. En je zal veilig zijn. Er is nog nooit iemand gekwetst geraakt! 'We krijgen kracht en moed en zelfvertrouwen van elke ervaring waarbij we het leven in de ogen kijken, een risico nemen en angst in de ogen kijken.'

Box 3. Activiteiten outdoordag

Tijdens de outdoordag ondernemen jongeren diverse activiteiten in groepjes van ongeveer acht jongeren. Deze activiteiten worden begeleid door een speciaal team dat daarin gespecialiseerd is. Bij alle activiteiten komt het erop aan dat de deelnemers elkaar moeten vertrouwen opdat de opdracht zou slagen, dat ze moeten overleggen en samenwerken en elkaar moeten aanmoedigen. Onder meer de volgende activiteiten komen aan bod (een doorschuifstelsel zorgt dat de jongeren alle activiteiten doorlopen):

- De 'pamperpaal': Een negen meter hoge paal waar de jongere moet opklimmen – terwijl hij vast hangt aan een touw dat de andere jongeren vasthouden. Eens boven moet de jongere op de paal gaan staan en eraf springen. Hij moet dus zijn eigen angsten overwinnen, maar ook vertrouwen op de groep die zijn val moet opvangen.

- De 'hoge V': Hierbij zijn er twee touwen tussen de bomen gespannen, op hoge hoogte, in de vorm van een V. De touwen vertrekken dus samen aan één boom, maar gaan verder en verder uit elkaar en eindigen dus elk in een aparte boom. De jongeren moeten per twee naar de top van de eerste boom klimmen en dan, terwijl ze elkaar met de handen vasthouden stukje bij beetje verschuiven elk op zijn touw. Aangezien de touwen steeds verder uit elkaar gaan, wordt de oefening steeds moeilijker en is het noodzakelijk dat de jongeren elkaar vertrouwen en elkaar toespreken. Als ze uiteindelijk zo ver uit elkaar staan dat het onmogelijk wordt om nog elkaars handen te nemen, springen ze eraf - de andere jongeren vangen hun val op door het touw vast te houden - en omhelzen ze elkaar.

- De 'vrije val': Een plankje is op ongeveer anderhalve meter hoogte vastgemaakt aan een boom. Een jongere moet erop gaan staan (met zijn gezicht naar de boom) en zich vervolgens als een plank achteruit laten vallen. De andere jongeren staan twee per twee tegenover elkaar, in een rij, en kruisen de armen zodat ze de jongere die valt kunnen opvangen.

- Het 'spinnenweb': Touwen zijn tussen twee bomen zodanig gespannen dat er een 'spinnenweb' ontstaat. Er zijn grote en kleine 'gaten', dichtbij de grond en hoger van de grond. De bedoeling is dat alle jongeren door een 'gat' kruipen, waarbij elk 'gat' maar één keer mag gebruikt worden en de jongere de touwen niet mag raken. Zodra een jongere het touw raakt, moet de groep de hele oefening opnieuw beginnen. Om deze moeilijke oefening tot een goed einde te brengen, moeten jongeren overleggen en diverse strategieën overwegen. Ze moeten ook samenwerken om iedereen, groot en klein, dik en dun, door een bepaald gat te krijgen.

- Het 'touwenparcours': Eén lang koord is op ongeveer één meter hoogte gespannen van 'boom a' naar 'boom b' naar 'boom c', telkens met ongeveer twee meter ertussen, zodat een parcours ontstaat. De bedoeling is dat de hele groep het eind van het parcours haalt, maar daarbij mag telkens maar één touwdeel tegelijk gebruikt worden, bijv. tussen boom a en b. Als er iemand valt, moet de hele groep opnieuw beginnen. Ook hier zijn dus overleg, vertrouwen en aanmoediging nodig om de oefening tot een goed einde te brengen.

De twee focusoefeningen, die eerder al aan bod kwamen, wijzen de jongeren erop dat zij de controle hebben over hun gedachten en zo over hun gedrag en hun leven. Verscheidene jongeren hebben vaak het gevoel dat alles hen overkomt. Problemen

worden veroorzaakt omdat ze zich lieten meeslepen door slechte vrienden, omdat de leerkracht iets tegen hen heeft of omdat hun ouders ruzie hadden. Door de zit-oefening en de oefening waarbij ze in elkaars ogen moeten kijken, kunnen jongeren vaststellen dat ze zelf aan het stuur zitten in hun leven. Dat ze zich niet moeten laten bepalen door wat rondom hen gebeurt of door wat ze denken of voelen. Ze kunnen zichzelf genereren en de keuze maken om niet afgeleid te worden. In Box 4 worden de oefeningen toegelicht in de woorden van de cursusleider die expliciet de link maakt met het dagelijks leven van de jongeren, waarin ook heel wat dingen of mensen hen van hun doel kunnen afleiden:

Box 4. Beschrijving 'focus'-oefeningen

Oefening 1: Stil zitten en niet toelaten dat je afgeleid wordt

CG: 'Jullie mogen nu op jullie stoel zitten, rug recht, voeten plat op de grond, handen plat op je knieën, je zitvlak tegen het achterste van je stoel, en fixeer jullie op een punt in de verte en focus. Laat jezelf niet toe dat je afgeleid wordt. Merk gewoon de gevoelens en de gedachten op die je hebt en laat ze gaan. Praat niet, beweeg niet, niet krabben, niet lachen, ... Merk het op en laat het gaan. Je zou goede redenen kunnen hebben om je af te leiden, maar nu ga je dat niet toelaten, je genereert jezelf. Bijv. je bedoeling is: ik ga geen drugs meer gebruiken. Dan komen er vrienden langs en zij zeggen 'kom, we gaan op stap en nemen drugs' en voor je het weet laat je je afleiden van je pad, van je bedoeling! En totdat jij jezelf leert genereren, zullen anderen je leven bepalen. Zodra iemand lacht, beginnen we opnieuw. Merk je gedachten en gevoelens op en laat ze gaan. Je hebt die gedachten en gevoelens wel, maar je laat ze je pad niet bepalen.'

Oefening 2: 'Be with'-oefening

Je kunt door dingen afgeleid worden, maar ook door mensen. Bijv. hoe leidt iemand die jou niet leuk vindt, je af? Je bent je bij de vorige oefening jezelf bewust geworden van jezelf. Nu ga je jezelf bewust worden van jezelf bij anderen. Je gaat tegenover iemand staan, benen lichtjes uit elkaar, armen rustig langs je zij. Kijk oog in oog met die andere en 'just be'. Je moet gewoon 'zijn' en verder niks doen. Je zal merken dat je je ongemakkelijk voelt, maar dat is net wat je moet leren: je comfortabel voelen met het feit dat je je ongemakkelijk voelt. Wij willen ons voortdurend comfortabel voelen, maar misschien is het eerder de kracht dat je je comfortabel kan voelen bij het feit dat je ongemakkelijk bent. Dan heb je een bepaalde kracht. Merk op wat je denkt. Over jezelf, over wat die andere over jou zou denken, over je angst en ongemak, maar laat het gewoon zijn. Het gaat hierbij niet om controle, maar om dat je bij een ander kan zijn. Als je met iets of iemand kan zijn, hoef je het niet te controleren. Het is als een boompje in de wind. Dat boompje beweegt in de wind. Het zijn de harde, dikke bomen die breken door de wind.'

Zoals aangetoond in het voorgaande, krijgen jongeren de kans om positieve ervaringen op te doen m.b.t. zichzelf. Ze worden uitgedaagd om dingen te doen die ze normaal gezien niet mogelijk achten voor zichzelf. Wanneer ze hierin slagen worden ze er expliciet op gewezen dat ze nieuwe mogelijkheden hebben gecreëerd doordat ze een nieuw gesprek hebben gevoerd. Zij kunnen zichzelf dus genereren, hun eigen handelingen bepalen en zo opnieuw meester over hun eigen leven worden.

(b) Kansen bieden op positieve ervaringen m.b.t. anderen

Ook m.b.t. de relatie met anderen worden kansen geboden op positieve ervaringen. Ten eerste worden de jongeren voortdurend omringd door een team van meer dan 30 vrijwilligers; mensen die er voor hen zijn, niet omdat ze ervoor betaald worden, maar omdat ze de jongeren echt willen helpen. Op de eerste dag, bij de voorstelling van de vrijwilligers, benadrukken de cursusgevers ook expliciet dit element. Zo stellen ze de jongeren volgende vraag: *‘Waarom zouden al deze vrijwilligers hun vrije tijd opgeven om hier te zijn, om jullie te steunen, terwijl ze even goed thuis zouden kunnen zitten of geld zouden kunnen verdienen op het werk? Denk eens goed na over deze vraag. Je hoeft nu nog niet te antwoorden, maar denk er eens over na de komende zes dagen’.*

Daarnaast worden situaties vaak zo opgezet dat de jongeren elkaar en de vrijwilligers echt in vertrouwen moeten leren nemen. De outdoordag is hiervan het voorbeeld bij uitstek. Jongeren leren dan samenwerken en elkaar aanmoedigen en vertrouwen – wat velen voorheen niet konden. Hier wordt in de sessie na de outdooractiviteiten ook uitgebreid aandacht aan besteed. Door het delen van zeer persoonlijke en vaak pijnlijke ervaringen neemt het vertrouwen ook toe. Ook de ervaringen m.b.t. anderen worden in de reflectiebladen in de map bevraagd.

(c) Afscheid nemen van de ‘oude ik’ en de ‘nieuwe ik’ verwelkomen

De laatste avond van de residentiële week bouwen de YAR-trainers een soort meditatie sessie in. Daarin worden de jongeren ertoe aangezet om nog een laatste keer naar het verleden te kijken, om zichzelf te vergeven voor de fouten die ze hebben gemaakt en om dan te focussen op wie ze willen zijn in de toekomst. Dit afscheidsmoment geeft jongeren de kans om de last van het verleden achter zich te laten en met een schone lei aan het vervolgtraject en hun verdere leven te beginnen. Terwijl muziek op staat en kaarsen branden, leest een cursusleider volgende tekst voor:

CG: ‘Stel je voor dat je in een ruimte in een stoel zit en adem diep in en uit. Als je spanning voelt in je lichaam, adem dan diep in en uit. Voor je staat een lege stoel. En je ziet een schaduw de kamer in komen. Als de schaduw dichterbij komt, herken je zijn gezicht. En als hij voor je zit, herken je dat degene die voor je zit dat jij dat bent. Je herkent de vorm van je gezicht: je ogen, de lijnen in je gezicht, de manier waarop je lacht, de lengte van je haren. En terwijl je naar je gezicht kijkt, hou je van de persoon die voor je zit? Hou je van de ogen die terug kijken naar jou? Hou je van je gezicht? Merk al je gedachten en gevoelens op. En je bereidt je voor om met jezelf te praten. Denk erover na wat je graag zou willen zeggen. Zeg tegen jezelf ‘degene die ik was voor ik de zes dagen deed, was een persoon die...’ en ‘hoe ik nu ben na deze negen maanden is...’. Hoe zou jij jezelf beschrijven binnen negen maanden? Wat voor een persoon wil je dan zijn? Ben je een doorzetter? Ben je iemand die kan vertrouwen? Wie ik vroeger was, was... en de persoon die ik nu ben is... iemand die zich kan laten ondersteunen. Iemand die het verleden losgelaten heeft. Iemand die anderen kan ondersteunen. Iemand die keuzes kan maken. Wie zal je zien binnen negen maanden? Wat wil je dan over jezelf kunnen zeggen? Dat ik voor mezelf kan denken, dat ik vragen kan stellen. De fouten die ik mijzelf vergeven heb zijn... Waar ik nu klaar voor ben om verantwoordelijkheid voor te nemen is... Wat ik nu van mezelf kan appreciëren is... En met betrekking tot mijn ouders, wat ik ze graag zou willen zeggen is... waartoe ik bereid ben om ze te vergeven is... En als het over mezelf gaat, de dingen die ik in het verleden gedaan heb en de betekenis die ik daaraan gegeven heb en waar ik nu bereid toe ben om los te laten is... En wat ik mezelf

kan vergeven is... En terwijl ik het verleden in het verleden laat en loslaat wat er gebeurde en ook alle betekenissen, is wat ik echt ga doen in mijn leven... En als ik een brief naar mezelf zou schrijven, zou ik de volgende dingen aan mezelf schrijven. Wat ik me zou herinneren uit deze zes dagen is... Waar ik mezelf voor waardeer is... Wie ik nu ben, is ... Als ik afscheid neem van het kamp en ik laat deze zes dagen achter mij, wie ik me zal herinneren is... en wie voor mij het verschil gemaakt heeft is... En als ik na negen maanden het programma afmaak, zal de betekenis die ik geef aan de coach zijn...Wat ik mij het meest zal herinneren is... En wat ik morgen zal doen om het maximum uit mijn laatste dag te halen is... En terwijl je dit gesprek met jezelf afrondt, maak je dan klaar om afscheid te nemen van het verleden. Laat je verleden maar los. Laat alle gesprekken uit het verleden los. En terwijl je afscheid neemt van jezelf zie je in gedachten je verleden opstaan uit de stoel en de kamer uit wandelen. En terwijl je afscheid neemt en er een lege stoel voor je staat, denk dan 'wie ik ben is...'. En in gedachten ga ik jullie terug naar deze ruimte brengen, samen met de anderen. En terwijl je jezelf terugbrengt naar deze ruimte denk je eraan dat je zo dadelijk een brief naar jezelf gaat schrijven. Je begint met 'Liefste...', wat ik geleerd heb door hier te zijn is..., waar ik vanaf nu verantwoordelijkheid voor neem is..., de fouten die ik heb gemaakt en die ik nu wil afhandelen zijn..., waar ik mezelf voor erken is..., de dingen waar ik in mijn leven helemaal voor wil gaan is.'

Na afloop van het meditatiemoment worden jongeren geïnstrueerd om een blad papier te nemen en een brief te schrijven naar 'zichzelf binnen negen maanden'.

5.2.3.3 Nieuwe overtuigingen verankeren in persoonlijkheid

COGNITIEF SPOOR: VISIE OP COACHING

De YAR-ontwikkelaars gaan ervan uit dat door het aanstellen van een individuele coach, die negen maanden lang aan de zijde van de jongere staat, de nieuwe conversaties die zijn ontstaan tijdens de residentiële week verankerd worden in de persoonlijkheid van de jongeren.

De laatste dag van de residentiële week worden de jongeren gekoppeld aan hun persoonlijke coach. Vooraf wordt met hen stilgestaan bij de verwachtingen, twijfels en angsten die ze hebben over het krijgen van een coach. Er wordt de jongeren op het hart gedrukt dat ze deze verwachtingen en twijfels kunnen loslaten en gewoon nemen wat komt, 'it is what it is'. Bij wijze van symboliek, worden de jongeren en hun coach met hun voeten aan elkaar vastgebonden en leggen ze samen het hindernissenparcours af. De bedoeling is om samen de 'moeilijkheden' die ze onderweg tegenkomen te overwinnen en samen te werken zodat ze de eindmeet halen. Na het afleggen van dit parcours wordt naar de ervaringen van beide partijen gepolst in een groepsessie. Ook doen de jongeren de 'be with-oefening', in elkaars ogen kijken, samen met hun coach.

Met de jongeren wordt ook stilgestaan bij de visie die ze hebben op 'coaching'. Wanneer de jongeren aangeven dat je een coach vooral nodig hebt in moeilijke tijden, benadrukt de cursusleider dat ze zich best elke dag laten coachen om te groeien in hun ontwikkeling en dus niet enkel wanneer ze problemen hebben. Eerder die week werd in dit verband ook al 'the distinction' of het onderscheid aangehaald tussen 'de speler', 'de coach' en 'de reporter'. De YAR-trainers stellen dat een reporter altijd een mening heeft. Hij geeft altijd commentaar op wat de speler had moeten doen in het verleden. Een coach echter is op de toekomst gericht. Hij geeft de speler feedback over zijn inzet en zijn speltechniek met het doel om de speler verder te laten ontwikkelen en beter te laten worden. De speler moet zorgen dat hij

100% in actie is om 'een goed spel te kunnen spelen'. De cursusleiders benadrukken dat alle spelers fouten maken en dat dat niet erg is. *'Een coach is er net om samen met jou te bekijken hoe je in de toekomst anders met dergelijke situaties kan omgaan'*, zo zeggen ze.

De residentiële week wordt afgesloten met een 'afscheidsceremonie'. De vrijwilligers komen vooraan en richten zich tot de jongeren, en ook de jongeren krijgen op hun beurt de kans om iets tegen de vrijwilligers te zeggen. Daarna wordt muziek opgezet en worden twee kringen gevormd: jongeren vormen een kring in het midden en vrijwilligers staan in een kring eromheen. De kringen bewegen langzaam in tegengestelde richting zodat iedereen uiteindelijk oog in oog met elkaar komt te staan. Na deze emotionele sessie wordt de week afgesloten en vertrekken de jongeren met de bus naar een andere locatie. Daar getuigen ze voor alle bijeengekomen ouders, vrienden en andere betrokkenen, over wat de trainingsweek voor hen heeft betekend en over hoe ze nu in het leven staan.

ERVARINGSGERICHT SPOOR: NETWERK VAN POSITIEVE STEUNFIGUREN

Op het einde van de residentiële week zitten de meeste jongeren zichtbaar vol goede moed. Ze hebben heel wat positieve ervaringen opgedaan, hebben een aantal bevrijdende inzichten meegenomen en keren met een gevoel van eigenaarschap en daadkracht weer huiswaarts. Jongeren komen dus met nieuwe ervaringen en overtuigingen in hun 'oude' omgeving terecht, die onveranderd is gebleven, en daar begint de uitdaging. Sommige jongeren komen opnieuw in contact met vrienden waarmee ze voorheen delicten hebben gepleegd, zitten weer op een school waar ze bekeken worden als 'crimineel' of komen weer in een thuissituatie die voorheen moeizaam en turbulent verliep. Door jongeren negen maanden lang op te volgen, te coachen en te ondersteunen wil men bewerkstelligen dat ondanks de omstandigheden, ondanks de situaties waarin een jongere terechtkomt, toch een blijvende verandering in denken en doen tot stand komt. Ook wil men zorgen dat de jongeren een netwerk van personen rond zich hebben, die hen steunen en helpen bij hun verdere persoonlijke ontwikkeling.

(a) Geëngageerde coach als tegenbewijs voor negatieve conversaties

▪ Vrijwillig aspect maakt 'oprechte interesse' aannemelijk

Het feit dat de coaches van de jongeren vrijwilligers zijn, maakt dat de jongeren makkelijker aannemen dat de coaches hen echt willen helpen, dat ze echt in hen geloven en dat ze echt om hen geven. Immers, waarom zou iemand anders zijn kostbare vrije tijd opofferen voor hen? Aangezien de negatieve overtuigingen van jongeren vaak al zolang bestaan en erg hardnekkig zijn, zullen zij heel snel de dingen die gebeuren zien als of ombuigen tot een bevestiging van hun negatieve schema's. Als iemand iets goeds voor hen doet, geloven ze zelden dat die persoon hen oprecht wil helpen. Zo menen veel jongeren dat reguliere hulpverleners hen enkel helpen omdat ze ervoor betaald worden. Mensen die vrijwillig de inspanning leveren om week na week te bellen en hen op te zoeken, moeten het wel goed menen, zo redeneren de jongeren.

▪ **Coach... in goede en in slechte tijden**

De coaches hebben zich geëngageerd om negen maanden lang elke week één keer met 'hun' jongere te bellen en af te spreken. Dit blijven ze doen of de jongere nu een fout maakt of niet wat erg belangrijk is. Omdat de negatieve conversaties bij bepaalde jongeren erg diep zitten, is het mogelijk dat ze zich met opzet slecht gaan gedragen zodat ze negatieve reacties uitlokken. Wanneer een persoon die het initieel goed met hen meende daardoor afhaakt, kunnen deze jongeren 'gerust zijn' want hun negatieve conversatie werd bevestigd. Zo slagen jongeren er vaak in om dingen die de potentie hebben om goed te verlopen, toch te 'verpesten' omdat ze er zelf onbewust voor zorgen. Bij YAR echter lukt dat – als de coach zich opstelt zoals geïnstrueerd wordt – niet. De coach blijft aan de zijde van de jongere, of deze nu een fout maakt of niet. Zelfs al wordt de jongere terug opgepakt door de politie en komt hij opnieuw in een instelling terecht, de coach blijft aan de zijde van 'zijn' jongere staan en blijft hem steunen; hij blijft geëngageerd. Wat de jongeren ook doen om deze positieve ervaring onderuit te halen, het lukt niet. Door deze negen maanden durende positieve en correctieve ervaring, is het mogelijk dat de jongeren inderdaad uiteindelijk toch gaan geloven dat sommige mensen het echt goed met hen voor hebben; dat niet iedereen hen laat vallen zodra het fout gaat; en dat fouten maken inderdaad niet betekent dat je het voorgoed hebt 'verpest'. In deze kracht schuilt anderzijds ook een gevaar. Wanneer een coach, om wat voor reden dan ook, een afspraak niet nakomt of eens niet aanwezig kan zijn, kan de jongere dit heel snel zien als een afwijzing of een bevestiging van de oude, negatieve overtuiging dat, bijv., iedereen hem altijd in de steek laat.

▪ **Niet veroordelende, niet dwingende, positieve houding**

Tijdens de residentiële week is één van de kenmerken van de aanpak van de YAR-trainers dat ze de jongeren niet veroordelen. Wat jongeren hebben gedaan in het verleden maakt niets uit. De cursusleiders willen hen begeleiden bij hun persoonlijke ontwikkeling. Ook worden jongeren heel vaak positief bekrachtigd als ze iets goed doen tijdens de trainingsweek. De YAR-trainers benadrukken de elementen niet oordelen en jongeren positief benaderen tijdens het opleidingsweekend van de coaches. 'Negatieve boodschappen hebben jongeren wellicht al genoeg gekregen', zo luidt het. Voorts wordt gezegd dat de coach de jongere niks mag opleggen: 'de speler bepaalt zijn eigen spel'. Onderstaand fragment uit het opleidingsweekend voor coaches verduidelijkt hoe de YAR-trainers willen dat coaches hun jongere benaderen:

'In de relatie met de jongere mag de jongere fouten maken. Een beginnening maakt veel fouten, dat is normaal. En als coach zal je niet oordelen. Een goede coach bekijkt gewoon samen met de jongere hoe het komt dat die fout werd gemaakt, hij kijkt wat er wel goed loopt en wat niet. Hij bekijkt wat de resultaten zijn van het gedrag. En hoe de jongere voortaan wel zijn woord kan houden. Elke keer als je met 'jouw' jongere praat over hoe zijn week is geweest, luister dan gewoon naar wat hij zegt. Vraag wat hij wil. De speler moet dat zelf beslissen en als hij dat doet, moet hij zich daaraan proberen te houden, maar jij moet geen zaken opleggen. (...)

Een goede coach zal proberen de jongere het antwoord op zijn vragen zelf te laten vinden en niet zelf het antwoord geven. Dat moet hij doen door de juiste vragen te stellen, te luisteren en niet te oordelen. De jongere moet het zelf ontdekken. Je moet hem niet met de vinger wijzen, niet het verleden voortdurend in het heden brengen, maar beginnen met een schone lei. (...)

Belangrijk is te bepalen welk spel je speelt. Als een jongere als doelen heeft: relatie met moeder verbeteren, school afmaken en zelfvertrouwen verbeteren, maar hij gebruikt ook drugs en dat is geen doel, dan is dat oké! De speler kiest zijn eigen spel. En daar moet de coach zich niet mee bemoeien. De coach moet de speler gewoon coachen in het spel dat hij speelt. En dat is niet altijd gemakkelijk, want als coach heb je waarschijnlijk wel een mening over andere dingen dan het spel dat de jongere kiest, maar dat mag je niet tussen jullie beide laten komen.'

- **Betrokkenheid, opvolging en steun**

Een goede coach steunt zijn jongere en is betrokken op het leven van de jongere. Elke week maakt de coach een afspraak met de jongere en vraagt hij hoe het gaat met de jongere en met zijn drie doelen. Er is dus negen maanden lang een vaste persoon die elke week vraagt hoe het met de jongere gaat, hem coacht en opvolgt. Zoals bepaalde jongeren aangaven tijdens de residentiële week zijn dat net de dingen die ze gemist hebben in hun leven: aanmoediging, betrokkenheid, interesse, opvolging, vertrouwen en steun. Deze positieve ervaring kan dus voor deze jongeren van grote waarde zijn.

(b) Naar een blijvende positieve conversatie over zichzelf

Bovenvermelde aspecten geven aan waarom het mogelijk is dat jongeren hun conversaties over hoe anderen zijn en wat ze van anderen kunnen verwachten, blijvend gaan aanpassen. De YAR-ontwikkelaars willen daarnaast ook bewerkstelligen dat jongeren op een positieve manier naar zichzelf blijven kijken, dat ze over zichzelf blijven spreken als iemand met oneindig veel mogelijkheden en dat ze in zichzelf blijven geloven.

Een eerste element dat daartoe bijdraagt, is de relatie met de coach. Doordat de coach de jongere met respect behandelt, zoveel mogelijk het positieve benadrukt en aangeeft dat de jongere de moeite waard is, bestaat de kans dat de jongere inderdaad ook positiever naar zichzelf blijft kijken. De coach kan ook regelmatig terugkoppelen naar de sessies en gebeurtenissen van de residentiële week.

Door het wekelijks bespreken van hun drie doelstellingen, vervolgens, kunnen jongeren hun eventuele vooruitgang ook effectief vaststellen. Dit houdt natuurlijk ook een gevaar in. Als jongeren opnieuw een fout hebben gemaakt, worden ze hiermee ook geconfronteerd en kan hen dat ontmoedigen. De coach dient op dit punt te benadrukken dat de fout op zich niet erg is; dat ze gewoon samen moeten kijken hoe de jongere hiervoor verantwoordelijkheid kan opnemen en hoe in de toekomst deze fout kan vermeden worden. Wanneer een jongere vaststelt dat hij effectief vooruitgang maakt, kan dit ervoor zorgen dat de positieve conversaties over zichzelf stilaan verankerd worden.

Doordat jongeren positiever gedrag gaan stellen, is het mogelijk dat ze vanuit hun omgeving ook positieve reacties krijgen. Jongeren krijgen bijv. van leerkrachten, ouders, hun jeugdrechter en consulent, van vrienden enz. te horen dat ze veranderd zijn en dat ze 'beter' zijn geworden. Deze positieve reacties komen het zelfbeeld van de jongeren uiteraard ten goede. Ze kunnen ervoor zorgen dat de positieve overtuigingen verankeren en dat de jongeren van daaruit positief gedrag blijven stellen. Op die manier wordt een blijvende verandering in denken en handelen

mogelijk. Het omgekeerde geval is echter ook mogelijk. Jongeren kunnen reacties krijgen van hun omgeving die de 'oude', negatieve conversaties die ze over zichzelf hadden, bevestigen. Op zo'n moment is het belangrijk om heel waakzaam te zijn want dan bestaat de kans dat de jongere zich weer conform de 'oude' overtuigingen gaat gedragen.

(c) Ondersteund door een 'community'

De bedoeling van YAR Vlaanderen is dat jongeren een netwerk van positieve steunfiguren rond zich krijgen en dat jongeren het gevoel krijgen dat er een 'community' van mensen is die om hen en om hun ontwikkeling geven. Er zijn verschillende elementen die hiertoe bijdragen.

Ten eerste worden jongeren tijdens de residentiële week omringd door heel wat vrijwilligers. Al deze vrijwilligers zijn er om de jongeren te steunen en te zorgen dat de week goed verloopt wat ook een aantal keer expliciet gezegd wordt. Dat kan inderdaad bij de jongeren het gevoel creëren dat ze een netwerk van mensen rond zich hebben die echt om hen bekommerd zijn.

Ten tweede worden er maandelijkse groepsbijeenkomsten georganiseerd voor alle jongeren en coaches. Dat geeft jongeren het gevoel dat ze niet alleen zijn en dat ze in zekere zin 'samen' aan het werk zijn.

Ten derde is ook de projectleiding van YAR Vlaanderen betrokken op twee manieren, zo blijkt uit het interview met de projectleiding van YAR Vlaanderen. Ten eerste coacht de projectleiding de coaches in de begeleiding van hun jongeren. Op bepaalde momenten, bijv. als de coach steun inroept, als er problemen zijn op school, als de jongere opnieuw in een instelling zit of als de jongere moet verschijnen voor de jeugdrechter, toont de projectleiding zijn betrokkenheid. Ten tweede is de projectleiding voortdurend achter de schermen betrokken op de jongeren doordat deze in contact staat met alle betrokken partijen zoals de consulenten, de jeugdrechtbank, de school en de ouders van de jongeren. De jongeren kunnen de projectleiding altijd telefonisch bereiken of aanspreken op de groepsbijeenkomsten. De projectleiding heeft dus een soort van metapositie in het hulpverleningstraject van de jongeren doordat zij het hele netwerk op elkaar afstemmen. Hierbij kan de projectleiding verschillende rollen op zich nemen zoals bemiddelaar, woordvoerder, vertaler, ...

Ten slotte wordt gewerkt met een netwerk van partnerorganisaties. Het betreft hier organisaties, bedrijven, verenigingen en lokale besturen die er zich toe verbinden partner te zijn van YAR Vlaanderen. Uit het interview met de projectleiding van YAR blijkt dat de partnerorganisaties zelf bepalen hoe ze dit partnerschap vormgeven. Sommigen verspreiden louter informatie over het project onder hun contacten en op de werkvloer en zorgen op die manier voor de rekrutering van vrijwilligers. Anderen geven logistieke of materiële ondersteuning aan het project of de jongeren zelf of financiële ondersteuning aan individuele jongeren. Voorbeelden hiervan zijn partnerorganisaties die kleding of meubelen aan de jongeren geven. Sommige partnerorganisaties stellen een advocaat ter beschikking van de jongeren, anderen helpen de jongeren met hun verzekering of vakantiewerk. De eerste contacten tussen de partnerorganisaties en de jongeren verlopen steeds via de projectleiding. Op termijn kan de jongere rechtstreeks met de partnerorganisatie contact opnemen.

Door de inspanningen van deze community is het inderdaad zo dat jongeren, die voorheen voornamelijk vertoefden in negatieve kringen, tijdens YAR de kans krijgen om prosociale contacten uit te bouwen en op een positieve manier deel uit te maken van de samenleving.

Conclusie 'methodiek':

Op basis van participerende observatie en interview hebben we meer inzicht gekregen in de methodiek van YAR Vlaanderen, die gelijkaardig is aan de methodiek van de buitenlandse programma's. Tijdens het voortraject ligt de focus van de methodiek op het motiveren van de jongeren. De kern tijdens de residentiële week is het omvormen van negatieve overtuigingen tot positieve overtuigingen. Beide aspecten van de methodiek blijven belangrijk in het vervolotraject, maar hier ligt de focus voornamelijk op het uitbouwen van een community rond de jongeren. De methodiek van de residentiële week kwam zeer gedetailleerd aan bod. De reden hiervoor is dat de residentiële week zich meer leende tot participerende observatie waardoor meer informatie kon verkregen worden. In de toekomst zal het dus belangrijk zijn om manieren te vinden om ook het voortraject en het vervolotraject beter te observeren zodat ook de methodiek gebruikt in deze fasen grondiger kan beschreven worden. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld het observeren van de relatie tussen coach en jongere door als onderzoeker aanwezig te zijn tijdens hun wekelijkse contacten.

5.3 Uitvoeringseisen en kwaliteitsbewaking

Volgens Van Yperen en Veerman (2008) is het belangrijk dat verduidelijkt wordt hoe de selectieprocedure van de cliënten verloopt, aan welke vereisten uitvoerende werkers moeten voldoen en op welke manier de kwaliteit van de interventie wordt bewaakt.

5.3.1 Selectieprocedure jongeren

Op basis van de documentanalyse is het niet duidelijk hoe jongeren geselecteerd worden bij Uncommon Results en YAR-CfC (VK). Bij YAR-CfC (Nederland) worden bepaalde inclusie- en exclusiecriteria vooropgesteld voor deelname aan YAR. De lokale projectleider geeft deze criteria door aan de verwijzers en vraagt om in hun dossiers te zoeken naar jongeren die in aanmerking komen voor het programma. De verwijzers bepalen dus aan wie ze het programma voorstellen en wie niet. Het is echter niet duidelijk hoe zij de genoemde criteria beoordelen en of de projectleiding hierop controle uitvoert.

Uit de documentanalyse blijkt dat de toeleiding van jongeren naar YAR Vlaanderen gebeurt in verschillende stappen. Op diverse en opeenvolgende momenten vinden gesprekken plaats die gradueel opbouwen naar motivatie. We bespreken hierbij achtereenvolgens de verschillende stappen.

5.3.1.1 Overleg met de verwijzers

In een overleg met de consultants, teamverantwoordelijken en jeugdrechters uit elk gerechtelijk arrondissement wordt duidelijk gemaakt welke jongeren in aanmerking komen voor het YAR- programma. Alle criteria en contra-indicaties worden nauwgezet overlopen en er volgt een uitnodiging om te bekijken welke jongeren uit de diverse case-loads in aanmerking kunnen komen. Consultants worden uitgenodigd om, indien ze jongeren geschikt vinden voor het programma, contact op te nemen met de organisatie.

5.3.1.2 De aanmelding van een jongere

Als een consultant een jongere aanmeldt, worden nogmaals de criteria en contra-indicaties overlopen zodat de YAR-projectleiding al in een vroeg stadium, nog vooraleer de jongere zelf met het programma in aanraking is gekomen, een beeld heeft van het profiel van de jongere. Er wordt bij de aanmelding ook bijkomende informatie gevraagd over thuissituatie, schoolcarrière, gedrag, sterktes, hulpverleningsgeschiedenis, medicatie en medische bekommernissen, steunfiguren en persoonlijk netwerk van de jongere, ... Uiteindelijk wordt een jongere ingeschreven op een oriëntatiemoment en wordt bevraagd of ouders ook aansluiten bij dit moment.

5.3.1.3 Het oriëntatiemoment

Op elk oriëntatiemoment wordt bekeken welke jongere is aangemeld en wie hem/haar zal vergezellen. Jongeren worden ontvangen op een oriëntatiemoment en ze worden op aanwezigheid geregistreerd. Dan volgt de kennismaking met het programma, via dialoog en dvd.

Alle jongeren die zich kandidaat hebben gesteld, gaan automatisch naar de volgende stap in het proces. Nog diezelfde avond worden een aantal belangrijke documenten overlopen, die bepalend en noodzakelijk zijn om te kunnen deelnemen aan het programma. Tenslotte formuleren de jongeren 3 concrete doelstellingen die ze willen realiseren door middel van het programma.

Na elk oriëntatiemoment wordt de betreffende consultant gecontacteerd met de mededeling of de jongere al dan niet aanwezig is geweest en of de jongere zich al dan niet kandidaat heeft gesteld voor het programma. Aansluitend worden de volgende stappen duidelijk gemaakt. Aan het eind van elk oriëntatiemoment krijgt elke kandidaat-deelnemer een vrijwilliger van het voortraject-team aangewezen en deze zal binnen de komende 48 uren contact opnemen.

5.3.1.4 De verdere opvolging in het voortraject

Zoals reeds beschreven, wordt elke kandidaat-deelnemer tot aan de opstap naar de tweede fase van het programma ondersteund door iemand van het voortrajectteam. Concreet betekent dit dat deze de jongere op regelmatige basis (a rato van minimaal eens per week) contacteert en kijkt naar een aantal noodzakelijke dingen van zowel

praktische als persoonlijke aard. Op het einde van het voortraject wordt aan alle jongeren de vraag gesteld of ze overgaan van kandidaat-deelnemer naar deelnemer. Enkel de deelnemers vertrekken naar de locatie van de residentiële week.

5.3.2 Vereisten uitvoerende werkers

Op basis van de documentanalyse is het niet duidelijk aan welke criteria de uitvoerende werkers van Uncommon Results moeten voldoen.

Bij YAR-CfC (VK) stelt men volgende vereisten aan de vrijwilligers: *'You do not need any prior experience. What you do need is a genuine interest in the future of young people, bags of energy and commitment. You'll be giving a lot to others...but you'll also be getting a lot back for yourself'*. Om vrijwilliger te worden hoef je dus geen bepaalde achtergrond te hebben of bepaalde attesten voor te leggen. Over de selectieprocedure van de vrijwilligers wordt geen informatie teruggevonden in de gebruikte documenten. De trainers waar mee gewerkt wordt zijn 'of the highest possible caliber'. De trainers worden voortdurend gecoacht en getraind om de kwaliteit van het programma te garanderen. Vereisten t.a.v. de lokale projectleider(s) worden niet vermeld in de gebruikte documenten.

De vereisten gesteld aan de vrijwilligers van YAR-CfC Nederland zijn: voldoende beschikbare tijd hebben, een verklaring van goed gedrag en zeden kunnen voorleggen en bereid zijn om de richtlijnen van de residentiële week na te leven. Daarnaast worden drie belangrijke eigenschappen genoemd die bij een coach aanwezig dienen te zijn, met name realisme, stabiliteit en levenservaring. Geïnteresseerden vullen eerst een aanmeldingsformulier in waarin o.a. gepeild wordt naar gezondheid en justitiële contacten en hebben vervolgens een gesprek met de projectleider en vrijwilligerscoördinator, waarin voorgenoemde eigenschappen worden beoordeeld. In geval van twijfel, kan evt. met een psychiater overlegd worden over de geschiktheid van de kandidaat-vrijwilliger. Aandachtspunten hier zijn dan voornamelijk psychische klachten, medicijngebruik en emotionele draagkracht. Vrijwilligers die coach willen worden dienen de 'committed-partnerovereenkomst'⁶ te ondertekenen (Booij en Berger, 2002).

Uit het interview met de projectleiding van YAR Vlaanderen blijkt dat de enige objectieve vereiste om vrijwilliger te worden de leeftijd is. Vrijwilligers van het voortraject of van de residentiële week moeten 21 jaar zijn of ouder, coaches 25 jaar of ouder. Indien vrijwilligers zich willen engageren voor YAR vullen ze een aanmeldingsformulier in. Dit formulier vormt de leidraad van een individueel gesprek met de projectleiding waarin gepeild wordt of de vrijwilliger stabiel in het leven staat. Daarna volgt de vrijwilliger de nodige opleiding en wordt een contract getekend. Om een diverse groep van vrijwilligers te bereiken, werkt YAR Vlaanderen met partnerorganisaties. In Nederland echter organiseert men infoavonden en hangt men affiches op, waardoor een meer homogene groep van vrijwilligers bereikt wordt. Een

---

⁶ In deze overeenkomst verklaart de vrijwilliger zich akkoord om (1) bij iedere activiteit aanwezig te zijn, (2) gedurende negen maanden een volledig deelnemende coach te zijn van een jongere, (3) alle geplande sessies in het voortraject bij te wonen, (4) ten minste twee maal per week contact te hebben met zijn jongere, (5) eens per week de jongere te ontmoeten, (6) de jongere te volgen en ondersteunen in het werken aan zijn doelen, (7) wekelijks bij zijn teamleider te rapporteren over de voortgang van het proces, (8) bereid te zijn om coaching en ondersteuning te ontvangen, (9) de andere coaches te steunen, (10) zich voor 100% in te zetten en (11) nooit op te geven.

diverse groep van vrijwilligers is echter nodig om de matching tussen de jongere en de coach zorgvuldig te doen.

YAR Vlaanderen werkt voorlopig nog met Amerikaanse en Engelse trainers, die geselecteerd worden door Uncommon Results. Wanneer op termijn gewerkt zal worden met lokale trainers, zal het nodig zijn om hiervoor duidelijke criteria op te stellen.

De twee onderzochte trajecten van YAR Vlaanderen werden telkens geleid door de projectleiding die bestaat uit twee mensen met een jarenlange ervaring in de hulpverlening van jongeren. Indien YAR Vlaanderen op termijn zal uitbreiden naar andere locaties, zal ook de projectleiding uitgebreid moeten worden en zullen hiervoor duidelijke criteria opgesteld moeten worden.

5.3.3 *Kwaliteitsbewaking*

Uit de documentanalyse blijkt dat bij Uncommon Results, YAR-CfC (VK) en YAR-CfC (Nederland) een team van Amerikaanse en/of Engelse trainers zorgt voor de uitvoering van belangrijke activiteiten. Alle praktische zaken worden met de lokale projectleiding goed doorgepraat. De trainers zorgen ook altijd voor de opleiding van de vrijwilligers, wonen het eerste oriëntatiemoment bij, organiseren de residentiële week en bezoeken de jongeren twee of drie keer in het vervolgtraject tijdens een groepsmoment. Je zou er dus van kunnen uitgaan dat op die manier bewaakt wordt dat YAR op een kwaliteitsvolle manier wordt uitgevoerd. Naast deze 'vaste' component is er echter ook een 'variabel' deel. De lokale projectleiding zorgt immers voor de dagelijkse opvolging van de jongeren en coaches tijdens het vervolgtraject en verzorgt ook de coaches- en groepsbijeenkomsten. Afhankelijk van de competenties van de lokale projectleider(s) kan de kwaliteit dus nog variëren. Het is dan ook van groot belang dat het lokale YAR-team de nodige ondersteuning en supervisie krijgt en dat controle op haar werkwijze mogelijk wordt bijvoorbeeld door registratie van de activiteiten en verslaggeving van contacten.

Uit het interview met de projectleiding van YAR Vlaanderen blijkt dat ook hier een team van Amerikaanse en Engelse trainers zorgt voor de uitvoering van belangrijke activiteiten, zoals de opleiding van de vrijwilligers en de residentiële week.

De projectleiding staat in voor de matching van de jongeren met de coaches. Voor de koppeling van jongere en coach wordt rekening gehouden met een aantal variabelen zoals woonplaats, geslacht en persoonlijkheid. Het belangrijkste criterium dat hierbij gehanteerd wordt is de vraag wat de jongere nodig heeft of juist niet en wat de coach aan de jongere kan bieden. De projectleiding leert de jongeren kennen op basis van het dossier van de jeugdrechtbank en alle contacten met de jongeren die aan de matching vooraf gaan. De coaches leert de projectleiding kennen tijdens de opleidingen, het voortraject en de residentiële week. De eerste matching door de projectleiding gebeurt apart van elkaar. Meestal is er dan een overeenkomst van 75%. Voor de gevallen waarin er geen overeenkomst wordt bereikt, bespreekt de projectleiding de motivatie achter de matching en het hele proces van jongere en coach. Daarna wordt meestal snel een consensus bereikt. Naar de jongere en de coach wordt gecommuniceerd dat de matching is wat ze is. De reden daarvoor is dat alles draait om het nastreven van de drie doelen. Indien er later toch problemen

blijken te zijn met de matching, wordt opnieuw gekeken wat de jongere nodig heeft en hoe de coach hier kan op inspelen.

De projectleiding staat ook in voor de begeleiding van de coaches, het zogenaamde coach-de-coach-principe, dat eerder al werd besproken. Concreet neemt de projectleiding rond de ontmoetingen tussen de jongeren en de coaches contact op met de coaches om na te gaan hoe de begeleiding van de jongeren loopt. De coach kan ook op elk moment terecht bij de projectleiding. Belangrijk is dat de projectleiding er op toekijkt dat de coach onbevooroordeeld blijft kijken naar de jongere en de verantwoordelijkheid voor acties en beslissingen bij de jongere laat. De projectleiding van YAR Vlaanderen staat onder toezicht van de Raad van Bestuur van YAR Vlaanderen.

Conclusie 'uitvoeringseisen en kwaliteitsbewaking':

Door de documentanalyse en het interview met de YAR projectleiding hebben we een goed zicht op de selectieprocedure van de jongeren. Jongeren die onder toezicht staan van de Jeugdrechtbank of het Comité voor Bijzondere Jeugdbijstand in de voortgezette hulpverlening en aan de criteria van de projectleiding voldoen, komen in aanmerking om aan YAR deel te nemen. Echter, bij een gebrek aan motivatie worden zij niet toegelaten tot het programma. Een grondige vergelijking met de buitenlandse programma's is niet mogelijk omdat we niet over voldoende informatie beschikken.

De vereisten waaraan de vrijwilligers van YAR Vlaanderen moeten voldoen worden duidelijk geformuleerd door de projectleiding. Opvallend hierbij is dat YAR Vlaanderen hierbij minder criteria vooropstelt dan de buitenlandse programma's. Een duidelijke formulering van vereisten aan trainers en projectleiding zal bij een uitbreiding van YAR Vlaanderen en een meer lokale aanpak zeker noodzakelijk worden.

De kwaliteitsbewaking van het programma wordt in Vlaanderen vooral opgenomen door de projectleider, die op zijn beurt wordt opgevolgd door een Raad van Bestuur.

6 BESLUIT

In het voorgaande werden alle criteria horende bij de eerste trede van de effectladder geëvalueerd voor YAR Vlaanderen. Op basis van documentanalyses, observatie en interview werd een duidelijke omschrijving gegeven van de naam, de doelen, de doelgroep en de aanpak. YAR Vlaanderen bevindt zich hierdoor op het kwalificatieniveau 'potentieel'. Het is echter wel nodig om in de toekomst de doelen volgens het SMART-principe te formuleren, meer observaties te doen rond de methodiek in het voortraject en het natraject en duidelijke criteria te formuleren rond de vereisten van de uitvoerende werkers.

Hoofdstuk 3

YAR Vlaanderen op de tweede trede van de effectladder: Theoretisch onderbouwen

Bij het evalueren van een interventie is, na het beschrijven van de onderdelen ervan, belangrijk dat inzichtelijk wordt gemaakt waarom de interventie in theorie zou kunnen werken. De 'interventietheorie' dient met andere woorden duidelijk te maken 'waarom en hoe bij deze doelgroep en dit doel via deze aanpak, en in de aangegeven context, die uitkomsten te verwachten zijn' (Van Yperen en Veerman, 2008: 40). Het is hierbij ten eerste belangrijk om de doelgroep te beschrijven in termen van risico- en beschermende factoren. Ten tweede moet duidelijk gemaakt worden op welke factoren de interventie inwerkt of welk doel de interventie nastreeft. Ten derde kunnen de werkzame factoren van de interventie in kaart gebracht worden. Om de inhoud van de interventietheorie te bepalen kunnen verschillende bronnen gebruikt worden. We bespreken achtereenvolgens praktijkervaringen en gebruikte theorieën uit het buitenland, resultaten van eerder onderzoek en buitenlandse evaluatiestudies. Daarna stellen we op basis van de informatie uit deze bronnen een interventietheorie voor YAR Vlaanderen op.

1 BRONNEN VOOR HET OPSTELLEN VAN EEN INTERVENTIETHEORIE

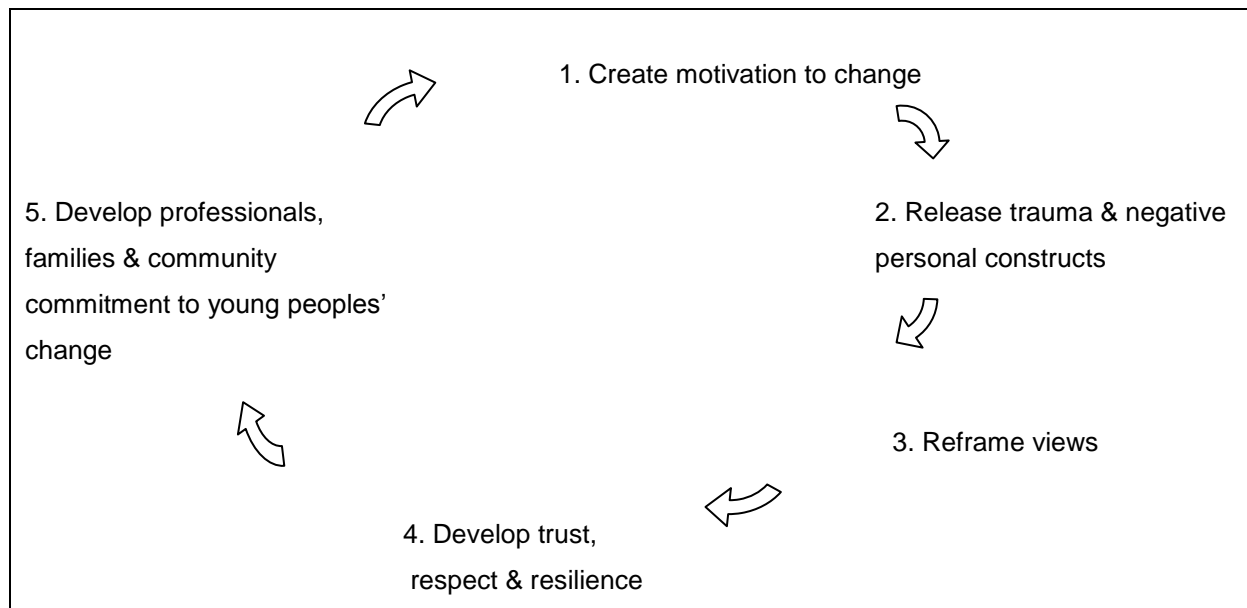
1.1 Praktijkervaring en gebruikte theorieën uit het buitenland

Belangrijke praktijkervaring en gebruikte theorieën uit het buitenland om de aanpak van YAR theoretisch te onderbouwen vinden we terug in een document van YAR-CfC (VK), namelijk 'Our Approach to Transformation-Appendix'. Hierin wordt duidelijk gemaakt vanuit welke visie men naar probleemgedrag bij jongeren kijkt: *'The framework of Youth at Risk's practice based approach has commonalities with Humanist Psychology's belief that high levels of personal trauma – whether that be through family dysfunction, intellectual challenge, or personal critical incidences – lead to a lack of capacity to attach securely to people, i.e. lead to a lack of trust. This may lead to young people expressing their emotions on a spectrum from suppressing their feelings to being over-emotional; and may lead to young people acting in a destructive way, such as self harm, drug misuse, criminal activity, anti-social behaviour, as a way to gain control within their lives' (p.1)*. Op basis van ervaringen in het werken met jongeren kan men afleiden dat vele jongeren destructief gedrag stellen omdat ze door bepaalde omstandigheden of gebeurtenissen het vertrouwen in zichzelf en in anderen zijn verloren. Een gedragsverandering is dan ook pas mogelijk als de onderliggende overtuigingen die jongeren over zichzelf en het leven hebben, worden aangepakt: *'In a similar manner to George Kelly's Personal Construct Theory, Youth at Risk believes that support needs to work through a series of 'layers' of self beliefs and perceptions that young people may have about themselves and the world, in order to create a breakthrough in young peoples' motivation to change, to reframe their view of themselves as one of possibility, to build the attachment process of trust and respect, and finally to support them in shifting their behaviour to make and sustain positive choices, access support and to make steps towards goals they have set themselves'*.

Zoals in Hoofdstuk 2 al aangegeven focust YAR-CfC (VK) zich op het doorlopen van verschillende lagen. Men wil door deze gefaseerde aanpak bekomen dat jongeren in zichzelf geloven, dat ze anderen en zichzelf leren vertrouwen en respecteren en dat ze positiever gedrag gaan stellen (zie Figuur 8). In wat volgt, gaan we na welke theorieën we kunnen terugvinden in deze gedachtegang.

Figuur 8.

Change process in young people to unlock their potential (Youth At Risk: Our Approach To Transformation-Appendix)⁷.

Zoals in Figuur 8 wordt aangegeven tracht men allereerst de motivatie te creëren bij de jongeren om te veranderen (*laag 1*).

Daarna probeert men, door de jongeren fysiek en mentaal uit te dagen – tijdens de residentiële week – de traumata en negatieve persoonlijke overtuigingen die jongeren hebben over zichzelf, anderen en het leven los te maken (*laag 2*).

Vervolgens vindt de zogenaamde ‘reframing’ plaats: men tracht de negatieve opvattingen die jongeren hebben te veranderen in positieve richting. Er wordt stilgestaan bij nieuwe mogelijkheden en wat het betekent verantwoordelijk te zijn (*laag 3*). De auteurs halen hierbij de gelijkenis aan met de ‘law of prägnanz’, een fundamenteel principe uit de Gestaltpsychologie. Deze wet stelt dat wij onze ervaringen trachten te ordenen op een ordelijke, symmetrische, simpele manier (Hamlyn, 1979). Na de residentiële week werkt de jongere samen met zijn persoonlijke coach aan drie doelen, leert hij omgaan met moeilijke situaties en daarover reflecteren. De methode die hierbij gehanteerd wordt is het ‘Grow Model of Coaching’⁸. Dit staat voor Goal, Reality, Options, Wrap-up en is één van de meest gebruikte coaching tools. Het zorgt ervoor dat de conversatie met de coach gestructureerd wordt en een zinvol resultaat oplevert. In de eerste twee stappen bepalen de coach en de jongere samen doelen (Goal), die voldoende realistisch zijn

⁷ Te downloaden via http://www.youthatrisk.org.uk/reference_library/documents/OurApproachtoTransformation_000.pdf

⁸ <http://www.yourcoach.be>

(Reality). In de derde stap (Options) geeft de coach de jongere een lijst van alles wat mogelijk is zonder hierbij te oordelen of te evalueren. De coach daagt de jongere uit om suggesties te doen door effectieve vragen te stellen en de jongere te begeleiden in het maken van de juiste keuzes. In de vierde stap (Wrap-up) zorgt de coach ervoor dat de jongere overgaat tot actie. De coach en de jongere selecteren de meest geschikte doelen en definiëren een actieplan met de volgende stappen en een tijdslijn waarin de doelen moeten bereikt zijn. Ook wordt bepaald hoe zal worden omgegaan met obstakels.

Gaandeweg neemt hierbij het vertrouwen van de jongere in zichzelf, anderen en de maatschappij toe (*laag 4*). Er wordt hier verwezen naar Bowlby's (1969) gehechtheidstheorie. Bowlby, psychoanalyticus van opleiding, stelt dat kinderen zich van jongs af aan hechten aan hun zorgfiguren. Als een kind honger heeft, bang is of kou lijdt, zal het op allerlei manieren (d.i. 'gehechtheidsgedrag') de aandacht van zijn moeder of een andere zorgfiguur proberen te trekken. Deze zal, in het ideale geval, steeds responsief en sensitief reageren op de noden en signalen die uitgaan van haar kind. Op basis van de interacties met de verzorger(s) leert het kind wat hij kan verwachten van zijn zorgfiguren en past het zich daaraan aan. Op die manier komen zogenaamde 'interne werkmodellen' tot stand. Dit zijn mentale representaties die het kind heeft over zichzelf, de hechtingsfiguren en hun verwachte gedragingen, en hechtingsrelaties. In deze werkmodellen worden affectieve, gedragsmatige en cognitieve componenten opgenomen. Eens gevormd gaan de interne werkmodellen automatisch opereren, waardoor ze erg moeilijk veranderbaar zijn (Bretherton & Mulholland, 1999). Elke nieuwe hechtingsfiguur waarmee men geconfronteerd wordt in het verdere leven, wordt toegevoegd aan het model en men verwacht dat die hen zal benaderen en behandelen in overeenstemming met het model. Ondanks de moeilijke veranderbaarheid stelde Bowlby (1969) toch enkele manieren voor waarop de interne werkmodellen kunnen veranderen, o.a. via een 'correctieve' relatie-ervaring en door te reflecteren over de inhoud van de eigen werkmodellen.

YAR-CfC wil de 'onveilige interne werkmodellen' of zoals zij het noemen 'negatieve conversaties' waarmee de jongeren leven, omvormen tot positieve 'overtuigingen'. De YAR-makers geloven dat de jongeren, als ze op een positieve manier naar zichzelf, anderen en het leven kijken, ook positiever gedrag zullen stellen. Tijdens de residentiële week wordt getracht om jongeren op een nieuwe manier naar zichzelf te laten kijken en hun verleden achter zich te laten. In het vervolgtraject dan, wil men deze nieuwe overtuigingen verankeren in de persoonlijkheid van de jongere.

Ten slotte wordt bewerkstelligd dat de jongere in zijn omgeving personen heeft die hem steunen in zijn verdere ontwikkeling, zodat de verandering kan beklijven (*laag 5*). De auteurs wijzen in dit opzicht op de overeenkomst met multisysteemtherapie omdat ook daarin het belang van de omgeving beklemtoond wordt in het werken met jongeren. Multisysteemtherapie is een evidence-based, gedragstherapeutische behandelmethodede voor jongeren van 12 tot 17 jaar die ernstig antisociaal en delinquent gedrag vertonen, gericht op concrete gedragsveranderingen bij de jongere zelf en binnen de verschillende systemen rond de jongere zoals ouders, school en buurt. Het doel is het terugdringen van antisociaal gedrag en criminaliteit en kostenbesparing doordat andere maatregelen als uithuisplaatsing of opname vermeden kunnen worden (Henggeler, S., Cunningham, P., Pickrel, S., Schoenwald, S., & Brondino, M., 1996).

Ook bij YAR-CfC (Nederland) wordt verwezen naar een aantal theorieën die in de aanpak van YAR-CfC verwerkt zitten (Booij en Berger, 2002). Ten eerste worden er elementen van neurolinguïstisch programmeren (NLP) teruggevonden in de aanpak van YAR-CfC. NLP is ontwikkeld door John Grinder en Richard Bandler eind jaren zeventig in de Verenigde Staten en bestudeert 'de structuur van de subjectieve ervaring en de manier waarop mensen informatie verwerken' (Einspruch & Forman, 1985: 589). Net zoals bij NLP wordt bij YAR-CfC gezocht welke overtuigingen de jongeren belemmeren om hun doelen te bereiken. Eén van de uitgangspunten van NLP is dat verandering pas op gang kan worden gebracht als mensen de hen belemmerende overtuigingen terugvinden en teruggaan naar de situatie waarin ze gecreëerd werden. Tijdens de residentiële week is dat ook wat men met de jongeren tracht te doen: achterhalen hoe ze geworden zijn wie ze zijn en welke overtuigingen hen in de weg staan om te worden wie ze willen zijn (Booij & Berger, 2002: 24-25). Ten tweede worden er elementen van Rationeel Emotieve Therapie (RET) in de aanpak van YAR-CfC teruggevonden. De grondlegger van de RET is Albert Ellis, een psychoanalyticus van opleiding. Doorheen zijn therapeutisch werk kwam hij tot de vaststelling dat negatieve gevoelens en neurotisch gedrag vaak niet enkel door gebeurtenissen in het heden en verleden veroorzaakt werden, maar ook en vooral door de manier waarop men cognitief met deze gebeurtenissen omgaat (Ellis, 1962). Een basisaanname bij RET is dat mensen vaak niet enkel ongelukkig worden door bepaalde gebeurtenissen op zich, maar ook en soms vooral door de betekenis die ze zelf aan die gebeurtenissen geven. Bij YAR wordt, zoals ook bij RET, aan 'reframing' gedaan: er wordt stilgestaan bij het onderscheid tussen feiten en de betekenis die je zelf aan die feiten geeft. Ten derde worden in de aanpak van YAR-CfC elementen herkend van ervaringsleren. Bij ervaringsleren wordt een methodisch opgezette leersituatie gecreëerd waarin jongeren concrete en intense ervaringen opdoen. Reflectie over deze ervaringen zou leiden tot verandering in gedrag op meerdere leefgebieden (Ruikes, 1994). Het spreken en nadenken over de opgedane ervaring, en hoe het geleerde kan overgedragen worden naar een andere situatie uit het dagelijks leven wordt door Ruikes (1994) als een kritische succesfactor beschouwd. Bij YAR-CfC vinden tijdens de residentiële week outdooractiviteiten plaats (bijv. op hoge hoogte met iemand op touwen lopen; van een 9 meter hoge paal springen etc.) en moeten de jongeren 's ochtends een hindernissenparcours afleggen. Tijdens de sessies in de cursusruimte wordt steeds stilgestaan bij het gevoel dat de jongeren hadden tijdens deze activiteiten en welke les ze daaruit leren.

1.2 Resultaten van eerder onderzoek: Een meta-analyse over mentoring

Eén van de kernelementen van YAR is de relatie is tussen de jongere en zijn persoonlijke coach. In de Verenigde Staten wordt het concept van 'mentoring' al jaren gebruikt. Het is dan ook zinvol om het bestaande onderzoek hierover van dichterbij te bekijken.

Dubois, Holloway, Valentine en Cooper (2002) brachten via een meta-analyse van 55 evaluatiestudies vanaf 1970 tot 2002 de effecten van mentoringprogramma's op jongeren in kaart. Van elke studie noteerden ze volgende kenmerken: de gebruikte onderzoeksmethodologie, programmakenmerken (vb. gevolgde procedure voor het selecteren van de mentoren, criteria voor het matchen van jongere en mentor, wijze van begeleiding van de mentor), kenmerken van de deelnemende jongeren (vb.

geslacht, etniciteit, socio-economische situatie), van de mentor-jongere relatie (reële frequentie van contactmomenten en duur) en van de resultatenmeting (vb. type van resultaat dat gemeten wordt, wijze en tijdstip van meting). Ook werd nagegaan welke van de 11 kenmerken die in de literatuur worden aangeduid als de *'theory-based index of best practices'* voor mentoringprogramma's aanwezig waren in de programma's. Het gaat hier om programmakenmerken waarvan *in theorie* verwacht wordt dat zij tot de beste resultaten leiden, namelijk het monitoren van de programma-implementatie (1), het screenen van toekomstige mentoren (2), het matchen van jongere en mentor o.b.v. één of meer relevante criteria (3), voorafgaande (4) en blijvende training (5) van de mentoren, supervisie (6) en groepsbijeenkomsten (7), het organiseren van gestructureerde activiteiten voor jongeren en mentoren (8), het betrekken of ondersteunen van ouders in het programma (9), het expliciteren van de frequentie van het contact (10) en de duur van de relaties tussen mentor en jongere die verwacht wordt (11).

Uit de meta-analyse bleek dat over alle programma's heen en los van de specifieke kenmerken van de programma's of jongeren mentoringprogramma's een positief effect hebben op jongeren. Meer bepaald scoorde in alle geobserveerde studies een jongere die deelnam aan een mentoringprogramma gemiddeld een achtste standaarddeviatie beter op de gemeten resultaten dan voor deelname (effectgrootte $d=.14$). Door middel van de meta-analyse is men vervolgens nagegaan of bepaalde programmakenmerken, kenmerken van de jongere, kenmerken van de mentor-jongere-relatie, het type gemeten resultaten en de onderzoeksmethodologie een impact hadden op de effectgrootte. Er kunnen betreffende de programmakenmerken enkele zaken genoemd worden die het effect van het programma versterken. Zo is het belangrijk dat de implementatie van het programma goed wordt opgevolgd, dat de mentoren blijvend getraind worden tijdens het programma (en dus niet enkel er voor), dat er gestructureerde activiteiten worden aangeboden voor jongeren en mentoren alsook expliciete verwachtingen worden geformuleerd over de frequentie van de contacten tussen jongere en coach, en dat de ouders van de jongeren ook betrokken en gesteund worden door het programma. Mentoringprogramma's blijken verder vooral zinvol voor jongeren met risicofactoren op persoonlijk vlak en in de omgeving. Het inschakelen van mentoren die ervaring hebben met coachen/lesgeven/hulpverlening leidt, ten slotte, tot een nog hogere effectgrootte. Dubois et al. (2002) wijzen er wel op dat men voorzichtig moet zijn met het interpreteren van de resultaten. Ten eerste impliceren de bevindingen geen causale relaties. Men kan bij dit soort onderzoek immers nooit alle externe factoren controleren die een invloed kunnen hebben. Ook moet men steeds bedacht blijven voor een vertekening van de resultaten in positieve richting. Jongeren antwoorden soms sociaal wenselijk en ook ouders, mentoren, leraren of andere betrokkenen hebben soms de neiging om de werkelijkheid mooier voor te stellen dan ze is.

1.3 Buitenlandse evaluatiestudies

1.3.1 Buitenlandse evaluatiestudie naar YAR-CfC (VK)

1.3.1.1 Onderzoeksvraag en –methoden

Berry et al. (2009) voerden een experimenteel evaluatieonderzoek uit m.b.t. YAR-CfC (VK). In het evaluatieonderzoek werd nagegaan of het programma de verwachte

resultaten teweegbrengt bij jongeren. Er werd een experimenteel onderzoek opgezet met één 'programmagroep' (32 jongeren) en één controlegroep (31 jongeren). Jongeren werden willekeurig verdeeld over beide groepen om de motivatie van de jongeren gelijk te houden. Diverse onderzoeksmethoden werden gehanteerd. Ten eerste kregen de jongeren uit beide condities een hele reeks vragenlijsten⁹. Jongeren uit de experimentele groep vulden deze vragenlijsten in op het oriëntatiemoment (T1), op de pre-coursedag (T2), op de residentiële week (T3), na vier maanden vervolgttraject (T4) en op het einde van het programma (T5). Jongeren uit de controlegroep vulden dezelfde lijsten in, maar dan enkel op Tijdstippen 1, 4 en 5. Naast de jongeren zelf werden ook de ouders bevraagd a.d.h.v. een interview en vragenlijsten. In het artikel werd echter niet verduidelijkt welke informatie werd verzameld en met welke doeleinden. De onderzoekers registreerden ook hoe vaak jongeren aanwezig waren op de bijeenkomsten en hoe vaak ze contact hadden met hun coach om te zien of er een 'dosis-respons' effect was. Er werd, ten slotte, een index gebruikt die bepaalde eigenschappen van de coach in kaart bracht (bijv. voorgaande ervaringen als vrijwilliger, opleiding, persoonlijke eigenschappen) om na te gaan of deze een impact hadden op het effect van het programma op de jongere. Er werden geen interviews afgenomen van de jongeren.

1.3.1.2 Resultaten

De experimentele en controlegroep namen een quasi gelijke start in die zin dat ze op bijna alle variabelen gelijk scoorden. De controlegroep verschilde enkel significant van de experimentele groep op vlak van betrokkenheid bij antisociale vriendengroepen en het volume van zelfgerapporteerde criminaliteit, in de richting van een negatievere situatie voor de controlegroep.

Van de 32 jongeren in de experimentele groep vulden op het einde van het programma 20 jongeren de vragenlijsten in (63%). In de controlegroep werden 22 van de 31 jongeren (71%) bereid gevonden om de vragenlijsten in te vullen. Wanneer de scores van de experimentele en controlegroep vergeleken werden, was vast te stellen dat jongeren die deel hadden genomen aan YAR-CfC significant beter scoorden op een aantal vlakken. Ze hadden een positiever zelfbeeld, minder negatieve gedachten en gevoelens, meer pro-sociale netwerken en minder antisociale vrienden dan de jongeren uit de controlegroep. Ook waren ze vaker bezig met onderwijs of werk. Op andere gebieden waar ook een impact werd verwacht, verschilden de resultaten tussen experimentele en controlegroep niet. Zo was er geen significant verschil op vlak van impulsiviteit, toekomstige verwachtingen en aspiraties, en motivatie om te veranderen. Ook bleef het effect op crimineel gedrag en het gebruik van alcohol, medicijnen en drugs uit. De auteurs noemden als mogelijke verklaringen hiervoor het arrestatiebeleid van de politie (eens een gekende dader word je sneller gearresteerd) en het feit dat jongeren middelengebruik zelf niet als een probleem ervaren en er om die reden niet mee ophouden. Uit de dosis-respons analyse bleek verder dat het aantal contactmomenten tussen jongere en coach geen significante impact had op de gemeten outcomes. Het aantal

---

⁹ PANAS-C (Laurent et al., 1999), Motivation to Change Index (Axford & Berry, 2003), Crime and Anti-Social Behaviour, and Drugs and Alcohol from the Edinburgh Study of Youth Transitions and Crime (Smith & McVie, 2003), Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1965), Future Aspirations (Dahlberg et al., 2005), Positive Outlook – Individual Protective Factors Index (Dahlberg et al., 2005), Emotion Control Questionnaire (Roger & Najarian, 1989), Bully/Victim Questionnaire (Olweus, 1993), Peer Relations (Dahlberg et al., 2005), Strength and Difficulties Questionnaire (Goodman, 1997)

groepsbijeenkomsten dat de jongere had bijgewoond daarentegen wel. Over de impact van de eigenschappen van de coach op het resultaat van de jongere werd in het artikel niet gerapporteerd.

1.3.1.3 Conclusie

Berry et al. (2009) concludeerden dat de resultaten van het onderzoek veelbelovend waren, maar dat omwille van het klein aantal subjecten betrokken in het onderzoek (slechts 42 jongeren vulden de vragenlijsten in), 'no firm conclusions can be drawn' (p.70). Op basis van de vaststelling dat YAR-CfC vooral effect sorteerde op vlak van zelfwaardering, beter gedrag thuis, op school en in de samenleving, betrokkenheid o.v.v. school en werk, maar niet op het gebied van criminaliteit en middelengebruik suggereerden Berry en collega's dat YAR-CfC misschien beter geschikt is als een vroeg interventieprogramma voor jongeren van 12 tot 15 jaar. De meest geschikte doelgroep leek hen jongeren die wel al gedragsproblemen vertonen thuis en op school, maar die nog geen contact hebben gehad met justitie en nog geen medicijnen, alcohol of drugs misbruiken. Een programma als YAR-CfC kan in dat geval verdere problemen en dus sociale uitsluiting voorkomen. De auteurs zeiden verder ook dat er een duidelijke handleiding moet komen van het programma en dat meer experimentele evaluatiestudies moeten uitgevoerd worden.

1.3.2 *Buitenlandse evaluatiestudie naar YAR-Zweden*

1.3.2.1 Onderzoeksvraag en -methoden

Berglund (2007) onderzocht YAR in Borlänge, Zweden. Het hoofddoel van zijn onderzoek was niet zozeer nagaan of YAR 'werkt' of 'niet werkt', maar wel inzicht krijgen in de sleutelementen die verandering in de levens van jongeren geïnitieerd en gestuurd hebben. Berglund maakte gebruik van diverse onderzoeksmethoden. Bij aanvang van YAR (november 2003) interviewde hij de jongeren en nam hij een zelf samengestelde 'YAR-vragenlijst' af om zicht te krijgen op de achtergrond van de deelnemende jongeren (op vlak van schools functioneren, woonsituatie, familiale relaties, gezondheid, drug- en alcoholgebruik, psychisch functioneren, zelfdestructief gedrag en criminaliteit). Hij kon zo een aantal risico- en beschermende factoren benoemen (kwalitatieve beschrijving) die vaak voorkwamen in de levens van de jongeren. Op het einde van het YAR-traject (november 2004) werden de deelnemende jongeren opnieuw geïnterviewd, alsook enkele jongeren die een voorgaand YAR-traject (2001-2002) met succes afgelegd hadden. Bij de eerste groep werd gepeild naar de ervaringen en belevingen m.b.t. het YAR-programma. De jongeren die een voorgaand YAR-traject succesvol aflegden werd naar 'turning points' gevraagd, elementen die - achteraf gezien - hadden bijgedragen tot de veranderingen die hadden plaatsgevonden in hun leven. Eén jaar na YAR (november 2005) werd een vergelijking gemaakt tussen de jongeren die deelgenomen hadden aan YAR en een controlegroep van jongeren met een gelijkaardige achtergrond voor wat betreft de evolutie in hun functioneren om te kunnen vaststellen of YAR 'werkt of niet'. Dit gebeurde a.d.h.v. een analyse van hun dossier bij de 'social services' en een interview met begeleiders van de jongeren. De controlegroep bestond in dit onderzoek uit jongeren die wel geschikt waren voor YAR, maar uiteindelijk besloten om niet deel te nemen. Hiermee diende men rekening te houden bij de interpretatie

van de resultaten. Het besluit om niet deel te nemen was immers een belangrijk verschil met de experimentele groep en kon dus de resultaten beïnvloeden. Twee jaar na YAR werden de deelnemende jongeren ten slotte een laatste keer gecontacteerd voor een semi-gestructureerd interview. Alle gegevens werden kwalitatief verwerkt.

1.3.2.2 Resultaten

Quasi alle 18 jongeren (negen jongens en negen meisjes tussen 15 en 16 jaar) kwamen uit problematische en gebroken gezinnen. Middelenmisbruik, crimineel gedrag en gezondheidsproblemen kwamen in deze gezinnen vaak voor. Ouders stelden amper grenzen aan het gedrag van hun kinderen. De jongens rapporteerden problemen op school en in de omgeving waar ze wonen (bijv. spanningen tussen verschillende wijken). Bijna alle meisjes hadden al te kampen gehad met eetproblemen, depressie en zelfmutilatie. Ook rapporteerden ze problemen op school en gevoelens van eenzaamheid. Alle meisjes vonden zichzelf onbekwaam, waren ontevreden over hun uiterlijk en hadden een laag zelfbeeld.

De jongens gaven aan dat hun zelfvertrouwen was toegenomen doorheen het YAR-traject, dat hun sociale relaties aanzienlijk verbeterd waren en dat ze meer volwassen waren geworden. De residentiële week was volgens allen het belangrijkste deel van het programma. Ze hadden er veel nagedacht, plezier beleefd en vrienden gemaakt. De bijeenkomsten in het vervolgetraject hadden minder indruk gemaakt en werden door sommigen gewoonweg niet bijgewoond. Ook werd, volgens een aantal jongens, veel komedie gespeeld tijdens die groepsmomenten. Het werken met een persoonlijke coach vonden de meesten heel waardevol, vooral ook omdat die coach een vrijwilliger was. Dit element deed hen speciaal voelen en de relatie beïnvloedde hun zelfbeeld in positieve zin. Op het einde van het traject gingen alle jongens naar school en hadden ze minder conflicten. De meisjes waren, in het algemeen, meer tevreden over YAR dan de jongens. Vooral diegenen met ernstige familiale problemen en met zware depressieve gevoelens bij aanvang waren enthousiast over het programma. Dankzij YAR hadden ze zelfvertrouwen gekregen en positieve relaties opgebouwd. Ook hun attitude t.a.v. drugs en school was fundamenteel veranderd. Vooral de residentie en de persoonlijke coach waren volgens de meerderheid van de meisjes van cruciaal belang. Voor twee meisjes had YAR weinig veranderd.

Op basis van de dossieranalyse en enkele gesprekken met hulpverleners op het einde van YAR concludeerde Berglund (2007) dat de 'YAR-jongens' minder crimineel gedrag plegen, minder middelen gebruiken en het beter doen op vlak van sociaal functioneren dan de jongens uit de controlegroep. Bij de meisjes was het moeilijker om evoluties in het functioneren vast te stellen op basis van dossiers omdat het bij hen minder om externaliserend probleemgedrag ging dan bij de jongens. Ook was bijvoorbeeld de vaststelling dat 'YAR-meisjes' meer in contact zijn gekomen met hulpverlening dan de meisjes uit de controlegroep moeilijk te interpreteren. Vaker hulp zoeken was niet steeds gelijk aan meer problemen hebben.

Uit deze interviews twee jaar na het beëindigen van YAR concludeerde Berglund (2007) dat de meerderheid van de jongeren een grote vooruitgang had geboekt op

diverse domeinen één jaar na deelname. Elf van de 18 jongeren leidden een relatief 'normaal' leven zonder problemen op vlak van criminaliteit, middelengebruik of gezondheid. Vijftien van de 18 jongeren hadden een dagbesteding gevonden zoals een opleiding of werk. Ook was de motivatie op dit vlak toegenomen. Vele jongeren rapporteerden een verbeterde relatie met hun ouders en andere, positievere, vriendengroepen. Op enkele jongeren na, zeiden de meeste jongeren ook vooruitgang geboekt te hebben op vlak van psychisch welzijn. Bij het lezen van deze resultaten dient echter wel in het achterhoofd gehouden te worden dat geen vergelijking heeft plaatsgevonden met de controlegroep. Hierdoor is het onmogelijk om met zekerheid te zeggen dat de positieve ontwikkelingen toe te schrijven zijn aan YAR dan wel aan maturatie- of andere effecten.

Berglund (2007) was voornamelijk geïnteresseerd in het proces dat jongeren die hun leven succesvol veranderden, hebben afgelegd. Na het beluisteren van de verhalen van de deelnemers onderscheidde hij vier elementen in dat proces. Ten eerste stelde hij dat, gedurende de residentiële week, gedachtepatronen en disfunctionele overtuigingen werden doorbroken. De jongeren leerden er op een andere manier naar zichzelf en anderen kijken. Ten tweede meende hij dat het vervolgtraject belangrijk was omdat jongeren dan de kans kregen om na te denken over en te experimenteren met hun 'nieuwe ik'. Daarbij werden op bepaalde momenten 'turning points' benoemd, belangrijke situaties, personen, gebeurtenissen die de verandering ondersteunden en vormgaven. Ten slotte werd bij YAR gebruik gemaakt van 'identity markers'. De jongeren moesten op bepaalde momenten hun veranderde zienswijzen, attitudes en levensdoelen uitspreken (vb. op het slotfeest) wat stabiliteit gaf aan hun veranderde zelf en levensstijl.

1.3.2.3 Conclusie

Volgens Berglund (2007) schuilde de kracht van YAR in het feit dat het programma onderliggende attitudes verandert, beschermende factoren versterkt en een relatie aanbiedt voor jongeren die in hun eigen omgeving ondersteunende relaties missen. Doordat vaak in groepsverband wordt gepraat, voelen jongeren zich niet alleen of vreemd met hun problemen. Jongeren worden tijdens de residentiële week aangezet tot reflectie en kunnen stilaan een positief zelfbeeld ontwikkelen. Deze 'kick off to change', zoals Berglund de trainingsweek noemt, wordt dan gevolgd door een periode waarin de jongere, samen met zijn coach, deze verandering verder kan verankeren in zijn leven.

De auteur besloot op basis van het voorgaande dat YAR een effectieve methode is om de ontwikkeling van jongeren op een positieve manier te veranderen. Vooral de residentiële week en de relatie met de vrijwillige coach bleken belangrijke elementen van YAR. Bij dit positieve verhaal konden echter enkele kanttekeningen gemaakt worden. In dit onderzoek waren slechts 18 jongeren betrokken, wat het moeilijk maakt om de bevindingen te generaliseren. Verder was de controlegroep waarvan werd gebruik gemaakt methodologisch niet helemaal valide en werd de meting twee jaar na YAR niet uitgevoerd bij een controlegroep. Hierdoor blijft dus voorzichtigheid geboden bij het interpreteren van de resultaten.

1.3.3 Buitenlandse evaluatiestudie naar YAR-CfC (Nederland)

1.3.3.1 Onderzoeksvragen en -methoden

Jakobs en van Wijk (2002) publiceerden de resultaten van hun evaluatieonderzoek naar YAR-CfC (Nederland, meer bepaald Apeldoorn, Oss en Maastricht). De vraag die ze beantwoord wilden zien was 'of de YAR-methode voor de deelnemers tot een vermindering leidt van de problemen op de verschillende leefgebieden en tot een verbeterde maatschappelijke integratie en participatie' (Jakobs & van Wijk, 2002: 2). Daarnaast wilden ze weten waaruit de meerwaarde van de vrijwilligers bij YAR bestaat en of er een verband is tussen de resultaten bij individuele YAR-deelnemers en de relatie met hun persoonlijke coach en de andere vrijwilligers. Om de bovengenoemde vragen te kunnen beantwoorden voerden de onderzoekers diverse metingen uit bij de jongeren, de vrijwilligers en de projectleiders op vier momenten, met name bij aanvang (*nulmeting*), na vier maanden (*tussenmeting*), op het einde van het traject (*eindmeting*) en één jaar na het einde van het traject (*nameting*). Er was in hun onderzoek geen sprake van een controlegroep.

Bij de nulmeting werd van de jongeren de leefgebiedenvragenlijst afgenomen, waarin werd gepeild naar het functioneren en de situatie van de jongere in de volgende domeinen: gezin, gezondheid, onderwijs, financiën, werk, woonsituatie, sociale contacten, vrijetijdsbesteding, hulpverlening en politie- en justitiecontacten. Daarnaast dienden de jongeren een testbatterij van gestandaardiseerde meetinstrumenten in te vullen¹⁰. Verder werd van de projectleiders een semi-gestructureerd interview afgenomen om zicht te krijgen op hun verwachtingen, beweegredenen en eerdere ervaringen met de doelgroep. Ten slotte werden per project drie persoonlijke coaches bevestigd over hun verwachtingen, de training die ze hebben gekregen, eerdere ervaringen met de doelgroep, het beeld dat ze hebben van de jongeren, en de ondersteuning van de andere vrijwilligers en het team. Bij de tussenmeting werden per project twee groepsinterviews georganiseerd: één met jongeren (gemiddeld ongeveer vijf jongeren aanwezig) en één met de medewerkers en vrijwilligers (gemiddeld ongeveer zes aanwezigen). Aan bod kwamen voornamelijk meningen en ervaringen m.b.t. het project. Op het einde van het project vulden 38 jongeren een verkorte versie van de leefgebiedenvragenlijst in en werden opnieuw alle psychologische tests afgenomen behalve de IQ-test. De projectleiders en vrijwilligers die bij aanvang geïnterviewd werden, werden ook nu weer mondeling bevestigd. De nameting bestond, ten slotte, uit een telefonisch semi-gestructureerd interview met de jongeren ($N=12$). Ook werden politiegegevens opgevraagd van de betrokken jongeren vanaf één jaar voor tot één jaar na YAR.

1.3.3.2 Resultaten

Uit de resultaten van de nulmeting concludeerden Jakobs en van Wijk (2002) dat YAR-CfC inderdaad de doelgroep bereikt die het voor ogen had: het gaat om jongeren met problemen op verschillende leefgebieden. Ze scoren erg hoog, zowel wat betreft externaliserend als internaliserend probleemgedrag. Bij vergelijking van de nul- en eindmeting blijkt alvast een deel van de jongeren een positieve

¹⁰ Adolescenten Temperamentenlijst, de Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst, de Amsterdamse Biografische Vragenlijst, de Nederlandse vertaling van de MMPI, de Utrechtse Copinglijst, de Raven's Standard Progressive Matrices (een non-verbale IQ-test) en de Child Behavior Checklist/Young Adult Behavior Checklist (wordt eveneens door ouders van de jongere ingevuld)

ontwikkeling te hebben doorgemaakt en wel binnen de volgende domeinen: gezondheid (jongeren drinken naar eigen zeggen minder en gebruiken minder drugs), financiën (jongeren zijn minder afhankelijk geworden van zakgeld en criminaliteit als bron van inkomsten en meer van arbeid), werk (in Apeldoorn en Maastricht zijn meer jongeren aan het werk, vinden ze werk belangrijker en ontlenen ze er meer plezier aan), sociale contacten (gemiddeld meer vrienden en kennissen, minder risicovolle tijdsbestedingen met vrienden). Deze positieve evolutie is op vlak van psychische problemen van de jongeren niet vast te stellen. Het externaliserend en internaliserend probleemgedrag, zoals gerapporteerd door de jongeren zelf, zijn niet afgenomen. De ouders van de jongeren bevestigen dit wat het externaliserend probleemgedrag betreft, maar rapporteren dat het internaliserend probleemgedrag wel is afgenomen. Globaal genomen concluderen ze dat het algehele probleemgedrag is verminderd, maar niet in die mate dat ze zich geen zorgen meer maken. Wat het copinggedrag betreft, stelden de onderzoekers vast dat bepaalde jongeren na afloop van het YAR-programma meer steun zoeken bij anderen wanneer ze problemen hebben, terwijl bij anderen dan weer het vluchtgedrag overheerst.

Globaal genomen werd de deelname aan YAR door de vrijwilligers als positief ervaren. De vrijwilligers en projectleiders menen persoonlijk verrijkt te zijn door YAR en geloven ook dat de jongeren (zij het misschien pas op langere termijn) baat zullen hebben bij deze YAR-ervaring. De residentiële week heeft de meeste indruk gemaakt. Het ambulante vervolgtraject werd door de persoonlijke coaches echter als te weinig gestructureerd en georganiseerd ervaren. Heldere afspraken over de inhoudelijke invulling zijn hier noodzakelijk. Verder geven de coaches als minpunt aan dat de tijdsinvestering veel hoger opliep dan verwacht. Een degelijke, waarheidsgetrouwe toelichting hierover is, naar hun mening, bij aanvang noodzakelijk, dit o.m. om uitval te vermijden. Ook vonden sommige persoonlijke coaches het moeilijk om gemotiveerd te blijven wanneer 'hun' jongere zich niet aan zijn woord hield, of wanneer de jongere ernstige psychische problemen had. Op dit vlak hadden ze graag wat meer ondersteuning gekregen van de projectleiding. De sterke band tussen de coaches onderling is dan weer een pluspunt. De project- en teamleiders merkten ten slotte op dat het belangrijk is dat de groep van persoonlijke coaches gemengd is qua leeftijd, geslacht, maatschappelijke positie en etniciteit. Wanneer de groep enkel jonge mensen bevat, moet er immers te veel ondersteuning gegeven worden.

De telefonische interviews werden bij ongeveer de helft van de jongeren afgenomen (de overige jongeren waren niet traceerbaar of weigerden medewerking) één jaar na het einde van YAR. Van de geïnterviewde jongeren 'bestaat de indruk dat' ze in een meer stabiele leefsituatie zijn terechtgekomen op vlak van onderwijs, woon- en werksituatie, relaties met vrienden en druggebruik. De meerderheid geeft aan dat YAR deze positieve verandering heeft geïnitieerd, al meent men dat de echte persoonlijke en relationele veranderingen pas na het project optraden. Wat de beleving van het YAR-traject betreft, geven vrijwel alle jongeren aan dat de residentie indruk heeft gemaakt, maar dat het vervolgtraject als saai werd ervaren. Enkele jongeren tonen belangstelling om in een volgend project als vrijwilliger mee te werken.

Uit de analyse van de politiecontacten van één jaar voor tot één jaar na YAR blijkt dat het gemiddeld aantal politiecontacten per jongere is afgenomen. Na afloop van

het project is er een daling van 50% van het aantal jongeren dat politiecontacten heeft t.o.v. voor het project, zo rapporteerden Jacobs en van Wijk (2002). De ernst van de gepleegde delicten blijft globaal genomen min of meer gelijk (voornamelijk lichte agressie; verstoring van de openbare orde, vernieling en overlast; en vermogensdelicten zonder geweld). Ook hier moet men voor ogen houden dat er geen causaal verband is aangetoond tussen de positieve evolutie en deelname aan YAR. Aangezien er geen metingen bij een controlegroep hebben plaatsgevonden kunnen we alternatieve verklaringen niet uitsluiten.

1.3.3.3 Conclusie

De onderzoekers beantwoordden de vraag of YAR-CfC een effectief programma is voor multiproblem-jongeren met een voorzichtige ja gezien de methodische kanttekeningen (Jakobs & van Wijk, 2002: 37). De jongeren zijn tijdens hun deelname aan YAR-CfC op een aantal leefgebieden positief geëvolueerd en lijken ook erna deze ontwikkeling door te zetten. De auteurs voegden hieraan toe dat YAR-CfC voor jongeren met een ernstige psychopathologie en/of verslavingsproblematiek een minder geschikt programma lijkt, omdat deze groepen meer gespecialiseerde hulp behoeven. Jakobs en van Wijk (2002) besluiten dat het de combinatie is van de vrijwillige coaches en de residentie die de meerwaarde van het programma bepaalt. De coaches blijken voor de jongeren een belangrijke motivatie om door te gaan. Over het geheel schreven de auteurs dat de meerwaarde van YAR-CfC erin gelegen is 'dat de problemen van de jongeren op verschillende fronten tegelijk, met een grote diversiteit aan methodieken wordt aangepakt' (Jakobs & van Wijk, 2002: 38). De onderzoekers eindigden met volgende kanttekeningen. De beperkte deelname van de jongeren aan de bevraging, de mogelijke betekenisvolle non-respons en het gebrek aan een controlegroep maken het onmogelijk om te besluiten dat YAR-CfC de positieve veranderingen heeft veroorzaakt. Er is geen causaal verband aangetoond.

2 EEN INTERVENTIETHEORIE VOOR YAR VLAANDEREN

Op basis van eerdere praktijkervaring en gebruikte theorieën uit het buitenland, resultaten van eerder onderzoek en buitenlandse evaluatiestudies zoals hierboven vermeld, is het mogelijk om een interventietheorie op te stellen voor YAR Vlaanderen. Deze interventietheorie omvat een theoretische beschrijving van de doelgroep, de doelen en de werkzame factoren van de interventie (Van Yperen & Veerman, 2008).

2.1 Doelgroep

De doelgroep van YAR Vlaanderen kan op basis van bovenstaande bronnen beschreven worden in termen van volgende risicofactoren. Ten eerste komen een aantal statische risicofactoren naar voren m.b.t. het individu, zoals temperament en m.b.t. het gezin zoals problematisch gebroken gezinnen. Aan deze factoren kan niets meer veranderd worden. Ten tweede vinden we volgende dynamische risicofactoren terug m.b.t. het individu zoals een laag zelfbeeld, eenzaamheid, weinig zelfvertrouwen, slechte copingmechanismen, negatieve gedachten, impulsiviteit en

lage motivatie om te veranderen; m.b.t. schools functioneren zoals problemen op school; m.b.t. psychische problemen zoals zelfmutulatie, eetproblemen en depressie, m.b.t. gezin zoals een slechte relatie met ouders, m.b.t. vrienden en vrije tijd zoals slechte sociale relaties en omgang met antisociale vrienden. Op deze factoren kan wel ingespeeld worden en er kan dus nagegaan worden of ze na de interventie van het YAR-programma veranderd zijn. Zo geven de gebruikte bronnen aan dat jongeren na YAR-CfC veranderd zijn op tal van vlakken: ze hebben meer zelfvertrouwen, betere sociale relaties, betere copingmechanismen en minder conflicten; ze gedragen zich meer volwassen; ze gaan terug naar school of gaan werken en hun psychisch welzijn is verbeterd. Tot slot kan YAR Vlaanderen beter niet gebruikt worden bij jongeren met een ernstige psychopathologie of verslavingsproblematiek. In het volgende hoofdstuk worden een aantal van deze factoren geoperationaliseerd om te kijken of de groep jongeren die uiteindelijk aan YAR Vlaanderen hebben meegedaan kunnen beschreven worden in termen van deze factoren en of er verandering is opgetreden in deze dynamische factoren na deelname aan YAR Vlaanderen.

2.2 Doel

Op basis van bovenstaande bronnen kunnen we stellen dat het doel van YAR Vlaanderen is dat jongeren minder crimineel gedrag stellen, wat zich bijvoorbeeld uit in een daling van het gemiddeld aantal politiecontacten en minder alcohol en middelen gaan gebruiken. In het volgende hoofdstuk gaan we na of dit het geval was voor de jongeren die deelgenomen hebben aan YAR Vlaanderen. We gaan hierbij ook kijken of de doelen, zoals geformuleerd in Hoofdstuk 2, bereikt werden. Het gaat hier o.a. over de motivatie van jongeren om deel te nemen aan het programma en het opstellen en bereiken van drie persoonlijke doelen.

2.3 Werkzame factoren

In Hoofdstuk 2 werd de methodiek van YAR Vlaanderen beschreven. Uit bovenstaande bronnen kunnen we afleiden dat een heel aantal aspecten van de methodiek van YAR Vlaanderen werkzaam zijn. Het gaat om inwerken op overtuigingen van jongeren omdat dit overeenkomsten vertoont met de interne werkmodellen van Bowlby, met NLP en RET; uitwerken van een 'community', wat aansluit bij o.a. multisysteemtherapie en het werken met een coach, wat is gebleken uit de studie rond mentoring. Immers, bij YAR Vlaanderen worden de coaches goed opgevolgd tijdens het programma, wordt er maandelijks een bijeenkomst georganiseerd voor alle jongeren en coaches en wordt vooraf duidelijk gesteld dat een coach verwacht wordt om wekelijks één keer af te spreken met zijn jongere en één keer te bellen.

YAR Vlaanderen kiest er bewust voor om een aantal werkzame factoren niet te integreren in het programma. Bij YAR Vlaanderen worden de coaches niet geselecteerd op hun voorgaande ervaring met coachen, begeleiden, of lesgeven. Ook worden geen systematische begeleidingssessies of therapeutische sessies georganiseerd om veranderingsprocessen te bekomen bij ouders. YAR Vlaanderen gaat er immers vanuit dat de YAR-jongeren met hun lange hulpverleningscarrière al

een aanbod naar ouderbegeleiding gehad hebben. Het is nu de bedoeling dat de jongeren keuzes leren maken los van de omstandigheden waarin ze leven.

Belangrijke aandachtspunten voor YAR Vlaanderen zijn dat de jongeren bij het werken aan hun doelen niet werken volgens het Grow Model of Coaching en de doelen niet SMART geformuleerd worden. Vooral dit laatste aspect kan het empirisch onderbouwen van YAR Vlaanderen bemoeilijken.

3 BESLUIT

Op basis van meta-analyses en literatuurstudies werd in dit hoofdstuk een interventietheorie voor YAR Vlaanderen opgesteld. Ondanks enkele aandachtspunten, kunnen we besluiten dat de methodiek van YAR Vlaanderen verschillende werkzame factoren bevat. YAR Vlaanderen bevindt zich hierdoor op het kwalificatieniveau 'veelbelovend'. De doelgroep en de doelen van YAR Vlaanderen zullen in het volgende hoofdstuk empirisch geëvalueerd worden waardoor we meer zicht zullen krijgen op de bruikbaarheid van deze interventietheorie.

Hoofdstuk 4

YAR Vlaanderen op de derde trede van de effectladder: Empirisch onderbouwen

Na de beschrijving en de theoretische onderbouwing van de interventie, gaat het er bij de derde trede van de ladder om de interventie empirisch te onderbouwen. Aangezien in Vlaanderen nog geen onderzoek verricht is naar YAR, geven we in dit hoofdstuk een eerste aanzet voor het empirisch onderbouwen van YAR Vlaanderen. Ten eerste brengen we de jongeren in beeld. Op basis van kwantitatief onderzoek bekijken we welke doelgroep van jongeren werd bereikt en of er kenmerken van de doelgroep veranderd zijn na de deelname aan YAR Vlaanderen. Op basis van kwalitatief onderzoek gaan we na hoe jongeren terugkijken op hun deelname aan YAR Vlaanderen. Ten tweede brengen we de vrijwilligers en de coaches in beeld. Hoe hebben zij hun deelname aan YAR Vlaanderen ervaren en wat is de impact ervan op hun persoonlijk leven en op hun visie op probleemjongeren? Ten derde brengen we de partnerorganisaties in beeld. Meer bepaald hun motivatie om deel te nemen aan YAR Vlaanderen, de concrete invulling van hun deelname en hun tevredenheid hierover komen aan bod. Tot slot wordt YAR Vlaanderen als programma doorgelicht vanuit de visie van jongeren en coaches.

1 JONGEREN IN BEELD

1.1 Methode

1.1.1 Kwalitatief onderzoek

Om de betekeniswereld, de gevoelens en ervaringen van jongeren, vrijwilligers, coaches en partnerorganisaties in kaart te brengen, was kwalitatief onderzoek aangewezen (Maso & Smaling, 2004). Dit onderzoek richt zich op onderwerpen die te maken hebben met de wijze waarop mensen betekenis geven aan hun sociale omgeving en hoe ze zich op basis daarvan gedragen. De onderzoeksmethoden die gebruikt worden laten toe om het onderwerp vanuit het perspectief van de onderzochte mensen te leren kennen. Het doel is om het onderwerp te beschrijven en indien mogelijk te verklaren (Boeije, 2005). In dit onderzoek werd gewerkt met semi-gestructureerde interviews met de jongeren, notities van de jongeren, vragenlijsten van de coaches en vragenlijsten van de ouders.

1.1.1.1 Semi-gestructureerde interviews met de jongeren

KENMERKEN

Een semi-gestructureerd interview is 'een gespreksvorm waarin een persoon – de interviewer – zich bepaalt tot het stellen van vragen over gedragingen, opvattingen, houdingen en ervaringen t.a.v. bepaalde sociale verschijnselen, aan één of meer anderen – de participanten of geïnterviewden – die zich voornamelijk beperken tot het geven van antwoorden op die vragen' (Maso, 1987). Het semi-gestructureerd interview biedt een aantal voordelen (Mortelmans, 2007). Ten eerste laat het een flexibele aanpak toe. De vragen worden in een semi-gestructureerd interview dan wel vooraf bepaald, er blijft eveneens ruimte voor openheid. De interviewer kan

doorvragen waar nodig en kan het verhaal van de geïnterviewde volgen zodat een spontane interactie tot stand komt. Een tweede voordeel is het 'face to face'-karakter. Het is belangrijk om in een gesprek ook non-verbale signalen te kunnen opvangen. Deze kunnen immers van betekenis zijn. Discrepanties tussen het verbale en non-verbale kunnen op die manier opgemerkt en benoemd worden. Een rechtstreekse interactie is ook nodig om een vertrouwensband op te bouwen met de geïnterviewde, en dat is – zeker bij deze doelgroep – noodzakelijk opdat het verhaal diepgang zou krijgen.

RESPONDENTEN

Bij het interviewen van de YAR-deelnemers werd ervoor gekozen om alle jongeren van YAR Vlaanderen 2007-2008 en 2008-2009 uit te nodigen voor een interview aangezien YAR een nieuw programma was in Vlaanderen waarnaar nog geen onderzoek werd verricht en aangezien het aantal deelnemers beperkt was. De contactgegevens van de jongeren werden verkregen via de projectleiding van YAR Vlaanderen. Deze informeerde de jongeren vooraf dat ze gecontacteerd zouden worden door een onderzoeker met de vraag om mee te werken aan een interview. Jongeren en hun ouders hadden vooraf een officieel document ondertekend waarin ze hun akkoord verklaarden met de medewerking aan onderzoek. Bij contactname werd gevraagd of de jongeren een gesprek wilden hebben over hun deelname aan YAR; over hoe ze YAR ervaren hadden en wat ze goed of minder goed vonden. Ter aanmoediging werd de jongeren een cinematicket beloofd indien ze wilden meewerken.

Van de 18 jongeren die deelnamen aan YAR Vlaanderen 2007-2008 werden 16 jongeren telefonisch gecontacteerd. Twee jongeren woonden intussen in het buitenland. Van deze 16 jongeren stemden 13 jongeren in met een interview. Twee jongeren konden, ondanks de aankondiging van de projectleider en herhaalde pogingen tot contactname, niet bereikt worden en één jongere stemde niet in met het interview. Van de 13 interviews was één interview niet bruikbaar omdat de jongere niets vertelde. Alle interviews werden afgenomen in de periode van maart tot juli 2008 door de onderzoeker. Van YAR 2007-2008 werd uiteindelijk van 12 jongeren, waaronder drie meisjes en negen jongens, informatie verkregen over hun mening en beleving m.b.t. het YAR-programma.

De 23 jongeren die deelnamen aan YAR Vlaanderen 2008-2009 werden allemaal telefonisch gecontacteerd en stemden in met een interview. Vier jongeren waren herhaaldelijk afwezig op de afspraak zodat uiteindelijk een interview werd afgenomen van 19 jongeren, waaronder drie meisjes en 16 jongens. De interviews werden afgenomen in de periode van februari tot april 2009 door de onderzoeker en een student orthopedagogie.

AFNAMECONTEXT

Meerdere contactnames waren vaak nodig vooraleer het interview echt kon plaatsnemen. Op twee na werden alle interviews bij de jongeren thuis afgenomen. Indien mogelijk werd gevraagd om in een aparte ruimte te zitten, zodat het gesprek niet gestoord zou worden. In iets minder dan de helft van de gevallen lukte dit echter niet en zaten moeder, vader, broer of zus in dezelfde ruimte. Vooraleer het interview startte werd nogmaals uitgelegd wat de bedoeling was van het gesprek en werd

toestemming gevraagd om het gesprek op te nemen op dictafoon. Op twee jongeren na stemden alle jongeren in met de opname van het interview op dictafoon. In die twee gevallen werden notities gemaakt van het gesprek. Ook werd benadrukt dat alle gegevens vertrouwelijk zouden verwerkt worden en dat er geen goed of fout antwoord was op de vragen. Tijdens het interview was het belangrijk om een goede band op te bouwen met de jongeren zodat ze zichzelf konden zijn. Ook was het nodig om door te gaan op de antwoorden van de jongeren om te weten te komen wat ze echt bedoelden met hun antwoorden. Na afloop kregen jongeren de kans om nog vragen te stellen of nog extra informatie toe te voegen als ze dat wensten.

ANALYSE

De opgenomen interviews werden woord voor woord uitgetypt ('verbatim-principe'; Mortelmans, 2007). De getranscribeerde interviews werden vervolgens geanalyseerd met het software-programma Nvivo 8. De interviews werden ingedeeld in fragmenten die een betekenisvol geheel vormden. Deze fragmenten kregen een code toegekend, die in de meeste gevallen overeenstemde met de vragen opgenomen in de topiclijst. Voorbeelden van codes zijn 'motivatie voor deelname', 'mening over gesprekken tijdens de trainingsweek' en 'tevredenheid over eigen deelname'. Het resultaat van dit eerste deel codeerwerk was een codeboom met een aantal belangrijke, structurele hoofdcodes. Van alle respondenten werden fragmenten aangehecht bij de passende code. Na het structureel coderen werden alle codes afzonderlijk verder inhoudelijk geanalyseerd. Zo werden, bijvoorbeeld, alle fragmenten bij de hoofdcodes 'motivatie voor deelname' opgevraagd en vervolgens verder ingedeeld in 'eenzijdig extrinsieke motivatie', 'dubbele motivatie' en 'sterke intrinsieke motivatie' en 'voorzichtige intrinsieke motivatie'. De codeboom werd op die manier verder uitgebreid met subcodes.

Naast deze horizontale inhoudelijke analyse van elke code afzonderlijk werd ook een verticale analyse doorgevoerd. Door middel van o.a. matrices werden diverse codes voor elke jongere apart op een rij gezet, zodat verbanden konden worden opgespoord. Concreet kon zo nagegaan worden of een jongere met een extrinsieke motivatie, bijvoorbeeld, vaker minder tevreden was over het programma dan een jongere met een intrinsieke motivatie voor deelname.

Ten slotte werden tijdens het coderen ook memo's bijgehouden: ideeën of bedenkingen die tijdens het analyseren opborrelden, bijvoorbeeld over belangrijke elementen die een voorwaarde zouden kunnen zijn voor de werkzaamheid van YAR Vlaanderen.

Bij de analyse van de interviews werd aan onderzoekerstriangulatie gedaan. In de eerste fase van de codering (structurele codering) codeerden twee codeurs eerst afzonderlijk vier interviews. Daarna werden de codes en de fragmenten die eronder werden ingedeeld, bediscussieerd. Met het overeengekomen codeerschema werden opnieuw, door elke onderzoeker apart, vier interviews gecodeerd. Hierna werd de fase van discussie herhaald tot gekomen werd tot een definitief codeerschema. Met deze werkwijze werd een eenzijdige, subjectieve codeerstijl van één onderzoeker vermeden.

1.1.1.2 Notities van jongeren

Er werd gebruik gemaakt van de notities die de jongeren van YAR Vlaanderen 2008-2009 maakten tijdens de residentiële week. Tijdens de residentiële trainingsweek dienden de jongeren op het einde van elke avond in een persoonlijke map bepaalde vragen op te lossen. Deze vragen peilden naar wat de jongeren die dag geleerd en ervaren hadden, hoe ze dat thuis zouden kunnen gebruiken en wat er dan zou veranderen, en tot slot naar wat ze verwezenlijkt hadden en wat daarvan de gevolgen waren. Het voordeel hiervan was dat hierbij weinig of geen sociale wenselijkheid in het spel is, aangezien de jongeren werd gezegd dat de notities enkel voor hen persoonlijk waren. Pas achteraf werd via de projectleiding toestemming gevraagd aan de jongeren om deze notities in te kijken en de gegevens te verwerken. Het ging om notities van 22 jongeren van YAR Vlaanderen 2008-2009.

1.1.1.3 Vragenlijsten

Voor de mening van ouders en coaches over het functioneren van de jongere werd gebruik gemaakt van korte schriftelijke vragenlijsten. De vragen werden gesloten geformuleerd, maar er was ook ruimte voor toelichting.

Aan de coaches van de jongeren van YAR 2008-2009 werd gevraagd of zij vonden dat hun jongere de voorbije negen maanden een positieve evolutie had doorgemaakt. Meer concreet werd gevraagd of ze een verandering hadden gemerkt in het gedrag van de jongere (en zo ja, op welk vlak) en in de manier van denken van de jongere (en zo ja, op welk vlak). Ook werd specifiek gepeild naar de evolutie van de jongere op vlak van de doelstellingen die hij had vooropgesteld. Van 16 coaches werd een antwoord verkregen.

Ook de ouders¹¹ van de jongeren van YAR 2008-2009 werden bevraagd over de evolutie in het functioneren van hun zoon of dochter. Naar alle ouders werd een schriftelijke vragenlijst opgestuurd met daarbij een enveloppe met postzegel. Van zeven ouderparen ontvingen we reactie.

1.1.2 Kwantitatief onderzoek

Om zicht te krijgen op de achtergrond van de jongeren en op hun functioneren binnen diverse levensgebieden werden voor de start van de residentiële week van YAR Vlaanderen 2008-2009 bij 22 van de 23 jongeren gestandaardiseerde vragenlijsten afgenomen en werden de dossiers van deze jongeren op de jeugdrechtbank ingekeken. Het gaat om volgende vragenlijsten: de *Adolescenten Temperamenten Lijst* (ATL; Feij & Kuiper, 1984); de *Competentiebelevingsschaal voor Adolescenten* (CBSA; Treffers, Goedhart, Veerman, Van den Bergh, Ackaert & de Rycke, 2002) die de zelfwaardering van jongeren in kaart brengt; de *Coping Inventory for Stressful Situations*-Nederlandse versie (CISS-NL; de Ridder & van Heck, 2004) om de copingstrategie van jongeren na te gaan; de *Schaal voor Positieve en Negatieve Denkstijl* (SPoNDs; Appelo & Rombouts, 2005) die de denkstijl van jongeren in beeld brengt; de *Youth Self Report* (YSR; Verhulst, van der

---

¹¹ Of een andere zorgfiguur in het geval de ouders niet de eerste zorgfiguren waren van de jongeren.

Ende & Koot, 1997) waarin jongeren de problemen kunnen aangeven die ze ervaren in hun leven en de *Leefgebiedenvragenlijst* die, naar analogie met het onderzoek naar YAR-CfC Nederland (Jakobs & Van Wijk, 2002), gebruikt werd om het functioneren van de jongeren binnen de gebieden gezin, alcohol- en druggebruik, school, vrienden en vrije tijd, psychisch welbevinden en problemen in beeld te brengen. Aan de Leefgebiedenvragenlijst werden twee vragen toegevoegd over de responsiviteit of de mate waarin vaders en moeders betrokken zijn op de gevoelens, problemen en aspiraties van hun kinderen en over opvolging of de mate waarin moeders en vaders weten wat hun kinderen doen. Iedere vraag bestaat uit zeven stellingen die werden overgenomen uit de monitor van het Vlaamse JeugdOnderzoeksPlatform (JOP). Al deze vragenlijsten waren betrouwbaar en valide zoals bleek uit de handleidingen van de vragenlijsten en uit de gids van de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN). Met uitzondering van de ATL werden alle vragenlijsten opnieuw afgenomen na het vervolgtraject van 2008-2009.

1.2 Bereikte doelgroep

Zoals aan bod kwam in Hoofdstuk 3, is het belangrijk dat in een interventie met die doelgroep wordt gewerkt die men beoogde te bereiken. De aanpak en de theoretische onderbouwing van een interventie hangen immers samen met de kenmerken van de doelgroep. We wilden daarom van de jongeren die deelnamen aan YAR Vlaanderen 2008-2009 enkele belangrijke achtergrondkenmerken en statische en dynamische risico- en beschermende factoren in kaart brengen.

1.2.1 Achtergrondkenmerken jongeren

Onder de 23 deelnemers van YAR Vlaanderen 2008-2009 waren er 19 jongens (83%) en vier meisjes (17%). De meesten waren 17 jaar (57%) of 18 jaar (26%). De minderheid was 16 jaar (13%) of 15 jaar (4%).

De meerderheid van de deelnemende jongeren was in België geboren (18 jongeren of 78.3%). Drie jongeren waren geboren in andere Europese landen, één jongere in Senegal en één in Irak.

Op het moment van de voormeting zaten 15 van de 23 jongeren (65,2%) in een gemeenschapsinstelling, waarvan acht jongeren verbleven op een open afdeling en zeven op een gesloten afdeling. Eén jongere zat in een categorie 1bis-voorziening en één jongere woonde tijdelijk in bij een vriend. De overige zes jongeren (26,1%) woonden thuis, bij de ouders of één van de ouders.

Tien van de 23 jongeren kwamen uit het gerechtelijk arrondissement Antwerpen, acht uit Tongeren en vijf uit Hasselt. Het ging meestal om een verwijzing in het kader van een MOF-dossier (17 jongeren of 73.9%), waarbij tien uit Antwerpen, vier uit Tongeren en drie uit Hasselt. Zes jongeren (26,1%) werden naar YAR Vlaanderen verwezen in het kader van een POS-dossier. Hierbij kwamen vier verwijzingen uit Tongeren en twee uit Hasselt.

1.2.2 Statische risico- en beschermende factoren

Volgende statische factoren werden onderzocht: het temperament van de jongeren en een aantal achtergrondkenmerken van het gezin.

1.2.2.1 Temperament jongeren (ATL)

Het temperament van de jongeren werd gemeten aan de hand van de deciel scores op vijf schalen. YAR-jongeren scoorden hoger dan gemiddeld op emotionaliteit ($GEM = 6.68$, $SD = 2.40$), extraversie ($GEM = 6$, $SD = 2.16$) en impulsiviteit ($GEM = 6.5$, $SD = 2.65$). De YAR-jongeren waren eerder emotioneel gevoelig, nerveus, besluiteloos en hadden sneller schuld- en schaamtegevoelens. Ze waren spraakzamer en hadden een weinig timide instelling. Ze konden zich minder goed beheersen en waren minder bedachtzaam als ze een beslissing namen of een oordeel gaven. YAR-jongeren scoorden gemiddeld op de schaal spanningsbehoefte (thrill and adventure seeking, TAS) m.b.t. riskante fysieke ervaringen ($GEM = 5.27$, $SD = 3.38$) en lager dan gemiddeld op de schaal spanningsbehoefte (disinhibition, DIS) m.b.t. frequent gebruik van alcohol, feesten en vrije seksuele moraal, zoeken van innerlijke ervaringen door gebruik van drugs, of door een non-conformistische levensstijl ($GEM = 4.68$, $SD = 2.90$). Opvallend was het verschil in scores tussen jongens en meisjes. YAR-meisjes scoorden gemiddeld hoger op alle schalen: emotionaliteit ($GEM = 6.5$, $SD = 3.79$), spanningsbehoefte (TAS) ($GEM = 6.75$, $SD = 2.22$), spanningsbehoefte (DIS) ($GEM = 7.75$, $SD = 2.06$), extraversie ($GEM = 7.25$, $SD = 2.75$) en impulsiviteit ($GEM = 8$, $SD = 1.15$). YAR-jongens scoorden enkel boven gemiddeld op de schalen emotionaliteit ($GEM = 6.72$, $SD = 2.14$) en impulsiviteit ($GEM = 6.17$, $SD = 2.79$). Ze scoorden gemiddeld op extraversie ($GEM = 5.72$, $SD = 1.99$) en onder gemiddeld op spanningsbehoefte (TAS) ($GEM = 4.94$, $SD = 3.56$) en spanningsbehoefte (DIS) ($GEM = 4$, $SD = 2.63$).

1.2.2.2 Achtergrondkenmerken gezin

Om zicht te krijgen op de etnische afkomst van de jongeren, werd gevraagd naar het geboorteland van de ouders. Daaruit bleek dat bij minder dan de helft van de jongeren beide ouders in België waren geboren. Bij twee jongeren was één van beide ouders in België geboren. Van de overige 11 jongeren (47.8%) waren geen van beide ouders afkomstig van België. Het ging hier veelal om ouders die in Marokko of Turkije waren geboren. Ook de taal die thuis werd gesproken, gaf een idee over de etnische afkomst van de jongeren. Bij acht jongeren (34.8%) werd thuis enkel Nederlands gesproken. Bij 11 jongeren (47.8%) werd thuis Nederlands en een andere taal gesproken. Vier jongeren (13%) spraken thuis nooit Nederlands.

Uit de bevraging bleek dat van alle jongeren beide ouders nog in leven waren. Bij 68.2% van de jongeren woonden de biologische ouders samen, al dan niet getrouwd. Bij een derde van de jongeren (31.8%) was dat niet het geval. Van de gescheiden ouderparen ging het in zes van de zeven gevallen om 'Vlaamse' ouders. Bij de ouderparen van allochtone herkomst kwam slechts één scheiding voor.

Er werd de jongeren ook gevraagd hoeveel personen deel uitmaakten van hun gezin. Daaruit bleek dat het gemiddelde gezin bij een YAR-jongere bestond uit 6.55

personen. Doordat in de berekening een achttal jongeren, van Belgische en Marokkaanse afkomst, uit zeer grote gezinnen kwamen, nam de gemiddelde gezinsgrootte uiteraard toe. In de Belgische gezinnen betrof het nieuw samengestelde gezinnen. In de Marokkaanse gezinnen ging het om het kerngezin. Er waren dus een achttal zeer grote gezinnen en een tiental gezinnen met vier à vijf gezinsleden.

Bij de helft van de YAR-deelnemers hadden één of meerdere gezinsleden problemen of problemen gehad met het gerecht: bij zeven jongeren (31.8%) ging het om één gezinslid, bij vier jongeren (18.2%) betrof het meerdere gezinsleden, meestal oudere broers of de vader. Problemen met alcohol- ($N = 2$) of druggebruik ($N = 1$) kwamen amper voor in de gezinnen van de deelnemende jongeren. Ook bleken ernstige psychische problemen weinig voor te komen ($N = 2$). Acht jongeren (36.4%) gaven aan dat er soms sprake was van geweld in hun gezin.

1.2.3 *Dynamische risico- en beschermende factoren*

In wat volgt bespreken we de dynamische risico- en beschermende factoren van de jongeren. We starten met de zelfwaardering, copingstijl en denkstijl van de jongeren. Vervolgens geven we een overzicht van de problemen die jongeren ervaren in hun leven. We sluiten af met een overzicht van de verschillende leefgebieden van jongeren: gezinsfunctioneren, gezinsklimaat, middelengebruik, schools functioneren, vrienden en vrije tijd, psychisch welbevinden en problemen.

1.2.3.1 Zelfwaardering (CBSA)

De zelfwaardering van jongeren werd in kaart gebracht via de percentielscores op zeven schalen: schoolvaardigheden, sociale acceptatie, sportieve vaardigheden, fysieke verschijning, gedragshouding, hechte vriendschap en gevoel van eigenwaarde. Omdat het gevoel van zelfwaardering sterk verschilt tussen jongens en meisjes, werden de percentielscores apart berekend voor beide geslachten. Percentielscores van 15 en lager verwijzen naar een lagere dan gemiddelde competentiebeleving terwijl percentielscores boven 85 verwijzen naar een hogere dan gemiddelde competentiebeleving. Zoals uit Tabel 2 blijkt, waren er geen afwijkende scores voor de YAR-jongeren. Dit betekent dat YAR-jongeren gemiddeld genomen een goed gevoel van zelfwaardering hebben.

Tabel 2

Percentielscores (GEM en SD) schalen zelfwaardering in functie van geslacht

	Jongens		Meisjes	
	<i>GEM</i>	<i>SD</i>	<i>GEM</i>	<i>SD</i>
Schoolvaardigheden	62.6	18.4	63.3	40.5
Sociale acceptatie	65.7	29.6	77.8	14.2
Sportieve vaardigheden	58.7	26.7	49.3	30.6
Fysieke verschijning	71.2	26.3	82	6
Gedragshouding	31.9	24	29.8	17.6
Hechte vriendschap	56.1	20.3	68.5	15.2
Gevoel van eigenwaarde	61.4	26.7	78	7.35

1.2.3.2 Copingstijl (CISS-NL)

De gebruikte copingstijl verschilt sterk voor jongens en meisjes, vandaar dat de resultaten apart voor geslacht worden weergegeven. De gemiddelden van de ruwe scores werden berekend per copingstijl en vergeleken met een normgroep van studenten. In Tabel 3 worden de gemiddelden van de ruwe scores weergegeven, alsook de standaarddeviaties en de mogelijke reikwijdte (*R*) van de schalen. Een vergelijking met de normscores leverde volgende interpretatie van de scores op. YAR-jongens vermeden meestal stressvolle situaties, vooral door afleiding te zoeken. Vaak reageerden ze emotioneel om hun stress te reduceren en soms gingen ze op zoek naar gezelschap en deden ze doelbewuste pogingen om problemen op te lossen. YAR-meisjes reageerden meestal emotioneel om hun stress te reduceren of zochten afleiding. Vaak vermeden ze stressvolle situaties en zochten ze gezelschap. YAR-meisjes deden meestal geen doelbewuste pogingen om problemen op te lossen.

Tabel 3

Ruwe scores (GEM, SD, R) van copingschalen in functie van geslacht

	Jongens			Meisjes		
	<i>GEM</i>	<i>SD</i>	<i>R</i>	<i>GEM</i>	<i>SD</i>	<i>R</i>
Taakgericht	58	8.4	16-80	51	6.6	16-80
Emotiegericht	44	6.2	16-80	50	16	16-80
Vermijdingsgericht	54	11	16-80	53	7.5	16-80
Afleiding zoeken	25	7	8-40	25	4.5	8-40
Gezelschap zoeken	18	3.6	5-25	19	2.2	5-25

1.2.3.3 Denkstijl (SPoNDs)

Twee denkstijlen van de jongeren werden bekeken: de negatief zelfgeoriënteerde denkstijl, die vooral betrekking heeft op negatieve zelfbeoordelingen, onzeker zijn en persoonlijk falen en de positief zelfgeoriënteerde denkstijl die betrekking heeft op positieve zelfbeoordelingen en een optimistische levensinstelling. De gemiddelden van de ruwe scores werden berekend en vergeleken met een normgroep voor de algemene bevolking. In Tabel 4 worden de gemiddelden van de ruwe scores weergegeven, alsook de standaarddeviaties en de mogelijke reikwijdte (*R*) van de twee schalen in functie van geslacht. Een vergelijking met de normgroep gaf aan dat de YAR-jongens en –meisjes boven gemiddeld scoorden op de negatieve zelfgeoriënteerde denkstijl. De YAR-jongens scoorden gemiddeld op de positief zelfgeoriënteerde denkstijl, terwijl de YAR-meisjes hier lager dan gemiddeld op scoorden.

Tabel 4

Ruwe scores (GEM, SD, R) van denkstijlen in functie van geslacht

	Jongens			Meisjes		
	<i>GEM</i>	<i>SD</i>	<i>R</i>	<i>GEM</i>	<i>SD</i>	<i>R</i>
Negatief zelfgeoriënteerde denkstijl	75.2	12	28-138	88	21.4	28-138
Positief zelfgeoriënteerde denkstijl	56.6	7.01	15-75	49.5	4.43	15-75

1.2.3.4 Problemen van jongeren (YSR)

De syndroomschalen van de YAR-jongens en –meisjes werden berekend (zie Tabel 5) en vergeleken met de normgroepen. Uit de resultaten bleek dat de YAR-jongeren op alle schalen binnen de normale rang scores, met uitzondering van de YAR-meisjes die op agressief gedrag hoger scoren dan gemiddeld.

Tabel 5

Ruwe scores (GEM, SD) van de syndroomschalen in functie van geslacht

	Jongens		Meisjes	
	<i>GEM</i>	<i>SD</i>	<i>GEM</i>	<i>SD</i>
Angstig/depressief	4.69	2.62	7.75	4.11
Teruggetrokken/depressief	2.87	2.09	3.75	3.30
Somatische klachten	2.31	2.65	5.00	4.32
Sociale problemen	3.19	2.71	4.75	3.40
Denkproblemen	3.75	2.72	2.75	1.71
Aandachtsproblemen	6.31	2.91	8.00	3.65
Regels breken	8.19	3.95	7.00	2.16
Agressief gedrag	8.94	5.87	13.25	3.20

De DSM-schalen van de YAR-jongens en -meisjes werden berekend (zie Tabel 6) en vergeleken met de normgroepen. Uit de resultaten bleek dat de YAR-jongeren op

alle schalen binnen de normale rang scoren, met uitzondering van de YAR-meisjes die op oppositionele problemen hoger scoren dan gemiddeld.

Tabel 6

Ruwe scores (GEM, SD) van de DSM-schalen in functie van geslacht

	Jongens		Meisjes	
	<i>GEM</i>	<i>SD</i>	<i>GEM</i>	<i>SD</i>
Affectieve problemen	3.31	2.47	6.00	3.16
Angstproblemen	2.44	1.21	4.50	2.08
Somatische problemen	1.50	1.75	3.25	2.87
Aandachtsstoornis/Hyperactiviteit	5.50	2.68	8.25	1.50
Oppositionele problemen	3.87	2.55	6.00	0.82
Gedragsproblemen	7.12	3.90	5.75	1.50

1.2.3.5 Gezinsfunctioneren (Leefgebieden)

Over de relatie met hun moeder waren de YAR-deelnemers gemiddeld genomen positief tot zeer positief ($GEM = 1.95$; $SD = 0.90$). De meerderheid van de jongeren (18 jongeren of 81.8%) meende een goede of zeer goede relatie te hebben met moeder. Twee jongeren gaven aan dat de relatie matig was en twee jongeren noemden de relatie met hun moeder slecht. De relatie met hun vader werd door de YAR-deelnemers, gemiddeld genomen, als matig tot goed beoordeeld ($GEM = 2.55$; $SD = 1.14$). Dertien jongeren (59.1%) vonden de relatie met hun vader goed tot zeer goed en vijf jongeren (22,7%) noemden de relatie matig. Vier jongeren (18,2%) gaven aan een slechte of zeer slechte relatie te hebben met hun vader. De responsiviteit van ($GEM = 3.59$, $SD = .93$) en de opvolging door ($GEM = 3.77$, $SD = .74$) de moeder werd door de YAR-deelnemers eerder positief beoordeeld. De responsiviteit van ($GEM = 2.86$, $SD = 1.42$) en de opvolging door ($GEM = 2.91$, $SD = 1.37$) de vader werden door de YAR-deelnemers eerder negatief beoordeeld.

Een andere manier om het gezinsfunctioneren van de jongere te operationaliseren, was te vragen hoe vaak jongeren al waren weggelopen of uit huis gezet. Negen jongeren (40.9%) gaven aan al eens weggelopen te zijn van thuis: zes jongeren hadden dat meermaals gedaan en drie jongeren één keer. De overige 13 jongeren waren nog nooit thuis weggelopen. Vijf jongeren (22.7%) werden al eens uit huis gezet door hun ouders: bij drie jongeren gebeurde dat meermaals, bij twee jongeren slechts één keer. De overige 17 jongeren waren nog nooit uit huis gezet.

1.2.3.6 Gezinsklimaat (Leefgebieden)

In de leefgebiedenvragenlijst werden vijf stellingen opgenomen m.b.t. het gezinsklimaat. De eerste stelling was 'In ons gezin gaat ieder zijn eigen gangetje. Niemand weet van de ander waar hij/zij mee bezig is'. Achttien jongeren (81.8%) gaven aan dat in hun gezin iedereen weet waar de ander mee bezig is. Een beperkt aantal jongeren (18.2%) bevestigde noch ontkende de stelling. De betrokkenheid van de gezinsleden op elkaar werd dus gemiddeld genomen als positief ervaren ($GEM =$

1.95, $SD = .65$). De helft van de jongeren ontkende de stelling dat er thuis vaak ruzie zou zijn. Zes jongeren twijfelden hierover en vijf jongeren (22,7%) bevestigden dat er inderdaad vaak ruzie is thuis. Gemiddeld genomen vonden de YAR-deelnemers dat er niet extreem veel of extreem weinig ruzie wordt gemaakt ($GEM = 2.59$, $SD = 1.26$). De YAR-deelnemers vonden, gemiddeld genomen, dat ze uit een 'warm en gezellig gezin' komen ($GEM = 3.59$, $SD = 1.10$). Slechts vier jongeren gaven aan dat dit niet zo is. Ook bevestigden de jongeren, gemiddeld genomen, dat in hun gezin men elkaar kan vertrouwen ($GEM = 3.77$, $SD = .97$). Hier waren slechts drie jongeren niet akkoord. Gemiddeld genomen vonden de YAR-deelnemers dat ze bij hun ouders terecht konden ($GEM = 3.91$, $SD = .92$). Hier was slechts één jongere niet mee akkoord.

1.2.3.7 Middelengebruik (Leefgebieden)

De meeste jongeren dronken tussen één en tien glazen alcohol per week (63.6%). Enkele jongeren gaven aan nooit alcohol te drinken (13.6%). Twee jongeren dronken 20 à 30 glazen per week.

Jongeren gebruikten gemiddeld genomen een paar keer per jaar wiet. De spreiding hierbij was echter tamelijk groot. Enerzijds waren er tien jongeren (45.5%) die nooit of één enkele keer wiet hebben gebruikt. Anderzijds waren er zeven jongeren (31.8%) die wekelijks of dagelijks wiet gebruikten. Niemand gaf aan valium te nemen. Ook LSD, heroïne en lijm werden door niemand gebruikt. Twintig van de 22 jongeren zeiden nooit cocaïne te gebruiken. Eén jongere deed dit een paar keer per jaar en één jongere elke week. Voor XTC gold eveneens dat 20 jongeren (90.9%) het nooit gebruikten. Eén jongere gebruikte een paar keer per jaar XTC en één jongere maandelijks. Speed en paddo's werden ook door het overgrote deel van de jongeren niet gebruikt (95.5%). Eén jongere gaf aan elke week speed te gebruiken en één jongere zei één keer paddo's geprobeerd te hebben.

Globaal genomen gaven de jongeren niet aan problemen te hebben met het gebruik van alcohol of drugs. De meerderheid van de bevraagde jongeren dronk minder dan 10 glazen alcohol per week en gebruikte weinig tot geen drugs. Wiet was, zoals werd aangegeven door de jongeren, de enige drug die frequent gebruikt werd door een derde van de jongeren.

1.2.3.8 Schools functioneren (Leefgebieden)

De meeste YAR-deelnemers (20 jongeren of 90.9%) hebben lager onderwijs gevolgd. Twee jongeren volgden buitengewoon lager onderwijs. Acht jongeren bleven één keer zitten in het lager onderwijs, één jongere twee keer. De helft van de jongeren heeft nooit gedubbeld in het lager onderwijs. Schoolwijzigingen in het lager onderwijs kwamen bij de helft van de jongeren voor: vier jongeren veranderden één keer van school, vier jongeren twee keer en drie jongeren drie keer. Tien jongeren bleven heel hun lagere school op dezelfde school.

Heel wat jongeren hebben al gedubbeld in het middelbaar onderwijs (61.9%): een derde van de jongeren bleef één keer zitten, zes jongeren (28.6%) deden twee keer hun jaar over, één jongere was al drie keer en één jongere vier keer blijven zitten. Ook schoolwijzigingen kwamen bij de meeste jongeren frequent voor. Er was slechts

één jongere die nog nooit van school was veranderd in het middelbaar onderwijs. Gemiddeld was een jongere uit de bevroegde groep al 3 keer van school veranderd.

Op het moment van de voormeting volgden tien jongeren (45.5%) regulier onderwijs. Elf jongeren (50%) volgden onderwijs in de instelling waar ze verbleven en één jongere volgde geen onderwijs en had geen werk.

Als we naar de studierichting keken die de jongeren volgden, vonden we dat er één jongere ASO volgde en twee jongeren TSO. De meest voorkomende studierichting onder de YAR-deelnemers was deeltijds beroepsonderwijs (10 jongeren of 45,5%). Daarna kwam beroepsonderwijs, dat gevolgd werd door zeven jongeren (31,8%). Twee jongeren gingen gewoonlijk niet naar school.

Jongeren gaven aan dat ze gemiddeld genomen een goede relatie hadden met hun leerkrachten. Meer details kunnen gevonden worden in Tabel 7.

Tabel 7

Kwaliteit van relatie die jongere met leerkracht heeft (N=21)

Antwoordcategorie	Frequentie	Percentage
Heel goed	3	14
Goed	7	32
Redelijk	9	41
Slecht	1	4
Heel slecht	1	4

Wanneer jongeren werd gevraagd hoe goed ze konden volgen op school, gaf slechts één jongere aan niet goed mee te kunnen op school. Dertien jongeren meenden goed of heel goed te kunnen volgen (68,4%) en een vijftal jongeren (26,3%) zei redelijk te kunnen volgen.

1.2.3.9 Vrienden en vrije tijd (Leefgebieden)

Aan de jongeren werd gevraagd hoeveel echte vrienden ze hadden, hoeveel vrienden ze echt vertrouwden. De antwoorden waren zeer gevarieerd, gaande van één of enkele tot 20 en 50 vrienden. Alle jongeren zeiden tevreden te zijn met het aantal echte vrienden dat ze hadden.

Over het risicogedrag van hun vrienden rapporteerden de jongeren het volgende: 68.2% van de jongeren gaf aan enkele vrienden te hebben die spijbelden, vijf jongeren zeiden geen vrienden te hebben die spijbelden en vier jongeren zeiden dat de meeste van hun vrienden spijbelden.

Vijftig procent van de jongeren zeiden dat de meeste van hun vrienden rookten, negen beweerden dat enkele van hun vrienden rookten, één jongere had geen vrienden die rookten. Tien jongeren gaven aan dat enkele van hun vrienden soms dronken waren en drie jongeren zeiden dat dit bij de meeste van hun vrienden het geval was. Er was ook een aanzienlijk deel van de jongeren van wie de vrienden nooit dronken waren (36.4%). Ongeveer de helft van de jongeren (52.4%) gaf aan dat geen van hun vrienden paddo's gebruikten, zes jongeren zeiden enkele vrienden

te hebben die het gebruikten en drie jongeren meenden dat de meeste van hun vrienden het gebruikten. Wat gokken betreft, zei 72.7% van de jongeren dat niemand in hun vriendenkring gokte, drie jongeren zeiden dat enkelen het wel deden in hun vriendenkring en van één jongere deden de meeste vrienden het. Rondhangen op straat was iets wat de vrienden van de meeste jongeren wel deden, slechts twee jongeren gaven aan dat geen van hun vrienden dat deden. Meer dan de helft van de jongeren (59.1%) gaf aan dat enkele van hun vrienden criminele feiten pleegden, zeven jongeren zeiden dat geen van hun vrienden criminele feiten pleegden. Het gebruik van soft drugs bleek onder de vrienden van twee derde van de jongeren voor te komen, één derde meende dat geen van hun vrienden soft drugs gebruikten. Wat hard drugs betreft, had 77.3% van de jongeren geen vrienden die hard drugs gebruikten, vier jongeren gaven aan dat enkelen van hun vrienden hard drugs namen en één jongere zei dat dit voor de meeste van zijn vrienden zo was.

1.2.3.10 Psychisch welbevinden (Leefgebieden)

Eén jongere gaf aan ooit een depressie te hebben gehad en vier jongeren zeiden zichzelf al ooit verwond te hebben. Globaal gezien hadden de bevraagde jongeren weinig tot geen problemen wat hun psychisch welbevinden betreft.

1.2.3.11 Problemen (Leefgebieden)

Vier jongeren kwamen nog nooit in contact met de politie. Veertien jongeren kwamen op gemiddeld 13 jaar voor het eerst in contact met de politie zonder dat dit een gerechtelijk gevolg had. De redenen waren slagen en verwondingen ($N=5$), diefstal zonder geweld ($N=4$) en vandalisme ($N=3$). Zeventien jongeren kwamen op gemiddeld 14 jaar voor het eerst in contact met de jeugdrechter o.w.v. een strafbaar feit. De redenen waren inbraak ($N=6$), diefstal zonder geweld ($N=5$), afpersing en bedreiging ($N=3$), diefstal met geweld ($N=2$) en zedenmisdrif ($N=1$). De maatregelen die jongeren hier voor kregen waren huisarrest ($N=7$), gemeenschapsdienst ($N=6$), leerproject ($N=3$), verblijf in een cat 1 bis voorziening van BJZ ($N=3$), verblijf in een open gemeenschapsinstelling ($N=13$), verblijf in een gesloten gemeenschapsinstelling ($N=19$) en ambulante begeleiding door een psycholoog ($N=1$). Het aantal maatregelen is groter dan het aantal jongeren omdat aan de meeste jongeren verschillende maatregelen werden opgelegd.

1.2.4 Verandering na YAR

Om een zicht te krijgen op hoe de doelgroep veranderd was na de deelname aan YAR, werd de Effect Size (ES; Veerman, 2008) van een aantal vragenlijsten berekend. Deze werd berekend door de score op de nameting af te trekken van de score op de voormeting en dit verschil te delen door de gepoolde standaarddeviatie van de voor- en nameting. Of de nameting van de voormeting werd afgetrokken of omgekeerd hing af van de aard van de vragenlijst. De aftreksom moest zo ingericht worden dat de ES positief was als de scores op de nameting lager waren dan op de voormeting, zoals bij een vragenlijst die problemen mat. Bij een vragenlijst die competenties mat, werd de nameting afgetrokken van de voormeting. Een ES kleiner dan 0.20 is te verwaarlozen, een ES tussen 0.20 en 0.49 wordt klein genoemd,

tussen 0.50 en 0.79 is de ES middelgroot en boven de 0.80 was er sprake van een grote ES (Cohen, 1992). Vermits er in dit onderzoek geen experimentele en controlegroep is gebruikt, maar het ging om de binnengroep effectgrootte, kan er met de ES geen causaliteit aangetoond worden, maar kan enkel gesproken worden over veranderingsgrootte.

1.2.4.1 Zelfwaardering (CBSA)

Uit de resultaten bleek dat bij de YAR-jongens er niet echt een verandering was wat sportieve vaardigheden betrof ($ES = -0.03$). Er waren kleine toenames in hun gevoel van sociale acceptatie ($ES = 0.35$), eigenwaarde ($ES = 0.45$) en hechte vriendschap ($ES = 0.37$), middelgrote toenames in fysieke verschijning ($ES = 0.63$) en gedragshouding ($ES = 0.79$) en een grote toename in hun schoolvaardigheden ($ES = 1$). Bij de YAR-meisjes werd een heel ander patroon gevonden. De meeste veranderingen waren te verwaarlozen: schoolvaardigheden ($ES = -0.09$), sociale acceptatie ($ES = -0.14$), fysieke verschijning ($ES = -0.19$) en gedragshouding ($ES = 0$). De YAR-meisjes hadden het gevoel dat hun sportieve vaardigheden lichtjes waren afgenomen ($ES = -0.34$) en dat er middelgrote afnames waren in hun gevoel van hechte vriendschap ($ES = -0.51$) en eigenwaarde ($ES = -0.69$).

1.2.4.2 Copingstijl (CISS-NL)

Uit de resultaten bleek dat de YAR-jongens na hun deelname een klein beetje meer een taakgerichte copingstijl hanteren ($ES = 0.25$) en dat ze een kleine toename vertoonden in het opzoeken van gezelschap ($ES = -0.32$) en afleiding zoeken ($ES = -0.23$). Er was bij hen een grote afname van emotiegerichte coping ($ES = 0.83$) en een te verwaarlozen verandering in vermijdingsgerichte coping ($ES = 0.08$). Bij de YAR-meisjes werden kleine toenames gevonden in taakgerichte coping ($ES = 0.48$), vermijdingsgerichte coping ($ES = -0.45$) en afleiding zoeken ($ES = -0.31$). De afname in emotiegerichte coping was klein ($ES = 0.35$) en er was geen verandering in gezelschap zoeken ($ES = 0$).

1.2.4.3 Denkstijl (SPoNDs)

Uit de resultaten bleek dat er bij de YAR-jongens na hun deelname een kleine afname was in het gebruik van een negatief-georiënteerde denkstijl ($ES = 0.36$), maar ook een kleine afname in het gebruik van een positief-georiënteerde denkstijl ($ES = -0.22$). Bij de YAR-meisjes is er een kleine afname in het gebruik van de negatief-georiënteerde denkstijl ($ES = 0.48$) en een grote toename van de positief-georiënteerde denkstijl ($ES = 0.88$).

1.2.4.4 Problemen van jongeren (YSR)

Uit de resultaten bleek dat er bij de YAR-jongens na hun deelname een kleine afname was in volgende syndroomschalen: somatische klachten ($ES = 0.32$), sociale problemen ($ES = 0.37$), en agressief gedrag ($ES = 0.36$) en een kleine toename in teruggetrokken/depressief ($ES = -0.46$). Bij de syndroomschaal angstig/depressief

($ES = 0.50$) vonden we een middelgrote afname. Bij al de andere syndroomsschalen waren de veranderingen te verwaarlozen: denkproblemen ($ES = -0.09$), aandachtsproblemen ($ES = -0.17$), regels breken ($ES = 0.10$). Bij de YAR-jongens vonden we kleine afnames in volgende DSM-schalen: angstproblemen ($ES = 0.29$), somatische problemen ($ES = 0.41$), oppositionele problemen ($ES = 0.30$), gedragsproblemen ($ES = 0.46$). Bij de twee overige DSM-schalen waren de veranderingen te verwaarlozen: affectieve problemen ($ES = -0.17$) en aandachtsstoornis/hyperactiviteit ($ES = -0.17$).

Uit de resultaten bleek dat er bij de YAR-meisjes na hun deelname een kleine afname was in agressief gedrag ($ES = 0.29$) en kleine toenames in somatische klachten ($ES = -0.49$) en aandachtsproblemen ($ES = -0.47$). Er werd een grote toename gevonden in de syndroomsschaal regels breken ($ES = 0.88$). Bij al de andere syndroomsschalen waren de veranderingen te verwaarlozen: angstig/depressief ($ES = -0.10$), teruggetrokken/depressief ($ES = -0.07$) sociale problemen ($ES = 0.08$) en denkproblemen ($ES = -0.17$). Bij de YAR-meisjes vonden we kleine afnames in volgende DSM-schalen: angstproblemen ($ES = 0.39$) en oppositionele problemen ($ES = 0.48$) en een kleine toename in somatische problemen ($ES = -0.42$). Middelgrote toenames werden gevonden in gedragsproblemen ($ES = -0.55$) en aandachtsproblemen ($ES = -0.53$). Bij de DSM-schaal affectieve problemen was de verandering te verwaarlozen ($ES = -0.19$).

1.2.4.5 Leefgebieden

De veranderingen in de relatie met moeder ($ES = -0.06$) en vader ($ES = -0.19$) en in de responsiviteit van moeder ($ES = -0.04$) en vader ($ES = -0.08$) waren te verwaarlozen. De verschillen in frequenties tussen de voor- en nameting wat betreft de verschillende domeinen uit de Leefgebiedenvragenlijst, zoals bijv. middelengebruik en problemen, waren zeer beperkt en worden daarom hier niet meer vermeld.

1.3 Visie op deelname

1.3.1 Tevredenheid

Aan alle jongeren werd tijdens het interview gevraagd of ze, achteraf gezien, tevreden waren over hun deelname aan YAR Vlaanderen. De antwoorden waren in te delen in drie grote groepen: jongeren die heel tevreden waren ($N=18$), jongeren die tevreden waren ($N=6$) en jongeren die met gemengde gevoelens terugkeken op hun deelname ($N=3$).

Achttien jongeren waren heel tevreden over hun deelname aan YAR. Enkel antwoorden die duidelijk heel positief waren, werden in deze categorie ondergebracht. *'YAR is voor mij persoonlijk het beste dat mij is overkomen'* en *'Ik ben tevreden. Heel tevreden zelfs. Als ik niet meegedaan had, waar zou ik dan nu zijn? In de criminaliteit waarschijnlijk. Ergens op dat pad'*.

Zes jongeren gaven aan tevreden te zijn over hun deelname aan YAR. Ze onderscheidden zich echter van de voorgaande groep ('zeer tevreden') doordat hun

uitlatingen redelijk genuanceerd waren en niet doorspekt met superlatieven. De meesten onder hen vonden bepaalde aspecten van het programma, met name de week en/of de groepsbijeenkomsten, niet zo goed maar vonden de contacten met hun coach wel heel waardevol. Volgende getuigenis maakt dit duidelijk: *'Als ik aan YAR denk, dan denk ik aan mijn coach. (...) Ik weet niet meer wat er allemaal is gezegd op die week. Dat is een beetje een zwart gat. Dat was redelijk saai. Ik ben meer veranderd door met mijn coach te praten'*.

Drie jongeren keken met gemengde gevoelens terug op hun deelname aan het YAR-programma. Alle drie meenden ze dat YAR op zich wel een goed programma is en dat het anderen zeker heeft geholpen, maar dat zij er zelf weinig of niks aan hebben gehad. Ze zeiden wel meer zelfvertrouwen te hebben gekregen en rustiger te zijn geworden, maar dat kwam niet door het YAR-programma. Bij twee van de drie jongeren klikte het niet met hun coach. Eén van hen gaf aan dat met een andere coach het misschien anders had kunnen eindigen. De ander beweerde dat het geen verschil had gemaakt, *'na een week ging alles al goed, dus ik had geen coach nodig'*. De derde jongere meende dat bij YAR veel werd gepraat en dat dat voor hem niet hielp. Op de vraag wat voor hem dan wel zou helpen, antwoordde de jongere: *'Gewoon niks, me met rust laten'*.

1.3.2 Veranderingen en inzichten van de jongeren

1.3.2.1 Beleving van de jongeren

Op de vraag of jongeren iets hadden geleerd uit het programma en of er iets veranderd was door het programma gaven 29 jongeren in het interview een antwoord. Wanneer we alle antwoorden beschouwden, konden we deze indelen in veranderingen in gedrag enerzijds en veranderingen in denken en/of voelen anderzijds (zie Tabel 8).

Jongeren meldde gedragsveranderingen op verscheidene vlakken: op sociaal vlak, in relatie met hun ouders/gezinsleden, op school, in hun vrije tijd en m.b.t. hun gedrag in het algemeen. De verandering die het vaakst werd vermeld ($N=14$), was een verbeterde relatie met ouder(s) en/of gezinsleden. Jongeren gaven aan dat dit kwam omdat ze vaker thuis waren dan vroeger, meer praatten over zichzelf, rustiger waren geworden of zich beter aan de afspraken hielden dan voorheen. Dertien jongeren gaven aan dat ze rustiger waren geworden dan vroeger. Ze konden zichzelf beter beheersen wanneer ze ruzie hadden of uitgedaagd werden. Een jongere zei hierover het volgende: *'Gewoon, vroeger als ik boos werd, gebruikte ik altijd agressie, maar nu blijf ik altijd kalm. (Interviewer: En hoe komt het dat je dat nu wel kan?) Meestal kan ik dat omdat ik meer nadenk aan de gevolgen en ik weet dat het niet meer waard is'*.

Een volgende belangrijke verandering voor veel jongeren vond plaats op vlak van schools functioneren ($N=11$). Jongeren zeiden minder te spijbelen, betere punten te behalen en een betere relatie te hebben met hun leerkrachten. Een andere belangrijke verandering, door zeven jongeren aangegeven, is dat jongeren zich minder lieten beïnvloeden, beter nee konden zeggen. Wanneer een jongere die al verscheidene autodiefstallen op zijn naam had staan tijdens het interview gevraagd werd hoe hij zou reageren als een vriend het voorstel zou doen om samen een auto

te stelen, antwoordde hij het volgende: *'Dan zeg ik nee. (...) Ge zijt verantwoordelijk voor uw eigen keuzes en ja, als ge ja zegt tegen uw vriend dat is ook uw eigen keuze. Als hij zegt van ja, kom dit doen, als ge dan ja zegt dan is dat uw keuze, hé. Nu doe ik dat niet meer, ik zeg neen. Vroeger zou ik zeker ja zeggen, terwijl ik dat niet wou doen. Maar nu, als ik dat niet wil, dan zeg ik gewoon neen'*.

Een aanzienlijk aantal jongeren gaf ook aan dat hun manier van denken en/of hun gevoel veranderd was. Acht jongeren gaven aan dat hun zelfvertrouwen was toegenomen. Sommigen gaven aan dat dit door YAR kwam, bijvoorbeeld door de oefeningen die ze moesten doen tijdens de trainingsweek, *'het waren oefeningen waarvan ik dacht, dat kan ik niet, maar als ze je dan toch zo wat dwingen, dan zie je dat je dat wel kan'* en/of door het feit omringd te worden door mensen die in hen geloofden: *'Doordat veel mensen mij eigenlijk ook steunden, tegen mij zegden dat ik het wel kon en zo... dat geeft zo een beetje de steunpoot van uwe stoel en zo en dat had ik daarvoor niet'*. Eén jongere zei dat het toegenomen zelfvertrouwen niks met YAR te maken had: *'ik heb dat zelf gedaan'*. Verschillende jongeren ($N=6$) gaven ook aan dat ze sinds YAR meer nadachten over de gevolgen van hun gedrag. Ze zeiden twee keer na te denken vooraleer ze iets deden, waar dat vroeger niet het geval was.

Sommige jongeren gaven in het interview aan dat het op bepaalde vlakken nog steeds moeilijk bleef. Zo bleef elke dag op tijd naar school gaan voor een vijftal jongeren een aandachtspunt. Ook uit de criminaliteit blijven was niet gemakkelijk, gaf een viertal jongeren aan. En hoewel heel wat jongeren aangaven dat ze rustiger waren geworden door YAR, waren er toch verscheidene jongeren die vonden dat het moeilijk bleef om in alle omstandigheden de kalmte te bewaren. Enkele jongeren ondervonden nog steeds problemen in de relatie met hun ouders en vonden het erg moeilijk om nee te zeggen tegen hun vrienden.

Tabel 8

Overzicht aantal antwoorden op de vraag 'wat heb je geleerd bij YAR, wat is er veranderd?'

Verandering	N
Gedrag	
Sociaal functioneren in het algemeen	10
<ul style="list-style-type: none"> • Opener geworden, meer over gevoelens praten • Socialer geworden • Woord nakomen, aan afspraken houden • Fouten toegeven 	<ul style="list-style-type: none"> • 3 • 3 • 3 • 1
Gezin: Betere relatie met moeder/vader/gezinsleden	14
School: Minder spijbelgedrag, betere prestaties, betere relatie met leerkrachten	11
Vrije tijd	16
<ul style="list-style-type: none"> • Geen crimineel gedrag meer • Andere vrienden • Verminderd druggebruik • Minder vaak op stap, vaker thuis • Beter geld beheren 	<ul style="list-style-type: none"> • 6 • 3 • 3 • 2 • 2
Gedrag algemeen	23
<ul style="list-style-type: none"> • Rustiger geworden, meer zelfbeheersing • Meer doorzettingsvermogen • Zelfstandiger geworden • Meer eigen keuzes maken, zich minder laten beïnvloeden door anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • 13 • 2 • 1 • 7
Denken en voelen	
M.b.t. anderen	5
<ul style="list-style-type: none"> • Meer vertrouwen in anderen • Beter inlevingsvermogen 	<ul style="list-style-type: none"> • 3 • 2
M.b.t. zichzelf	25
<ul style="list-style-type: none"> • Meer zelfvertrouwen • Positievare ingesteldheid • Meer nadenken over gevolgen van gedrag • Bewust geworden dat toekomst op het spel staat • Gelukkiger • Verleden kunnen loslaten • Ingezien dat de conversatie die je voert over jezelf en het leven belangrijk is • Geleerd dat feiten ≠ betekenis 	<ul style="list-style-type: none"> • 8 • 3 • 6 • 2 • 1 • 2 • 2 • 1

1.3.2.2 Beleving van de coaches

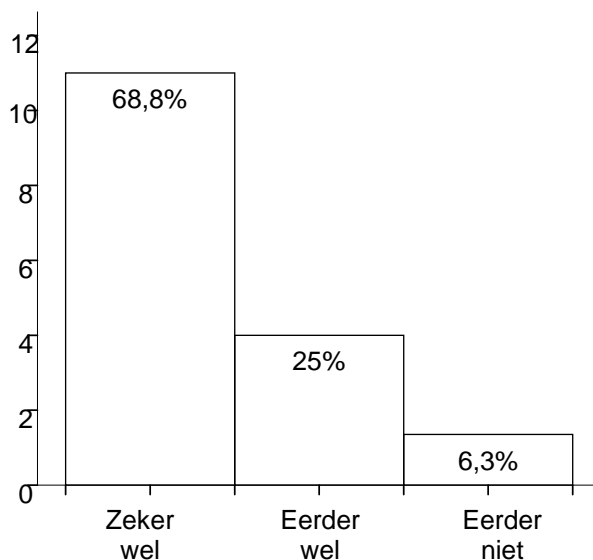
De coaches van YAR 2008-2009 werd gevraagd of hun jongere een positieve evolutie had doorgemaakt. Uit de vragenlijsten van de coaches bleek dat alle coaches, op één na, vonden dat hun jongere een positieve evolutie had doorgemaakt de voorbije negen maanden. Bij de jongere waarvan werd geoordeeld dat hij geen positieve evolutie had doorgemaakt, was het probleem volgens de coach dat de jongere steeds de oorzaken van zijn problemen buiten zichzelf legde en dus niet inzag wat hij aan de situatie kon veranderen.

Ook bij de coaches werd gekeken naar veranderingen van jongeren in gedrag en in denken/voelen. Coaches konden kiezen tussen vijf antwoorden bij de vraag of ze vonden dat er in het gedrag van de jongere de voorbije negen maanden iets veranderd was: 'zeker wel', 'eerder wel', 'eerder niet', 'totaal niet' en 'daar heb ik geen zicht op' (zie Figuur 9). Elf coaches (68,8%) oordeelden dat er zeker veranderingen waren opgetreden in het gedrag van hun jongere. Vier coaches (25%) zeiden 'eerder wel' en de coach die bij de vorige vraag al oordeelde dat zijn jongere geen positieve vooruitgang had geboekt, antwoordde ook hier negatief.

Figuur 9.

Vind je dat er iets in het gedrag van de jongere is veranderd de voorbije negen maanden?

Frequentie

Ook kregen de coaches de ruimte om toelichting te geven bij hun antwoord. De verandering die het vaakst werd vermeld, was dat de jongere zich beter kon beheersen dan voorheen en rustiger was geworden. Door meerdere coaches werd ook aangegeven dat hun jongere zich opener had leren opstellen en meer over zichzelf was gaan vertellen doorheen het YAR-programma. Verscheidene coaches merkten op dat hun jongere nu, i.t.t. vroeger, concrete plannen maakte en de dingen aanpakte (bijv. op vlak van school of werk). Verder werd door sommige coaches aangehaald dat hun jongere vrolijker en gelukkiger was geworden, dat het druggebruik van hun jongere was afgenomen en dat hun jongere nu hulp en steun durfde/kon vragen indien nodig.

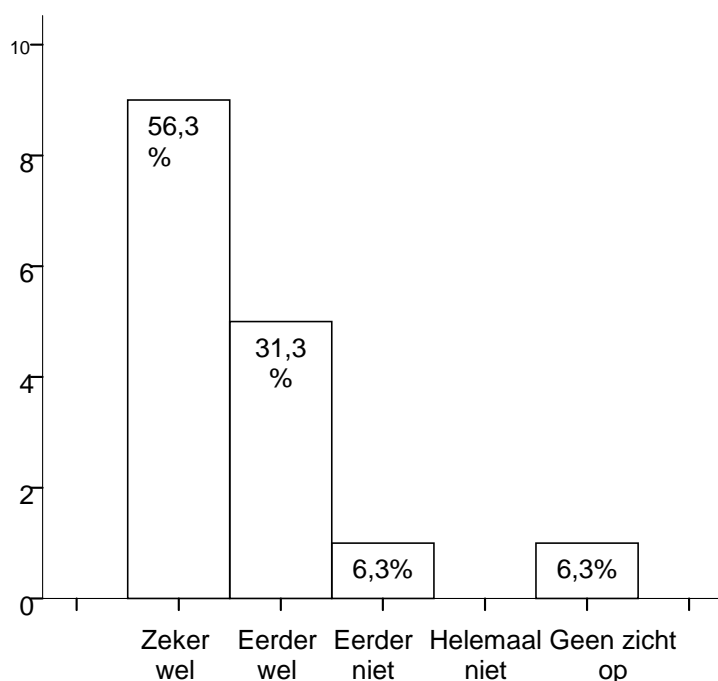
Wanneer we alle antwoorden in beschouwing namen, stelden we vast dat coaches (op één na) vooral positieve veranderingen rapporteerden op vlak van het sociaal functioneren van de jongere: de jongere was opener, trad positiever in contact met anderen en hield zich beter aan afspraken; en op vlak van de algemene houding van de jongere: de jongere was rustiger, zat beter in zijn vel en pakte de dingen aan.

Coaches konden kiezen tussen vijf antwoorden bij de vraag of ze vonden dat er in het denken van de jongere de voorbije negen maanden iets veranderd was: 'zeker wel', 'eerder wel', 'eerder niet', 'totaal niet' en 'daar heb ik geen zicht op' (zie Figuur 10). Negen coaches (56,3%) vonden dat hun jongere doorheen het YAR-programma zeker anders was gaan denken. Vijf coaches (31,3%) drukten het minder sterk uit, maar dachten ook dat er een verandering had plaatsgevonden. Opnieuw was de coach van één jongere van mening dat er niks was veranderd in de manier van denken van zijn jongere: hij legde voor al zijn problemen de oorzaak buiten zichzelf en dat was niet veranderd, aldus de coach.

Figuur 10.

Vind je dat er iets in het denken van de jongere is veranderd de voorbije negen maanden?

Frequentie

Twee zaken werden het meest vermeld door de coaches als veranderingen in de manier van denken van de jongeren. Ten eerste vonden meerdere coaches dat hun jongere positiever over zichzelf was gaan denken doorheen het YAR-programma en meer zelfvertrouwen had gekregen. Daarnaast gaven verscheidene coaches aan dat hun jongere meer nadacht dan voorheen over de gevolgen van zijn gedrag, waardoor problemen werden vermeden. Verder werd ook gemeld door enkele coaches dat hun jongere was gaan inzien dat het gedrag dat hij stelde hem in problemen bracht en ervoor zorgde dat mensen gekwetst raakten. Hun jongere wou dit in de toekomst kost wat kost vermijden, aldus de coaches.

Alle antwoorden beschouwd, hadden enkele jongeren een aantal dingen ingezien over hun relatie met anderen: ze beseften dat ze verantwoordelijk waren voor hun gedrag en dat ze met hun gedrag mensen hadden gekwetst; ze konden zich beter inleven in de denk- en gevoelswereld van anderen. Ook waren er dingen veranderd in de manier van denken die meer betrekking hebben op de eigen persoon: jongeren waren zelfzekerder geworden, dachten na over de gevolgen van gedrag en stonden positiever in het leven, aldus de betreffende coaches.

1.3.2.3 Beleving van de ouders

Op de vraag of ouders vonden dat het gedrag van hun jongere op vlak van school/werk positief was geëvolueerd de voorbije negen maanden, antwoordden vijf ouders positief. Ze gaven aan dat hun kind minder spijbelde en minder problemen had op school. Eén jongere deed het voor YAR al goed en op het einde nog beter, aldus de ouders. Twee ouderparen vonden dat er niks was veranderd: hun kind spijbelde nog steeds en had nog steeds slechte schoolresultaten.

Met betrekking tot het gedrag thuis, meenden vier ouders dat er een grote verbetering had plaatsgevonden. Drie ouderparen gaven aan dat hun kind meer tijd thuis doorbracht, beter gehoorzaamde en meer met hen rekening hield. Eén ouderpaar zei dat hun kind minder opstandig was dan voorheen, maar dat het nog steeds niet liep zoals het zou moeten. Twee ouderparen vonden dat het gedrag van hun kind eerder niet was verbeterd en één ouderpaar vond dat er helemaal niets was veranderd. Deze jongere was, net als vroeger, nog steeds brutaal thuis en ongehoorzaam, aldus de ouders.

Tot slot vroegen we ook of de houding van de jongere in het algemeen was veranderd. Vier ouderparen vonden dat dit wel het geval was. Zij meenden dat hun kind rustiger en zelfzekerder was geworden en - aangegeven door één ouderpaar - meer zijn verantwoordelijkheid opnam. Eén ouderpaar was van mening dat hun kind nog steeds zijn eigen zin deed. De ouders van de jongere, van wie het gedrag al diverse malen negatief werd beoordeeld, zeiden ook hier dat er helemaal niks was veranderd aan de houding van hun kind. Hij had nog steeds weinig zelfvertrouwen en legde altijd de schuld van zijn problemen bij anderen.

Wanneer we het oordeel van de ouders vergeleken met het oordeel van de coaches (zie Tabel 9), stemde dat in de meeste gevallen overeen. Op sommige punten werden jongeren iets positiever ingeschat door hun coach dan door hun ouders.

Tabel 9

Beoordeling ouders gedrag jongere en vergelijking met oordeel coach (YAR 2008-2009)

Jongere	Oordeel ouders			Oordeel coach		
	Δ gedrag school?	Δ gedrag thuis?	Δ houding algemeen?	Positieve vooruitgang?	Δ gedrag?	Δ denken?
J2	totaal niet	totaal niet	nee	nee	eerder niet	eerder niet
J3	zeker wel	zeker wel	zeker wel	ja	zeker wel	zeker wel
J6	totaal niet	eerder niet	eerder wel niet	ja	eerder wel	eerder wel
J10	zeker wel	eerder wel	ingevuld	/	/	/
J12	eerder wel	zeker wel	eerder niet	ja	eerder wel	eerder wel
J15	eerder wel	eerder wel	eerder wel	ja	zeker wel	zeker wel
J20	eerder wel	eerder niet	eerder wel	ja	zeker wel	/

Noot. Δ staat voor verandering.

1.3.3 Bereiken van doelen

Tijdens het oriëntatiemoment kozen jongeren drie doelen waaraan ze negen maanden lang wilden werken. Wij vroegen ons af of jongeren erin slaagden hun doelen te bereiken. Eerst wordt besproken welke doelen de jongeren vooropstelden. Daarna gaan we na in welke mate de jongeren vonden dat ze hun doelen bereikten.

1.3.3.1 Overzicht gekozen doelen

Zeven categorieën van doelen konden onderscheiden worden: relatie met familie/gezin, schools functioneren, werk, woonsituatie, vrije tijd, eigen ontwikkeling en een restcategorie met specifieke doelen. Tabel 10 geeft een overzicht van de doelen die gekozen werden door de geïnterviewde jongeren van YAR Vlaanderen 2007-2008 ($N=12$) en door alle deelnemende jongeren van YAR Vlaanderen 2008-2009 ($N=23$).

Tabel 10

Overzicht gekozen doelen YAR 2007-2008 (N=12) en YAR 2008-2009 (N=23)

	N (totaal)	YAR 2007- 2008	YAR 2008- 2009
Relatie met familieleden/gezin verbeteren	15	5	10
Bijv. 'gedrag thuis verbeteren', 'minder ruzie thuis', 'een betere band met mijn moeder krijgen'			
Schools functioneren verbeteren	21	9	12
Bijv. 'minder spijbelen', 'school afmaken', 'minder problemen op school'			
Werk vinden	1	1	/
Woonsituatie wijzigen	2	1	1
Vrije tijd verbeteren			
• Geen feiten meer plegen	14	3	11
• Druggebruik verminderen	4	2	2
• Geld beter beheeren	2	2	/
• Niet meer met slechte vrienden omgaan	1	/	1
Eigen ontwikkeling m.b.t. zichzelf			
• Zelfstandiger worden	2	/	2
• Meer zelfvertrouwen krijgen	7	4	3
• Leren doorzetten	1	/	1
Eigen ontwikkeling m.b.t. anderen			
• Zichzelf leren beheersen, rustiger worden	13	5	8
• Afspraken leren nakomen	1	/	1
• Minder koppig zijn	1	/	1
• Niet liegen	1	1	/
• Nee leren zeggen tegen vrienden	4	1	3
Specifiek doel	1	/	1

1.3.3.2 Evaluatie doelen

Jongeren gaven in het interview hun mening over het bereiken van hun doelen (zie Tabel 11). Dit leverde een evaluatie van 74 doelen op afkomstig van 28 jongeren: 12 van YAR Vlaanderen 2007-2008 en 16 van YAR Vlaanderen 2008-2009. Jongeren zeiden over 53 doelen dat ze bereikt werden. Zo gaven, onder meer, acht jongeren aan dat de relatie met hun gezin verbeterd was, zeiden tien jongeren dat het was gelukt om hun schools functioneren te verbeteren, vonden negen jongeren dat ze geen enkel delict meer hadden gepleegd, vonden negen jongeren dat ze zich nu

konden beheersen en rustiger waren geworden en gaven zeven jongeren aan dat ze inderdaad meer zelfvertrouwen hadden gekregen.

Vijftien keer werd over een doel gezegd dat het soms wel lukte om het in de praktijk om te zetten en soms niet. Zo gaven sommige jongeren aan dat het niet in alle omstandigheden lukte om zich te beheersen. Ook zeiden enkele jongeren dat school nog niet helemaal prima liep en dat hun druggebruik wel al was verminderd, maar niet opgehouden.

Zes jongeren gaven aan dat het niet was gelukt om hun doel, m.b.t. de relatie met het thuisfront en schools functioneren, te verwezenlijken.

Tabel 11

Oordeel jongeren over het bereiken van doelen

	-	+/-	+
Relatie met familieleden/gezin verbeteren	2	2	8
Schools functioneren verbeteren	4	3	10
Werk vinden	/	/	/
Woonsituatie wijzigen	/	1	/
Vrije tijd verbeteren			
• Geen feiten meer plegen	/	3	9
• Druggebruik verminderen	/	3	/
• Geld beter beheren	/	/	2
• Niet meer met slechte vrienden omgaan	/	/	1
Eigen ontwikkeling m.b.t. zichzelf			
• Zelfstandiger worden	/	/	1
• Meer zelfvertrouwen krijgen	/	/	7
• Leren doorzetten	/	/	/
Eigen ontwikkeling m.b.t. anderen			
• Zichzelf leren beheersen, rustiger worden	/	3	9
• Afspraken leren nakomen	/	/	1
• Minder koppig zijn	/	/	/
• Niet liegen	/	/	1
• Nee leren zeggen tegen vrienden	/	/	3
Specifiek doel	/	/	1

Noot. '+': jongere slaagt erin zijn doel te bereiken; '+/-': jongere slaagt erin zijn doel gedeeltelijk te bereiken; '-': jongere slaagt er niet in zijn doel te bereiken.

1.3.3.3 Mening van de coaches

We vroegen de coaches van YAR 2008-2009 ook om de jongeren te evalueren wat betreft het behalen van hun doelen, d.m.v. een rapportcijfer op 10 (zie Tabel 12).

Twee jongeren kregen een gemiddelde score over de drie doelen die lager lag dan de helft en waren dus, volgens hun coach, gemiddeld genomen niet geslaagd in het bereiken van hun doelen. Drie jongeren haalden een gemiddelde gelijk of groter aan 5, maar kleiner dan 7. De coaches van deze jongeren oordeelden dus dat, gemiddeld genomen, hun jongere wel verbetering had geboekt m.b.t. zijn doelen, maar dat er nog wel wat werk aan de winkel was. Zeven jongeren kregen van hun coach, gemiddeld genomen, een score tussen of gelijk aan 7 en 8. Zij maakten dus, volgens hun coach, hier en daar nog wel een fout, maar deden het, over alle doelen heen, goed. Vier coaches vonden dat hun jongere het heel goed deed op alle drie zijn doelstellingen waardoor de gemiddelde score hoger dan 8 op 10 ligt. Gemiddeld genomen, 7,1/10 over alle jongeren heen, werden de jongeren positief beoordeeld door de coaches wat betreft de evolutie van hun drie doelen.

Tabel 12

Beoordeling doelen door coaches: overzicht per jongere (2008-2009)

Jongere	Score doel 1	Score doel 2	Score doel 3	Gemiddelde score op 10
J1	4	5	5	4,7
J2	7	0	2	3
J3	8	10	7	8,8
J5	10	10	10	10
J6	6	7	4	5,7
J11	9	5	8	7,3
J12	6	9	8	7,7
J14	4	5	6	5
J15	5	9	7	7
J16	10	9	6	8,3
J17	7	9	6	7,3
J18	10	8	10	9,3
J19	8	5	7	6,7
J20	10	6	6	7,3
J21	7	8		7,5
J22	7	7	8	7,3

We vergeleken, tot slot, ook de beoordelingen van de jongeren en de coaches (zie Tabel 13). We stelden vast dat jongeren in 21 van de 33 gevallen (63,6%) hetzelfde oordeel velden als hun coach. In de andere gevallen (12 keer ofwel 36,4%) schatten de jongeren hun functioneren positiever in dan hun coach.

Zoals eerder werd aangegeven waren het schools functioneren verbeteren, de relatie met ouders of andere familieleden verbeteren, geen feiten meer plegen en zichzelf leren beheersen, de vaakst gekozen doelen door de jongeren. Wanneer we de beoordeling van het functioneren van de jongeren door de coaches bekeken (zie Tabel 13), merkten we dat het schools functioneren een aandachtspunt bleef voor bepaalde jongeren. Ook m.b.t. de relatie met familie ging het, gemiddeld genomen,

vrij goed, maar was er toch nog wat werk aan de winkel. Op één na, oordeelden alle coaches dat hun jongere het goed tot zeer goed deden wat betreft het doel 'geen feiten meer plegen'. De coaches van de jongeren die 'zichzelf leren beheersen' of 'rustiger worden' als doel hadden gekozen, oordeelden dat hun jongere dit goed deed en nog maar weinig fouten maakte.

Tabel 13

Oordelen jongeren en coach over bereiken van doelen (2008-2009)

Doel	Jongere	Oordeel jongere	Oordeel coach	Vergelijking	
Relatie met familieleden/gezin verbeteren	J1	-	4	=	
	J2	/	2	/	
	J5	+	10	=	
	J8	+	/	/	
	J10	+	/	/	
	J12	+	6	>	
	J15	+/-	5	>	
	J17	/	7	/	
	J18	+	10	=	
	J22	/	7	/	
Schools functioneren verbeteren	J1	+/-	5	>	
	J2	/	0	/	
	J3	+/-	7	=	
	J4	-	/	/	
	J6	-	4	=	
	J11	+	5	>	
	J14	+/-	5	>	
	J15	+	9	=	
	J18	+	8	=	
	J19	/	8	/	
	J20	/	6	/	
	J22	/	7	/	
	Woonsituatie wijzigen	J17	/	6	/
Vrije tijd verbeteren					
	• Geen feiten meer plegen	J2	/	7	/
		J3	+	10	=
		J4	+/-	/	/
		J5	+	10	=
		J6	+	7	>
		J8	+	/	/
		J10	+	/	/

	J11	+	9	=
	J14	+/-	4	>
	J16	+	10	=
	J20	/	10	/
• Druggebruik verminderen	J1	+/-	5	>
	J22	/	8	/
• Niet meer met slechte vrienden omgaan	J21	+	7	>
Eigen ontwikkeling m.b.t. zichzelf				
• Zelfstandiger worden	J12	+	9	=
	J16	/	6	/
• Meer zelfvertrouwen krijgen	J3	+	8	=
	J6	+	6	>
	J10	+	/	/
• Leren doorzetten	J1	/	5	/
Eigen ontwikkeling m.b.t. anderen				
• Zichzelf leren beheersen, rustiger worden	J3	+	10	=
	J5	+	10	=
	J8	+/-	/	/
	J11	+	8	=
	J15	+/-	/	/
	J16	+	9	=
	J19	+	7	>
	J21	+	8	=
• Afspraken leren nakomen	J12	+	8	=
• Minder koppig zijn	J17	/	9	/
• Nee leren zeggen tegen vrienden	J14	+	6	>
	J20	/	6	/
	J4	+	/	/
Specifiek doel	J18	+	10	=

Noot. '+' (jongere) = 8, 9, 10 (coach); '+/-' (jongere) = 6, 7 (coach); '-' (jongere) = 5 of lager (coach); '=' = oordeel jongere is gelijk aan oordeel coach; '>' = jongere heeft positiever oordeel dan coach, '/' = geen informatie beschikbaar

1.3.4 Vroegtijdig beëindigen van YAR Vlaanderen

Vier jongeren hebben YAR 2008-2009 vroegtijdig beëindigd. Deze jongeren namen volledig deel aan de residentiële week maar niet meer aan het vervolgtraject. We vroegen ons af hoe deze jongeren en hun coaches terugblikten op hun deelname. Drie jongeren stemden in met een interview en van één coach werd een vragenlijst afgenomen.

1.3.4.1 Tevredenheid

Alle drie de jongeren gaven aan dat ze, ondanks hun vroegtijdige beëindiging van het programma, blij waren dat ze mee hebben gedaan aan YAR en dat ze YAR een goed programma vonden.

1.3.4.2 Inzichten en veranderingen

De jongeren zeiden dat ze iets geleerd hadden bij YAR. Eén jongere dacht, bijvoorbeeld, nog vaak terug aan het onderscheid tussen feiten en interpretaties. Het hielp hem om rustig te blijven, *'die andere heeft dat vaak niet zo bedoeld zoals ik denk'*. Een andere jongere onthield dat het niet erg was om fouten te maken, maar dat je er wel verantwoordelijkheid voor moest nemen. De derde jongere gaf aan dat hij tijdens de residentiële week echt was gaan nadenken over zichzelf, zijn leven, zijn gedrag, zijn verleden. Hij nam eruit mee dat hij zijn verleden achter zich kon laten en opnieuw kon beginnen.

Alle drie de jongeren gaven aan dat ze na YAR rustiger waren geworden en minder agressief – al weet één van hen niet zeker of dat met YAR te maken had of niet. Ook zei een jongere dat hij andere, rustigere vrienden heeft gemaakt intussen. De ander meende dat hij meer zelfvertrouwen had gekregen door het programma, zowel door de trainingsweek als door de contacten met zijn coach.

1.3.4.3 Reden van vroegtijdige beëindiging

Eén jongere gaf aan dat hij YAR Vlaanderen vroegtijdig beëindigd had omdat hij 18 jaar was geworden en zijn dossier gesloten werd. Hij vond dat het eigenlijk redelijk goed ging met hem en was het programma 'een beetje beu': *'Toen de jeugdrechter me toch niks meer kon maken, ben ik er maar mee gestopt'*, zo zegt de jongere. Hij legde geen enkele verantwoordelijkheid bij zijn coach. Die was volgens hem pogingen blijven ondernemen, maar hij was het gewoon beu, had het programma niet meer nodig en was daarom gestopt.

Een tweede jongere zei dat hij stomweg opnieuw een 'verkeerde keuze' had gemaakt door een delict te plegen, waardoor hij in de gevangenis belandde. Hij had nochtans veel gehad aan de trainingsweek, maar na de eerste ontmoeting met zijn coach liep het weer fout. Hij zei hierover dat hij het gevoel had dat zijn coach niet echt in hem geloofde en schrik had voor hem. Dat heeft een rol gespeeld in zijn afhaken, meende hij, maar het was wel zijn eigen, verkeerde keuze.

De derde jongere meende dat hij omwille van een klein voorval naar de gevangenis werd gestuurd: *'Dat komt ook door mijn crimineel verleden dat ik zo snel naar de gevangenis moest. Ik zei nog tegen de jeugdrechter dat ik mijn verleden achter mij had gelaten en opnieuw was begonnen, maar die lachte mij wat uit, eigenlijk'*. Hij gaf aan dat hij tijdens zijn verblijf in de gevangenis nog weinig van YAR had gehoord - hoewel bij navraag bleek dat zijn coach hardnekkige pogingen had ondernomen om hem te zien - en dat het daarna eigenlijk niet meer de moeite was om nog contact op te nemen. Hij benadrukte wel dat hij erg tevreden was over zijn coach: *'We konden goed praten. Een beetje een levenscoach was die voor mij'*.

1.3.4.4 Visie bevroegde coach

De coach oordeelde dat de trainingsweek zeker indruk had gemaakt op de jongere. Hij was daar, bijvoorbeeld, tot het besef gekomen dat hij met zijn gedrag mensen in zijn omgeving had gekwetst en zag voor het eerst zijn eigen aandeel in bepaalde moeilijk lopende relaties. In het begin werden plannen gemaakt om gericht aan zijn doelen te werken, maar die goede bedoelingen waren al gauw vergeten. De coach in kwestie gaf ook aan dat om echt iets te veranderen met het hele gezin had gewerkt moeten worden. Dat de jongere iets aan YAR heeft gehad, was zeker, meende de coach: *'Ik ben er zeker van dat YAR hem iets heeft bijgebracht. Als hij het nu nog niet beseft, dan zeker na enkele maanden (of zelfs jaren)'*.

1.4 Beleving van de drie fasen van het YAR-programma

1.4.1 Voortraject

1.4.1.1 Voorstelling YAR Vlaanderen

Tijdens de voorbereidingsdag van YAR Vlaanderen wordt benadrukt dat jongeren bewust moeten kiezen om deel te nemen aan YAR. De bedoeling is dat jongeren meedoen omdat ze hun leven willen veranderen en niet omdat ze zich gedwongen voelen om mee te doen. Wij wilden nagaan of de jongeren dat inderdaad zo beleven. Hadden ze het gevoel dat ze moesten meedoen? Of hadden ze de indruk vrij te kunnen kiezen? Alle geïnterviewde jongeren gaven een antwoord op deze vraag. Eenentwintig van de 31 jongeren gaven aan dat een deelname aan YAR hen werd voorgesteld als een manier om een verblijf in een voorziening of gemeenschapsinstelling af te wenden ($N=6$) of vroeger te beëindigen ($N=15$). Acht jongeren gaven aan dat ze helemaal vrij waren om aan YAR deel te nemen of niet; er was geen dreiging van plaatsing in het spel. Hun consulent had YAR voorgesteld en ze mochten zelf beslissen of ze wilden meedoen of niet. Twee jongeren gaven aan dat YAR hen werd voorgesteld door de jeugdrechter bij wijze van nazorg omdat hun verblijf in de gemeenschapsinstelling op zijn einde liep. Ze meenden dat ze niet verplicht waren, maar ook niet helemaal vrij om nee te zeggen.

1.4.1.2 Motivatie voor deelname

De redenen voor deelname aan YAR die jongeren in de interviews aangaven, waren tamelijk divers. Zeven jongeren zeiden onomwonden dat ze slechts één drijfveer hadden om mee te doen: een plaatsing in een instelling vermijden of eerder beëindigen. Eén jongere zei hierover het volgende: *'Ik had geen andere keuze, maar ik ging dat niet au sérieux nemen of zo. Ik dacht (...) ik doe de zesdaagse wel en daarna stop ik (...) maar dan bleek ik daar uiteindelijk toch echt iets aan te hebben'*. Elf jongeren gaven aan dat naast deze hoofdredenen ook nog andere redenen meespeelden in de beslissing tot deelname zoals het feit dat ze jongeren kenden die ook gingen meedoen of meegedaan hadden ($N=6$), het feit dat het er een goed project uit zag dat misschien wel goed kon zijn voor hun toekomst ($N=3$) en, ten slotte, nieuwsgierigheid ($N=2$). Zes jongeren zeiden dat ze heel bewust hadden

gekozen voor YAR omdat ze hun leven wilden veranderen. *'Ik had veel problemen en kon de hulp van YAR dus wel gebruiken'*, zo vertelde een jongere. Anderen zeiden dat ze niks te verliezen hadden en het dus wel eens wilden proberen (N=4), *'je weet nooit of het misschien helpt'*, en dat hun ouders graag hadden dat ze zouden meedoen (N=2). Eén jongere wou een goede indruk maken op de jeugdrechter en heeft daarom meegedaan.

Wanneer we het voorgaande samenvatten, waren een achttal jongeren in YAR gestapt met een eenzijdige, extrinsieke motivatie. Zes jongeren kozen bewust voor YAR vanuit een duidelijke intrinsieke motivatie. Elf jongeren hadden een dubbele motivatie: zowel extrinsieke als intrinsieke redenen bepaalden hun beslissing. De zes overige jongeren, allen jongeren die vrij waren om YAR te volgen – er hing hen geen plaatsing boven het hoofd – gaven een iets 'vrijblijvendere' indruk. Toch kunnen we hun motivatie intrinsiek noemen aangezien het in hun beleving een vrije keuze was om aan YAR deel te nemen, ingegeven door de hoop dat het misschien wel kon helpen. Als we voortgaan op de antwoorden van de jongeren is het dus niet zo dat na de voorbereidingsdag de motivatie van alle jongeren zuiver intrinsiek is. Dit hoeft echter geen probleem te zijn. Het is immers niet gezegd dat een initiële extrinsieke motivatie van bepaalde jongeren hun verdere parcours nadelig heeft beïnvloed.

1.4.1.3 Opvolging door vrijwilliger

Kandidaat-deelnemers krijgen een vrijwilliger toegewezen die met hen contact houdt tot aan de start van de residentiële week. De vrijwilliger helpt o.a. met het in orde brengen van bepaalde documenten (medisch attest, toestemming school, handtekening ouders) en tracht de motivatie van de jongere op peil te houden en vragen te beantwoorden. Wij vroegen ons af hoe de jongeren deze opvolging hebben ervaren. Van de 20 jongeren die deze vraag in het interview beantwoordden, bleken zeven jongeren zich niet meer te herinneren dat er na het oriëntatiemoment een vrijwilliger bij hen was langsgekomen. Vijf jongeren herinnerden zich dat wel nog, maar vonden niet dat die contacten een specifieke meerwaarde hadden: *'Ik ging toch sowieso al meedoen, dus dat maakte niet uit'*, zeiden twee jongeren hierover. Acht jongeren vonden het een goede zaak dat er iemand was die regelmatig contact opnam in die tussenperiode. Vier jongeren zeiden hierbij dat die vrijwilliger hen extra heeft kunnen motiveren. Ook werd gezegd dat ze op die manier het project niet vergaten en dat ze nog vragen konden stellen indien nodig. Eén jongere zei dat hij daaraan al kon merken dat het een goed project was, *'die deden toen hun best al voor ons'*.

De meeste jongeren vonden de opvolging door een vrijwilliger in het voortraject dus zinvol. De vrijwilliger heeft m.a.w. een belangrijke functie in het voortraject.

1.4.2 Residentiële week

1.4.2.1 Beleving m.b.t. zichzelf

Uit de interviews en de notities van de jongeren bleek ten eerste dat jongeren tijdens de residentiële week ervaren hebben dat ze meer konden dan ze dachten. Ze waren positief verrast over hun eigen kunnen. Een greep uit de antwoorden illustreerde

deze stelling: (Vandaag heb ik ervaren/gemerkt...) *'dat ik me aan de regels kan houden', 'dat ik me 100% kan inzetten', 'dat ik wel doorzettingsvermogen heb', 'dat ik goed kan luisteren', 'dat ik mezelf kan beheersen als ik wil', 'dat ik me kan herpakken als ik geen zin meer heb'*. Hierdoor ontwikkelden de jongeren een positievere kijk op zichzelf, geloofden ze meer in zichzelf, leerden ze zichzelf accepteren, respecteren en complimenteren.

Ten tweede leerden jongeren veel bij tijdens de residentiële week zoals lange tijd stil zitten en geconcentreerd blijven, luisteren, op tijd opstaan, doorzetten, zichzelf beheersen, fouten erkennen en de gevolgen ervan dragen en hun woord houden. Heel wat jongeren gaven aan dat ze zich gedurende de trainingsweek hebben leren openstellen: *'ik heb geleerd diep binnen in mezelf te kijken', 'ik heb geleerd gevoelens toe te laten', 'ik heb over mezelf leren praten'*. Een ander belangrijk inzicht dat jongeren meenamen, was dat ze zelf hun eigen beslissingen konden nemen; dat enkel zijzelf verantwoordelijk waren voor hun leven en dat ze hun eigen keuzes maakten. Volgende antwoorden getuigden hiervan: (Ik heb geleerd dat ...) *'ik mijn eigen beslissingen moet nemen en niemand anders dat moet laten doen', 'dat ik mijn leven in eigen handen heb'*. Meer nog, jongeren gaven aan te hebben geleerd dat ze alles konden bereiken in het leven als ze er zelf maar in geloofden. Sommigen benoemden hier expliciet dat ze hebben ingezien dat het gesprek dat ze hadden over zichzelf bepalend was voor wat mogelijk was, voor hoe ze zich voelden en gedroegen. Iemand zei het als volgt: *'Ik heb geleerd ... dat je de negatieve gesprekken in je hoofd aan de kant moet zetten en ervoor moet gaan'*.

Ten derde hebben de jongeren hun verleden een beetje meer kunnen loslaten. Ze lieten het verleden niet langer hun acties bepalen, aanvaardden het verleden, lieten het achter zich en gingen verder. Enkele jongeren gaven aan te hebben ingezien dat ze fouten hebben gemaakt in het verleden, maar dat ze zichzelf hiervoor vergeven. Ze leerden anders denken over zichzelf en geloofden dat ze konden veranderen.

Ten vierde ervoeren jongeren heel wat gevoelens tijdens de residentiële week. Velen waren angstig en zenuwachtig om over hun probleem te praten voor de hele groep. Nadat ze het toch gedurfd hadden, voelden de meesten zich echter blij en opgelucht. De sessies waarbij dieper werd ingegaan op waarom jongeren zijn geworden wie ze zijn, waarin jongeren praatten over hun verleden en de relatie met hun ouders, brachten dan weer spijt, kwaadheid en verdriet naar boven.

Jongeren werden gevraagd om elke dag iets te noteren waarvoor ze trots zijn op zichzelf. Wanneer we alle antwoorden beschouwden, waren vier grote categorieën te onderscheiden. Ten eerste waren jongeren trots omdat ze zich open en kwetsbaar hadden durven opstellen: ze hadden open en eerlijk over problemen en gevoelens gepraat, hadden over zichzelf nagedacht en hun fouten toegegeven. Zeer veel jongeren waren vervolgens fier op zichzelf omdat ze hadden doorgezet op moeilijke momenten; ze zich 100% hadden ingezet en zichzelf hadden overtroffen. Antwoorden die genoteerd werden, waren bijvoorbeeld: (ik ben trots op mezelf vandaag...) *'omdat ik alles heb gegeven', 'omdat ik het parcours heb uitgelopen ook al was ik moe'*. Een derde categorie antwoorden omvatte gevoelens van fierheid omdat ze zich goed gedragen hadden en goed hadden meegewerkt. Zie hiervoor, bijvoorbeeld, volgende antwoorden: (ik ben trots op mezelf vandaag...) *'omdat ik iets pienters heb gezegd', 'omdat ik heel de dag heb opgelet', 'omdat ik beleefd ben*

gebleven'. Ten slotte waren heel wat jongeren fier op zichzelf omdat ze op een positieve manier in relatie waren getreden met anderen. Volgende notities waren hiervan een illustratie: (ik ben fier op mezelf vandaag...) *'omdat ik heb samengewerkt met anderen'*, *'omdat ik met anderen heb meegeleefd'*, *'omdat ik anderen heb vertrouwd'*.

Jongeren werden ook gevraagd wat de gevolgen waren van deze verwezenlijkingen. Het vaakst genoteerd waren gevoelens van opluchting en blijheid. Ook voelden veel jongeren zich beter en zelfverzekerder doordat ze zichzelf, op de één of andere manier, hadden overtroffen. Verscheidene jongeren vermeldde dat ze zich meer ontspannen voelden en meer betrokken bij de groep en het project nadat ze hun verhaal in de groep hadden verteld. Jongeren rapporteerden, ten slotte, dat ze door bovengenoemde verwezenlijkingen, meer vertrouwen kregen in de groep en vice versa, dat ze veel steun en erkenning kregen van de groepsleden en dat er meer veiligheid in de groep kwam.

1.4.2.2 Beleving m.b.t. anderen

In de interviews en de notities rapporteerden de jongeren uitsluitend positieve ervaringen over anderen. Ten eerste gaven ze aan dat er veel vertrouwen was in de groep: ze hadden mensen in vertrouwen kunnen/durven nemen en vertrouwen teruggekregen. Verder gaven ze aan veel steun en begrip te hebben ervaren van de aanwezige jongeren en vrijwilligers wanneer ze hun verhaal hadden verteld. Jongeren kregen ook veel erkenning: applaus wanneer ze iets hadden verteld, complimentjes en aanmoedelingen. Dit alles maakte dat de jongeren uiteindelijk vonden dat er een goede sfeer in de groep heerste, waarbij wederzijds respect, openheid en vertrouwen de toonaangevende principes waren. Ze konden samenwerken, plezier maken en luisteren naar elkaar.

Ten tweede gaven jongeren aan dat ze blij waren om te merken dat ze niet de enige waren met problemen en dat ze niet 'abnormaal' waren. Toch realiseerden ze zich 'dat iedereen een beetje anders is', dat iedereen vanuit zijn 'bril' naar de dingen kijkt, dat er niet één waarheid bestaat en dat je dus niet zomaar mensen mag veroordelen.

Ten derde hebben jongeren zich gerealiseerd hoezeer ze hun ouders gekwetst hebben door feiten te plegen en zich van hen af te keren. Ze zeiden ingezien te hebben *'dat het niet eenvoudig is om een kind op te voeden'* en *'dat je mensen kan kwetsen met stomiteiten en leugens'*. De jongeren stonden, vooral tijdens het 'parenting process', stil bij alles wat er gebeurd was in de relatie tussen henzelf en hun ouders en waren hierdoor, zo bleek, anders gaan kijken naar die relatie.

1.4.2.3 Wat van de residentiële week blijft de jongeren bij?

We stelden in de interviews de jongeren de vraag wat hen van de residentiële week het meeste was bijgebleven. Antwoorden hierop waren heel divers. Twaalf jongeren zeiden dat ze vooral onthouden hadden van de week dat er een heel goede, open en veilige sfeer was onder de jongeren en vrijwilligers: *'Iedereen vertrouwde elkaar en durfde zijn emoties laten zien. Je kon echt over je problemen praten. En dat doe je thuis met je vrienden van de straat niet'*. De 'pamperpaal' en de 'hoge V' werden

eveneens door heel wat jongeren genoemd als iets wat hen was bijgebleven van de week (N=11). Ze onthielden dat ze bij die activiteiten hadden samengewerkt, elkaar hadden leren vertrouwen en hun eigen grenzen hadden verlegd. De 'parenting' sessie was acht jongeren heel sterk bijgebleven. Ze vonden het een heel emotionele sessie die je echt deed nadenken over je ouders.

Zeven jongeren vermeldden het hindernissenparcours als iets wat ze hadden onthouden van de trainingsweek: sporten op je nuchtere maag en elke dag je tijd proberen verbeteren. Door enkele jongeren (N=3) werd ook de koppelingsceremonie genoemd als een moment dat was bijgebleven. Nog anderen vonden het afscheidsmoment in de kring één van de aangrijpendste momenten van de week (N=3). Sommige jongeren drukten hun herinnering aan de week ook uit in een adjectief: vermoeiend, leuk, emotioneel, intens, zwaar, leerrijk en nuttig.

In de interviews met de jongeren werd ook specifiek gepeild naar wat hen bijgebleven was over de lessen die ze kregen in de cursusruimte. Elf jongeren antwoordden dat hen niets was bijgebleven. *'Ik weet dat allemaal niet meer. Dat is zo lang geleden. En daar is zoveel gezegd. En soms was dat echt moeilijk om te volgen. (interviewer: Herinner je je niks meer?) Tja, ik weet alleen nog dat die vrouw in het Engels zei dat we mochten gaan roken. Voor de rest kan ik er echt niet opkomen'*. De overige 19 jongeren herinnerden zich wel bepaalde 'inhouden' en dachten er nog regelmatig aan terug. Bij de meeste jongeren ging het om één element, één inzicht dat ze zich nog goed herinnerden. Vijf jongeren zeiden vooral onthouden te hebben dat fouten maken niet erg is. Dat een fout gewoon een vergissing is, die je kunt rechtzetten door ze te erkennen en je verantwoordelijkheid op te nemen. Vier jongeren namen mee dat je verleden niet je heden en je toekomst mag bepalen. Je kunt, onafhankelijk van je verleden, altijd opnieuw beginnen en er in het nu het beste van maken. Zo zei een jongere: *'Normaal gezien ziet ge altijd terug op uw verleden, op hetgeen dat ge in het verleden hebt gedaan. Maar op die week zeggen ze, ge moet daar niet naar kijken, het verleden is gebeurd, daar kunt ge niks meer aan veranderen en de toekomst, dat moet nog komen, daar kunt ge ook niks aan veranderen, daar kunt ge ook niet voor zorgen dat dat zo of zo gaat zijn, dat moet ge gewoon zo laten, allé, daar kunt ge niks aan doen. Hij zei, ge leeft nu, dus ge moet van nu het beste maken en niet van de toekomst, maar van nu. En als ge van nu het beste maakt, dan zal uw toekomst vanzelf ook beter zijn'*. Enkele jongeren (N=4) zeiden onthouden te hebben dat als je iets wil, je ervoor moet gaan; je moet je blijven focussen op je doel en je niet laten afleiden door wat anderen zeggen of door 'een discussie in je hoofd'. Ook zeiden drie jongeren te hebben onthouden dat 'it is what it is': *'sommige dingen moet je gewoon aanvaarden zoals ze zijn. Ge moet niet beginnen denken, waarom overkomt mij dit of dit. Gewoon, het nemen zoals het is'*. Twee jongeren gaven aan dat ze meenamen uit de trainingsweek dat je een onderscheid moet maken tussen de feiten zelf en interpretaties die je er aan geeft. Je moet je niet laten leiden door de interpretatie van de dingen, *'feiten zijn gewoon feiten. Je moet er niet meer van maken dan het is'*. Twee andere jongeren hadden onthouden uit de sessies dat het leven bestaat in een conversatie. Dat de dingen zijn hoe jij zegt dat ze zijn: *'Dus als jij nu zegt van ik ben slecht, dan zijt jij ook slecht, snapt ge? Het leven is gewoon hoe jij het zegt dat het is, dat is het belangrijkste dat ik eigenlijk heb onthouden'*. En de manier waarop je over jezelf en anderen denkt ('welk gesprek je daarover hebt in je hoofd'), bepaalt hoe je je gedraagt, hoe je je voelt, wat je mogelijk acht. Ze drukten dit als volgt uit: (Ik heb ingezien...) *'dat we ons*

leven erger kunnen maken door het te zeggen', 'dat wat je voelt, is wat je zegt dat je voelt'.

1.4.2.4 Aandachtspunten

Jongeren raakten in de interviews ook een aantal aandachtspunten aan. Sommige jongeren vonden dat de sessies te lang duurden ($N=9$). Verscheidene jongeren ($N=6$) gaven ook aan dat ze niet alles begrepen, dat het te moeilijk was. Een jongere voegde hieraan toe dat hij liever meer over concrete problemen had gepraat: *'Ik weet dat allemaal niet zo goed meer. Dat waren allemaal zo, ja, ik weet dat niet, moeilijke dingen waar ze over bezig waren, waar ge altijd lang moest over nadenken. Ook heel lang over ne player enzo. Ik vond dat wel goed, die gesprekken, maar toch. Ik dacht dat ge meer moest vertellen over uzelf. (...) Ik snapte er eigenlijk niks van. Sommige dingen die ze vertelden daar had ik niet zoveel aan, ik zal het zo zeggen'*. Vijf jongeren gaven aan dat ze het soms nogal saai vonden. Anderen ($N=4$) vonden dat te vaak hetzelfde herhaald werd, *'soms ging het uren lang over hetzelfde'*.

1.4.3 Vervolgtraject

1.4.3.1 Beleving van coaching

Tijdens het interview werd de jongeren gevraagd de tevredenheid over hun coach uit te drukken in een rapportcijfer van 0 tot 10 en een toelichting te geven bij dit cijfer. De gemiddelde score gegeven door jongeren van YAR Vlaanderen 2007-2008 was 8.37 op 10 ($SD=1.87$) en door jongeren van YAR Vlaanderen 2008-2009 9.25 op 10 ($SD=.89$). Het totale gemiddelde over de twee YAR-trajecten heen was 8.9 ($SD=1.41$). Voorzichtigheid bij het interpreteren van deze scores is nodig. Jongeren kunnen het, bijvoorbeeld, moeilijk vinden om negatieve dingen te zeggen over iemand die zich negen maanden lang vrijwillig voor hen heeft ingespannen. Een andere valkuil is dat de jongeren tevreden zijn over één aspect van de hulp en deze tevredenheid vervolgens generaliseren over allerlei andere aspecten. Zo kunnen jongeren, bijvoorbeeld, zo tevreden zijn over het feit dat de coach negen maand lang elke week voor hen klaar stond, dat dit al de rest (bijv. de concrete coachingvaardigheden, de manier waarop aan de doelen werd gewerkt) positief beïnvloedt. Anderzijds zullen jongeren die gedurende negen maanden niet zo een goede relatie hebben gehad met hun coach, dit zeker willen aangeven. Het is dus van belang om meer aandacht te besteden aan de toelichting die jongeren bij het cijfer geven dan aan het cijfer op zich. Maar jongeren waren in het algemeen dus tevreden over hun coach. Dit wil niet zeggen dat de problemen van de jongeren afgenomen zijn of dat doelen bereikt werden – tevredenheid is niet gelijk aan effectiviteit – benadrukken ook Van Yperen en Veerman (2008).

Slechts twee jongeren gaven hun coach een 5 op 10. Deze jongeren zeiden dat ze zich niet comfortabel voelden in de relatie met hun coach. De ene vond dat zijn coach de begeleiding teveel op zijn manier wou doen en dat hij hem behandelde als een kind, niet als een volwassene. De andere jongere gaf aan dat zijn coach te serieus was en te controlerend. Hij was bovendien van mening dat het beter voor hem zou geweest zijn als hij een coach had gehad die zelf ook een moeilijke jeugd of vergelijkbare problemen had gehad, *'die begrijpt u toch beter, snapt ge? En die*

kunnen beter met ons overweg, want die zijn vroeger hetzelfde geweest. Zoals mensen van het jeugdhuis ofzo, die zeggen gewoon, pas op enzo, zorg gewoon dat het niet te ver gaat'.

Van de jongeren die YAR 2008-2009 vroegtijdig beëindigden (N=4), gaven twee jongeren hun coach een 8 op 10. Ze spraken zich positief uit over hun coach en legden de verantwoordelijkheid om met YAR te stoppen bij zichzelf: *'Het is zij niet die heeft afgehaakt. Zij heeft genoeg pogingen gedaan. Het gebeurde dat ik mijn gsm vastpakte en dat er drie berichten, zeven gemiste oproepen waren, mailbox vol. Het was ik die nooit terugbelde terwijl zij echt haar best deed'.* De derde jongere gaf zijn coach geen score omdat hij hem te weinig had gezien om zijn aanpak te kunnen beoordelen. Hij vertelde echter wel dat hij bij zijn coach het gevoel had dat hij hem niet vertrouwde. Hij had de indruk dat zijn coach hem veroordeelde en zelfs wat bang was voor hem, en dat vond hij een groot probleem. Toch erkende hij dat de beslissing om te stoppen met YAR zijn eigen keuze was en niet zonder meer bij zijn coach kon gelegd worden: *'Ik weet niet of het anders zou zijn gegaan met een andere coach. Ik weet niet waarom het is gebeurd. Ik heb daar zelf voor gekozen. Misschien zou het ook gebeurd zijn, ook al had ik een goede band met hem. Ik weet het niet. Maar het had mij zeker geholpen als hij niet zo gereageerd had. Want ik dacht: wat is dat nu? Ik moet hier een heel jaar met hem zitten, terwijl hij bang is. (...) Hij heeft zichzelf vrijwillig opgegeven om begeleider te zijn. Hij moet dus niet bang zijn. Maar hij was bang'.* De vierde jongere was herhaaldelijk afwezig op de afspraak waardoor het interview niet heeft kunnen plaatsvinden.

Voor hoge scores gaven jongeren het vaakst als verklaring dat ze goed met hun coach konden praten. Ook waren ze tevreden over de aanpak van hun coach: hun coach legde hen geen dingen op, maar bekeek samen met hen hoe ze de dingen konden aanpakken. Verscheidene jongeren apprecieerden de praktische hulp van hun coach, bijvoorbeeld voor school of bij het zoeken naar werk. Een vaak gehoorde reden voor de hoge beoordelingsscore was, ten slotte, dat de coach er gewoon altijd was. Jongeren vonden het heel bijzonder dat ze altijd op hun coach konden rekenen, altijd steun en hulp kregen; week na week, negen maanden lang. Sommige jongeren beschouwden hun coach een beetje als een vriend, 'maar dan een vriend die goede raad geeft, geen slechte'.

Volgende citaten illustreren wat de jongeren belangrijk vonden in de relatie met hun coach.

'Ik had een goede coach. Heel vriendelijk, relaxed, niks van 'ge moet, ge moet'. (...) Bijvoorbeeld, als ik niet naar school was gegaan, vroeg die gewoon hoe het kwam. Die liet me daarover nadenken. Omdat ik moe was, heb ik een dag school gemist. Is dat de moeite waard? Hij liet me kijken naar waarmee ik bezig was'.

'Van in het begin heeft mijn coach mij gesteund. En hetgeen wat ook goed geholpen heeft is het feit dat ge van in het begin al voelde dat ge geapprecieerd werd. Bij sommige mensen hebt ge precies het gevoel dat ge niet geapprecieerd wordt en dat gevoel had ik bij mijn coach niet. Vanaf het eerste moment werd ik geapprecieerd'.

'Hij was er ook altijd voor mij. Ook als ik een maandje terug in Mol zat. En dan kwam die ook met mij praten, eigenlijk kwamen er veel mensen van YAR praten: Kris, Erwin, mijn coach, andere mensen ook nog van YAR. Echt wel overdreven, zo, maar dat was wel plezant. (interviewer: Ze lieten je dus niet in de steek?) Nee, dat is wel chapeau eigenlijk.

Die gaven mij ook zo goeie moed. Die steunden mij ook bij de jeugdrechter en zo. Dat was plezant'.

'Ik vond haar manier van coachen goed. Zij stelde mij vragen en ik moest daar dan zelf op antwoorden. En naarmate het gesprek dan vorderde kwam ik dan bij het antwoord van mijn probleem uit. Dat was zo van: hé, ik heb dat wel zelf gevonden. Ze was niet iemand die zo zei van: zo zit het en meer niet. Ze liet mij zelf wel zoeken'.

Jongeren die een hoge score aan hun coach gaven, konden ook kritisch reflecteren over hun coach. Volgens de meeste jongeren was niemand perfect, ook hun coach niet. Hun coach had soms wat kritischer en ondernemender mogen zijn. Soms dramde de coach teveel door - *'terwijl ik het al lang begrepen had'*, stelde week na week dezelfde vragen en gaf de ouders van de jongere soms gelijk als die erbij zaten tijdens de gesprekken.

Wanneer we de antwoorden van de jongeren grondig doornamen, konden we enkele zaken benoemen die een belangrijke rol speelden in het welslagen van de relatie jongere – coach. In het verhaal van de jongeren kwam naar voor dat ze het belangrijk vonden dat hun coach hen respecteerde en niet veroordeelde. Een jongere moest zich ook gesteund, beluisterd en begrepen voelen door zijn coach. Jongeren moesten het gevoel hebben dat hun coach in hen geloofde en dat hij hen altijd zou steunen, *'no matter what'*. Een jongere wou, ten slotte, ook dat het er ontspannen aan toe ging. Dit zijn manifestaties van wat in de literatuur over gesprekstherapie 'grondhoudingen' genoemd worden: respect, vertrouwen, loyaliteit, authenticiteit, onvoorwaardelijke aanvaarding (bijv., Swildens, de Haas, Lietaer & Van Balen, 1999).

Deze grondhoudingen kregen reeds in het voortraject en de residentiële week concreet vorm, zoals hoger beschreven werd. Maar ook tijdens het vervoltraject gaven jongeren enkele concretisering aan. Ze vonden het belangrijk dat een coach niet zijn mening opdrong, maar samen met hen de mogelijke alternatieven grondig overwoog en hen uiteindelijk zelf een weloverwogen keuze liet maken. Uit het verhaal van de jongeren bleek ook dat het belangrijk was dat ze het gevoel hadden opgevolgd te worden, maar dat ze zich anderzijds ook niet gecontroleerd wilden voelen. Het kwam er dus op aan om een goed evenwicht te vinden tussen opvolging en controle. Verder waren de wekelijkse contacten en ontmoetingen heel belangrijk. Ook al kwam een jongere zijn afspraak niet na, hij vond het heel belangrijk dat een coach dat wel deed. Als een coach week na week trouw op post was en belde, zelfs als de jongeren dat niet deden, kregen jongeren stilaan het gevoel dat ze hun coach konden vertrouwen, dat hun coach hen niet liet vallen, maar er effectief negen maanden lang voor hen zou zijn. Het engagement van de coach was dus ontzettend belangrijk. Jongeren zouden immers het niet nakomen van een afspraak door de coach zeer snel opvatten als een bevestiging van hun overtuiging dat niemand te vertrouwen was, dat ze er alleen voor stonden. Ook de aanwezigheid van de coach op, voor de jongere, sleutelmomenten was belangrijk. Zo gaven verschillende jongeren aan dat ze zich gesteund voelden doordat hun coach aanwezig was bij een zitting op de jeugdrechtbank, of doordat hun coach hen bleef steunen zelfs al waren ze opnieuw in een gemeenschapsinstelling beland, of wanneer hun coach mee ging naar de school als er problemen waren. Als een coach op dit soort cruciale momenten kon laten zien dat hij zijn jongere steunde, kwam dat het vertrouwen

absoluut ten goede. Zaken zoals authenticiteit en geloof in de jongere, ten slotte, kunnen niet geforceerd worden. Jongeren voelden heel snel of hun coach oprecht was, authentiek in het contact, of echt in hen geloofde. Vermits deze aspecten van cruciaal belang waren voor het welslagen van de jongere-coach relatie, werd hier door de YAR-trainers in de opleidingsweekends veel belang aan gehecht en werd dit door de YAR-projectleiding opgevolgd tijdens het vervolgtraject. We mogen echter niet uit het oog verliezen dat jongeren zelf een belangrijke rol spelen in het welslagen van de relatie met de coach. Een coach kan het nog zo goed menen, soms maakt een jongere gewoonweg een andere keuze.

1.4.3.2 Beleving van groepsbijeenkomsten

In Tabel 14 wordt een overzicht gegeven van de aanwezigheden van de jongeren ($N=23$) op de groepsbijeenkomsten van YAR Vlaanderen 2008-2009. Op de eerste bijeenkomst waren de meeste jongeren aanwezig, terwijl in de zomer een dieptepunt werd bereikt. Gemiddeld waren er per bijeenkomst 13 jongeren aanwezig. Onder de afwezigen waren gemiddeld drie jongeren verontschuldigd door bijv. het volgen van een opleiding of verblijf in een instelling, en zeven jongeren afwezig zonder een geldige reden. Op het slotfeest (G9) waren uiteindelijk 14 jongeren aanwezig.

Tabel 14

Aanwezigheden groepsbijeenkomsten YAR 2008-2009

	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	# A	# V	# N
	24/5	28/6	26/7	23/8	27/9	25/10	22/11	10/1	7/2			
J1	V	N	A	N	A	A	V	N	N	3	2	4
J2	A	A	N	A	V	V	N	N	N	3	2	4
J3	A	A	A	A	A	A	A	A	A	9	0	0
J4	A	N	A	V	A	N	A	N	A	5	1	3
J5	A	A	A	A	V	A	A	A	A	8	1	0
J6	A	V	V	V	A	V	A	A	N	4	4	1
J7	N	V	V	A	N	N	N	N	N	1	2	6
J8	A	A	V	A	A	A	A	A	A	8	1	0
J9	A	N	N	N	N	N	N	N	N	1	0	8
J10	A	A	V	V	V	A	A	A	A	6	3	0
J11	A	A	V	N	A	A	A	A	A	7	1	1
J12	A	A	V	A	A	A	A	V	A	7	2	0
J13	A	N	A	V	N	N	N	N	N	2	1	6
J14	A	A	A	A	A	A	A	A	A	9	0	0
J15	A	A	A	A	A	A	A	A	A	9	0	0
J16	A	A	V	N	A	A	V	N	N	4	2	3
J17	A	V	V	V	A	V	V	A	A	4	5	0
J18	A	V	V	A	N	V	V	A	N	3	4	2
J19	N	N	A	A	A	A	N	A	A	6	0	3
J20	A	A	A	V	N	A	N	N	A	5	1	3
J21	A	A	N	N	N	N	N	A	A	4	0	5
J22	N	A	A	A	A	A	A	A	A	8	0	1
J23	N	N	N	N	N	N	N	N	N	0	0	9
# A	18	13	10	11	13	13	11	13	14			
# V	1	4	4	6	3	4	4	1	0			
# N	4	6	9	6	7	6	8	9	9			

Noot. A=Aanwezig; V=Verontschuldigd; N=Niet aanwezig

In de interviews met de jongeren werd gevraagd wat ze van de groepsbijeenkomsten vonden: wat vonden ze goed, wat minder goed en hoe kon het eventueel beter? Onderstaande bespreking is gebaseerd op de antwoorden van 28 jongeren (11 van het eerste traject, 17 van het tweede).

De meeste jongeren ($N=19$) spraken zich positief uit over de maandelijkse groepsbijeenkomsten. Ze vonden het leuk om iedereen terug te zien en om te weten

hoe het met iedereen ging. Sommigen vonden het ook goed dat bepaalde aspecten van tijdens de residentiële week herhaald werden. Verschillende jongeren zeggen dat ze de meer actieve bijeenkomsten, zoals een parcours doorlopen of de stad intrekken, het leukst vonden. Een jongere die elke keer aanwezig was, legde uit waarom hij de groepsbijeenkomsten goed vond: *‘Ja, want dan zie je een beetje welke vooruitgang je hebt gemaakt en welke misstappen ge hebt begaan in die paar weken, in die maand. En wat je hebt gedaan rond u drie doelen. Daar had ge wel wat aan, dan zag je ook hoe die andere jongeren vooruit waren gegaan. Dat was ook fijn om te zien hoe die dat aanpakten’.*

Zes jongeren hadden een ‘gemengd’ oordeel over de maandelijkse bijeenkomsten. Ze vonden de bijeenkomsten soms wel goed, maar soms ook niet. Eén onder hen vond het idee van maandelijkse groepsbijeenkomsten op zich wel goed, maar vond dat het elke keer ongeveer hetzelfde was. De meer actieve bijeenkomsten vond hij het leukst. Drie onder hen hadden er gewoon geen zin in, bleven liever in bed liggen, en zijn dan ook niet vaak komen opdagen. Eén jongere was wel elke keer aanwezig, maar ziet de meerwaarde niet in van deze bijeenkomsten. Hij vond het niet nodig om alle jongeren terug te zien, want de jongeren uit zijn buurt zag hij sowieso wel en de andere kende hij toch niet. Praten over hoe het ging vond hij ook niet erg relevant, *‘want dat doe je sowieso al elke week met je coach en trouwens, daar hebben de anderen toch niks aan’*, aldus de jongere.

Drie jongeren spraken zich negatief uit over de groepsbijeenkomsten. De ene vond dat het *‘weer over van die rare dingen ging’* en zei er niks aan te hebben. Twee anderen vonden er niks aan om zo lang te moeten praten. Eén jongere legde uit waarom hij maar vijf van de negen keer is komen opdagen op de bijeenkomsten: *‘Pff. Gewoon, het idee dat we weer zo uren moesten praten en luisteren zoals op die week. Dan heb ik daar echt geen goesting in. Dan ga ik gewoon verder slapen’.*

Heel wat jongeren vonden het beginuur van de bijeenkomsten te vroeg. Enkele jongeren formuleerden de suggestie om in de toekomst de bijeenkomsten in de namiddag te organiseren. Daarnaast vonden verschillende jongeren dat de bijeenkomsten te lang duurden, waardoor het wat saai werd. Hier werd opgemerkt dat het beter zou zijn om in de toekomst voor wat meer afwisseling en actie te zorgen: een deel van de tijd praten en een deel iets actief doen. Dan zouden er meer jongeren naar de bijeenkomsten komen. Sommige jongeren vonden het jammer dat er maar weinig jongeren de groepsbijeenkomsten bijwoonden. Eén jongere opperde de idee om jongeren te sanctioneren als ze enkele keren afwezig zijn, maar voegde daarna zelf toe dat dat het vertrouwen niet ten goede zou komen. Ten slotte merkten enkele jongeren op dat ze het goed vonden dat één van de trainers nog een paar keer terugkwam om enkele lessen van de residentiële week te herhalen. Dat deze niet op de slotbijeenkomst was, vonden meerdere jongeren erg jammer.

2 VRIJWILLIGERS EN COACHES IN BEELD

2.1 Methode

In maart 2008 werden tien vrijwilligers (vijf mannen en vijf vrouwen) van YAR Vlaanderen 2007-2008 telefonisch gecontacteerd met de vraag of ze wilden meewerken aan een semi-gestructureerd interview. Allen stemden hiermee in. Het

hoofddoel was om te verkennen wat de ervaringen van de vrijwilligers waren aangaande hun deelname aan YAR Vlaanderen. De vrijwilligers werden op toevallige wijze getrokken, maar wel zodanig dat er vertegenwoordiging was van elke fase van het programma waar je als vrijwilliger een bijdrage aan kon leveren namelijk het voortraject, de residentiële week en het vervolotraject.

In februari 2009 werden negen coaches, vrijwilligers die een jongere begeleiden in het vervolotraject, van YAR Vlaanderen 2008-2009 gevraagd om deel te nemen aan een focusgroep over hun ervaringen als coach, waarbij een personeelslid van de KHLim als moderator optrad en de onderzoeker observeerde. De focusgroep is een onderzoekstechniek die gebruikt wordt wanneer een groep respondenten gezamenlijk iets heeft meegemaakt en daarover geïnterviewd wordt. Het uitgangspunt is dat door de dynamiek van het groeps gesprek elementen of discussies aan bod komen die niet naar voor zouden komen in aparte gesprekken (Mortelmans, 2007: p.317). Alle coaches stemden hiermee in, maar bij de focusgroep zelf in maart 2009 waren uiteindelijk zeven coaches aanwezig. De coaches werden zodanig gekozen dat zowel coaches van jongeren waren vertegenwoordigd die, naar inschatting van de YAR-projectleiding, een vlot traject hadden afgelegd als van jongeren die een moeizaam parcours hadden doorlopen.

De semi-gestructureerde interviews en het groeps gesprek werden opgenomen op dictafoon, met toestemming van de respondenten, en vervolgens volledig uitgetypt. De transcripten werden geanalyseerd met het softwareprogramma Nvivo 8. Anders dan bij de interviews met de jongeren werden uitspraken niet 'geteld', onder meer omdat bij een focusgroep de analyse-eenheid niet het individu is, maar de groep. Om die reden worden in wat volgt geen uitspraken gedaan waarbij het aantal respondenten wordt vermeld dat die bepaalde opinie had. De bedoeling was eerder om een idee te krijgen van de diverse ervaringen en indrukken.

2.2 Ervaringen van vrijwilligers

2.2.1 Opleidingsweekends

Alle vrijwilligers waren in grote lijnen zeer tevreden over de opleiding die ze gevolgd hebben. Ze vonden het goed om, zij het in gecondenseerde vorm, mee te maken wat de jongeren ook doormaakten tijdens de residentiële week.

Verschillende vrijwilligers hadden in het begin veel weerstand tegen de aanpak van de Amerikaanse trainer, *'precies of ge zijt in het leger terecht gekomen en ge moogt niet meer zelf nadenken'*. Naar het einde toe stelden ze echter vast dat alles zijn reden had, dat de puzzel klopte en waren ze blij dat ze gebleven waren. Ze vonden dan ook dat een opleidingsweekend belangrijk was voor de groepsvorming en om alle aanwezigen, met uiteenlopende achtergronden, met de neuzen in dezelfde richting te krijgen.

De meeste vrijwilligers gaven aan dat de opleiding ook voor hen persoonlijk veel heeft betekend. Ze waren voor zichzelf tot bepaalde inzichten gekomen en waren over hun eigen leven gaan nadenken: *'Die vorming was een heel positieve ervaring. Op die manier ook dat je jezelf tegenkomt bij die cursus, bij die cursus voelde je zo plots wel iets van, je dacht dat het ging over hoe begeleid je die jongeren zelf, maar*

uiteindelijk ging het onrechtstreeks ook een beetje over jezelf. Ik heb door die opleiding dus ook een aantal dingen over mezelf geleerd'.

Tot slot werd door verschillende vrijwilligers opgemerkt dat er een veilige en goede sfeer was in de groep en dat er naar het einde van het weekend toe echt een hechte band was ontstaan tussen de vrijwilligers.

Er werden twee minpunten genoemd over de opleidingsweekends. Ten eerste gaf iemand aan dat het soms te traag ging en dat soms te lang werd geprobeerd inductief te werken terwijl sneller 'to the point' mocht gekomen worden. Een tweede opmerking was dat de manier van doen soms 'te Amerikaans' was. De cursusgever zou zich moeten aanpassen aan de Vlaamse cultuur die bescheidener is dan de Amerikaanse, zo meende een vrijwilliger.

2.2.2 Voortraject

Van de geïnterviewde vrijwilligers, engageerden er vijf zich voor het voortraject. Allen blikten ze positief terug op deze ervaring. Hoewel de meesten heel nerveus waren bij het eerste contact met de jongeren, verliep het steeds goed. Vrijwilligers gaven aan aangegrepen te zijn door de echtheid van de gesprekken met de jongeren en door het feit iets te kunnen betekenen voor hen. Iemand gaf zijn ervaringen als volgt weer:

'Die eerste avond dat we jongeren over de vloer kregen wisten wij gewoon niet, ja, wat gaat dat zijn. We hadden dan wel een Amerikaanse opleiding gekregen, heel het technisch aspect, hoe probeert ge mensen aan boord te krijgen, maar dan staat ge daar en krijgt ge gaandeweg wat contact met die gasten - want dat is eigenlijk het eerste echte contact met probleemjongeren voor een leek - en dat klikte wel. Ik had zoiets van potverdomme, dat is echt, hé. Allé, ge kunt zelf iets betekenen, het is misschien niet veel, maar ge kunt iets betekenen!'

Het team van het voortraject was ook erg gemotiveerd:

'Na elk oriëntatiemoment was dat mailen naar elkaar: en hoeveel hebben er 'ja' gezegd? Wij wilden echt zoveel mogelijk jongeren op die bus krijgen (ter verduidelijking: 'op de bus stappen, betekent deelnemen aan de residentiële week)'.'

2.2.3 Residentiële week

Van alle vrijwilligers die deel hebben genomen aan het interview of het groepsgesprek waren er negen die de volledige residentiële week hadden mee gevolgd. Over het algemeen werd het bijwonen van de residentiële week door de vrijwilligers beschouwd als een bijzondere en intense ervaring: *'Ge zit daar tien dagen in een soort cocon. Van de wereld afgesloten. Heel intens. Alles in functie van de jongeren. En iedereen heeft wel eens zijn dipje maar de rest trekt die daar weer uit'. In het bijzonder werden volgende momenten als heel speciaal en emotioneel genoemd: de voorstelling van de vrijwilligers in het begin van de week 'Alle vrijwilligers stonden in een kring rond de jongeren en dan zei die Amerikaan natuurlijk van 'die zijn hier allemaal voor u' en ja, dat was zo. Op hun gezicht was te zien dat die dat niet konden geloven dat wij dat allemaal deden voor hen'; het*

moment dat jongeren hun verhaal brachten in de cursusruimte *'De 'outing' van de jongeren was indrukwekkend. Ik vond dat heel iets anders dan hetgeen je hoort in de media. Op een bepaald moment komt er zo een sfeer van vertrouwen in dat die jongeren echt gaan zeggen waarmee ze geconfronteerd geweest zijn en wat ze gedaan hebben en waarom. Dat is iets waarvan ik dacht dat er meer mensen het moesten kunnen horen. Dat maakt een enorm diepe indruk. En dat is één van de sterke momenten: je hoort een speld vallen, het is zo stil. Ik heb veel respect voor het feit dat die jongeren dat allemaal kunnen vertellen, terwijl ze nog maar 17 of 18 jaar zijn'*; het afscheidsmoment, waarbij vrijwilligers in een kring rondom de jongeren stonden, rondgingen en één voor één iedereen in de ogen keken.

De sfeer tijdens de residentiële week, zowel tussen de vrijwilligers onderling als tussen de jongeren en de vrijwilligers, werd door alle vrijwilligers als zeer goed ervaren. Een respondent zei hierover: *'Er was zeer snel een goede verstandhouding tussen de vrijwilligers. Iedereen is daar met hetzelfde doel, iedereen wil ervoor gaan!'*.

Over de aanpak van de Amerikanen tijdens de residentiële week waren de meningen verdeeld. Sommige respondenten waren kritisch over de typische Amerikaanse manier van doen: *'De Amerikanen bleven soms nogal lang doorsakkeren over hetzelfde 'much ado about nothing'. Wij Belgen zijn veel nuchterder. Ook het enthousiasme, veel klappen, schreeuwen, alles met veel energie, wij zijn daar niet aan gewend'*. Anderen hadden hier helemaal geen moeite mee. Ze vonden de aanpak goed en professioneel en merkten op dat de jongeren heel veel respect hadden voor één van de twee cursusleiders. Zijn enthousiaste, directe aanpak, zijn charisma én het feit dat hij vroeger zelf een 'probleemjongere' was geweest, bepaalden volgens sommigen de kracht van de residentiële week. Ook de wisselwerking met de andere cursusleider, die eerder een 'moederlijke' uitstraling had en een zachtere aanpak hanteerde, was volgens bepaalde respondenten erg krachtig.

Een minpunt dat door verschillende respondenten genoemd werd, was de taal. Door de voortdurende vertaling verloor het programma kracht, meenden ze. Anderen brachten hier tegenin dat jongeren niet per se alle inhoud moesten begrepen hebben, dat het vooral om de ervaringen ging die ze opdeden tijdens de week. Een respondent beschreef het belangrijkste van de week als volgt: *'Het jasjes uitdoen hè. Langzaam aan naar uw binnenste gaan. Wat is er met mij gebeurd, wat is mijn probleem echt, waardoor zit ik in deze situatie en dat dan ook in de micro zeggen tegen hun collega's en tegen volwassenen die daarop zitten te kijken. Dat is het belangrijkste en dat nemen ze mee. Zonder twijfel'*.

De meeste vrijwilligers gaven aan dat er een duidelijke evolutie merkbaar was bij de jongeren. Waar ze in het begin niet wilden meewerken en vooral stoer deden, hielden ze zich op het einde van de week aan de regels en motiveerden ze elkaar in positieve zin. *'Er was een meisje dat in de microfoon sprak en zei 'ik ben blij'. Iemand die een week voordien nog gezegd had 'ik ben niks waard'. Dat was heel tof', zo sprak een vrijwilliger. Een respondent meende dat niet alle jongeren in dezelfde mate geraakt werden tijdens de week, maar dat zeker wel bij alle jongeren een aanzet werd gegeven: 'Ik denk dat het belangrijk is dat je daar uitgedaagd wordt. Zo iets waar ge in vastgeroest zit, ook al wordt er nog niks doorbroken, daar wordt alleszins*

wel al tegenaan gebotst. Bij sommigen is dat gebroken en is er iets losgekomen en bij anderen niet'.

Globaal genomen waren de vrijwilligers positief over de residentiële week. Ze werden geraakt door de verhalen van de jongeren en door de bijzondere sfeer. Velen noemden het een ervaring om nooit te vergeten. Over de manier van werken van de Amerikanen waren de meningen verdeeld, maar wel geloofden de meeste vrijwilligers dat bij alle jongeren *iets* in beweging was gezet.

2.3 Ervaringen van coaches

Onder de deelnemers van het interview en het groepsgesprek waren er 12 vrijwilligers die het vervolgtraject hebben doorlopen en dus negen maanden lang een jongere hebben gecoacht.

2.3.1 Residentiële week

Sommige coaches namen deel aan de hele residentiële week, terwijl anderen enkel de twee laatste dagen bijwoonden. Over het feit dat ze pas later erbij kwamen, waren de meningen van de coaches verdeeld. Enkelen hadden het gevoel dat ze al een achterstand hadden t.o.v. andere coaches die er de hele week waren. Ze hadden bijv. geen informatie over de achtergrond van hun jongere, waar anderen dat wel al hadden. Ook gaven ze aan dat jongeren ook wat weerstand hadden t.a.v. de 'nieuwe' coaches. Een andere coach opperde dat het net goed was om nog niks te weten over de jongere, omdat hij het dan kon vragen in de gesprekken. Er werden dus voor- en nadelen genoemd.

Door de meeste coaches werd de koppelingssceremonie als een bijzonder moment ervaren omdat jongere en coach dan elkaar voor het eerst echt ontmoetten.

2.3.2 Vervolgtraject

2.3.2.1 Verloop

De ervaringen van vrijwilligers m.b.t. het verloop van het vervolgtraject waren uiteenlopend.

Ten eerste waren er verschillen in het parcours dat coaches afgelegd hadden met hun jongere en het uiteindelijke resultaat van de coaching. Sommigen hadden vanaf het begin een goede band met hun jongere. De jongeren in kwestie kwamen altijd opdagen op de afspraken, werkten aan hun doelen en brachten het tot een goed einde. Een coach voelde zich soms zelfs overbodig omdat alles zo goed ging, maar merkte toch dat de jongere erg gesteld was op het wekelijkse contact: *'Ik heb zo eens een periode gehad, dan heb ik hem eens een keer anderhalve week niet gebeld en dan belde hij zelf: 'zeg, zeg het is wel lang geleden hè'. Die hield daar wel aan. Dus ge merkt, ook al denkt ge van ja het heeft weinig zin, ik denk dat het hem wel meehelpt om op het rechte pad te blijven, dat ge blijft interesse tonen en dat ge laat zien dat ge er bent'.*

Voor andere coaches verliep het coachingstraject woeliger. Het opbouwen van de relatie verliep moeizaam. Hun jongere loog regelmatig en kwam de afspraken niet na. Bepaalde coaches zeiden dat het maken van goede afspraken, het aangeven van duidelijke grenzen en het benadrukken dat men wou coachen maar dat men niet met zijn voeten zou laten spelen, uiteindelijk voor een kentering zorgden. Naar het einde toe kwam het in deze gevallen dus uiteindelijk toch goed. Een coach beschreef het proces dat hij en zijn jongere samen doorlopen hadden, als volgt: *Ik heb in het coachen verschillende fases gehad. Ik ben natuurlijk heel idealistisch eraan begonnen en ik had een bepaald beeld van hoe het zou zijn. Het was anders. In het begin had ik met mijn jongere een heel moeizaam contact. Ik had eerder het gevoel dat hij me liever kwijt dan rijk was. We moesten dus die relatie opbouwen en dat is een lang traject geweest met hobbels en hindernissen. Maar het eindresultaat is dat ik het gevoel had dat ik een goed contact met hem had; dat hij me vertrouwde en dat is natuurlijk een fijn gevoel, want op een gegeven moment ben ik wel gaan beseffen dat ik iets voor hem betekende. Hij voor mij uiteraard, maar ik ook voor hem. Dat is in korte lijnen het traject dat ik heb doorlopen'.*

Een minderheid van coaches gaf ten slotte aan dat het coachen moeilijk bleef tot op het eind. Zo getuigde een coach: 'Zich aan afspraken houden lukt helemaal niet. Ik heb niet de indruk dat YAR veel indruk heeft gemaakt op hem. De relatie was heel moeilijk. (...) Hij was niet bepaald de persoon voor mij waar het heel goed mee klikte dus heb ik heel hard moeten werken om een bepaald vertrouwen te krijgen waarvan ik vind dat het na negen maanden nog niet sterk genoeg is. Er is wel een zekere band nu, maar eigenlijk zou je daar nog een jaar aan moeten werken om dat volledige vertrouwen te winnen'.

Ten tweede waren er verschillen in het soort relatie dat een coach opbouwde met de jongere. Sommige coaches gaven aan een heel nauwe band te hebben gecreëerd met hun jongere, anderen noemden hun relatie eerder 'zakelijk': *'We wisten beide welke doelstellingen hij had en ik heb er geen verder gezocht. Wij hebben ons telkens gehouden aan die doelstellingen en als aan die doelstellingen werd voldaan dan was het goed voor ons. Ik heb me daar dus niet op gegooid met betuttelend gedrag. (...) maar het was een fijne ervaring. Hij hield zich aan de regels en ik ook en we hadden respect voor elkaar. En zo is het goed gegaan tot op het einde'.*

Ten slotte gaven coaches verschillen aan in de motivatie van de jongeren. Zo merkten bepaalde coaches op dat hun jongere duidelijk al de klik had gemaakt tijdens de residentiële week of zelfs al voor YAR. Dat maakte het coachen uiteraard makkelijker. Anderen meenden dat hun jongere in het begin niet overtuigd was van het nut van het programma, wat het coachen aanzienlijk bemoeilijkte.

Een coach vatte samen waar het, volgens hem, om ging bij het coachen van de jongere:

'Je moet een vertrouwensbasis opbouwen, want als die er niet is, heeft het allemaal geen zin. En vandaar ook dat de raad gegeven wordt om volgende vraag te stellen: 'mag ik jou coachen?'. De jongere moet de deur open zetten, anders heb je geen enkele kans op slagen en dan heeft het ook geen enkele zin en dan heb je er ook echt geen plezier aan. Eens die band er is dan is het werk eigenlijk al half gebeurd. Dan is dat vertrouwen er en blijkt de jongere toch vragende partij te zijn en dan is het een beetje met vallen en opstaan en trachten in te zien waar hij nood aan heeft'.

2.3.2.2 Werkwijze

We vroegen de coaches hoe ze het coachen concreet hadden aangepakt, en of ze op basis van de driedaagse opleiding voldoende bagage hadden meegekregen om het coachen aan te vatten. Alle coaches gaven aan dat de 'YAR-filosofie' hen voldoende kapstokken bood om hun aanpak op te bouwen. Slechts één coach was in het begin onzeker door de vrijheid in aanpak maar vond haar weg door de steun van de YAR-projectleiding en van de andere coaches op de coachesbijeenkomsten.

Wat coaches deden met hun jongere was vooral praten en luisteren, zo bleek uit de antwoorden. Praten over hoe de voorbije week was geweest, over welke situaties moeilijk waren geweest en hoe ze daarmee zouden kunnen omgaan in de toekomst, wat daarvan voor- en nadelen zijn etc. Bij bepaalde coaches waren de gesprekken soms erg kort, maar toch voelden ze dat het voor de jongere betekenis had: *'Dat waren soms gesprekken van vijf minuten dat ge zegt, wat kom ik hier doen, maar goed, die vijf minuten waren wel belangrijk voor die gast om te zeggen 'ik ben goed bezig''*.

Coaches gaven verder aan dat ze steeds het positieve probeerden te benadrukken en dat ze gericht waren op de toekomst en niet op het verleden. Diverse coaches zeiden dat ze steeds hadden getracht om te focussen op de drie doelen van de jongeren – en zich verder niet te 'bemoeien', tenzij de jongere hun mening vroeg. Zo zei een coach: *'Als ik hoor dat hij 's morgens met de eerste trein vanuit Gent terugkomt na een nachtje stappen dan maak ik mij daar geen zorgen over. Als dat goed is voor papa en mama dan is dat ook goed voor mij. Want dat heeft niets met zijn doelen te maken. Hij mag doen of laten wat hij wil. Maar als hij in één of andere optiek aan een doel aan het werken is en hij gaat daar de mist in dan moet ik mij dat wel aantrekken. Dus dat is het kader en dat was in het begin voor mij heel moeilijk om dat kader altijd te blijven zien, maar na verloop van tijd gaf dat echt duidelijkheid'*.

Enkele coaches benadrukten dat ze steeds probeerden om niet te veroordelen of met de vinger te wijzen. Een van hen zei hierover het volgende: *'Ge moet door vragen te stellen het hem zelf laten inzien. En niet zo bijna gelijk een mama zo van 'en dat mag niet!' en 'pas op dat ge dat niet ...'. Allé het ging er meer om van het is hun leven en het zijn zij die de doelen hebben gekozen en het zijn zij die er ook iets van moeten maken en gij als coach zijt degene die hun daarbij ondersteunt en die er is voor hen, maar het is niet de bedoeling dat gij die dingen moet doen dat gij uw verantwoordelijkheid moet voelen moest het wel mislukken of zo'*.

Coaches die nog geen enkele ervaring hadden in het werken met jongeren zeiden hierover dat dat geen probleem vormde. Doordat ze ondersteund werden door professionele mensen, zoals de projectleiding van YAR Vlaanderen, verliep de begeleiding prima.

Enkele coaches merkten op dat het soms moeilijk was om de juiste positie te vinden ten opzichte van de ouders van de jongeren. Soms was het duidelijk dat het hele gezin hulp kon gebruiken of deden familieleden appèl op de coaches, wat als moeilijk werd ervaren: *'Dat was de eerste opmerking toen ik in contact kwam met de ouders'*.

Zij dachten dat ze eindelijk belangstelling zouden krijgen, maar dat was helemaal niet. Zij hadden ook geen aandacht gekregen van de consulenten, van de gezinshulp, niet van de politie, dus (jongere) was in hun ogen diegene die altijd de aandacht kreeg en zij hadden het idee dat er nooit naar hen geluisterd werd en dat zij de schuldigen waren en dat (jongere) van alle sociale werkers altijd gelijk kreeg. Ik had in het begin het gevoel dat de mama altijd heel erg op mij leunde en het was dan wel heel moeilijk om de juiste positie te vinden'. De betreffende coaches gaven hierbij wel aan dat hun eigen coach hier steeds de nodige hulp bood.

2.3.3 Ondersteuning voor coaches

2.3.3.1 Coach-de-coach principe

Wanneer de coaches werden bevroegd over hun ervaringen met het coach-de-coach principe waarbij de coaches begeleid worden door iemand van de YAR-projectleiding, kregen we uitsluitend positieve reacties. Uit de antwoorden kwam naar voren dat de projectleiding diverse functies vervulde voor de coaches.

Vooreerst fungeerde de projectleiding als 'vangnet'. Coaches konden bij hen hun verhaal kwijt, hun twijfels, hun angsten en hun frustraties. Wanneer ze het even niet zagen zitten, kon de projectleiding hen verder helpen. Verder gaven coaches aan dat de projectleiding hen ook ter hulp kwam in moeilijke situaties, bijvoorbeeld wanneer er een probleem was in het gezin van de jongere of op school. Ten slotte gaven coaches aan dat de projectleiding hen ook praktische informatie gaf over zaken waar zij zelf weinig vertrouwd mee waren, bijvoorbeeld over school, werk of de jeugdrechtbank:

'En niet alleen het feit dat ze een luisterend oor bieden, maar ook, gelijk ik zei 'mijne gast wilt niet meer naar school, wat kunnen we doen?' En dan zoeken die info op hé, van ge kunt naar het JAC, we kunnen dit, we kunnen dat. Dat zijn allemaal dingen waarmee ik niet bekend ben (...) Dus ook met praktische info komen die. Op alle vlakken echt goeie ondersteuning en hulp, ook praktisch, ja'.

Alle coaches waren dus zeer tevreden over de projectleiding, wat ervoor zorgde dat ze het coachen aankonden ook al hadden ze geen enkele ervaring in de hulpverlening:

'Ik denk dat het helemaal niet uitmaakt of je een professionele achtergrond hebt of niet. Door dat wekelijks contact blijft je coach op de hoogte en je weet dat als er problemen zijn dat je altijd bij hem terecht kunt. Bepaalde situaties schatten zij ineens heel anders in of ze geven er een heel andere uitleg voor dan je zelf denkt. Zoals bij de meeste rampscenario's die je in je hoofd haalt, draaien zij het zo zodat het eigenlijk een hele positieve situatie wordt. (...) Ik denk dat iedereen van ons het alleen maar kan volhouden omdat er iemand sterk achter je staat en je daar continu contact mee hebt'.

2.3.3.2 Coachesbijeenkomsten

Coaches werden de mogelijkheid geboden om onder elkaar ervaringen uit te wisselen. Eén maandagavond per maand werd een bijeenkomst georganiseerd voor

de coaches. Hier konden ze hun hart luchten, problemen voorleggen en vragen stellen.

Over deze vorm van ondersteuning waren de coaches zeer positief. Ze vonden deze bijeenkomsten een zeer geschikt forum om ervaringen uit te wisselen, steun te vinden en vragen te stellen. Verschillende respondenten haalden ook aan dat ze moed putten uit de verhalen van anderen. Enkele citaten maakten de meningen van de coaches duidelijk:

‘Door het feit dat het goed klikt, kan je ook tips vragen aan mekaar. In het begin vb. over waar ge met uwe jongere afspreekt: ‘ik ga bij hem thuis, ik ga iets drinken, nee ik ga naar een plaats waar de jongere zich op zijn gemak voelt. Dat kon heel openlijk.’

‘Ik vond dat altijd fijn om te horen wat de ervaringen waren van de anderen. Echt waar. En in het begin vond ik: als die nog zo met mijn voeten gaat spelen, dan gaat het niet lang meer duren en ik haak af hè. Want tenslotte ik heb hier een contract met hem en vervult hij zijn part niet, dan doe ik mijn part ook niet. Zo was ik na de eerste maand. Maar dan hoorde ik wat iedereen deed. Ik zeg: goh, wat doet die allemaal, wat doet die allemaal. In feite, dat delen van ervaringen in een informele sfeer vond ik de kracht er in dat we de verhalen nog eens hoorden wat iedereen meemaakt en hoe iedereen daar verschillend op reageerde en hoe dat ik kon leren van iemand’

Enkele coaches gaven aan dat ze niet aanwezig konden zijn op de coachesbijeenkomsten vanwege bijv. professionele verplichtingen, maar dat ze het met de hulp van de coach alleen ook prima stelde.

2.3.3.3 Groepsbijeenkomsten

Eens per maand werd een bijeenkomst voor de hele groep georganiseerd, namelijk voor de jongeren, de coaches en de projectleiding. Af en toe werden deze bijeenkomsten ook bijgewoond door één van de buitenlandse YAR-trainers. De meningen van de coaches over deze bijeenkomsten waren verdeeld. Sommigen gaven aan zeer tevreden te zijn. Ze vonden dat het voor de jongeren motiverend werkte, dat het de teamspirit versterkte en genoten er elke keer van om iedereen terug te zien. Vooral wanneer er een activiteit werd gedaan en bijgepraat werd, vonden de meeste coaches het goed:

‘Ja, dat was echt wel plezant. Ook al was dat nog maar eens meer tijd er in steken. Het was ook iets waar je wel iets aan had. Om mekaar nog eens te horen en te zien. (...) En één activiteit, waarbij ge samen met uw jongere een hindernissenparcours moest lopen, heeft mij en mijn gast ook echt dicht bij mekaar gebracht. De bijeenkomsten waren soms wel wat hetzelfde, maar ideaal was het als er wat afwisseling was tussen actie en praten’

Andere coaches waren niet zo positief over de bijeenkomsten. Ze vonden het op zich een goed idee om maandelijks de hele groep weer bijeen te brengen, maar waren wat teleurgesteld over de inhoud van de bijeenkomsten. Ze hadden liever wat meer afwisseling gewild. Nu vonden ze dat het nogal vaak hetzelfde was. Ook gaven enkelen aan teleurgesteld te zijn in de beperkte opkomst van de jongeren. Over de komst van één van de Amerikaanse trainers waren de meningen verdeeld. Coaches van YAR Vlaanderen 2007-2008 vonden het goed dat deze trainer af en toe nog

eens langs kwam. Coaches van YAR Vlaanderen 2008-2009 daarentegen vonden dat de trainer de inhoud te moeilijk bracht en de sfeer er niet goed in kon brengen. Zij vonden dat de lokale YAR-projectleiding het beter aanpakte.

'Ze vroeg ook onmogelijke dingen van die jongeren. Ik had soms zoiets van: vraagt dit aan een volwassen mens met een hoog IQ, die kan dit ook niet. Ze vroeg dingen letterlijk te herhalen en in te vullen op dat blad. Ik weet niet meer juist. Het is heel logisch dat jongeren dat niet kunnen. En dan vraag ik mij soms een beetje af van: ja, hebben ze haar daarom naar hier gehaald? Dat kunnen Kris en Erwin beter. (...) Ik kan niet zeggen dat mijn jongere er iets aan heeft gehad. Want die is niet geweest. Die is twee keer op negen maanden geweest. Ik ben zelf wel gegaan als ik kon, ook al was hij er niet bij. En ik heb ook heel dikwijls gedacht, ja... goh volgende keer ga ik dat niet meer doen. En voor mij was het puur om te horen... om de anderen nog eens te zien of om te horen van: hoever staat iedereen dus... maar echt inhoudelijk vond ik het niet zo sterk'

2.4 Impact van YAR Vlaanderen op vrijwilligers en coaches

De vrijwilligers hebben, hetzij als 'werver' in het voortraject, hetzij tijdens de residentiële week, hetzij als coach in het vervoltraject veelvuldig contact gehad met de YAR-jongeren. We vroegen ons af welke impact deze ervaring op hun persoonlijk leven heeft gehad en of het hun visie op probleemjongeren veranderd heeft.

2.4.1 Impact op persoonlijk leven

De meeste vrijwilligers gaven aan dat het vrijwilligerswerk bij YAR een bijzondere en ingrijpende ervaring was die ze niet gauw zullen vergeten. Zie, bijvoorbeeld, volgende reactie: *'Het was een unieke ervaring, dat kan ik wel zeggen. Ik zeg het, ik heb daar voor mijzelf, ik ben daar zo rijk van geworden, dat kunt ge u niet voorstellen gewoon'*. Velen meenden dat ze door YAR tot inzichten waren gekomen over zichzelf en dat ze bewuster waren gaan nadenken over het leven dat ze leidden: *'Ze maken u ervan bewust dat ge een keuze hebt in het leven. Vaak doet ge gewoon maar dingen, gewoon (...) terwijl ik me nu meer afvraag 'doe ik dat omdat ik daar iemand anders een plezier mee doe of voel ik me daar zelf goed bij?'*. Een aantal vrijwilligers gaf expliciet aan een heuse persoonlijke evolutie te hebben doorgemaakt. Ze stonden nu anders in het leven en waren zelfzekerder geworden en zelfbewuster:

'Ik ben een beter mens geworden daardoor. Omdat ik mij heb kunnen inzetten voor iemand en heb kunnen luisteren naar iemand en goede raad kunnen geven. (...) Ik zat in een dood straatje en dat heeft mij echt veel gedaan. Ik was ontzettend veel met mijn job bezig en met mezelf maar mijn wereld werd altijd maar kleiner en kleiner en onder andere door YAR is mijn wereld terug opengegaan.'

'Ik heb echt veel bijgeleerd. Ik denk ergens, allé ja, dat heeft me echt wel een stuk meer open gezet naar andere mensen toe, ik durf denk ik veel meer en zonder schaamte, mezelf kwetsbaar opstellen dus, ook eerlijk zijn over mijn verleden, mijn geschiedenis, mijn emoties. Dat was een echte doorbraak voor mij.'

Ten slotte gaven heel wat vrijwilligers aan dat ze aan hun deelname aan YAR enkele zeer hechte vriendschappen hebben overgehouden: *'Ik heb er een aantal vrienden*

voor het leven gemaakt. Je hebt zo'n intensieve ervaringen gedeeld. Je moet er in zitten om het te snappen.'

2.4.2 Impact op visie t.a.v. probleemjongeren

Enkele vrijwilligers zeiden dat hun visie voor hun deelname aan het project al positief was en in die zin niet meer gewijzigd werd. Het merendeel van de vrijwilligers gaf echter aan dat hun visie op probleemjongeren veranderd was door hun deelname. Ze hadden vooral meer begrip gekregen voor deze jongeren en hielden er nu meer rekening mee dat de achtergrond en situatie waarin deze jongeren leven vaak een grote rol spelen.

'Wat mij vooral getroffen heeft, is te zien met welke achterstand sommige jongeren aan hun leven moeten beginnen. Als je de vergelijking maakt met de opvoeding die ik gekregen heb en de bezorgdheid van mijn ouders. Als je de schrijvende verhalen hoort waar die jongeren van kinds af aan mee hebben moeten omgaan; dat was heel confronterend voor mij en dat wekt bij mij ook het gevoel op dat je niet aan een buitenkant kan zien wat er allemaal in iemand speelt en welke bagage iemand rondloopt. En zolang je dat niet weet, kan je er ook geen oordeel over vellen. Dat is wat er het meeste veranderd is bij mij en ik ben heel blij dat dat veranderd is'

'Toen ik die jongeren voor de eerste keer zag, ondanks die opleiding en alles, dacht ik van ho, dat is zo een soort gasten als ge die in het donker ziet op straat, dat ge daar een grote boog rond maakt van ja, subiet doen die iets of zo. Terwijl ik vond dat ik geen vooroordelen had. (...) Maar gaandeweg, heel snel, ziet ge dat dat kinderen zijn die niet de aandacht hebben gekregen die ze moesten hebben, dat die eigenlijk een grote mond opzetten en een act opvoeren om cool te zijn tegenover mekaar maar dan, ja, als die dan beginnen te vertellen over hun leven en wat dat die hebben meegemaakt en hoe dat die zich echt voelen en dan ziet ge van ja, dat zijn eigenlijk kinderen, hé'

Verschillende vrijwilligers waren ervan overtuigd dat meer mensen een keer aan YAR zouden moeten meedoen en dat dan hun visie wel zou veranderen.

'Ik ben ervan overtuigd dat als je zo een jongere een tijd hebt gevolgd dat uw kijk ernaar sowieso verandert. Ik zou bij deze ook willen pleiten dat zoveel mogelijk mensen dat ook mogen meemaken om die kans te krijgen. Want er zijn veel mensen denk ik die op dit moment een heel verkeerd of eng beeld hebben van de doelgroep en die op korte tijd helemaal anders zouden denken moesten ze aan het YAR-programma meedoen. Ik pleit er bij deze voor om zo veel mogelijk vrijwilligers in te schakelen; alleen al daarom. Ik denk dat daarom alleen al onze samenleving een beetje makkelijker en beter zou maken doordat mensen anders zouden kijken naar zulke jongeren.'

Ten slotte haalde iemand aan dat niet alleen vrijwilligers anders naar 'probleemjongeren' waren gaan kijken, maar ook omgekeerd:

'Die jongeren hadden zo precies een aversie voor volwassenen zo van die zijn niet te vertrouwen. En in die week hebben ze gezien dat elke volwassene die daar was, daar was in functie van hun, voor hen, vrijwillig, zonder daar iets uit te winnen, (...) en dat was voor hen, die konden dat niet geloven en dat was wel mooi, hé, om te zien'.

3 PARTNERORGANISATIES IN BEELD

3.1 Methode

In maart en april 2008 werd een vragenlijst verstuurd naar 26 partnerorganisaties van YAR Vlaanderen 2007-2008. Na drie herinneringen werd van 25 partners een reactie ontvangen¹². Het doel van deze bevraging was drievoudig: een zicht krijgen op de beweegredenen van de organisaties om zich te verbinden aan YAR Vlaanderen als partnerorganisatie, te weten komen hoe de organisaties hun partnerschap concreet hebben vormgegeven en zicht krijgen op de ervaringen en aanbevelingen van de partnerorganisaties om de samenwerking in de toekomst te kunnen verbeteren. Bij de meeste vragen konden de partnerorganisaties kiezen tussen verschillende antwoordcategorieën, maar ook een toelichting hierbij geven. Vermits partnerorganisaties verschillende antwoordcategorieën konden aanduiden, was de totale som van de antwoorden vaak groter dan 25.

3.2 Zich engageren als partnerorganisatie

De meerderheid van de partnerorganisaties ($N=21$) had YAR leren kennen via de YAR-projectleider. De anderen leerden YAR kennen via een werknemer of collega ($N=7$) of via de krant ($N=2$). Vierentwintig partnerorganisaties gaven aan voldoende informatie te hebben gekregen van de YAR-projectleiding. Slechts één partnerorganisatie signaleerde dat meer informatie welkom zou zijn.

De motivaties van de partnerorganisaties om zich te engageren waren uiteenlopend. De meeste partnerorganisaties ($N=10$) gaven aan dat hun geloof in de manier van werken van het project hen tot medewerking heeft bewogen. Het feit dat YAR Vlaanderen een waardevol en maatschappelijk project is, werd door acht partnerorganisaties als reden voor hun engagement opgegeven. Acht partnerorganisaties rapporteerden dat het aansluiten van het YAR-programma bij de visie en waarden van de eigen organisatie hen heeft aangezet tot het partnerschap. Andere vaak voorkomende redenen voor het engagement waren de overeenkomst tussen de doelstellingen van YAR Vlaanderen en die van de eigen werking ($N=6$), de mogelijkheid tot het opnemen van maatschappelijke en sociale verantwoordelijkheid ($N=6$) en het werken met dezelfde doelgroep ($N=6$).

3.3 Partnerorganisatie in de praktijk

De meeste partnerorganisaties ($N=26$) hadden via eigen communicatiekanalen (bijv. nieuwsbrief, intranet, prikbord etc.) bericht over YAR Vlaanderen. Ook hadden veel partnerorganisaties ($N=21$) informatie over YAR doorgestuurd naar contactpersonen. Elf partnerorganisaties hadden binnen het eigen personeel vrijwilligers geworven en tien organisaties hadden YAR materieel gesteund. Andere manieren waarop het engagement werd omgezet in de praktijk waren persberichten doorsturen naar contactpersonen ($N=7$), eigen diensten ter beschikking stellen ($N=5$), YAR

---

¹² Het betreft de volgende partnerorganisaties: Stad Hasselt, Outward Bound Belgium, Randstad, Stad Antwerpen, Concentra Media, Militair Commando Limburg, Ford, Colruyt, Kaleido Consulting, Gemeente Houthalen-Helchteren, Stebo, Villa Basta, Provincie Limburg, KHLim-Quadri, Steunpunt Groene Zorg, RIMO, Nike, MTV Networks Benelux, Start People, Rode Kruis Vlaanderen, Heerlijckyt Van Elsmeren, Gemeente Heusden-Zolder, Arktos vzw, De Voorzorg Limburg en Stad Genk.

Vlaanderen financieel ($N=2$) en logistiek steunen ($N=1$), personeel persoonlijk informeren ($N=3$), personeelsleden beperkt vrijstellen van dienst bij deelname als vrijwilliger ($N=2$) en jongeren financieel steunen ($N=1$).

Veertien partnerorganisaties hadden hun werknemers gestimuleerd om deel te nemen aan YAR Vlaanderen. Aangehaalde redenen hiervoor waren dat het een waardevol project was, dat deelname nuttige ervaringen opleverde voor het functioneren in de werkcontext, dat het project aansloot bij de doelstellingen of waarden van de eigen organisatie en dat men de werknemers wou stimuleren tot het opnemen van sociale verantwoordelijkheid. Organisaties die hun werknemers niet stimuleerden tot deelname ($N=11$) gaven hiervoor o.a. volgende redenen: de keuze moest uiteindelijk van de werknemer zelf komen, werknemers waren in hun eigen job al vaak van thuis weg, de organisatie werkte zelf met vrijwilligers en de eigen werking was ook afhankelijk van projectsubsidies.

Twaalf partnerorganisaties rapporteerden dat vanuit hun organisatie effectief werknemers hebben deelgenomen aan YAR als vrijwilliger. Het betrof in totaal 38 werknemers, waarvan er negen het voortraject hebben meegedaan, 24 de residentiële week, 11 het vervoltraject en sommigen meerdere delen. Volgens de partnerorganisaties hadden deze werknemers na afloop meer begrip voor en een beter inzicht in de leefwereld van de betrokken jongeren in het bijzonder en in het gedrag van mensen, waaronder klanten, in het algemeen. Ze konden beter mensen coachen wanneer die moeilijkheden ervaren, stonden meer open voor diversiteit en hadden geleerd wat het is een engagement aan te gaan. Als negatief punt werd genoemd dat het een grote tijdsinvestering vroeg van de werknemer en dat het voor enkele werknemers emotioneel zwaar was geweest.

3.4 Tevredenheid en suggesties voor de toekomst

De meerderheid van de partnerorganisaties ($N=18$) was ervan overtuigd dat de deelname aan YAR Vlaanderen een potentiële meerwaarde was voor de werkvloer. Vaak aangehaalde argumenten waren dat de vaardigheden die men leerde door mee te werken als vrijwilliger in het project direct bruikbaar waren in de professionele context en het geloof dat persoonlijke ervaringen overal werden 'meegenomen'. Sommige partnerorganisaties maakten hierbij de opmerking dat de meerwaarde wel afhankelijk was van de functie die men uitoefende. Specifiek overdraagbare vaardigheden die genoemd werden waren onder meer coachingvaardigheden, sociale vaardigheden, ervaring om met jongeren te werken, gesprekstechnieken en leidinggevende vaardigheden. Vier partnerorganisaties gaven aan eerder niet te geloven dat deelname van personeelsleden bruikbare vaardigheden zou opleveren voor het werkmattig functioneren. De redenen hiervoor waren divers. Zo werd onder meer geopperd dat een dergelijke deelname wel zou bijdragen tot persoonlijke ontwikkeling maar niet noodzakelijk tot een meerwaarde in het werkmattig functioneren. Ook werd aangegeven dat de eigen werking geen deel uitmaakte van de dienstverlenende sector en de ervaring daardoor enkel relevant zou zijn voor teambegeleiders en supervisors. Drie partnerorganisaties hadden geen specifieke mening over deze stelling.

De meerderheid van de partnerorganisaties ($N=22$) was tevreden over de mate waarin men bij YAR Vlaanderen werd betrokken. Slechts drie partnerorganisaties gaven aan liever wat meer betrokken te zijn geweest. Volgens hen werd er een goede start genomen, maar nadien viel de communicatie helemaal weg. Het netwerkidee werd volgens één respondent niet voldoende uitgewerkt.

De vraag of de partnerorganisaties nog opmerkingen of suggesties hadden voor de YAR-projectleiding werd 11 keer positief beantwoord. Vijf keer werd expliciet aangegeven dat YAR Vlaanderen een zeer goed project was en dat men vooral zo moest verder doen. Verder zou volgens twee partnerorganisaties het beschikbaar stellen van een standaard 'promotietekst', die goed gestructureerd en vlot leesbaar was, zinvol zijn, zodat die via de eigen communicatiekanalen kon verstuurd worden. De suggestie om regelmatig een stand van zaken door te geven werd door drie partnerorganisaties gemaakt omdat men het voorbije jaar weinig zicht had op de evolutie van het project. Eén partnerorganisatie suggereerde om nog een extra ontmoeting tussen de partnerorganisaties te organiseren.

4 YAR VLAANDEREN: VISIE VAN JONGEREN EN COACHES

4.1 Het programma YAR Vlaanderen

De jongeren en coaches werd tijdens het interview gevraagd of ze YAR een goed programma vonden, in het algemeen, en meer specifiek voor jongeren met problemen op verschillende vlakken zoals thuis, op school, met de politie, het gerecht etc. Dertig jongeren gaven op beide vragen een bruikbaar antwoord.

Alle jongeren vonden YAR, in het algemeen, een goed programma. Zeventien jongeren vonden YAR inderdaad een goed project om jongeren met problemen op diverse vlakken te helpen. Enkelen benadrukten dat het eigenlijk niet uitmaakt of je problemen hebt of niet; iedereen kon volgens hen iets uit YAR leren: *'(interviewer: Zou je YAR ook aanraden aan andere jongeren?) Ja zeker, in contact met rechtbank of niet. Jong en oud, iedereen, echt waar! (interviewer: Je vindt het niet per se voor één bepaalde groep jongeren geschikt?) Nee, dat is echt voor iedereen. Iedereen heeft wel eens iets verkeerd gedaan. En het gaat er niet echt om dat je iets verkeerd hebt gedaan, daar gaan ze niet op pushen, van jij hebt...nee, hè. Die willen iemand vooruit helpen. Die gaan ook andere mensen een andere kijk geven op het leven. Dus dat kan voor iedereen goed zijn, voor iedereen gewoon'*.

Negen jongeren vonden YAR eveneens een goed programma voor jongeren, maar vermeldden erbij dat het enkel zal werken als je het serieus meent, als je je 100% inzet. Twee jongeren waren van mening dat YAR zeker geschikt was voor andere jongeren, maar dat het hen weinig heeft geholpen. Twee jongeren dachten dat YAR op zich wel goed was, maar dat het niet geschikt was voor 'de ergste'. Een van hen zei hierover het volgende: *'Nee, ik zal eerlijk zeggen, voor mensen die nog geen grote misdrijven gepleegd hebben is dat goed. Bij kleine dingen, ruzie met ouders en andere kleinigheid helpt YAR heel goed. Maar mensen die al heel veel hebben meegemaakt en al lang vast hebben gezeten, ik zeg u eerlijk, die doen YAR gewoon om vrij te komen. En dat is het dan. (interviewer: Dus volgens jou helpt dat voor hen niet?) Nee, dat helpt echt niet. Dat is mijn mening hè'*.

Alle coaches waren ervan overtuigd dat YAR een geschikt programma was voor jongeren met problemen. Ze geloofden dat dit project echt iets kon veranderen in de levens van jonge mensen: *'Ik moet eerlijk zeggen, als ik een kind had, ik zou het daar gewoon ook naartoe sturen, ook al heeft het geen problematiek rond delinquentie ofzo. Ik denk dat het verrijkend is... Je bent daar samen op een manier... Dat komt nergens anders aan bod in een groep'*.

4.2 YAR Vlaanderen vergeleken met andere maatregelen

Heel wat jongeren die deelnamen aan YAR Vlaanderen hadden er al een lange hulpverleningsgeschiedenis op zitten. We vonden het daarom interessant om te weten wat ze van YAR Vlaanderen vonden in vergelijking met andere maatregelen die ze al hadden gekregen. De bespreking die volgt, is gebaseerd op de antwoorden van 27 jongeren. Vijfentwintig jongeren vonden YAR Vlaanderen beter dan de vorm van hulpverlening die ze al kregen terwijl twee jongeren YAR Vlaanderen niet beter of slechter vonden dan andere maatregelen.

Negentien jongeren maakten de vergelijking tussen hun deelname aan YAR Vlaanderen en hun verblijf in een gemeenschapsinstelling of gesloten instelling en alle 19 vonden ze YAR Vlaanderen beter. De reden die jongeren het vaakst aanhaalden was dat ze in een instelling niets bijleerden ($N=10$). Ze zaten op hun kamer, keken tv, poetsten of sportten, maar ze leerden niets over zichzelf. Bij YAR Vlaanderen kregen ze echte begeleiding en leerden ze wel iets bij: nadenken over hun toekomst en de gevolgen van hun gedrag, zo meende een tiental jongeren. Een ander, vaak aangehaald, argument was dat de jongeren in een instelling alleen maar gek werden van alle regeltjes en van hoe ze hen daar behandelden ($N=8$). Ze werden kwaad, gek, agressief en/of depressief, zo gaven de jongeren aan. Zeven jongeren zeiden dat er een groot verschil was in de houding van de begeleiders. Ze hadden het gevoel dat bij YAR Vlaanderen de begeleiders echt in hen geloofden, echt wilden dat ze veranderden en hen hierbij ook wilden helpen. In een gemeenschapsinstelling gingen begeleiders er al van uit dat je toch terug kwam en zeiden ze dat ook; *'ze behandelen je als een crimineel, niet als een mens'*, zei een jongere hierover.

Enkele jongeren beweerden ook dat je in een instelling alleen maar leerde hoe je een betere crimineel kon worden of hoe je de politie beter kon ontlopen ($N=5$). Ten slotte gaven vier jongeren aan dat je bij YAR Vlaanderen begeleid werd in het echte leven, *'want vaak loopt het weer mis zodra je in je oude milieu terechtkomt'*, aldus een jongere. Vier jongeren nuanceerden hun standpunt wel in die zin dat ze inschatten dat voor bepaalde jongeren een gedwongen opname wellicht wel zou helpen vanwege het schrik-effect, maar voor anderen niet.

Enkele uitspraken van jongeren maakten de argumenten nog levendiger:

'Ik heb dat nog eens gezegd tegen mijn coach. Zo van die lessen wat wij toen tijdens die zes dagen hebben gevolgd, ja, dat moesten ze geven in Mol. Dat is iets wat ze in Mol moeten geven. In plaats van daar uren nutteloos werk te moeten doen, bezigheidstherapie, ge valt daarvan in slaap, ge krijgt zo les daar en zo, leerkrachten die werken daar zonder leerplan of niks, die geven u waarin ze goesting hebben. Dat moesten ze daar geven, echt waar. Aan jongens moeten ze dat geven daar in Mol, het is

tenslotte een instelling, als ze toch niks te doen hebben, verstaat ge? Beter dat geven of iets gelijkaardigs zo'

'Nee, echt helpt dat niet. Op dat moment, als ge daar nog zit, dan denkt ge helemaal anders, dan denkt ge positief en dan zegt ge als ik vrij ben, dan is het gedaan, maar ge zijt van de buitenwereld af, maar ge weet niet hoe het buiten gaat zijn? Ge weet niet hoe mensen zullen reageren als ge vrij zijt bijvoorbeeld, of hoe anderen naar u zullen kijken, ge denkt dat alles gemakkelijker zal gaan, maar dat is het niet. Ge komt weer vrij en ge zit weer in hetzelfde milieu, hé'

Vier jongeren maakten de vergelijking tussen YAR Vlaanderen en een verblijf in een voorziening binnen de bijzondere jeugdzorg (i.k.v. POS) en vonden eveneens YAR Vlaanderen beter. Voor één jongere was hét grote verschil dat je bij YAR Vlaanderen een persoonlijke begeleider kreeg, die enkel aandacht had voor jou: *'Je bent dan niet één van de velen. Voor jouw coach ben je de enige'*. Twee jongeren vonden het belangrijk dat je bij YAR Vlaanderen zelf je doelen mocht kiezen omdat ze meer gemotiveerd waren om te werken aan iets wat ze zelf wilden. Verder werd ook aangehaald dat een groot verschil was dat je bij YAR Vlaanderen fouten mocht maken: *'Als het bij YAR eens niet lukt of ge maakt een fout, ja, dan maakt ge een fout en dan probeert ge nog eens. Bij instellingen geven ze direct straf en die dingen zo. En bij mij heeft dat tegengewerkt al die instellingen dus dat heeft eigenlijk niks geholpen'*. Ten slotte vond een jongere dat het makkelijker was om bij YAR Vlaanderen over je problemen te praten dan in een instelling bij de psycholoog. Je was immers niet de enige; iedereen zat er met gelijkaardige problemen en dan vertelde je makkelijker, aldus de jongere.

Twee jongeren vonden YAR Vlaanderen beter dan huisarrest en een leerproject dat ze eerder opgelegd kregen. Je leerde iets bij en veranderde, meende de ene, en je werd niet gedwongen om te praten, maar koos zelf of je wilde praten of niet, zei de andere.

Eén jongere vond YAR Vlaanderen beter dan een onthemingsproject waaraan hij eerder deelnam en dan een verblijf op een zogenaamde zorgboerderij. Hij vond dat de termijn van die projecten te kort was om wezenlijk iets te veranderen, terwijl je tijdens een begeleiding van negen maanden echt naar iets kon toewerken, aldus de jongere.

Eén jongere vond YAR Vlaanderen beter dan gesprekstherapie bij de psychiater doordat de trainers zelf ook veel hadden meegemaakt, omdat ze wisten waarover ze spraken en omdat de aanpak minder afstandelijk was.

Twee jongeren vonden YAR een goed project, maar niet per definitie beter dan andere vormen van hulpverlening. Eén jongere dacht dat het allemaal niet zo veel uitmaakte. Een andere jongere vond dat over het algemeen jongeren best wel wat strenger mochten aangepakt worden. Volgens hem was 'een maand op water en brood' soms beter dan praten. Van de alternatieve behandelingsmogelijkheden vond hij gemeenschapsdienst nog het beste: 'daar moet je tenminste nog wat werken'.

We konden besluiten dat de meerderheid van de jongeren YAR Vlaanderen een betere maatregel vond dan andere maatregelen die ze al hadden gekregen. Ze

vonden dat ze op een positievere manier werden benaderd, dat de vrijwilligers en trainers geloofden dat ze konden veranderen en dat ze hen opnieuw een kans gaven ook al hadden ze een fout gemaakt, ze waren niet te strikt, ze lieten hen zelf doelen kiezen, ze dwongen hen niet. Daarnaast was een vaak genoemd verschil dat ze iets bijleerden: over hun gedrag nadenken en de gevolgen ervan, over hun toekomst enz. Een laatste kracht van YAR Vlaanderen, en volgens vele jongeren een opmerkelijk verschil met de begeleiding in instellingen, was de langdurige, intensieve en individuele begeleiding in de normale leefomgeving van de jongere.

4.3 Werkzame ingrediënten van YAR Vlaanderen

Aan alle jongeren werd gevraagd wat zij als de kracht van YAR Vlaanderen beschouwden en wat maakte dat het programma 'werkt'. Vierentwintig jongeren gaven hier een antwoord op. Een overzicht van alle antwoorden is te vinden in Tabel 15. Uit Tabel 15 bleek dat er in de antwoorden van de jongeren twee grote clusters te onderscheiden waren: de benaderingswijze en de programmakenmerken, zowel vormelijke als inhoudelijke aspecten. Deze indeling vonden we ook terug bij de antwoorden van de coaches, die in wat volgt ook verwerkt werden.

Tabel 15

Overzicht antwoorden jongeren 'werkzame ingrediënten YAR Vlaanderen'

Indeling antwoorden	N jongeren
Benaderingswijze	
• Mensen geloven in je	• 4
• Focus op het positieve	• 1
• Geen vooroordelen	• 2
• Mensen behandelen je respectvol	• 3
Vormelijke programmakenmerken	
• Opbouw van programma: week + negen maanden coaching	• 5
• Duur van programma	• 3
• Werken met coach	• 11
• Feit dat je vrij bent terwijl je begeleid wordt	• 2
• Werken met vrijwilligers:	• 6
- Vrijwilligers zijn oprecht gemotiveerd	- 3
- Vrijwilligers zijn ook maar gewone mensen	- 3
• Omringd door een groep van mensen	• 7
• Jongeren met elkaar over problemen laten praten doorbreekt isolement	• 3
• Amerikaanse trainers weten waarover ze spreken, hebben zelf ook problemen gehad.	• 2
• Werken met een coach	
- Coach houdt oogje in het zeil	• 12
- Coach is er voor jou alleen	- 3
- Van coach krijg je aandacht, steun en begeleiding	- 2
- Met coach kan je goed praten over je problemen	- 4
	- 3
Inhoudelijke programmakenmerken	
• Je wordt aan het denken gezet over de gevolgen van je gedrag, over je leven	• 5
• Je wordt aangemoedigd om echt over je problemen te praten	• 2
• Ze spellen je niet de les. Je maakt je eigen keuzes.	• 3
• Ze laten je niet los, ook al maak je fouten	• 2
• Je mag je eigen doelen kiezen	• 1

4.3.1 Benaderingswijze

De benaderingswijze verwijst naar de manier waarop bij YAR Vlaanderen met jongeren wordt omgegaan. Zo benadrukte een viertal jongeren het feit dat de mensen echt geloofden dat je kon veranderen en het goede in je zien. Eén onder hen maakte in zijn antwoord de vergelijking met een residentiële instelling waar hij eerder verbleef: *'In (naam instelling) zeggen die, gij komt toch sowieso terug. Bij YAR al wat positief is, zeggen ze, en het negatieve proberen ze minder te zeggen. In (naam instelling) is dat omgekeerd: wat negatief is dat zeggen ze, wat positief is, laten ze weg'*. Ook werd geantwoord dat het feit dat alle mensen je met respect behandelden en geen vooroordelen hadden, krachtige elementen waren van het programma.

Wat de coaches zeer krachtig vonden is de manier waarop jongeren werden benaderd bij YAR. Zo benoemden ze het feit dat steeds het positieve werd benadrukt als heel belangrijk. Ook de onbevooroordeelde aanpak en de respectvolle, veilige sfeer die werd gecreëerd, werden aangehaald als belangrijke elementen. Ten slotte werd gezegd dat het feit dat jongeren konden aanvoelen dat iedereen in hen geloofde, heel waardevol is:

'In het begin van die week kwam er heel veel weerstand van die jongeren, want die geloven dat zelf niet dat wij in hen geloven, snap je? Ze werden kwaad en agressief, verbaal dan, en daagden ons uit, gewoon van dat kan niet en ge zult wel zien hè, we maken het jullie lastig en ge bolt het af en ge moet ons niet meer. Maar toen ze zagen dat we in hen bleven geloven brokkelde dat langzaam aan af.'

4.3.2 Vormelijke programmakenmerken

Volgende vormelijke aspecten werden door de jongeren vernoemd als kracht van het programma. Elf jongeren antwoordden dat het werken met een coach de kracht was van het programma. Een jongere vond dat de residentiële week hem weinig had bijgebracht, maar de coach wel: *'Ik heb mijn doelen gewoon bereikt door gewoon ouder te worden. En door de steun van (naam coach). Die week heeft mij niks gedaan. Alleen mijn coach heeft mij geholpen. Die negen maanden met mijn begeleider, dat heeft mij wel geholpen. Maar die week, dat was gewoon fun, chillen'*. Hierbij werden diverse belangrijke elementen genoemd. De wekelijkse controle en iemand die een oogje in het zeil hield, was voor verschillende jongeren belangrijk. Zo getuigde een jongere: *'YAR heeft me geholpen, heel veel. Want als ik geen contact had elke week was dat misschien anders gelopen, ik weet dat niet. Ik had elke week wel eens contact met (naam vrijwilliger) en zo dacht ik van dat is toch altijd iemand die een oog op mij houdt en zo, allé, die me begeleidt en zo. Ik weet niet, ik vind het eigenlijk ook raar'*. Het feit dat je negen maanden lang veel aandacht, steun en begeleiding kreeg van een persoonlijke coach (*'die je met niemand moet delen'*), waarmee je open en eerlijke gesprekken kon voeren, was voor verscheidene jongeren dé kracht van het programma.

De combinatie van een trainingsweek, *'waar de basis werd gelegd'*, en een vervolgtraject, waarin je een persoonlijke coach kreeg, was voor vijf jongeren wat

maakte dat het programma werkte. De duur van het programma en het feit dat je in je normale leefmilieu verbleef terwijl je begeleid werd, bleek voor anderen de specifieke kracht.

Het feit dat met vrijwilligers werd gewerkt, was voor de jongeren heel belangrijk. Jongeren vonden begeleid worden door een vrijwilliger beter dan door een hulpverlener omdat het feit dat vrijwilligers niet betaald werden om je te helpen - volgens hen- aantoonde dat ze echt geïnteresseerd in je waren, dat ze je echt wilden helpen. Een tweede meerwaarde van het werken met vrijwilligers, aangegeven door enkele jongeren, was dat het ook 'gewoon maar mensen' waren, die ook niet alles wisten en gewoon vanuit hun dagelijks leven advies gaven. Een jongere zei over het werken met vrijwilligers het volgende: *'Ik vind als je iemand hebt zoals een maatschappelijk werkster of een consulent, dan heb je toch een afstand. En nu was dat anders. Dat zijn ook maar gewone mensen en die hebben daar niet speciaal voor gestudeerd. En ja ik vond dat belangrijk. (Interviewer: Je bent meer op je gemak bij iemand die daar niet voor gestudeerd heeft en dat niet voor zijn werk doet?) Ja, want zo iemand die daar voor gestudeerd heeft die weet daar alles van en die zal u met raad en daad en alles bijstaan. Maar voor die vrijwilligers was het ook gewoon zoeken en ja...ik weet niet hoe ik dat moet uitleggen. Ik vond dat heel mooi dat het zo in elkaar zat'*.

Zeven jongeren vonden dat de kracht van YAR Vlaanderen schuilde in het feit dat je omringd werd door een community, een groep van mensen, die echt in je geloofden, je allemaal steunden, het beste voor je wilden. Niet alleen de steun van hun eigen coach dus, maar de steun van een groep mensen rondom hen, was voor hen van groot belang. Een drietal jongeren gaf aan dat ze het erg goed vonden dat jongeren met elkaar in gesprek werden gebracht. Merken dat andere jongeren soortgelijke problemen hadden, zorgde ervoor dat ze zich minder alleen voelden met hun problemen. Het werken met trainers die zelf ook problemen hadden gehad en dit deelden, maakte het voor twee jongeren veel geloofwaardiger.

Bij de coaches werden ook formele aspecten van het programma genoemd. Volgens heel wat coaches maakte het werken met vrijwilligers een verschil. Vrijwilligers die onbevungen, zonder voorkennis, vanuit hun eigen levenservaring met de jongeren werkten en er bewust voor kozen om, zonder dat ze er geld voor kregen, tijd vrij te maken voor de jongeren. Dit laatste zorgde er volgens de coaches voor dat de jongeren voelden dat er mensen waren die om hen gaven.

'Het feit dat het vrijwilligers zijn. Dat konden ze bijna niet geloven hè. 'Hoe, jullie worden daar niet voor betaald? Wat zitten jullie hier dan te doen?'. Dus vrijwilligers, mensen die onbevungen vanuit hun dagdagelijkse praktijk hier aan beginnen. Dat is volgens mij de grootste kracht. Het feit dat die jongeren zien dat er mensen zijn die om hen geven. Eigenlijk is daar alles mee gezegd. Dat is de kracht van YAR!'

Ook de lengte van het coachingstraject en het feit dat de jongere werd begeleid in zijn eigen context werden ervaren als krachtige elementen door de coaches. Enkele coaches meenden ook dat het werken in groep belangrijk was. Jongeren konden zo zien dat ze niet de enige waren met problemen en kregen het gevoel dat ze 'samen' aan het werk waren. Dat jongeren gedragen werden door een groep, een 'community' van vrijwilligers, was volgens verscheidene coaches ook van belang. *'YAR gaat de verzuring tegen!'*

4.3.3 Inhoudelijke programmakenmerken

Jongeren noemden ook inhoudelijke kenmerken, typisch voor het YAR-programma, die hen hadden geholpen om te veranderen. Vijf jongeren zeiden dat ze veranderd waren omdat ze bij YAR aan het denken werden gezet over de gevolgen van hun gedrag, hun toekomst en over wat er op het spel stond. Ze spelden de jongeren hierbij niet de les, maar keken gewoon samen met de jongeren naar de gevolgen van hun keuzes. Een jongere drukte het uit als volgt: *'Ze laten u daar nadenken over wat ge allemaal doet zo... Die zeggen dat daar ook, als ge iets slechts wilt behalen doe maar hé, als ge bijvoorbeeld crimineel zijt en ge wilt levenslang crimineel blijven, doe dat maar, zeggen ze, die zeggen niet dat ge dat niet moet doen, verstaat ge?'* Het feit dat ze werden aangezet om echt te praten over hun problemen en angsten, had voor twee jongeren het verschil gemaakt. Twee jongeren benadrukten dat je fouten mocht maken en ze je toch niet lieten vallen. Een andere jongere, ten slotte, vond dat het feit dat je zelf je eigen keuzes mocht maken, zelf je doelen mocht kiezen, voor hem had gezorgd dat het werkte.

'Ik denk dat de kracht schuilt in de manier waarop de vrijwilligers en de projectleiders met de jongeren omgaan. Ik denk dat dat het enige is. Zo is dat, ik denk dat de steun en het doorzettingsvermogen van de vrijwilligers en de projectleiders het belangrijkste is. Ze zien, die jongeren zijn slecht bezig, die maken fouten, maar fouten kunt ge beter maken door meer goede dingen te doen dan fouten. Ik denk dat het eigenlijk gewoon is door de mensen die zich inzetten voor YAR, dat daar de kracht in zit. Ja.'

'Door die week, plus die negen maanden. Elke week moesten wij met de vrijwilligers een dag afspreken en om de maand moesten wij met de groep samenkomen. En dan ging dat daar ook voort. Ge moet alles de tijd geven om alles op de juiste plek te zetten. Ge kunt niet op één, twee, drie een mens kan veranderen. Maar als ge het rustig aanpakt, gaat dat wel. In het begin dacht ik ook, dat gaat niet werken, maar ik heb het gezien dat dat wel effect heeft, groot effect heeft.'

Coaches noemden volgende specifieke inhoudelijke kenmerken op die volgens hen de kracht uitmaakten van het programma. Het feit dat jongeren werd duidelijk gemaakt dat ze het verleden achter zich konden laten en de keuze konden maken om met een schone lei te beginnen, werkte volgens heel wat coaches bevrijdend. Jongeren konden op die manier de ballast van het verleden van zich af gooien en opnieuw beginnen. Iemand drukte het als volgt uit:

'Voor mij is dat heel simpel. Ten eerste denk ik dat ze allemaal iets aan YAR gehad hebben. De meeste in elk geval. En het belangrijkste volgens mij, wat ze van die week meenemen. Daar moeten ze dan natuurlijk wat mee gaan doen, is het besef dat ik ben voor mijn eigen toekomst verantwoordelijk. Ik kan goeie beslissingen nemen of ik kan slechte beslissingen nemen. Zoals ik in het verleden heb gedaan. Maar ik hoef niet altijd slechte beslissingen te nemen. En dat is een heel krachtige boodschap. Omdat je daarmee eigenlijk hen bevrijdt uit dat idee van: we zijn slachtoffers. We kunnen niet anders. Dus dat vind ik het krachtige er aan.'

Ook het feit dat jongeren aan het denken werden gezet over zichzelf, was volgens de meerderheid van de coaches van cruciaal belang: *'De confrontatie met zichzelf, het jasjes uitdoen. (...) Kunnen zeggen wat hun probleem is. Dat is in feite al de helft van*

de oplossing hè. Niet meer onder de mat schuiven, maar het daar en plein public in de micro zeggen’. Sommigen meenden dat de trainingsweek een ware ‘shock’ was voor de jongeren, iets wat ze helemaal niet gewend waren en dat hen wakker schudde. Een laatste element dat in deze context genoemd werd, was het feit dat men bij YAR fouten mocht maken, zonder dat men daarvoor veroordeeld werd.

4.3.4 Voorwaarden

Sommige jongeren verwezen ook naar enkele voorwaarden die moesten voldaan zijn opdat het YAR-programma zou werken. Negen jongeren benadrukten dat je zelf bereid moest zijn om te veranderen en dat je het serieus moest menen. Een jongere zei het als volgt: *‘Gijzelf bepaalt of het lukt. Ofwel wilt ge dat ofwel wilt ge dat niet. Als ge zelf zegt, ik wil dat weten hoe, wat, waarom, dan gaat dat. Anders gaat dat niet, ze kunnen zoveel komen uitleggen, komen wijsmaken,... als ge dat zelf niet wilt, dan komt er niks van*’. Ook zei een jongere dat het noodzakelijk was om een vertrouwensband te hebben met je coach en tussen de jongeren onderling omdat je anders niet over je problemen durfde praten. Nog een andere jongere zei dat je goed moest weten waaraan je wilde werken en dat je alles moest kunnen begrijpen wat ze zeiden.

Volgens de coaches moest er een klik zijn tussen de jongere en de coach, een vertrouwensband, *‘want als die gast je niet vertrouwt, heeft het geen zin*’. Voorts moest ook elke jongere die deelnam de Nederlandse taal goed beheersen en een bepaald intellectueel niveau hebben om alles wat aan bod kwam te kunnen begrijpen, aldus de coaches.

5 BESLUIT

In dit hoofdstuk werd YAR Vlaanderen empirisch onderbouwd. De doelgroep van YAR Vlaanderen voldoet inderdaad aan de vooropgestelde criteria. De YAR-jongeren zijn tussen 15 en 20 jaar, hebben een POS- of MOF-dossier, spreken de Nederlandse taal, hebben geen primaire drugsverslaving, nemen geen medicatie en hebben drie doelstellingen geformuleerd tijdens het voortraject. Bij de jongeren vinden we een aantal statische risicofactoren terug. YAR-jongeren zijn vaak impulsief en emotioneel gevoelig. Hun ouders komen vaak uit andere culturen en één derde van de ouders is gescheiden. Vaak hebben ze familieleden die al problemen met het gerecht hebben gehad. De meeste YAR-jongeren hebben het gevoel dat ze een positieve band hebben met hun ouders en leerkrachten, hebben een goed gevoel van zelfwaardering en weinig echte problemen met hun psychisch welbevinden wat wijst op beschermende dynamische factoren. Toch hebben de meeste jongeren geen goede copingmechanismen, een negatief georiënteerde denkstijl, gaan ze vaak om met deviante vrienden en veranderen ze vaak van school of blijven ze zitten, wat wijst op dynamische risicofactoren. Uit het veranderingsonderzoek blijkt dat de zelfwaardering van de jongens op een aantal vlakken toeneemt, terwijl dit bij de meisjes niet zo blijkt te zijn. De copingmechanismen en de denkstijl van de YAR-jongeren is na de deelname van YAR veranderd in positieve zin. In de verschillende onderzochte leefgebieden van de jongeren blijken niet echt veranderingen te zijn na de deelname aan YAR. Uit het belevingsonderzoek blijkt dat de jongeren, de

vrijwilligers en de partnerorganisaties in het algemeen een positieve beleving hebben van YAR Vlaanderen.

Om de doelen van YAR Vlaanderen empirisch te onderbouwen, zouden deze SMART geformuleerd moeten worden. Uit de vorige hoofdstukken blijkt dat dit niet het geval is, wat het moeilijk maakt om krachtige uitspraken te doen over het al dan niet bereikt zijn van de doelen van YAR Vlaanderen. Echter, uit het belevingsonderzoek kan afgeleid worden dat zowel jongeren als coaches, een positieve beleving hebben bij de doelen die beoogd worden in de verschillende fasen van YAR. De meeste jongeren hebben het gevoel dat ze tijdens het voortraject voldoende gemotiveerd werden en in staat waren om drie doelen te formuleren. Door hun deelname aan de residentiële week hebben jongeren het gevoel gekregen dat ze positief in relatie konden treden met anderen en op een meer positieve manier over zichzelf dachten. Heel wat jongeren hebben het gevoel dat ze tijdens het vervolgtraject een aantal doelen hebben kunnen realiseren al blijft het vaak moeilijk voor de meeste jongeren om hun drie doelen voortdurend te realiseren. Ook hebben de jongeren het gevoel dat ze een positief netwerk hebben uitgebouwd met hun coaches, de YAR-projectleiding en de partnerorganisaties.

Op basis van deze resultaten kunnen we besluiten dat YAR Vlaanderen op het kwalificatieniveau 'doeltreffend' zit. In een volgend hoofdstuk gaan we na of het mogelijk is om te stellen dat YAR expliciet verantwoordelijk is voor de bereikte resultaten.

Hoofdstuk 5

YAR Vlaanderen op de vierde trede van de effectladder: Aantonen van causaliteit

Zoals besproken in Hoofdstuk 1 is het aantonen van causaliteit, wat betekent dat het toepassen van YAR Vlaanderen bij de vooropgestelde doelgroep er voor zorgt dat bepaalde probleemgedragingen afnemen en bepaalde gewenste gedragingen toenemen, de laatste trede van de effectladder. Het gerandomiseerd proefopzet is hiervoor de meest geschikte methode. Deze manier om effecten vast te stellen stamt echter uit de medische wetenschappen. Een veel gehoorde kritiek is dan ook dat het gerandomiseerd proefopzet in de context van sociaal-wetenschappelijk onderzoek moeilijk realiseerbaar en minder geschikt is (Rovers, 2007). Zo wordt gesteld dat het onethisch is om in de context van bijvoorbeeld jeugdhulpverlening te werken met een controlegroep. Jongeren een behandeling ontzeggen is geen middel dat het doel, namelijk onderzoek naar de werkzaamheid van de interventie, heiligt. Ook is het omwille van bepaalde juridische beginselen, zoals bijv. het gelijkheidsbeginsel, praktisch vaak niet mogelijk om jongeren willekeurig een maatregel op te leggen vs. te ontzeggen. Een ander probleem is dat door het gebruik van randomisering en experimentele designs, die de interne validiteit moeten verhogen, mogelijks de externe validiteit of de generaliseerbaarheid van de resultaten naar andere contexten, afneemt. Kennis gegenereerd in een ideale onderzoekscontext waarbij bepaalde factoren bijna kunstmatig gecontroleerd worden kan niet zomaar getransfereerd worden naar een praktijk die niet zo ideaal is. Omwille van bovenvermelde redenen werd besloten om geen onderzoek uit te voeren naar de causaliteit van YAR Vlaanderen.

Ten slotte uiten sommige onderzoekers (bijv. Pawson & Tilley, 1997; Rovers, 2007) de kritiek dat door de toegenomen aandacht voor interne validiteit, en hierbij voor de vraag 'werkt de interventie of niet', te weinig wordt stilgestaan bij het hoe en waarom van de interventie. Pawson en Tilley (1997) stellen om die reden een alternatieve evaluatiebenadering voor, genaamd 'realistic evaluation', waarin niet enkel de vraag centraal staat of een interventie werkt of niet, maar ook hoe ze werkt, welke mechanismen geactiveerd worden door de interventie en welke elementen in de context een impact hebben op de werkzaamheid van het programma. Deze benadering komt overeen met de drie eerste treden van de effectladder die in de vorige hoofdstukken aan bod kwamen. De vierde trede van de effectladder is dus niet haalbaar voor YAR Vlaanderen waardoor er niet gesteld kan worden dat YAR Vlaanderen zich op het kwalificatieniveau 'werkzaam' bevindt (Van Yperen & Veerman, 2008).

Discussie

1 YAR VLAANDEREN OP DE EFFECTLADDER

Als leidraad in dit onderzoek naar YAR Vlaanderen, wordt de effectladder van Van Yperen en Veerman (2008) gebruikt. YAR Vlaanderen bevindt zich duidelijk op het derde niveau van de effectladder wat inhoudt dat het een doeltreffende interventie is.

YAR Vlaanderen voldoet aan het eerste niveau van de effectladder omdat er een duidelijke beschrijving van YAR Vlaanderen kan gegeven worden in termen van naam, doelen, doelgroep en aanpak.

Toch kunnen we hier een aantal aandachtspunten formuleren. Ten eerste wordt de projectleiding van YAR Vlaanderen aanbevolen om de doelen van YAR Vlaanderen volgens het SMART-principe te formuleren. Op die manier wordt het gemakkelijker voor de projectleiding om de doelen na te streven en voor de onderzoekers om empirisch na te gaan of de doelen al dan niet bereikt worden. Ten tweede wordt aangeraden aan de projectleiding van YAR om in de toekomst duidelijke criteria te stellen over de vereisten aan de uitvoerende werkers, zoals vrijwilligers, coaches, trainers en projectleiding. In de twee huidige trajecten is dit niet echt aan de orde omdat alles onder supervisie staat van de YAR-projectleiding die bestaat uit twee personen. Echter, in de toekomst zal YAR Vlaanderen uitgebreid worden en zal het niet meer mogelijk zijn voor twee personen om alles op te volgen en te zorgen voor een consistente uitvoering van het programma. Ten derde wordt in het huidige onderzoek heel wat aandacht besteed aan de methodiek van de residentiële week, zodat deze heel grondig beschreven is. De reden hiervoor is dat deze week volledig gevolgd werd door de onderzoeker op basis van participerende observatie. In de toekomst zou men deze onderzoeksmethode ook kunnen toepassen op aspecten van het voortraject en het vervolotraject, waar dit nu slechts is gebeurd tijdens bepaalde momenten. Daardoor is de methodiek van deze twee fasen minder transparant.

YAR Vlaanderen voldoet aan het tweede niveau van de effectladder omdat er een duidelijke interventietheorie voorhanden is. De doelgroep wordt omschreven in termen van statische en dynamische beschermings- en risicofactoren en de doelen worden duidelijk gemaakt. Aandacht gaat hierbij ook naar de werkzame factoren van de methodiek van YAR die vaak hun wortels vinden in bestaande theorieën en methodieken. Toch is het belangrijk te vermelden dat de YAR-methodiek als geheel uniek is en niet enkel gebaseerd op die bestaande theorieën en methodieken.

Ook bij dit niveau van de effectladder kunnen een aantal aandachtspunten voor YAR Vlaanderen geformuleerd worden. Ten eerste zou men bij de criteria van de doelgroep op basis van voorgaande studies en bestaande theorieën duidelijk moeten maken voor welke jongeren YAR niet werkt. Op die manier kan nog beter de doelgroep bereikt worden die men beoogt. Ten tweede blijft het zo dat de doelen van YAR Vlaanderen in de interventietheorie ook niet SMART geformuleerd zijn, wat het empirisch onderbouwen van YAR Vlaanderen op het volgende niveau zal bemoeilijken. Ten derde zouden coach en jongere kunnen werken volgens het Grow Model of Coaching. Op die manier hebben beiden een handvat om naar de doelen toe te werken en is het empirisch gezien ook gemakkelijker om dit proces te

evalueren omdat ieder duo volgens dezelfde principes de doelen formuleert en nastreeft. Ten vierde zijn er twee factoren waarvan in de literatuur wordt gezegd dat ze werkzaam zouden zijn, maar waar YAR Vlaanderen bewust niet voor kiest. In de literatuur wordt gesteld dat het beter zou zijn om te werken met vrijwilligers die al ervaring hebben met coachen, begeleiden of lesgeven. Echter, YAR Vlaanderen kiest ervoor om dit niet als selectie criterium te hanteren omdat op die manier vrijwilligers spontaan tewerk gaan in hun omgang met de jongeren. De YAR projectleiding zorgt hierbij voor de professionele omkadering. Uit de literatuur blijkt ook dat het goed zou zijn om ouders bij het programma te betrekken. YAR Vlaanderen betreft de ouders wel op sleutelmomenten van het programma maar integreert geen behandeling of therapie voor de ouders in het programma zelf.

YAR Vlaanderen voldoet aan het derde niveau van de effectladder omdat het voldoende empirisch onderbouwd is op basis van degelijke onderzoeksmethoden, zowel kwalitatief als kwantitatief. De focus van het onderzoek was wel duidelijk kwalitatief omdat bij een programma zoals YAR Vlaanderen de relationele aspecten heel belangrijk zijn. In het empirisch onderzoek werd gezorgd voor onderzoekertriangulatie waarbij verschillende onderzoekers de resultaten interpreteerden, en datatriangulatie, waarbij verschillende onderzoeksmethoden werden gebruikt zoals vragenlijsten, observatie, interviews, dagboeken. Ook werd van verschillende personen informatie verkregen over het functioneren van de jongeren, zoals de jongeren zelf, de coaches en de ouders. Uit het empirisch onderzoek blijkt dat de doelgroep van YAR Vlaanderen voldoet aan de vooropgestelde criteria en de beleving van YAR Vlaanderen door jongeren, vrijwilligers en partnerorganisaties duidelijk in kaart gebracht is. Enkele dynamische risicofactoren die jongeren hebben voor hun deelname aan YAR blijken afgenomen te zijn na hun deelname. YAR-jongeren hebben na hun deelname betere copingmechanismen en een minder negatief georiënteerde denkstijl.

Volgende aandachtspunten voor toekomstig onderzoek kunnen bij dit niveau van de effectladder geformuleerd worden. Ten eerste was het de bedoeling dat de afname van de interviews met de jongeren zou plaatsvinden in een aparte ruimte, waarbij enkel onderzoeker en jongere aanwezig waren. Echter, in sommige gevallen waren ouders, broers of zussen van de jongeren aanwezig wat de resultaten van het interview kan beïnvloeden. Wanneer opnieuw onderzoek wordt uitgevoerd, zou strenger moeten toegezien worden op de vereisten rond de afnamecontext van interviews.

Ten tweede vulden slechts 30% van de ouders een vragenlijst in over het functioneren van de jongeren. Men zou in toekomstig onderzoek de ouders meer kunnen aanmoedigen om de vragenlijst in te vullen. Het risico is nu dat men enkel de mening heeft van de meer betrokken ouders.

Ten derde zijn er soms tegenstrijdigheden tussen de resultaten van het kwalitatief onderzoek en de resultaten van de gestandaardiseerde vragenlijsten. Bijv., uit de vragenlijsten blijkt dat de jongeren een positieve relatie hebben met hun ouders, terwijl heel wat jongeren als doel stellen om de relatie met hun ouders te verbeteren. Een ander voorbeeld is dat uit de vragenlijsten blijkt dat de YAR-jongeren een positief beeld van zichzelf hebben, terwijl uit de participerende observatie blijkt dat de meeste jongeren negatieve overtuigingen over zichzelf hebben. Hiervoor kunnen we

volgende verklaringen geven. Jongeren vullen de vragenlijsten niet in vanuit hoe ze zichzelf werkelijk beleven maar hoe ze zichzelf wensen te beleven. Het kan ook gaan om een ontkenning van de realiteit. De realiteit voor deze jongeren is vaak zo teleurstellend, bedreigend of frustrerend dat een positieve beleving van zichzelf een ontsnappingsmogelijkheid is om de situatie toch enigszins meester te blijven. Tot slot geven sommige jongeren sociaal wenselijke antwoorden, wat wil zeggen dat ze de antwoorden bewust vertekenen. Het is namelijk niet prettig om aan te moeten geven dat men een negatieve kijk op zichzelf heeft. Omwille van deze verklaringen is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de resultaten van de gestandaardiseerde vragenlijsten van het kwantitatief onderzoek. Het zou interessant zijn om in toekomstig onderzoek de kenmerken van de doelgroep duidelijker in kaart te brengen door de gestandaardiseerde vragenlijsten aan te vullen met bijv. dossieranalyse of gestandaardiseerde vragenlijsten ingevuld door ouders of leerkrachten, aangevuld met interviews. Ook zou men empirisch kunnen nagaan welke gemeenschappelijke factoren precies een rol spelen in het beslissingsproces om niet deel te nemen aan YAR of om YAR vroegtijdig te beëindigen zodat men duidelijkere criteria kan opstellen voor welke jongeren YAR niet in aanmerking komt.

Ten vierde zijn de resultaten van de nameting niet altijd wat men zou verwachten. Uit de resultaten blijkt bijv. dat de zelfwaardering van de YAR-jongens toeneemt na hun deelname aan YAR, terwijl er bij de meisjes een afname is van hun gevoel van hechte vriendschap en eigenwaarde. Ook vinden we bij de meisjes een toename in gedragsproblemen en aandachtsproblemen na hun deelname. Het is zeker nodig om in vervolgonderzoek verklaringen hiervoor te zoeken en andere meetinstrumenten te hanteren die misschien geschikter zijn om de veranderingen van de YAR-jongeren in kaart te brengen.

Ten vijfde zou het interessant zijn om in vervolgonderzoek te kijken naar de redenen waarom sommige jongeren niet het hele YAR-programma doorlopen en hoe dit resulteert in het effect van het programma op de uitkomstvariabelen. Er zijn namelijk jongeren die zich opgeven als kandidaat-deelnemer maar dan uiteindelijk toch niet deelnemen aan de residentiële week. En er zijn jongeren die, na hun deelname aan de residentiële week, de afspraken met hun coach niet nakomen of niet aan alle groepsbijeenkomsten deelnemen. De vraag die zich dan stelt is of deze jongeren wel het hele YAR-programma doorlopen hebben. Het vervolgtraject is immers een volwaardig onderdeel van het YAR-programma naast het voortraject en de residentiële week. Een mogelijkheid zou zijn om te kijken naar het aantal afspraken tussen een jongere en een coach of het aantal deelnames aan de groepsbijeenkomsten. Probleem hierbij is dat dit enkel gaat om kwantitatieve criteria, terwijl het waarschijnlijk nog belangrijker is om bij een interventie zoals YAR te kijken naar kwalitatieve criteria. Een jongere kan bijv. wel aanwezig zijn op een groepsbijeenkomst maar niet echt actief deelnemen. Het is belangrijk voor toekomstig onderzoek om hierover duidelijke criteria op te stellen, zowel kwantitatief als kwalitatief. Op die manier kan men in onderzoek nagaan of het al dan niet volledig doorlopen van het YAR-programma een ander effect heeft op de jongeren, wat meer zou aansluiten bij de vierde trede van de effectladder.

Ten zesde zou het interessant zijn om in vervolgonderzoek de recidivecijfers van de YAR-jongeren na te gaan om in te schatten in welke mate zij na hun deelname aan YAR in herhaling vallen. Ook meer informatie over de criteria die bijv. jeugdrechters

hanteren om jongeren naar YAR toe te leiden zou een interessante onderzoeksvraag zijn voor de toekomst.

Tot slot zou op lange termijn onderzocht moeten worden hoe de jongeren evolueren na afloop van het vervolgtraject. In hoeverre hebben de jongeren na afloop van YAR nog contact met hun coach, de projectleiding en de partnerorganisaties? In hoeverre slagen de jongeren erin om hun persoonlijke doelen te blijven realiseren? Hoe wordt er door YAR omgegaan met de leeftijdsgrens van 18 jaar? Is het nodig om een levenslange coach in te schakelen en zo de continuïteit van het programma te garanderen?

2 YAR VLAANDEREN ALS PROGRAMMA

2.1 Doelgroep van YAR Vlaanderen

YAR Vlaanderen bereikt de vooropgestelde doelgroep. De YAR-jongeren zijn tussen 15 en 20 jaar, hebben een POS- of MOF-dossier, spreken de Nederlandse taal, hebben geen primaire drugsverslaving, nemen geen medicatie en hebben drie doelstellingen geformuleerd tijdens het voortraject. Wat statische risicofactoren betreft, zijn YAR-jongeren vaak impulsief en emotioneel gevoelig. Hun ouders komen vaak uit andere culturen en één derde van de ouders is gescheiden. Vaak hebben ze familieleden die al problemen met het gerecht hebben gehad.

De meeste YAR-jongeren hebben het gevoel dat ze een positieve band hebben met hun ouders en leerkrachten, hebben een goed gevoel van zelfwaardering, en weinig echte problemen met hun psychisch welbevinden wat wijst op beschermende dynamische factoren. Deze factoren worden echter niet altijd bevestigd als we rekening houden met de doelen die jongeren voorop stellen of wat geobserveerd wordt tijdens het onderzoek. De meeste jongeren hebben dan ook geen goede copingmechanismen, een negatief georiënteerde denkstijl, gaan vaak om met deviante vrienden en veranderen vaak van school of blijven zitten, wat wijst op dynamische risicofactoren.

2.2 Doelen van de verschillende fasen

In de beleving van jongeren en coaches worden ook de doelen van YAR Vlaanderen min of meer bereikt. Het voortraject beoogt het motiveren van jongeren en het formuleren van drie concrete, meetbare persoonlijke doelen. Het merendeel van de jongeren heeft het gevoel dat YAR hen als maatregel wordt opgelegd. Toch wordt dit bij de meeste jongeren aangevuld door het gevoel dat YAR hen wel kan helpen. Door het werken met vrijwilligers wordt hun motivatie om aan het programma deel te nemen echt aangewakkerd en gevormd. Deze bevinding duidt erop dat de methodiek die YAR Vlaanderen gebruikt om de motivatie van jongeren te verhogen werkt. De jongeren formuleren tijdens het voortraject drie doelen waaraan ze willen werken tijdens de residentiële week en vooral tijdens het vervolgtraject. De doelen die de jongeren formuleren kunnen onderverdeeld worden in verschillende categorieën zoals bijv. relatie met gezin en schools functioneren verbeteren.

Het doel van de residentiële week is het omvormen van de negatieve overtuigingen van de jongeren tot positieve overtuigingen aan de hand van verschillende stappen. Wat jongeren zelf aangeven m.b.t. hun beleving van de residentiële week is dat ze meer kunnen dan ze denken, dat ze hebben geleerd om zich open te stellen, dat ze het verleden achter kunnen laten en dat ze zowel positieve als negatieve gevoelens kunnen ervaren. Ook blijven het vertrouwen en de veilige sfeer in de groep, de erkenning door anderen en het feit dat ook anderen problemen hebben hen bij. Dit wijst erop dat de gebruikte methodiek tijdens de residentiële week werkt. Toch geven jongeren hier ook een paar aandachtspunten aan waarmee men in de toekomst best rekening kan houden. De lessen worden vaak als moeilijk ervaren en de sessies duren soms te lang waardoor ze als saai ervaren worden door de jongeren. De doe-activiteiten worden dan weer als zeer positief door de jongeren beleefd.

Het doel van het vervolgtraject is het bereiken van de drie persoonlijke doelen die jongeren vooropgesteld hebben en het vormen van een netwerk rond de jongeren om hun positieve overtuigingen te verankeren. Het merendeel van de jongeren heeft het gevoel dat ze hun drie persoonlijke doelen tijdens het vervolgtraject kunnen bereiken. Toch geven de jongeren aan dat het niet altijd gemakkelijk is om deze drie doelen op langere termijn te handhaven. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de jongeren zelf en het netwerk dat ze hebben opgebouwd tijdens YAR in hen geloven, maar dat de mensen uit hun gewone omgeving hen vaak nog steeds zien als probleemjongeren.

Ook de coaches geven aan dat de meeste jongeren hun persoonlijke doelen bereiken, al schatten de jongeren zichzelf soms positiever in dan de coaches. Probleem hierbij is dat de doelen meestal niet SMART geformuleerd zijn waardoor het moeilijk wordt om te oordelen of de doelen al dan niet bereikt zijn en om een objectieve vergelijking te maken tussen jongeren en coaches. De YAR-projectleiding benadrukt hierbij dat het niet enkel belangrijk is om te kijken of de jongeren hun doelen al dan niet bereikt hebben maar ook naar het proces dat de jongeren hebben doorgemaakt. Een jongere kan er bijv. alles aan doen om de relatie met zijn vader te herstellen, als de vader dit verhindert kan het doel niet bereikt worden ondanks de pogingen van de jongere.

De jongeren hebben bijna allemaal een positieve beleving van hun coach. Ze kunnen er goed mee praten en krijgen er praktische hulp van. Het belangrijkste is dat de verantwoordelijkheid bij de jongeren wordt gelegd en dat de coaches er gewoon zijn voor de jongeren. De groepsbijeenkomsten worden niet altijd als positief ervaren door de jongeren. Ze vinden het te vaak hetzelfde, er is te weinig actie, er wordt teveel gepraat en de groepsbijeenkomsten beginnen te vroeg en duren te lang. Een gevolg hiervan is dat de groepsbijeenkomsten een opvallend lage opkomst hebben. Omdat de YAR-projectleiding toch vindt dat de groepsbijeenkomsten een meerwaarde hebben en dus een belangrijk onderdeel vormen van het YAR-programma, hebben zij er ondertussen voor gezorgd dat de groepsbijeenkomsten in de namiddag plaatsvinden en dat er meer ruimte wordt gemaakt voor doe-activiteiten.

2.3 Beleving van het programma

De meerderheid van de jongeren is tevreden over hun deelname aan het YAR-programma. Volgens de jongeren en de coaches is YAR een goed programma, ook in vergelijking met andere vormen van hulpverlening. De kracht van het YAR-programma ligt ten eerste in de benaderingswijze zoals het onbevooroordeeld omgaan met jongeren en het echt in jongeren geloven. Dit wordt o.a. bereikt door het werken met vrijwilligers en de specifieke manier van lesgeven bij YAR. Vormelijke aspecten die bijdragen aan de kracht van het programma zijn bijv. het werken met de jongeren in hun thuismilieu en het omringen van de jongeren met een community, namelijk andere jongeren, vrijwilligers, projectleiding, partnerorganisaties en trainers. Belangrijk hierbij is dat het vaak gaat om mensen die ook problemen hebben of gehad hebben. Krachtige inhoudelijk aspecten zijn o.a. jongeren laten nadenken en praten over hun problemen en hen zelf keuzes laten maken. De jongeren beseffen hierbij wel dat het YAR-programma enkel kan werken als ze bereid zijn om te veranderen en een vertrouwensband kunnen opbouwen met hun coach.

Volgens de jongeren levert hun deelname aan YAR gedragsveranderingen op zoals een verbeterde relatie met ouders en veranderingen in denken en/of voelen, zoals meer zelfvertrouwen, maar het blijft vaak moeilijk om deze veranderingen te handhaven. Coaches bevestigen dit, ouders ook. Maar toch hebben de ouders een minder positieve inschatting dan de coaches. Verschillende verklaringen zijn hier mogelijk. Zo zou het, bijv., kunnen dat coaches niet altijd een volledig zicht hebben op hoe de situatie echt is, waardoor ze die positiever inschatten. Een andere mogelijke verklaring is dat jongeren zich bij hun coach beter gedragen dan thuis, bijv. omdat ze door die coach systematisch positief bekrachtigd worden. Het is ook mogelijk dat ouders de positieve evolutie in het gedrag van hun kind niet opmerken omdat ze al jarenlang in een negatief patroon zitten.

2.4 Vrijwilligers

De vrijwilligers zijn doorgaans tevreden over de opleidingsweekends en de residentiële week die ervaren wordt als een intense, bijzondere ervaring met een goede sfeer. Een probleem dat ze vaststellen is de Amerikaanse aanpak, die niet altijd strookt met de Vlaamse cultuur, en de taal, waardoor er voortdurend vertaald moet worden en die soms te moeilijk is voor de jongeren. Als in de toekomst zal gewerkt worden met Vlaamse trainers, zal dit probleem vanzelf opgelost worden.

Bij het coachen van de jongeren vinden de coaches het belangrijk om goede afspraken te maken en grenzen te stellen. Coaches proberen vooral te praten en te luisteren, de jongeren positief te benadrukken, zich te richten op heden en toekomst en niet te oordelen. Dit betekent dat het doel van de opleidingsweekends voor vrijwilligers bereikt wordt. Het moeilijkste vinden de coaches vaak hoe ze moeten omgaan met de ouders van de jongeren. Hierin worden ze ondersteund door de YAR-projectleiding. Dit type van begeleiding, het coach-the-coach-principe, wordt als zeer belangrijk ervaren door de coaches en zorgt ervoor dat ze geen ervaring nodig hebben in de hulpverlening om de jongeren goed te kunnen begeleiden.

Hun deelname aan YAR wordt door de vrijwilligers ervaren als een bijzonder ingrijpende ervaring waardoor ze anders in het leven staan, hechte vriendschappen

hebben gevormd en een andere en meer positieve visie hebben gekregen op probleemjongeren.

2.5 Partnerorganisaties

De meeste partnerorganisaties leren YAR kennen via de YAR-projectleiding. Ze engageren zich meestal omdat ze geloven in de manier van werken. Ze nemen op uiteenlopende manieren deel aan het programma: communicatie over YAR doorsturen, vrijwilligers werven, materiaal leveren, ... waardoor het beoogde doel van het werken met partnerorganisaties wel bereikt wordt. Volgens de partnerorganisaties heeft deelname aan YAR een positieve invloed op hun werknemers en een potentiële meerwaarde voor de werkvloer.

3 CONCLUSIE

Doordat de verschillende aspecten van het programma zoals de naam, het doel, de doelgroep en de aanpak duidelijk beschreven zijn, er een duidelijke interventietheorie voorhanden is en YAR Vlaanderen grondig empirisch onderzocht werd, verdient het aanbeveling de implementatie van YAR in Vlaanderen verder te zetten. Men dient hierbij wel rekening te houden met de verschillende aandachtspunten die geformuleerd werden. Uit het onderzoek blijkt ook dat YAR Vlaanderen een positief effect heeft op de beleving van jongeren, vrijwilligers, coaches en partnerorganisaties. Er zou hierbij in de toekomst wel verder onderzoek moeten gebeuren om de effecten nog beter in kaart te brengen. Ook zou men best de aanbevolen aanpassingen implementeren in het programma. We kunnen besluiten dat YAR Vlaanderen in het kader van het effectonderzoek van Van Yperen en Veerman (2008) een doeltreffend programma is. We raden dit soort van effectonderzoek dan ook aan voor het onderzoeken van andere methodieken in de hulpverlening.

Referenties

- Adler, P. A., & Adler, P. (1998). Observational techniques. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds), *Collecting and interpreting qualitative materials* (pp. 79-109). Thousand Oaks: Sage.
- Appelo, M. T., & Rombouts, R. (2005). *Schaal voor positieve en negatieve denkstijl (SPoNDs)*. Nijmegen: Cure & Care Publishers. Berger, M., & Booij, Y. (2002). *Youth at Risk. Evaluatie op basis van de drie pilotprojecten*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.
- Berglünd, S. (2007). *Turning points and turning point processes. A three year follow up project of young people from the YAR project in Borlänge*. Umea University: Institution for Social Work.
- Berry, V., Little, M., Axford, N., & Cusick, G. R. (2009). An evaluation of Youth at Risk's Coaching for Communities programme. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 48, 60-75.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Booij, Y., & Berger, M. (2002). *Youth at Risk, Coaching for Communities. Methodiekbeschrijving van een programma voor risicjongeren*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.
- Bower, P. (2003). Efficacy in evidence-based practice. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 10, 328-336.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. New York: Basic Books.
- Bretherton, I., & Mulholland, K. A. (1999). Internal working models in attachment relationships. A construct revisited. In J. Cassidy & P. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment theory and research* (pp. 89-111). New York: Guilford Press.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.
- DuBois, D. L., Holloway, B., Valentine, J. C., & Cooper, H. (2002). Effectiveness of mentoring programs for youth: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology*, 30, 157-197.
- Einspruch, E. L., & Forman, B. D. (1985). Observations concerning research literature on neuro-linguistic programming. *Journal of Counseling Psychology*, 32, 589-596.
- Ellis, A. (1962). *Reason and emotion in psychotherapy*. Secaucus: Citadel Press.
- Feij, J. A., & Kuiper, C. M. (1984). *Handleiding Adolescenten Temperament Vragenlijst*. Amsterdam: Harcourt.

Hamlyn, D. W. (1979). *The psychology of perception: a philosophical examination of Gestalt theory and derivative theories of perception*. London: Routledge and Kegan Paul.

Henggeler, S., Cunningham, P., Pickrel, S., Schoenwald, S., & Brondino, M. (1996). Multi systeemtherapie: een effectieve benadering voor jeugdige delinquenten gericht op het voorkomen en verminderen van geweld. In J. Hermanns, F. Boer, N. W. Slot, L. Verhofstadt-Denève, & I. A. Sleeboom (red.), *Literatuurselectie. Kinderen en adolescenten. Bijblijven* (pp. 417-436). Houten: Bohn Stafleu von Loghurn.

Jakobs, J. & Van Wijk, A. P. (2002). *Youth at Risk. Verslag van de effecten*. Arnhem: Advies- en onderzoeksgroep Beke.

Maso, I. (1987). *Kwalitatief onderzoek*. Meppel: Boom.

Maso, I., & Smaling, A. (2004). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom.

Mortelmans, D. (2007). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.

Pawson, R. & Tilley, N. (1997). *Realistic evaluation*. London: Sage.

Ridder, D. T. D. de, & van Heck, G. L. (2004). *Handleiding Coping Inventory for stressful situations: Nederlandse versie*. Swets Test Publishers.

Rossi, P. H., Lipsey, M. W., & Freeman, H. E. (2004). *Evaluation: A systematic approach* (7th Ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.

Rovers, B. (2007). What works. Kanttekeningen bij een populair programma. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 6, 7-22.

Ruikes, T. J. M. (1994). *Ervaren en leren: theorie en praktijk van ervaringsleren voor jeugdhulpverlening, jeugdbescherming en jeugdwerk*. Utrecht: SWP.

Swildens, J. C. A. G., de Haas, O. P., Lietaer, G., & Balen, R. van (Red.) (1991). *Leerboek gesprekstherapie. De cliëntgerichte benadering*. Amersfoort/Leuven: Acco.

Treffers, D. A., Goedhart, A. W., Veerman, J. W., Van den Bergh, B. R. H., Ackaert, L., & de Rycke, L. (2002). *Comptentiebelevingsschaal voor adolescenten: Handleiding*. Amsterdam: Harcourt.

Veerman, J. W. (2008). Methoden voor het kwantificeren en toetsen van effecten. In T. van Yperen en J. W. Veerman (red.), *Zicht op effectiviteit: Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg* (pp. 307-330). Delft: Eburon.

Vervotte, I. (2006). *Globaal Plan Jeugdzorg 2007-2009. De kwetsbaarheid voorbij... Opnieuw verbinding maken*. Afgehaald op 9 maart 2010 van <http://www.yarvlaanderen.be/download/globaalplan.pdf>.

Yperen, T. van, & Veerman, J. W. (2008). *Zicht op effectiviteit: Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.